శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్సమస్త

జ్యోతిశ్శాస్త్రసారాంశభూతః.

కాలామృతాఖ్యోయంగ్రంథః.

శ్రీమచ్చింతలపాటి వేంకటయజ్వకృత

సంస్కృతవ్యాఖ్యయా

తాత్పర్య కరతలామలకీకరణ దక్షయా

ఆంధ్రవ్యాఖ్యయాచసహితం

వాధూల - వీరరాఘవాచార్యేణ

సమ్యక్పరిశోధితః

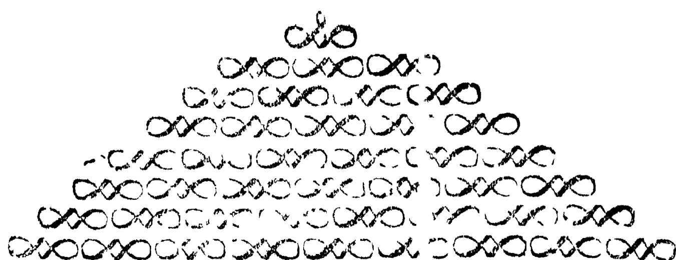
తాతా - బంగారుశెట్టి

అండ్ సన్స్ గారిచే

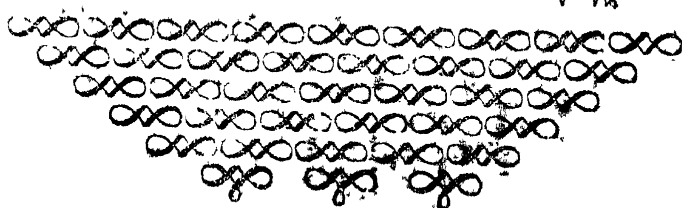
శ్రీకురవపూరి శ్రీనివాసముద్రాయంత్రే

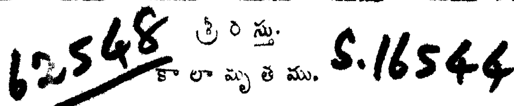
ముద్రితః.

౧౮౯౯

కాలామృతపురుషుడు.

శ్రీరస్తు.

కాలామృతము.

సవ్యాఖ్యానము- ప్రథమబిందు ప్రారంభము.

మ॥ శ్రీమద్వేంకటనాయకం కులగురుం నత్వా సనాథేష్టదం
జ్యోతిశ్శాస్త్రప్రయోగవిప్రమనసాం తత్సారసంవృత్తం ప్రణ్యాకం।
విద్వద్విశ్వమనోహరం మృదుపదం సంక్షేపతస్సుస్ఫుటంగ
ర్భాషాముఖం ఏపాతసులభం కాలామృతం వ్యాహరామ్॥

వ్యాఖ్యానపీఠికా.

శ్లో॥ శ్రీమచ్చింతలపాటివంశజలధిశ్శీతాంశువాధీమతాం ఖ్యాతస్సద్వి ష్ణునివాసయజ్వతనయ శ్రీవరకాన్యంగురుమ్। టీకాం జ్యోతిషశాస్త్రత త్త్వమఖిలం సంగృహ్య భాషామయ్యాం శ్రీమద్వేంకటసుబ్బబుధవరః కాలామృ తస్యోజ్జ్వలాం॥ శ్రీమచ్చింతలపాటివంశమహాంబుధి శీతాంశుః ఖ్యాతః సద్విష్ణునివా సయజ్వతనయః శ్రీవరకాన్యంగురుమ్ ప్రణమ్య బోధయామ్। జ్యోతిశ్శాస్త్రతత్త్వం విస్తరవిధస్సర్వజ్ఞా మహానుభావదయత్వాంస్సు సమాహారవిరాజితశ్చ విధిమతా దురసంజ్ఞావాకాం॥ వేదంబుజుషుమంగసంగతి మహాయోగక్లేశయా మ న్వాదిష్వనసశ్శాస్త్రపదయస్యేకాదిత్య గతిః। జ్యోతిశ్శాస్త్ర సుధారా సంబళ సుస్ఫుర శౌండకే జాగరేణ సుమవంశయాజకోట యత క్రమం డిపట్టితే॥ కాలామృతస్యాయుత్తి తత్త్వ ఏతద్ఫలాపవం। భజ్యలంబం త్వాస్యసాగం జ్యోతిషచుంచవః॥ అథ తత్ర భవాన్సుకీర్తి సత్యాగ్ర ధన్య సప్ర త్యూహపరిహారణాయ సంప్రదాయావిచ్ఛేద లక్షణం ఫలం ధనత్వాదార్థ మసు ప్రియా వస్తునిర్దేశోపి స్మృతి మిత్యాదిరావ్యవ్యాతివస్య ప్రబంధముఖ లక్షణత్వాచ్చ విశిష్టదేవతా సమస్కారలక్షణం మంగళం నాదావాచర స్వి కీర్తి సంప్రజానితే॥ వ్యాఖ్యా ప్రారంభః॥ శ్రీమదితి॥ అహో శ్రీశబ్దప్రయోగా ద్విఘ్నగణాదివస్థరస్యాప్రియః తదుక్తం॥ శ్లో॥ దేవతావాచకాశ్శబ్దాయేచ భద్రాదివాచకాః। తే సర్వే నైవనింద్యాః స్యుర్లిపితో గణతోపివా॥ కులగురుం గృహదైవంచేష్టదైవమిత్యర్థః॥ అస్మత్కులస్య ఇహ పరగృహః। అతఏవ శ్రీమ ద్రామాయణే అయోధ్యాకాండే తద్యుత॥ శ్లో॥ గత్వాలోవా తత్ర కథ రం తేన తదా సఘుతపద్యోగం॥ అత్ర ఈప్సితార్థదానాత్ సమ్యగ్వేం కటనాయకం శ్రీరస్యాస్తీతి శ్రీమాన్ తదనం ప్రయుక్తా ...

కటతిదహతీతి వేంకటః వేమితి పాపార్థే వాతోఽయం - సచాసౌ నాయకశ్చేతి-
అథవాఽభిమోఽభీమసేన ఇతివత్ - నామైకదేశే నామగ్రహణాద్వేంకటశబ్దః- వేం
కటాచలాధ్యక్షః- తస్య నాయక ఇం అతఏవోక్తంబ్రహ్మాండపురాణే॥ శ్లో॥ సర్వ
పాపాని వేం ప్రాహుః కటస్తద్దాహ ఉచ్యతే సర్వపాపాదహోయస్మాద్వేంక
టాచల ఇత్యథూదితి ॥ తాదృశం వేంకటనాయకం సదా సర్వదా గ్రంథస్యాద్యో
మధ్యేఽన్తే చేత్యర్థః । మంగళాదీని మంగళమధ్యాని మంగళాంతాని శాస్త్రా
ణి ప్రథంత ఇతి భాష్యకారవచన ప్రామాణ్యాత్ । నత్వా నమస్కారం కృత్వా।
జ్యోతిశ్శాస్త్రపయోనిధిప్రమథనాత్ । జ్యోతిషాం నక్షత్రాణాం గ్రహాణాంచ।
శాస్త్రం తత్ప్రధానత్వాత్తద్వ్యపదేశః । తదేవ పయోనిధిః క్షీరాబ్ధిః॥ స॥
పయః క్షీరం పయోంబు చేత్యమరః ॥ తస్య ప్రమథనాద్విలోచనాత్ సర్వప్రకారా
లోచనాదిత్యర్థః- సారాంశో యస్య ముష్ణన్ ఇతి శేషః॥ స॥ సారో బలే స్థి
రాంశే చేత్యమరః॥ తం సారం సముత్పృష్య సంగృహ్య విద్వాంశ్చ మనోహరం
సహృదయ హృదయాహ్లాదకమిత్యర్థః - ఇదం క్రియావిశేషణం అమృత విశేష
ణమితివాబోధ్యం । మృదుపదం మృదూని పేశలాని పదాని యస్య తత్తథోక్తం।
సచామరవ గాహ మిత్యర్థః గర్భాధానశబ్దేన తద్యోగ్య నక్షత్రాది ప్రతిపా
దకగ్రంథో లక్ష్యతే । తదేవ ముఖం ఆదిర్యస్య తత్తథోక్తం। తంచ। పిపాసు సు
లభం। పాతుమిచ్ఛుః పిపాసుః పిబతేస్సన్నంతాదు ప్రత్యయః తస్య సులభం కా
లామృతమితి విశేష్యానురూపేణ పిపాసు సులభ మిత్యుక్తం। అన్యథా శ్రవ
ణార్హస్య గ్రంథస్య పానాయోగ్యత్వాత్ । కాలామృతం కాలామృతాఖ్యం
గ్రంథం సంక్షేపతః అల్పార్థతః అనతివిస్తరాదిత్యర్థః । సంస్ఫుటం ఇతరగ్రంథా
నపేక్షం యథాతథా - అహం వచ్మి । కథయామి వచ పరిభాషణే ఇతి ధాతోర్వ
ర్తమాన సామీప్యే వర్తమానవద్వేతి భవిష్యదర్థే లట్। నతు వర్తమానే - మంగ
ళానుభవ ప్రతిజ్ఞాబంధస్యాద్యశ్లోకస్య । కాలామృతపదవాచ్యగ్రంథానువ్యా
ఖ్యానేనాంతర్భావాత్ ప్రతిజ్ఞాతస్యచాద్య స్యారబ్ధస్థిత్వాదితిదిక్ । సర్వ
త్రాత్ర గ్రంథే శార్దూలవిక్రీడితం వృత్తం॥ శ్లో॥ సూర్యాశ్వైర్మసజాస్తతాస్స
గురవశ్శార్దూలవిక్రీడితమ్ ॥ అవతరణిక ॥ గ్రంథకర్త తాఁజెప్పెడు గ్రంథ
మునిర్విఘ్నముగా సమాప్తినొందుటకు నిష్టదేవతాప్రార్థనా పూర్వకముగ
గ్రంథవివరమును దెలియజేయుచున్నాఁడు॥ తా॥ ఇష్టదైవంబును । ఇష్టములని
చ్చువాఁడును । సంపదధిష్ఠానదేవతయగు నలమేలుమంగా సమేతుండును పా
పనాశకరుండునగు వేంకటేశ్వరస్వామికి నెల్లప్పుడును వందనంబుఁజేసి జ్యో
తిశ్శాస్త్రమనెడి పాలసముద్రము పరిశోధించుటవలన బుట్టిన సారాంశమును
సంగ్రహించి విద్వత్సమూహ రమ్యంబగునట్లు మృదుపదములు గలదియును।

గర్భాధానాదిషోడశకర్మ యోగ్యంబులగుతిథివార నక్షత్రాదుల దెలియజే
యునదియును శ్రోత్రముచే పానము చేయదలంచినవారల కతిసులభముగా దె
లియునదియునునగు కాలామృతమను గ్రంథమును సూక్ష్మముగానితరగ్రంథా
పేక్షలేనట్లు నేదెలియజెప్పెదనని తాత్పర్యము. ✻

(౨) మూ॥ వహ్నిర్బ్రహ్మహిమాద్రిజాగణపతిస్సర్పః కుమారోర
విర్గౌరీశోవసునాగధర్మహరయః కామః కలింద్వాపితా । ఏతేసర్వదినాధిపా
స్స్యురథతేవారేశ్వరా భాస్కరాశ్చంద్రోభూమిజఇందుజోగురుభృగూమం
దోథవేయుః క్రమాత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథగర్భాధానాద్యుపయోగిత్వేనతిథివారాధి
పతీనాహ॥ వహ్నీతి॥ ఏతేవహ్న్యాదయః షోడశసర్వదినాధిపాః । ప్రతిపత్ప్ర
భృతిషోడశతిథీనాం ఇత్యర్థః। క్రమాత్స్యుః। తథాహి। వహ్నిరగ్నిః ప్రతిపదః। బ్రహ్మా
బ్రహ్మద్వితీయాయాః॥ వి॥ బ్రహ్మాణం పతిర్వేధా ఇత్యమరః॥ హిమాద్రిజా
పార్వతీతృతీయాయాః । గణపతిర్విఘ్నేశ్వర శ్చతుర్థ్యాః । సర్పశ్శేషః పం-
చమ్యాః। కుమారః కుమారస్వామీషష్ఠ్యాః। రవిస్సూర్యస్సప్తమ్యాః। గౌరీశశ్శివో
ష్టమ్యాః వసవః అష్టవసవో నవమ్యాః। నాగాదిగ్గజాః దశమ్యాః। ధర్మోయమఏ
కాదశ్యాః। హరిర్విష్ణుః ద్వాదశ్యాః। కామో మన్మథః త్రయోదశ్యాః॥ సి॥ కామః
పంచశరస్స్మరఇత్యమరః । కలిః కలిపురుషః చతుర్దశ్యాః । ఇందుశ్చంద్రః పౌర్ణ
మాస్యాః పితా అగ్నిష్వాత్తాదిపితరః అమావాస్యాయాః క్రమాదధిపాః । అథ
తిథ్యధిపనిరూపణానంతరం । తేప్రసిద్ధాః భాస్కరాదయః వారేశ్వరాః
క్రమాద్భవేయుః । అత్రతచ్ఛబ్దస్య ప్రసిద్ధార్థకత్వాన్నయచ్ఛబ్దాపేక్షా। భా
స్కరః సూర్యః ఆదిత్యవారస్య । చంద్రస్సోమవారస్య । భూమిజః అంగారకః కు
జవారస్య। ఇందుజః బుధస్సౌమ్యవారస్య। గురుర్బృహస్పతిర్గురువారస్య। భృ
గుశ్శుక్రశ్శుక్రవారస్య । మందశ్శనిశ్శనివారస్య॥ ని॥ శనిమందౌ పంగుకాలావి
త్యమరః॥ అ॥ దినవారాధిపతుల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పాడ్యమికిఅగ్నివిదియకు
బ్రహ్మతదియకుపార్వతి। చవితికివిఘ్నేశ్వరుండు। పంచమికిఆదిశేషుండు। షష్టి
కికుమారస్వామి । సప్తమికిసూర్యుడు। అష్టమికిశివుడు । నవమికిఅష్టవసవులు।
దశమికిదిగ్గజములు । ఏకాదశికియముడు। ద్వాదశికివిష్ణువు । త్రయోదశికిమన్మ
థుడు। చతుర్దశికికలిపురుషుడు। పూర్ణిమకుచంద్రుడు। అమావాస్యకుపితృదేవ
తలు । వీరలుక్రమంబునదినాధిపతులనంబడుదురు । మఱియునాదివారమునకు
సూర్యుడు। సోమవారమునకుజంద్రుడు। కుజవారమునకంగారకుడు। బుధవా
రమునకుబుధుడు । గురువారమునకుబృహస్పతి । శుక్రవారమునకుశుక్రుడు।
మందవారమునకుశనైశ్చరుడు । వీరలువారాధిపతులనంబడుదురు॥ ✻

(౩)మూ॥ ఋక్షేశాజకరప్రకాలహుతభుగ్బ్రహ్మేందురుద్రాది

అజాఖ్యా రాగాః [illegible] ఖ్యాక్రమాత్ । ఇంద్రాగ్ని అపిమిత్రశక్రదనుజ స్తోయాఖ్య విశ్వే స్వయంభ్వాత్రిశాఖ్యా వసుతోయపాజ చరణాహి [illegible] పూషాఖ్యా యా॥ వ్యా॥ అశ్వినక్షత్రాధిపతి రాహు। బుధ్నేశా [illegible] ॥ అశ్వ [illegible] ఏతత్క్రమాత్ బుధ్నేశాః అశ్వన్యాదినక్షత్రాధిపతి [illegible] - ఏతస్కాళ్లపాలుతను గ్రహేశాందురు [illegible] - దస్రో అశ్వదేవతే - భరణ్యాః కాలోయమః। కృత్తికా [illegible] - రోహిణ్యాః [illegible] - మృగశీర్షస్యేందుశ్చంద్రః ఆర్ద్రాయాః [illegible] - పునర్వసౌ అదితిః దేవమాతా- పుష్యస్యేజ్యః గురుః- ఆశ్లేషా [illegible] సర్పాః - మఘాయాః పితరః- పూర్వఫల్గున్యా భ [illegible] । [illegible] అర్యమా [illegible] ద్వాదశాదిత్యాన్యతమః [illegible] ఇంద్ర [illegible] దేవ దేవత్రసేః [illegible] ఇంద్రశ్చ అగ్నిశ్చ ఇంద్రాగ్నీ। దేవతా [illegible] । తమూ ద్విత్వవచనం [illegible] । అనూరాధాయాః మిత్రః సూర్యవిశేషః జ్యేష్ఠాయాః శక్రః ఇంద్రః మూలస్య దనుజః రాక్షసః పూర్వాషాఢాయాః తోయా [illegible] । ఉత్తరాషాఢాయాః విశ్వే విశ్వేదేవాః అభిజితః అజ భూః [illegible] । శ్రవణస్య [illegible] । ధనిష్ఠాయాః వసవః శతభిషగాణాంతోయ [illegible] । పూర్వాభాద్రాయాః అజచరణః అజైకపాత్ । ఉత్తరాభాద్రాయాః అహిర్బుధ్న్యః రుద్రవిశేషః । రేవత్యాః పూషాహ్వయః పూషాఖ్యః సూర్యభేదః ॥ అ॥ నక్షత్రాధిపతుల నెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వినికి నశ్వినీదేవతలు భరణికి యముండు। కృత్తికకగ్ని। రోహిణికిబ్రహ్మ। మృగశిరకు జంద్రుడు। ఆర్ద్రకు [illegible] । పునర్వసుపునకదితి దేవి। పుష్యమికిగురుండు। ఆశ్లేషకు సర్పములు। మఘకు పితృదేవతలు। పుబ్బకుభగుడనెడుసూర్యవిశేషుండు। ఉత్తరకర్యముడనెడిసూర్యవిశేషుండు । హస్తకుసూర్యుండు । చిత్తకింద్రుండు। స్వాతికివాయువు। విశాఖకింద్రాగ్నులు। అనూరాధకుమిత్రుడనెడిసూర్యవిశేషుండు । జ్యేష్ఠకుదేవేంద్రుండు। మూలకురాక్షసుడు । పూర్వాషాఢకువిశ్వేదేవులు। అభిజిత్తునకుబ్రహ్మ। శ్రవణమునకువిష్ణువు। ధనిష్ఠకష్టవసువులు। శతతారకకువరుణుండు। పూర్వభాద్రకచరణుండు। ఉత్తరాభాద్రకహిర్బుధ్న్యుండు । రేవతికిపూషాఖ్యసూర్యవిశేషుండు । వీరలీక్రమమునసక్షత్రాధిపతులనంబడుదురు। ఇందుజెప్పబడినసూర్యవిశేషులు ద్వాదశాదిత్యులలో గొందఱని తెలిసికొనవలయును॥ ❋

(౪) మూ॥ ఉత్తరత్రయమథ రోహిణి శివజ్యేష్ఠోరగం దారుణం చి-
త్రాంత్యేందుభమైత్రభం మృదు భవేత్ప్రాజాత్యుత్తరాభం స్థిరమ్। ఉగ్రం కాల
మఘాత్రిపూర్వమనలద్వీశం స్మృతం సాధారణం స్వాత్యదిత్యహరిత్రయం చరమి
దదన్త్యేష్వపి సంజ్ఞాఫలమ్॥ వ్యా॥ అథ నక్షత్రాణాం క్షిప్ర దారుణ మృదు స్థిరో-
గ్రసాధారణాని సంజ్ఞామాహ॥ క్షిప్రమితి॥ వసంచరవిశ్వ ... పోంస
మూహూర్తదసంవిద్వ్యా- అన్త్యక్షే సర్వాతనమూహూర్తద్వయోర్ద్వాభ్యా । అశ్వని
హస్తపుష్యాణాం క్షిప్రసంజ్ఞకం । ఆశ్లేషాజ్యేష్ఠార్ద్రామూలాని
శ్లేషార్ద్రాచతుష్టయం దారుణం దారుణసంజ్ఞకం । చిత్రాంత్యేందుభమైత్ర
భం చిత్రా రేవతీ మృగశీర్షానురాధా చతుష్టయం మృదుసంజ్ఞకం । రో
హిణ్యుత్తరాత్రయం హిణ్యుత్తరత్రయం రోహిణ్యుత్తరాభాద్రాచతుష్టయం స్థి
రసంజ్ఞకం మఘాత్రిపూర్వభరణ్యః ... గ్రహాణాంక్రియ ... త్రో
త్తరోత్తరం పాపఫల రాభాద్ర ... ఎన్వయాన్ ... సమూల ... ల
మఘాత్రిపూర్వ ... భరణీ ... పూర్వాభా ...
పంచకం ఉగ్రం ఉగ్రసంజ్ఞకం । ... కృత్తిక విశాఖా ... యు
సాధారణం సాధారణసంజ్ఞకం । తుశబ్దాత్పూర్వార్ధ ... సి॥ ... స్మో
హావైపాదపూర్ణమాశ్యముం । స్వాత్యాదిత్యహరిత్రయం స్వాతీపునర్వసూ శ్ర
వణధనిష్ఠా శతభిషజాం పంచకం చరం చరసంజ్ఞకం ఏతాని నక్షత్రాణి స్వం
స్వసంజ్ఞాఫలం దద్యాత్ యాస్యయాదృశీ సంజ్ఞా తాదృశఫలం దదాతీత్యర్థః క్షిప్ర
నక్షత్రం శీఘ్రఫలంతద్వ్యా ॥ అ ॥ నక్షత్రములకు క్షిప్ర దారుణ మృదు స్థిరోగ్రసా
ధారణచర సంజ్ఞలం జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్విని-హస్త పుష్యమి. ఈ మూడు
క్షిప్రనక్షత్రములు-మూల- ఆర్ద్ర జ్యేష్ఠ ఆశ్లేష ఈ నాలుగు దారుణనక్షత్రములు-
చిత్త. రేవతి మృగశిర- అనూరాధలు ఈ నాలుగు మృదునక్షత్రములు- రోహిణి ఉత్త
రా ఉత్తరాషాఢ ఉత్తరాభాద్రపదలు ఉగ్రనక్షత్రములు కృత్తిక-విశాఖ ఇవి
సాధారణనక్షత్రములు-స్వాతి- పునర్వసు- శ్రవణము-ధనిష్ఠ శతభిషము ఈ
ఐదు చరనక్షత్రములు- ఈ చెప్పబడిన నక్షత్రములు తమతమ సంజ్ఞాఫలముల
నిచ్చును-అనగా క్షిప్రనక్షత్రములు శీఘ్రఫలమును- దారుణనక్షత్రము దుఃఖదాయకఫల
మును- మృదునక్షత్రములు ఫలమును స్థిరనక్షత్రములు- స్థిరఫలమును ఉగ్రన
క్షత్రములుగ్రఫలమును- సాధారణనక్షత్రములు సామాన్యఫలమును చరన
క్షత్రములు చంచలఫలమునిచ్చుననుట॥

(౫) మూ॥ క్రూరా రాహ్వసుత మహీధ్వజ కుజాస్సూర్కాస్సౌమ్యాదయ
స్సౌమ్యాస్తే పురుషాః కుజార్కగురవో రాహ్వెందుశుక్రాః స్త్రియః। తచ్ఛేషా
సునపుంసకాః గురుభృగూ విప్రౌ కుజార్కౌ నృపౌ వైశ్యౌ చంద్రబుధౌ శనిస్తదన్యశు

లజో మందస్తు శనైశ్చరః॥ వ్యా॥ అ॥ గ్రహాణాం క్రూరసౌమ్యపురుషస్త్రీనపుంసకసంజ్ఞాం జాతినిర్ణయంచ దర్శయతి॥ క్రూరా ఇతి॥ భానుతమశ్శనిధ్వజకుజాస్సూర్యరాహుశనికేత్వంగారకాః పంచయుతే క్రూరాః పాపగ్రహా ఇత్యర్థః। సుక్షార్కసౌమ్యేందవశ్శుక్రగురుబుధచంద్రాశ్చత్వారస్సౌమ్యగ్రహాః శుభగ్రహా ఇత్యర్థః। అత్రాయం విశేషః । బుధః పాపగ్రహయుక్తశ్చేత్పాపో భవతి। చంద్రః క్షీణదశాయాం పాపః పూర్ణదశాయాం శుభ ఇతి ఉక్తం చ బాలబోధిన్యాం॥ శ్లో॥ బుధః పాపయుతః పాపః క్షీణచంద్రస్తథైవ చేతి । కుజార్కగురవః పుమాంః పురుషగ్రహాః । రాహ్వేందుశుక్రాః స్త్రియః స్త్రీగ్రహాః। తచ్ఛేషాస్తూక్తగ్రహాః విశిష్టాః బుధశనైశ్చరకేతవః నపుంసకాః షండగ్రహాః । గురుభృగూ విప్రౌ బ్రాహ్మణగ్రహౌ కుజార్కౌ నృపౌ క్షత్రియగ్రహౌ । చంద్రబుధౌ వైశ్యౌ వైశ్యగ్రహౌ । మందస్తు శనైశ్చరస్తు తదన్యకులజః । తేభ్యః బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యకులేభ్యః అన్యః శూద్రకులే జాత ఇతి తథోక్తః। సప్తమ్యాం జనేర్డ ఇతి డప్రత్యయః వర్ణేశ్వర ఇత్యర్థః। నను వర్ణేశ్వర ఇత్యర్థః। నను వర్ణేశ్వర ఇత్యనేన బ్రాహ్మణవర్ణేశ్వర ఇత్యేవం లభ్యతే న తు శూద్రకులాధిప ఇతి చేన్న నీచవంశజాతస్య అధికవంశాధిపతిత్వాయోగాత్॥ అ॥ నవగ్రహములకు శుభాశుభసంజ్ఞలను పురుషస్త్రీనపుంసకసంజ్ఞలను। బ్రాహ్మణాదిజాతినిర్ణయమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యుడు। కుజుడు। శని। రాహువు। కేతువు పాపగ్రహములు- చంద్రుడు। బుధుడు। బృహస్పతి। శుక్రుడును శుభగ్రహములు వీరిలో బుధుడు పాపగ్రహములతో గూడినట్లయితే పాపియనియు । చంద్రుడు క్షీణదశయందు పాపియనియు పూర్ణదశయందు శుభకరుడనియు తాత్పర్యము। సూర్యుడు। అంగారకుడు బృహస్పతియును పురుషగ్రహములు। చంద్రుడు। శుక్రుడు। రాహువును। స్త్రీగ్రహములు। బుధుడు। శని। కేతువును నపుంసకగ్రహములు। బృహస్పతి। శుక్రుడును బ్రాహ్మణగ్రహములు। సూర్యుడు। అంగారకుడును క్షత్రియగ్రహములు। చంద్రుడు। బుధుడును వైశ్యగ్రహాలు। శనైశ్చరుడు। శూద్రవ్యవహారిక పంచదశవర్ణములకధిపతియైన శూద్రుడు। ఈక్రమమున గ్రహముల వర్ణనిర్ణయమును దెలియునది.

*

(౬) మూ॥ అష్టమ్యోశ్శుభయోశ్చ మధ్యగతశ్శుక్లాన్యయోరన్యయోః శ్యాన్యే పూర్ణ ఇతి క్రమాచ్ఛశధరః పూర్ణస్య భేదుం గతః। కృష్ణాదౌ దినపంచకం శుభకరం తస్మాస్య మధ్యం తస్యాం త్యంత్వధమాభిధం శశివశాచ్ఛుక్లే తు తద్వ్యత్యయః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ చంద్రస్య పూర్ణత్వం క్షీణత్వం చ దర్శయతి తత్తత్ఫలాన్యాహ॥ అష్టమ్యోరితి॥ ఉభయోః శుక్లకృష్ణయోరష్టమ్యోః మధ్యగతః శశధరః చంద్రః పూర్ణః । శుక్లాన్యయోః శుక్లావ అన్యాచ శుక్లాన్యయోర్ద్వ

విసర్వానేనసంఉభయోగ్సచ్యగతిఃచంద్రఃక్షీణోభవతి। క్రమాత్పూర్ణఃశి శీసుభకర్మణి। శుభశ్శుభకర ఇత్యర్థః। క్షీణస్త్వశుభకర ఇత్యారాలభ్యతే ...నైతదుక్తంభవతి। శుక్లాష్టమ్యాత్తరార్థమారభ్యకృష్ణాష్టమీపూర్వార్ధప ...తంమధ్యమః। తత్రసితేశశీపూర్ణః। కృష్ణాష్టమ్యుత్తరార్థమారభ్యశుక్లా ...పూర్వార్ధపర్యంతం యోయంమధ్యకాలః తత్రాగతేశశీక్షీణోభవతి। అత్రా ...యవిశేషః। కృష్ణాదౌకృష్ణపక్షప్రథమభాగేయద్దినపంచకంతచ్ఛుభకరం పూ ...చంద్రత్వాదతిభావః। తన్మధ్యమంతత్కృష్ణపక్షస్యమధ్యమం। పష్ఠ్యాదిదశమీ ...ర్యంతంద్వితీయంపంచకంమధ్యమం। అల్పఫలదమిత్యర్థః అసౌపూర్ణచంద్ర ...త్వాదితిభావః। తస్యకృష్ణపక్షస్యాంతేఏకాదశీమారభ్యామావాస్యాంతంపంచకం పంచకం।అధమాధమంఅశుభమిత్యర్థః। అశుభకరమిత్యర్థః। తత్రక్షీణచంద్ర త్వాదితిభావః। శశీసితేశుక్లపక్షేతుమధ్యేపూర్ణత్వాత్... శుక్లే... తత్వాత్... ప్రతిపదారభ్యపంచమీపర్యంతంయ సమాధిపతిక్షీణచంద్రత్వాత్ శుక్లషష్ఠీమారభ్య। దశమీపర్యంతంమధ్యమం ...క్షీణచంద్రత్వాత్... కాదశీమారభ్యపూర్ణిమాంతం। శుభకరంపూ ర్ణచంద్రత్వాదితి ॥ అ ॥ చంద్రునిపూర్ణత్వక్షీణత్వఫలములవివరించుచున్నా డు॥ తా॥ చంద్రుడుశుక్లాష్టమిమొదలుకృష్ణాష్టమిపర్యంతముపూర్ణుడును।కృ ష్ణశుక్లాష్టములకుమధ్యముక్షీణుడును।పూర్ణచంద్రుడుశుభకరుడు।క్షీ ణచంద్రుడశుభకరుడనితాత్పర్యము। మఱియుశుక్లపక్షైకాదశిమొదలు కృష్ణ పక్షపంచమివరకుపూర్ణచంద్రుడౌటవలనశుభకరమును।శుక్లపక్షషష్ఠిమొ దలాదశమివరకునుకృష్ణపక్షషష్ఠిమొదలు కృష్ణదశమిపర్యంతముమధ్యచంద్ర డౌటవలననల్పఫలప్రదమనియు। కృష్ణైకాదశిమొదలు శుద్ధపంచమివరకు మిక్కిలి క్షీణచంద్రుడౌటవలనశుభకరమనియునుతాత్పర్యము॥ *

(౭) మూ॥ కన్యాయాఃప్రథమాతిథిర్దశవిధర్క్షాణ్యాద్యంతమూలో త్తరబ్రాహ్మీజ్యేందుదినేశ పంచకహరిత్రీణ్యేవనాన్యానితు। వారాస్త్వింద్వి జజీవశుక్రశశినాం తేషాంచవర్గాశ్శుభాః కేంద్రత్రికోణ్యధనత్రికోణసహి తాశ్చాన్యేరిలాభత్రిగాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథగర్భాధానహేతుభూతస్యప్రథమా తవస్యశుభాశుభనక్షత్రవారాలగ్నస్యగ్రహసంపత్తించదర్శయతి॥ కన్యా యాఇతి॥ ఆద్యంతమూలోత్తరాఃఅదిఃఅశ్విని। అంత్యోరేవతీమూలాప్రసిద్ధా। ఉత్తరాఉత్తరాత్రియం। బ్రాహ్మీజ్యేంద్వాదినేశపంచకహరిత్రీణి।బ్రాహ్మీరో హిణీ। ఇజ్యఃపుష్యఃఇందుమృగశీర్షం। దినేశపంచకంహస్తచిత్రాస్వాతీవిశా ఖానూరాధాః। హరిత్రీణిశ్రవణధనిష్ఠశతభిషజః। ఏతానిసప్తదశనక్షత్రా ణ్యేవ। కన్యాయాఃప్రథమాతిప్రథమగజనిశుభకరాణి అన్యానితుమఖా

రౌద్రీపునర్వసూజ్యేష్ఠాకృత్తికాపూర్వఫల్గుని పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రా భరణ్యాశ్లేషామఘాశ్చైతాని నక్షత్రాణిచశుభకరాణి ఇందుజజీవశుక్రశశినాం సంబంధినో వాసరాశ్చశుభకరాః । తేషాం ఇందుజజీవశుక్రశశినాం వర్గాశ్చ శుభాశ్శుభకరాః । అత్రవర్గశబ్దేనలగ్నహోరాద్రేక్కాణనవాంశద్వాదశాంశత్రింశాంశాశ్చోచ్యంతే కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితాః । కేంద్రాణిలగ్నచతుర్థసప్తమదశమాని । ఉపాంత్యమేకాదశస్థానంధనం ద్వితీయంత్రికోణౌ పంచమనవమౌ ఏతేషు లగ్నస్యోక్తస్థానేషుస్థితాశ్శుభాశ్శుభగ్రహాశ్శుభకరాఃఅన్యేపాపగ్రహాః అరిలాభత్రిగాః షష్ఠైకాదశతృతీయస్థానగతాస్సంతశ్శుభకరాభవంతి॥ అ॥ తాత్పర్యవిశదమైశుభాశుభనక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వినిరోహిణి। మృగశిరము। పుష్యమి। ఉత్తర।హస్త।చిత్త।స్వాతి।విశాఖ।అనూరాధ।మూల।ఉత్తరాషాఢ । శ్రవణము।ధనిష్ఠ। శతభిషక్। ఉత్తరాభాద్ర।రేవతి ఈ౧౭ నక్షత్రములయందు సమర్థాదినశుభకరమనియు।భరణి।కృత్తిక।ఆర్ద్ర।పునర్వసు।ఆశ్లేష।మఖ।పుబ్బ।జ్యేష్ఠ।పూర్వాషాఢ। పూర్వాభాద్ర ఈ ౧౦ నక్షత్రములయందు సమర్థాదిన శుభకరమనియు। సోమ।బుధ। గురు। శుక్రవారములయందు సమర్థాదిన శుభకరమనియును। వీరిలగ్నములగు । వృషభమిథున। కర్కాటక। కన్యా।తుల। ధనుర్మీనలగ్నముల చంద్రహోరయు । నీలగ్నములద్రేక్కాణములను । నవాంశద్వాదశాంశత్రింశాంశములును శుభకరములైనవని తాత్పర్యము। ఒకలగ్నమునకు హోరలు రెండు అందు ప్రమాణి బేసిలగ్నములయందు మొదటిభాగము సూర్యహోర। రెండవభాగము చంద్రహోర। ద్వితీయాదిసరిలగ్నములయందు లగ్నప్రథమభాగము చంద్రహోర రెండవభాగము సూర్యహోర। ద్రేక్కాణమనగా లగ్నతృతీయభాగమని తాత్పర్యము । ఇవియు శుభగ్రహములు జన్మలగ్నమైనలగ్నమందును। లగ్నమునకు రెండు। నాలుగు। ఐదు। ఏడు। తొమ్మిది।పది। పదినొకొండు । ఈ యిండ్లయందున్నచో శుభకరములనియును। పాపగ్రహములు ౩,౬,౧౧ స్థానములయందున్న శుభకరములనియు తాత్పర్యము ॥ *

(౮) మూ॥ దుఃఖేష్వాత్మప్రోరోదరీయో రదితథేసాంబంధకేశక్రిభేష్యగ్నానిస్వతరోరు భూమిచక్రదర్శేషు రోగాతిథి కృత్ । వైధవ్యాసువిసిద్ధవా శుభఫలంయాప్యత్రిఫలాన్యే గగేష్వేకద్వ త్రిచతుష్పాంశియువతేషణావ్యోఃక్రిమాదాతర్ణవే॥ వ్యా॥ అ॥ పూర్వోక్తముఖాద్యగ్రిత్రిజతాత్రిశాంకూరిరవాసరం కాంచఫలమాహ ॥ దుఃఖేష్విత్యాది॥ దయోః ఆమ్ఖాదౌ యోగయస్యాంకన్యాయాంపత్రిభమర్దజోదృశ్యతే స్యాదుఃఖస్స్యాత్ । శక్రీదేపునర్వసుచేతసా బంధకివ్యాఘాటిటేస్యాత్ శక్రీశ్లేష్మసాయ అగ్నికృత్తికాయాముమజేత్ । నిస్తేజ

దరిద్రతమా । అసిత-భౌమదినకృద్వాసరేషు శన్యంగారరవివాసరేషు చేత్ । రోగార్తికృత్ రోగప్రయుక్తపీడాకృత్ । యామ్యాత్రిపూర్వోరగేషు భరణీపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రా శ్లేషాసు ఏకద్విత్రిచతుష్పాదాః ప్రథమతృతీయద్వితీయచతుర్థపాదాః యథాసంఖ్యం క్రమాత్ వైధవ్యాసుతనిర్ధనత్వంఅశుభఫలంచదద్యుః । భరణ్యాద్యుక్తనక్షత్రేషు ప్రథమపాదాః వైధవ్యం । ద్వితీయపాదాః అపుత్రత్వం । తృతీయపాదాః దారిద్ర్యం చతుర్థపాదాః అశుభఫలంచక్రమాద్దద్యురిత్యన్వయః ॥ ఈరజోవిషయమైనయందు జెప్పబడినదుష్టనక్షత్రవారఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మం|ఆ|శ| ఈవినక్షత్రములయందు ప్రథమరజస్వలయైనవనిత దుఃఖితయగును - పునర్వసునందు వ్యభిచారిణియగును- జ్యేష్ఠ కృత్తిక ఈరెంటియందు మిక్కిలి దరిద్రురాలగును- భరణీ-పుబ్బ-పూషా। పూభా। ఆశ్లేష ఈనక్షత్రముల మొదటిపాదములందు విధవయగును। రెండవపాదమునందు గొడ్రాలగును । మూడవపాదమున దరిద్రురాలగును। నాల్గవపాదమందు అశుభఫలములబొందును। శ అ మ ఆదిత్యమంగళ। శనివారములయందు రజస్వలయైన రోగములచే పీడింపబడును అని తాత్పర్యము॥

(౯)మూ॥ సంధ్యోపప్లవపర్వపాతపరిఘారిక్తాష్టమి ద్వాదశీషష్ఠీవిష్టివిషావమాదివసార్ధష్టకీ నష్టేందుకవిః । రంధ్రేందుర్నిధనోడుభర్తురశుభాయోగానిశావైధృతిః పాపాక్రాంతభమస్తపాపవసతిఃకన్యార్తవేశ్చేద్దోషకృత్ ॥ వ్యా॥ అ॥ రజోదుష్టకాలమాహ॥ సంధ్యే॥ సంధ్యాసూర్యోదయాస్తమయకాలః। ఉపప్లవః। ఉపద్రవకాలః। గ్రహణకాలో వా పర్వాణి అమావాస్యాపూర్ణిమాకృష్ణాష్టమీకృష్ణచతుర్దశీసంక్రాంతయః పాతః వ్యతీపాతో మహాపాతశ్చ పరిఘాయోగవిశేషః । రిక్తాశ్చతుర్థీనవమీచతుర్దశ్యః అష్టమీద్వాదశీషష్ఠ్యౌ పక్షద్వయగతాః విష్టిర్భద్రకరణం విషాః విషనాడ్యః ఊనమదినత్రయం ఆదిశబ్దేనత్రిద్యుస్పృగ్గ్రహణమ్॥ శ్లో॥ దినత్రయంస్పృశేదేకో వారస్స్యాదవమంహితత్ ॥ త్రివారస్పృక్తిథిర్యత్ర త్రిద్యుస్పృగితినిందితః ఇత్యుక్తం॥ అష్టకాః సప్తాదష్టనక్షత్రాణి పూర్వోక్తకృత్తికాదీని తేషుస్థితోరవిర్భర్తురహితః । రంధ్రేందుః అష్టమచంద్రః। నిధనోడు వైధనతారా చ అశుభాయోగాః। వజ్రవిష్కంభగండవ్యాఘాతశూలాతిగండాదయః । నిశాయాం రాత్రౌ వైధృతిః ప్రసిద్ధా పాపాక్రాంతభం పాపగ్రహాక్రాంతనక్షత్రం రాశిర్వా అస్తపాపవసతిః లగ్నాత్సప్తమే పాపగ్రహస్థితిశ్చకన్యాయాః ఆర్తవే ప్రథమార్తవే దోషకృత్॥ అ॥ సమతరజోదుష్టకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ సూర్యోదయసూర్యాస్తమయకాలంబులు। గ్రహణకాలము। అమావాస్యపున్నమ। కృష్ణాష్టమి।కృష్ణచతుర్దశి।మేషాదిసంక్రమణములు।వ్యతీపాతనామయోగము।మహాపాతేనఁగా వైధృతులు।పరిఘా

నామయోగమును।చవితి।షష్టి।అష్టమి।నవమి। ద్వాదశి। చతుర్దశి భద్రకరణము త్యాజ్యఘడియలును।అవమయనగా మూడుతిథులు గలసినవారమును।త్రిద్యుస్పృక్ అనగా మూడువారములతోఁ గూడినతిథియును।క్రింద జెప్పబడిన కృత్తికాదిదుష్ట నక్షత్రములయందు సూర్యుడుండగాను। పెనిమిటిరాశికి। ఎనిమిదవయింటచంద్రుడుండగాను నైధనతారయనగా జన్మనక్షత్రమునకు ౭వ నక్షత్రమును । వజ్రము। విష్కంభము గండము। వ్యాఘాతము। శూల। అతిగండము। ఇవిమొదలైన అశుభయోగములును । రాత్రి వైధృతినామయోగమును పాపగ్రహంబులగు సూర్యాంగారకశనిరాహుకేతువులచే నాక్రమింపబడిన నక్షత్రములును రజస్వలయైనలగ్నమునకు నేడవలగ్నమునందు సూర్యాదిపాపగ్రహంబులుండగాని చెప్పబడినకాలములు ప్రథమార్తవమునకు దోషకరంబులనుట॥ *

(౧౦) మూ॥ సప్తైకాష్టచతుష్షట్త్రినవదిక్ పుత్రాదిసంఖ్యాః క్రమాద్రామాద్య ర్త్వబ్ధికరాబ్ధిరామశశభృచ్చంద్రా రజోబిందవః। జీర్ణం శ్యామలరక్తశుభ్రమలినం కాషాయచిత్రం చ తద్వస్త్రం ధాతుమయం చ పృచ్ఛకవశాత్ప్రాచ్యాదికాష్ఠాఫలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ పృచ్ఛకదిగ్వశాత్పుత్రబిందువస్త్ర నిర్ణయమాహ॥ సప్తేతి॥ పృచ్ఛకః దైవజ్ఞస్య ప్రాగాదిదిక్షు స్థిత్వా యది పృచ్ఛతి । తదా దైవజ్ఞః పుత్రసంఖ్యాం। బిందుసంఖ్యాం వస్త్రలక్షణం చ క్రమాద్వదేత్। యథా ప్రాగ్భాగే స్థిత్వా యది పృచ్ఛతి తదా దైవజ్ఞః సప్త। సప్తపుత్రాః। ఆగ్నేయభాగే స్థిత్వా యది పృచ్ఛతి । తదా ఏకపుత్రః దక్షిణదిగ్భాగే అష్టపుత్రాః నైరృతిదిగ్భాగే చత్వారః పుత్రాః పశ్చిమే షట్ వాయవ్యభాగే అతః ణీవ్వా ఉదగ్భాగే నవపుత్రాః ఈశాన్యే దిశి దశపుత్రా ఇతి। అథ బిందునిర్ణయః॥ పృచ్ఛకః ప్రాచ్యాం స్థిత్వా యది పృచ్ఛతి తదా రామాః త్రయో రజోబిందవః ఆగ్నేయే అద్రయః సప్త రజోబిందవః దక్షిణే అబ్ధయశ్చత్వారః నైరృత్యాం కరౌ ద్వౌ బిందూ ప్రతీచ్యాం అబ్ధయశ్చత్వారః వాయవ్యే రామాః త్రయో రజోబిందవః । ఉదీచ్యాం శశభృదేకః ఈశాన్యే చంద్రః ఏకః రజోబిందురితి । అథ వస్త్రనిర్ణయః ప్రాచ్యాం స్థిత్వా యది పృచ్ఛతి తదా తద్వస్త్రం రజోదూషితం జీర్ణం ఆగ్నేయ్యాం శ్యామలం శ్యామలవర్ణం దక్షిణాయాం రక్తం రక్తవర్ణం నైరృత్యాం శుభ్రం శ్వేతం పశ్చిమే మలినం మాలిన్యయుక్తం వాయవ్యే కాషాయం ఉదీచ్యాం చిత్రం ఈశాన్యే ధాతుమయం వస్త్రమితి ప్రాచ్యాదికాష్ఠాఫలం ప్రాగాదిదిక్ఫలం వక్తవ్యం॥ ని॥ దిశస్తు కకుభః కాష్ఠా ఇత్యమరః॥ అ॥ ప్రశ్న చేసినదిక్కును బట్టి పుత్రబిందువస్త్రముల నిర్ణయించెడి క్రమము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అడుగవచ్చినవాడు జోస్యుడైనతనకు తూర్పుదిక్కుననుండి యడిగిన నేడుగురుపుత్రులనియు ౩ రజోబిందువులనియు జీర్ణవస్త్రమనియుం జెప్పవలయును ఆగ్నేయదిక్కుననుండి యడిగిన నొకకు

మకనియు౩ బిందువులనియుకప్పువలుయనియు। దక్షిణదిశనుండియడగిన నె
మండ్రుకొమరులనియు౮ బిందువులనియు। ఎఱ్ఱనివలువయనియు। నిర్ఋతిదిక్కు
నుండియడగిన నలుగురుకొమరులని౨ బిందువులనియు తెల్లవలువయనియు
శ్చిమ దెసనుండియడిగిన నార్గురుకొమరులనియు౮ బిందువులనియు మలినవ
స్త్రమనియు॥ వాయవ్యదిశనుండియడిగిననిరువురుకొమరులనియు౩ బిందువుల
యు చెంగావిచీరెయనియు॥ కుబేరదిక్కునుండియడిగిన తొమ్మండ్రుపుత్రుల
యు౧బిందువనియు। పెక్కువన్నెలుగలవస్త్రమనియు॥ ఈశాన్యదిశనుండి
యడిగినపదుగురుకొమరులనియు౧ బిందువనియు। గైరికధాతుమయమైనవ
స్త్రమనియు నీక్రమంబునజ్యోతిషుకుడపుత్ర బిందువస్త్రనిర్ణయములం జెప్ప
లయును॥ *

(౧౧)మూ॥ శ్యామంమృత్యుకరంద్భథం శుభకరంచిత్రంచదారిద్ర్య
పుత్ర క్తంవ్యాధికరంస్థికం సుతకరంవస్త్రంరజోదూషితమ్। స్త్రీణాంబిందుస
మత్వేహామయకరం కన్యాప్రదంచార్తవే బిందునాంవిషమత్వమేవసుతకృద్భా
గ్యప్రదంసర్వదా॥వ్యా॥అ॥ పూర్వోక్తవస్త్రనిర్ణయస్యబిందుసంఖ్యాయాశ్చ
ఫలమాహ॥ శ్యామమితి॥ రజోదూషితంవస్త్రంశ్యామంచేత్ మృత్యుకరం। దృ
ఢంఅచ్ఛిద్రంచేచ్ఛుభకరం। చిత్రంచిత్రవర్ణంచేద్దారిద్ర్యకృద్దరిద్రప్రదంర క్తం
చేద్వ్యాధికరంరోగప్రదం। సితంశ్వేతంచేత్సుతకరం పుత్రప్రదమితివక్తవ్యం
ఆర్తవేప్రథమరజసిబిందుసమత్వంబిందూనాంరజో బిందూనాంసమత్వంయు
గ్మత్వస్త్రీణామామయకరంరోగప్రదంకించకన్యాప్రదం స్త్రీసంతానకరంచ।
విషమత్వమేవ । యుగ్మత్వేతుసుతకృత్ । పురుషసంతనకరంకించనిర్వధా
భాగ్యప్రదమైశ్వర్యప్రదంచ॥అ॥ ఈచెప్పబడినవస్త్రమునకును। బిందుసంఖ్యకు
ఫలముజెప్పుచున్నాడు। తా॥ కప్పుచీరగట్టుకొనిరజస్వలయైననాశకరము। గట్టి
చీరయైనమంగళకరము పెక్కువన్నెలుగలచీరయయినదరిద్రము। ఎఱ్ఱచీరయ
యినరోగప్రదము। తెల్లచీరయయినకొమరులుగలుగుదురుమఱియుస్త్రీలకు
మొదటిసమతయందు-౨-౪-ఇట్టిసమబిందువులుగల్గినరోగకరము। స్త్రీసంతా
నకరమనియు౧- ౩- ఇట్టిబేసిబిందువులుగల్గినపురుషసంతానమనియు ఎల్లప్పుడు
సౌభాగ్యప్రదమనియు॥ తా॥ *

(౧౨)మూ॥ గర్భాధానమరిష్టమష్టమవిధౌ పాపగ్రహాక్రాంతభేద
గ్రాహిద్వయకాలమూలనిధనజ్యేష్ఠాంత్యజన్మోడుషు । షష్ఠీరిక్తివిషావమా
సుపరిఘావ్యతీపాతేదివావైధృతౌ సంధ్యాపర్వచతుర్దశీవ్రత పితృశ్రాద్ధేషుపాతేభవ
వేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథకారణభూతస్యాగ్ధవస్యోద్దేశానంతరంకార్యభూతస్యగ
ర్భాధానస్యవర్జ్యకాలమాహ॥గర్భాధానమితి॥ అష్టమవిధౌదంపత్యోరష్టమ

చంద్రే । పాపగ్రహాక్రాంతభే పాపగ్రహస్థితనక్షత్రే దగ్రాహిద్వయకాలమూ
లనిధనజ్యేష్ఠాంత్యాజర్క్షమోహుషుద। సః। అశ్వినీ। అహిద్వయం ఆశ్లేషామఘే కా
ల। భరణీమూలాప్రసిద్ధా । నిధనం దంపత్యోర్నైధనతారా। జ్యేష్ఠాప్రసిద్ధా
అంత్యా రేవతీ జన్మోత్సుష దంపత్యోః జన్మనక్షత్రం తేషు నవనక్షత్రేషు చ షష్ఠీప
క్షద్వయగతాష్టి భద్రకరణం। విష్ణాః పిషవాడికాః। అవమాదినత్రయం ఏతా
సు చ పరిఘూర్వార్ధే పరిఘూయాః । పూర్వాంగే దివా అహ్ని- వైధృతౌ వైధృతినా
మయోగే। సంధ్యయోః ఉభయసంధ్యయోః ॥ పర్వసు పంచపర్వసు చతుర్దశ్యాం
కృష్ణచతుర్దశ్యాం కృష్ణచతుర్దశ్యాం పర్వాంతః పాతిత్వేన గతార్థత్వాత్ । వ్రతే
ఆవశ్యకవ్రతదినే పిత్ర్యే శ్రాద్ధేషు శ్రాద్ధదినేషు పాతే చ వ్యతీపాతే మహాపాతే చ
ఉక్తేష్వేతేషు గర్భాధానం స్యాద్యది అష్ట అశుభం భవేత్ విద్యద్రోటిత॥ ఆ॥ గ
ర్భాధానమునకు యోగ్యంగాని కాలములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ భార్యాభర్తలలో
శేకిని వినవయింట జంద్రుండుండగాను ముందుజెప్పబడిన సూర్యాదిపాపగ్ర
హములుండేనక్షత్రములయందును అశ్వి భరణి-ఆశ్లేష-మఖ జ్యేష్ఠ-మూల-
రేవతి-ఈనక్షత్రములయందు - భార్యాభర్తలజన్మనక్షత్రములకేడవనక్షత్ర
మునందు పక్షద్వయగతవిష్టులయందు పరిఘనామయోగ పూర్వభాగమునం
దు పగటియందు వైధృతినామయోగమునందు సూర్యోదయాస్తమయకాలంబుల
యందు। పంచపర్వములనగా కృష్ణాష్టమి। కృష్ణచతుర్దశి। పూర్ణిమ। అమావాస్య।
సంక్రాంతులు ఈదినములయందును । శుక్లచతుర్దశియందును। ఏకాదశి మొదలు
గాగలవ్రతదినములయందును। శ్రాద్ధదినములయందును। వ్యతీపాతనామయో
గమునందు నీచెప్పబడినకాలములయందు గర్భాధానము చేయగూడదని తా
త్పర్యము॥ *

(౧౩) మూ॥ స్త్రీణాం రజోదర్శనాదిదినతస్స్యాత్షోడశర్తుర్నృణాం।
పుత్రార్థీ పరమేత్సమాసు సుముఖీం త్యక్త్వా శుద్ధాంకృశాం । పుంలగ్నే పురు
షైరవేక్షితయుతే పుంవర్గసంస్థే గ్రహైః పంచలగ్న సుతాంకగేహదిసుతస్త
ద్వ్యత్యమే పుత్రికా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ ఋతుకాలస్సక్తయమాహ॥ స్త్రీణామితి॥ ఆ
తేః పదర్శనాదిదినతః ఋతౌభవం। తత్రభవ ఇత్యణ్ గుణః। తస్యారజసః దర్శనం
తస్యా ఆరంభనం ప్రథమదివసః తస్మాత్షోడశ ఋతుషుపాః ఋతురాత్రయస్స్యుః
రజోదర్శనాదినమారభ్య షోడశదినమభివ్యాప్య ఋతుషుపా ఇత్యర్థః । పుత్రా
ర్థీ పుత్రసంతానాభిలాషీ। సమాస్వవతాసు ఋతుషుపాసు సుముఖీమనుకూ
లవతీం । శుద్ధాంస్నానాదినాపిశుద్ధాం కృశాం రజస్వలాం నియమేన క్షీణాంగీం।
భార్యామితిశేషః। వరమేద్గచ్ఛేత్। అత్రాయంవిశేషః షోడశసు ఆద్యాశ్చత
స్రోనింద్యాః । తస్మాత్తాః పరిత్యజ్య శేషాసు పరమేదితి తదుక్తం॥ శ్లో॥ ఋతు

హ్యాభోగాధికాః స్త్రీణాం రాత్రయష్షోడశ స్మృతాః। చతుర్భిర్నిన్దితైరేతాస్సార్ధ మహాభిస్సర్వసమ్మతాః॥ తాసామాద్యాశ్చతస్రస్తు నిన్ద్యైకాదశీ చ యా। త్రయోదశీ చ శేషాస్తు ప్రశస్తా దశ రాత్రయః॥ న కేవలమేతావత్ పుంవర్గసం ప్రాప్త్యైవ వర్గశబ్దేన షడ్వర్గ ఉచ్యతే । పురుషసంజ్ఞక రాశిషడ్వర్గః । యద్వా పురుషగ్రహాధిపతి రాశివర్గః పుంవర్గః। తత్ర స్థితే పురుషైః పుంగ్రహైః అవేక్షితే దృష్టే యుతే వా। విషమరాశిలగ్నే పురుషసంజ్ఞికలగ్నే పుంలగ్నాని తు మేష మిథున సింహ తులా ధనుః కుంభాః । తేషాం యుగ్మే స్త్రీవే గురౌ లగ్నసుతాంకగే గర్భాధానలగ్నస్య పంచమే నవమే వా స్థితే యది సుతః పుత్రః జాయత ఇతి శేషః । తద్వ్యత్యయే ఉక్తలక్షణవ్యత్యయే స్త్రీరాశి సంస్థైః స్త్రీగ్రహైః చంద్రశుక్రరాహుభిః అవేక్షితే యుతే వా స్త్రీలగ్నే వృషభ కర్కటక కన్యా వృశ్చిక మకర మీనానామన్యతమే వా । గురౌ లగ్నపంచమనవమాతిరిక్తస్థానే స్థితే వా దుహితా భవేత్॥ అ॥ ... యమును గర్భాధానకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా । స్త్రీలకు ముట్టైన దినము మొదలు పదునారు రాత్రులు ఋతుకాలంబగును ఆ ఋతుకాలమును గోరినవారు ఈ పదునారు రాత్రులలో సమదివసంబులు యుగ్మంబులనియెడు బేసి కాని రాత్రులు ఋతుస్నానాదుల చేత గ్రహించిన దేహముగలవియై యుండవలెను। మరియు రాత్రులు వగుచున్న కలయికలయు। మఱియు। పురుషరాసులగు మేష మిథున సింహ తులా ధనుః కుంభ షడ్వర్గముల యందైనను । పురుషగ్రహరాసులయిన మేష సింహ వృశ్చిక ధనుర్మీనముల షడ్వర్గముల యందైనను రాసులబుగ పురుషగ్రహముల కూడి యుండినను జూడబడినను బృహస్పతి లగ్నపంచమ నవమస్థానములయందుండ గాను గర్భాధానము చేసిన పుత్రుండు గలుగును। స్త్రీరాసులైన వృషభ కర్కాటక కన్యా వృశ్చిక మకర మీనరాసులయందైనను స్త్రీగ్రహరాసులయిన వృషభ కర్కాటక రాసుల షడ్వర్గములయందైన లగ్నము స్త్రీగ్రహముల చే జూడబడినదైనను స్త్రీగ్రహములతో గూడినదైన నుండగాను లగ్నపంచమనవమస్థానంబులయందు బృహస్పతి లేక యుండగాను గర్భాధానము చేయగా బుత్రిక కలుగునని తాత్పర్యము । ఇదియునుంగాక యీ పదునారు దినములలో నాదివి నాలుగు రాత్రులును పదనొకండవ పదమూడవ రాత్రులునుయీ యారు రాత్రులు నింద్యములనియును యితరములగు పది రాత్రులు శ్రేష్ఠంబులనియు గోరదగునని యభిప్రాయము। ఈ శ్లోకంబున స్త్రీపురుషగర్భనిర్ణయంబు సెలవిచ్చియు ఈ శ్లోకము మొదలైన శ్లోకములయందు షడ్వర్గలక్షణమును జెప్పియున్నారు॥

శ్లో॥ (౧౪) ము॥ కుర్యాత్పుంసవనం త్రయోదశతిథౌ శ్రోణాగ్నియామ్యోత్తరా మిత్రాంత్యాదితిమూలదస్రశశభృత్పుష్యేష్వథాగ్నేయస్థితే । నగ్నే పుంగ్ర

హావాసరేరవిగృహంత్యక్త్వాళి సద్మాస్యమార్క్తాఛిద్రవివర్జితేహ్నా యువతౌ మూసేశృతేమేపఠిః॥ వ్యా॥ అథపుంస వనకాలమాహ॥ కుర్యాదితి॥ ఆద్యగ ర్భ్రప్రథమగర్భేవ్యక్తేసతి । కరత్రయంహస్తచిత్రాస్వాతయః। పిథిఃరోహిణీ శ్రౌ ప్రత్రయంశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషం ఆర్యంపుష్యఉత్తరాత్రయం। మిత్రం। అ నూరాధాఅంత్యారేవతి । అదితీపునర్వసూమూలాప్రసిద్ధాదస్రః అశ్వినీశశ భృగ్మృగశీర్షం । ఏతేషునక్షత్రేషు॥ ని॥ నక్షత్రిమృతు భంతారేత్యమరః। లగ్నేపుంలగ్నేపుంగ్రహావాసరేరవికుజ గురుణామన్యతమేవాసరే రవిగృహం సింహం। అళిసద్మపృశ్చిక మపిత్యక్త్వా । యద్యపసింహఃపుంలగ్నస్తథాపి కంఠోక్త్యా నిషిద్ధత్వాత్త్యజః అమారిక్తాఛిద్రవవర్జితేఅమాదర్శ ఛిద్రాణి వక్ష్యమాణపక్షచ్ఛిద్రాణవిత్యైవర్జితేదివసేశృతేయేమాసే । పద్దర్నోనమాన్ స్యాపవైకల్పికత్వాన్మాసాదేశః। పఠిఃర్భర్తాయువతౌభార్యాయాం। పుంస వనంపుంసాఖ్యంకర్మకుర్యాత్ । తృతీయేమాసఇతి గర్భవ్యక్త్యోపలక్షణార్థం నతునియమార్థం । పుంసవనంవ్యక్తేగర్భ ఇతిమాసనియమస్యాపస్తంబేనా నుక్తత్వాత్॥ అ॥ పుంసవనకాలనిర్ణయము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తొలితగ ర్భముగలగినవనితకుమూడవమాసమందు।అశ్వని।రోహిణి।మృగశీర్షపునర్వ సు పుష్యమి-ఉత్తర హస్త-చిత్త స్వాతి అనూరాధ మూల ఉత్తరాషాఢ శ్రవ ణము- ధనిష్ఠ శతభిషకులు- ఉత్తరాభాద్ర-రేవతి- ఈనక్షత్రములయందునువృ శ్చికసింహరాసులయందును- చవితి నవమి చతుర్దశి- అమావాస్యల- బరిత్యె జించితక్కిన శుభదినములయందునగర్భమునకు శుభము గలుగుటకై పెనిమిటి యైనవాడుపుంసవనమనెడికర్మము చేయవలయుననుట మఱియునాపస్తంబ సూత్రమునందు స్త్రీలకుగర్భముస్పష్టముగానగపడినప్పుడు పుంసవనముచే యవలయునని చెప్పియున్నది గాని మాసనియమము చెప్పలేదు గావుననిచ్చట మూడవమాసమని చెప్పుట గర్భవ్యక్త్యోపలక్షణార్థం మేయని తెలియవలయును॥

(౧౫) మూ॥ పూర్వేపుంసవనేయుగ్మైచకథితంమాసవ్యవస్థాంవినా సీమంతేపితృదైవమాసవిషయేషష్టేచతుర్థేష్టమే । లగ్నాదంత్యసుతాష్టమేషు రహితే వ్యారాదిపాపగ్రహైః క్రూరైర్లగ్నే వివర్జితేచ నవమేశుద్ధేసమంపుం సవే॥ వ్యా॥ అథసీమంతకాలమాహ॥ పూర్వమితి॥ పూర్వస్మిన్శ్లోకేయద్దైవక థితంయన్నక్షత్రవాసరాదికముక్తం । మాసవ్యవస్థాంమాసనియమంవినాసీ మంతేపితృదైవనక్షత్రాదికం । మాసవిషయేషు । షష్ఠే చతుర్థేఅష్టమేవతేషా మన్యతమేమాసిసీమంతం సీమంతోన్నయనాఖ్యంకర్మకుర్యాత్ । లగ్నాత్సీమం తలగ్నాదంత్యసుతాష్టమేషు ద్వాదశపంచమాష్టమేష్వారాదిపాపగ్రహైః సూర్యాంగారక శనైశ్చరక్షీణచంద్రాభిః రహితేషువివర్జితేషు సత్సుచబ

త్రేదేలగ్నేవివర్జితే చంద్రాక్రాంతలగ్న ఇత్యర్థః । నవమేశుద్ధే సీమంతలగ్నాన్యతమలగ్నే గ్రహావర్జితే సతి। సీమంతకార్యం। సమం పుంసవనే ఉత్తరార్ధోక్తం సర్వం పుంసవనేచసమం బోధ్యమ్॥ అ॥ సీమంతకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పూర్వశ్లోకంబున బుంసవనవిషయమై చెప్పిన మాసక్రమము దప్ప తక్కిన దినవారనక్షత్రాదులు సీమంతమునకును గ్రాహ్యంబులు. మాసవిషయమై ౪ ౬ ౮ నవమాసములయందును । పంచమాష్టమద్వాదశములయందును సూర్యాంగారకశని । రాహుకేతుక్షీణచంద్రాదిపాపగ్రహములులేకయుండగా జంద్రుండు లగ్నమునందు లేకయుండగాను నవమేశుద్ధిగలలగ్నమునందు సీమంతము జేయవలయుననుట ఉత్తరార్ధమున జెప్పినవన్ని పుంసవనమునందు సమానమేయని తెలియదగినది॥ ✻

(౧౬) మూ॥ జాతేజాతదినాదిరాదశదినాత్తజ్జాతకర్మ స్మృతేకుర్యాద్రుద్రదినేథవాస్థిరచరక్షిప్రాఖ్యమైత్రోడుషు । రిక్తామారహితేఖండదివసేలగ్నేశుభేవాసరే పూర్వాహ్ణేసురపూజితేసురగురౌవ్యక్తే సౌమ్యాయనే॥ వ్యా॥ అథజాతకర్మకాలమాహ॥ జాతఇతి॥ అస్యజాతకర్మ జాతేసతి। జాతదినాదిః జన్మదివసమారభ్యాదశదినాః దశదినపర్యంతం దశదినమధ్యే యస్మిన్కస్మిందివసే తజ్జాతకర్మ ఆస్మృతే పుత్రవిషయే కుర్యాత్ । అథవారుద్రదినే ఏకాదశేహ్ని వాకుర్యాత్ అమేకాదశదినే అతీతే సతి స్థిరచరక్షిప్రమైత్రోడుషు స్థిరాణి రోహిణ్యుత్తరాత్రయం । స్వాతీపునర్వసూ శ్రవణంధనిష్ఠా శతభిషజః క్షిప్రాఖ్యాః అశ్వినీహస్తపుష్యా మైత్రోడు । అనూరాధా నక్షత్రం ఏతేషు నక్షత్రేషు రిక్తామారహితే రిక్తాః పూర్వోక్తాః అమాదర్శః ఏతైరహితేష్వన్యతిథిష్విత్యర్థః । అఖండదివసే అఖండమగ్రేవక్ష్యతే శుభే శుభగ్రహాధిపేలగ్నే శుభేవాసరే చపూర్వాహ్ణే అహ్నః పూర్వభాగే అసురపూజితే శుక్రేసురగురౌ బృహస్పతౌ చవ్యక్తే అనస్తంగతేసతీత్యర్థః సౌమ్యాయనే ఉత్తరాయణే జాతకర్మకుర్యాత్॥ అ॥ జాతకర్మకాలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పుత్రోత్పత్తికాలమందైనను। పుత్రోత్పత్తిదినము మొదలు ౧౦ దినములవరకునైనను ప్రశస్తమైనను జాతకర్మము చేయవలసినది మఱియు ౧౧వ దివసమందైనను వలయును నీ చెప్పబడిన దివసములలో జేయునట్లయిన। అశ్విని। రోహిణి। పునర్వసు। పుష్యమి। ఉత్తర। హస్త। స్వాతీ। అనూరాధ। ఉత్తరాషాఢ। శ్రవణము। ధనిష్ఠ। శతభిషము। ఉత్తరాభాద్ర। ఈనక్షత్రములయందును। చవితి। నవమి। పున్నమ। అమావాస్య ఇవితప్పతక్కిన తిథులయందును - ఉత్తరాయణమందును - గురుశుక్రమూఢములులేనికాలములయందును - పూర్వాహ్ణములయందును - సోమ-బుధ-బృహస్పతి-శుక్రవారములయందును - శుభగ్రహాధిపలగ్నములయందును - నీలక్షణములను క

మైనశుభమదినపూర్వాహ్ణమందుజాతకర్మము జేయవలెననితాత్పర్యము॥ *

(౧౭) జాత నంతర మేవ నామకరణంత్వేకాదశే హేస్ఫుటం। పుత్ర స్యైవసమాస్వరతుయుగే కార్యంతితోవ్యత్యయమే । శుద్ధిర్జాతేకవచ్ఛవా మ్మి నకల్తైస్య వ్యావశేషోడశేద్వపిస్యేశ్యథవింశ కేహ్నివిహితంజాతివ్యవస్థాం విచా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ నామకరణకాలమాహ॥ జాతానంతరమితి॥ జాతా నంతర ము నామకరణంవిహితం॥ ఇత్యాదినక్షత్రనామకరణంర హస్యకతిచవ్యవక్షత నామపదేశశతి। తత్రరహస్యంభవతీత్యాసంజనోక్త త్వాత్। ఏకాదశ హేఏకాదశదినేస్ఫుటం। వ్యవహారనామవ్యక్తంకర్తవ్యమిత్యా ర్థః పుత్రస్యైవసమాసురం నామకరణంయథా శివహేశ్వర ఇత్యాదియువ భాద్య్యాయాస్తు తతిపురుషవ్యత్యయంవిషమాక్షరంనామయథాపార్వ తి భవానిత్యాదికార్యంనామ్నానామకరణేశుద్ధిలగ్నాదిశుద్ధిః జాతకర్మవత్ సక లైః॥ కాలోక్తైర్జాత్యా స్థాపిసాంప్రతిన్యంవింపద్వాదశే జన్మతోద్వా దశషోడశేద్వావింశే । అస్మిన్సంకకేహ్నివసేవాంతన్నామకరణంవిహిత మావశ్యకమిత్యర్థః। సమ॥ శ్లో॥ దశాహం ద్వాదశాహంచ పక్షంమాసమనుక్ర మాదిత్యాదినా బ్రాహ్మణాదీనాం మాసాచ్చదశ్యేత్యాదితత్ఫలం జాతివ్యవస్థావినేతి సంచ్ఛాత్రీరేషేమైవ॥ శ్లో॥ సర్వేషాందశరాత్రేణసూ తకేశుద్ధిరిష్యతఇతిజాతానే చపిషష్ఠే విశేషవచనేనసామాన్యవచనస్య బాధ తత్వాచ్చత॥ అ॥ నామకరణకాలనిర్ణయము జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ పు త్రుఁడుకలిగిన దినంబున నక్షత్రనామమును గారోహిణీనక్షత్రమందుబుట్టినవా నికిరోహిణుఁడు ఈమొదలగునట్టి నామకరణమునురహస్యముగా జేసి ౧౧ వ దివసమందు సమాసమగు వర్ణములుగల పేరిన గాన్పష్టి। శివః। మ హేశ్వరః। పుట్టినప్పుడు విషమాక్షరనామములును తెలుగు విషయమైశేసియక్షరములుం గలనామమునగాజానకి పార్వతి । భవాని। ఇట్టి నామములునిశ్చయింపవలెను ఈ నామకరణవిషయమైలగ్నాదిశుద్ధిప్రాగ్శ్లోకమునందు జాతకర్మమునకునిర్ణ యించినప్రకారము బ్రాహ్మణులయు ౧౧ వదివసమందు జేయనిపక్షమునబ్రా హ్మణులు మొదలుగాగల 4 వర్ణములకు॥ ౦ దివసము పర్యంతముజాత శౌచమని విశేషవచనమున్నటువలెను జాతకవచనములేక నాలుగువర్ణములవారు నుపుట్టినదినము మొదలు।౧౨।౧౬।౨౦।౨౨। వీనిలోనేదినమందైనను నామక రణము చేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౮) మూ॥ అన్నప్రాశనమర్కభక్తియుతభవంపూర్వేవయుక్తేషు శేషష్ఠాదావథ పంచమేవాశివిషమేనిధనానాంచభవారే సౌమ్యగ్రహే విశుద్ధదశమేనందాష్టమీ ద్వాదశేదినవారసమానే రేచర మృదుక్షిప్రధ్రువా

ఘోష్యేద్బుధః॥ వ్యా॥ అ॥ అథాన్నప్రాశనమాహ॥ అన్నప్రాశనమితి॥ షష్ఠాద్యే॥ ఆదిశబ్దేన అష్టమదశమద్వాదశా ఉచ్యంతే । తస్మిన్ యుగ్మే మాసే ఏవ అన్నప్రాశనం అర్భకస్య శిశోః శస్తం శుభప్రదం । అథ ఓజానాం స్త్రీణాం తు పంచమాదివిషమమాసే పంచమసప్తమనవమైకాదశేషు విషమేషు శుభదం । శుభే శుభగ్రహాధిపే వారే విశుద్ధదశమే అవిద్యమానగ్రహరహితే దశమే యస్య స తథోక్తః తస్మిన్ సౌమ్యగృహే వృషభకర్కటకాదిసమరాశినా మస్యేతి సౌమ్యగ్రహాధిపతిలగ్నే వా । సమరాశీనాం సౌమ్యరాశిత్వం క్రూరః స్త్రీ సౌమ్యః పురుష ఓజసితే ఇత్యాదినా వరాహమిహిరేణోక్తత్వాత్ । నందా షష్ఠీ ద్వాదశీ త్యక్త్వా రహితే నందా ప్రతిపత్ షష్ఠ్యేకాదశ్యః । అష్టమీ పక్షద్వయగతా ద్వాదశీ పక్షద్వయగతా రిక్తా రిక్తాః । అమా దర్శ ఏతైర్దినైర్హీనే । ఏతద్వ్యతిరిక్తదినే చరస్థిరమృదుక్షిప్రధ్రువాఖ్యోడుషు । చరాః స్వాతీపునర్వసూ శ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః మృదూని చిత్రా రేవతీ మృగశీర్షానూరాధాః । క్షిప్రాణి అశ్వినీహస్తపుష్యాః ధ్రువాణి రోహిణ్యుత్తరాత్రయం ఉడుషు ఏతత్సంజ్ఞకనక్షత్రేషు చ అన్నప్రాశనం శుభదమితి యోజ్యమ్॥ అన్నప్రాశనకాలనిర్ణయము చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పురుషశిశువు విషయమై షష్ఠాదిమాసములనగా- ౬-౮-౧౦- ఈనెలలయందును స్త్రీశిశువు విషయమై పంచమాదివిషమమాసములనగా- ౫-౭-౯- ఈనెలలయందును- సోమ బుధ-గురు-శుక్రవారములయందును- అన్నప్రాశనలగ్నమునకు- ౧౦వచోట గ్రహము లేకయుండగాను- వృషభ కర్కాటక మిథున కన్యా మీనములనెడి శుభలగ్నములయందును- పాడ్యమి చవితి- షష్ఠి అష్టమి- నవమి- ఏకాదశి ద్వాదశి అమావాస్య- పున్నమ-ఈదినములకంటె నితరములగు దినములయందును- అశ్విని- రోహిణి- మృగశీర్ష- పునర్వసు పుష్యమి ఉత్తర-హస్త చిత్త స్వాతి- అనూరాధ-ఉత్తరాషాఢ- శ్రవణము ధనిష్ఠ శతభిషక్- ఉత్తరాభాద్ర రేవతి- యీనక్షత్రములయందు అన్నప్రాశనము జేయవలయుననుట॥

(౧౫) మూ॥ కష్టీ లగ్నగతే రవౌ తనుకశే చంద్రే సదా భిక్షుకః పూర్ణేందౌ బహుసత్రదో వనిసుతే పిత్తార్తిరోగ్జ్ఞానవాన్। జ్ఞే జీవే బహుభోగవాన్ భృగుసుతే దీర్ఘాయురర్కాత్మజే స్వాత్తాంగిరమసి భుజేన్యశనే బాలోన్నభోక్తా భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అన్నప్రాశనలగ్నగగ్రహఫలమాహ। కష్టీతి॥ రవౌ సూర్యే లగ్నగతే సతి బాలః అన్నభోక్తా యదికష్టీ కష్టరోగవాన్ భవేత్ లగ్నగతే భద్రే దీప్తిపవశ్యాం సర్వత్ర భోగవాన్ తనుకశే క్షీణచంద్రే సదా భిక్షుకః పూర్ణే చంద్రే బహుసత్రదో బహ్వన్నదాతా । అవనిసుతే కుజే పిత్తార్తిః పిత్తరోగవాన్ జ్ఞే బుధే జ్ఞానవాన్ । జీవే గురౌ బహుభోగవాన్ భృగుసుతే శుక్రే దీర్ఘాయుః అర్కాత్మజే శనౌ వాతాంగీ వాతరోగయుక్తః తమసి రాహౌ

ధ్వజే కేతౌ చలనశనీదరిద్రోభవేత్॥ అ॥ అన్నప్రాశనలగ్నమందుండుగ్రహఫలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అన్నప్రాశనలగ్నమందు సూర్యుండుండినచిన్నవాడుకుష్ఠిరోగియును। క్షీణచంద్రుండుండినదరిద్రుండును। పూర్ణచంద్రుండుండినవన్నదాతయును। అంగారకుడుండినపైత్యరోగియును। బుధుడుండినవిశేషజ్ఞానవంతుండును । గురువుండినమిక్కిలిభోగవంతుండును । శుక్రుడుండినదీర్ఘాయువుగలవాడును । శనైశ్చరుడుండినవాతరోగముతోగూడినశరీరముగలవాడును । రాహుకేతువులుండినమిక్కిలిదరిద్రుడగునని తాత్పర్యము॥

(౨౦) మూ॥ జన్మాదౌసమమాసిపుత్రవిషయే స్త్రీణాంతుతద్వ్యత్యయేంత్వాద్యాంచాదమకేశఖండనమిదంపూర్వేహ్ణిసౌమ్యాయనే । ఆదిత్యద్వయచంద్రపౌష శభృద్విష్ణుత్రయాంఽరక్షత్రమేపూర్ణాహశుభవాసరే జయదినేచ ష్టమ్యామావర్జితే॥ వ్యా॥ అ॥ శిశోఃకేశకండనమాసాదీనాహ॥ జన్మాదావితి॥ పుత్రవిషయే జన్మాదౌజన్మప్రభృతిసమమాసే ద్వితీయచతుర్థాది మాసేషు స్త్రీణాంతుతద్వ్యత్యయేఉక్తవైపరీత్యే తృతీయపంచమాదౌవిషమ మాసేష్విత్యర్థఃపూర్వేహ్ని పూర్వాహ్ణే సౌమ్యాయనే ఉత్తరాయణే ఆదిత్యద్వయచంద్రపౌషంశభృద్విష్ణుత్రయాంత్యక్షత్రమే [illegible] మాదిత్యం । దిత్యాదిత్యాః పుత్రరపదార్థస్త్విత్యప్రత్యయః। పునర్వసూతద్వయంపునర్వసూపుష్యౌ। దస్రః అశ్వినీ పౌష్ణో రేవతీ శశభృత్ మృగశీర్షం విష్ణుత్రయం అరక్షత్రయం చంద్రప్రాగుక్తమేషునక్షత్రేషు పూర్వాహ్ణే పూర్ణతిథౌ శుభవాసరే శుభదినేజయతిథౌ । అష్టమ్యామవర్జితే అష్టమ్యాం [illegible] జయదినే అమావర్జితే పూర్ణతిథౌ నక్షత్రేషు [illegible]॥ తా॥ బాలురకు కేశఖండనవిషయమై [illegible] కాలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పుత్రవిషయమైపుట్టినదిమొదలుసరినెలలైన ౨,౪,౬, నెలలయందును స్త్రీవిషయమైబేసినెలలైన ౩,౫-౭ నెలలయందును ఉభయులకును ఉత్తరాయణమందును పూర్వాహ్ణమందును అశ్విని।మృగశీర్ష।పునర్వసు।పుష్య।హస్త।చిత్త।స్వాతి। శ్రవణము।ధనిష్ఠ।శతభిషక్। రేవతీయీనక్షత్రములయందును సోమ।బుధ।గురు।శుక్రవారములయందును। తిథియు। అష్టమి। [illegible] అమావాస్య [illegible] జెప్పినవి నక్షత్రములతో [illegible] లగ్నతిథులయందు బాలురకు కేశఖండనము చేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౨౧) మూ॥ జాతానాం దశషోడశేహ్నిసధనే శుద్ధేష్టమేసప్తమే మాసేశుభవారభవనేకర్ణౌ [illegible] ద్వాదశే [illegible] రిక్తాపర్వనిశాదినాదిరహితే పూర్ణే [illegible] పౌష్ణాదిత్యకరధ్రువమైత్రే [illegible]॥ వ్యా॥ అ॥ కర్ణవేధయోగ్యకాలమాహ॥ జాతాదితి॥ జాతాజ్జన్మతః ద్వాదశ

షోడశే ద్వాదశే షోడశే వా అహ్నాదివసే నిధనే అష్టమే లగ్నే శుద్ధే గ్రహైర్వర్జితే న అథవా అష్టమే సప్తమే షష్ఠే వా మాసి శుభవార భవనే శుభవాసరే శుభగ్రహాన్వితే లగ్నే చ। రిక్తా పర్వసు ఆదినా దిరహితే రిక్తాః పూర్వోక్తాః పర్వాణి పంచ పర్వాణి ఉశోరాత్రౌ దివా దిః। ప్రతిపత్। ఏతైః రహితే సంపూర్ణతిథౌ సంపూర్ణ నక్షత్రేపి తయోః పౌష్ణాదిత్య కరద్వయోత్తరవారశ్రోణద్వయాద్యేందుషు। రేవతీ పునర్వసూ హస్తచిత్రోత్తరాత్రయ వారి శ్రవణ ధనిష్ఠా పుష్య మృగశీర్షేషు ద్వాదశనక్షత్రేషు శిశోర్బాలస్య। కర్ణౌ సువేధ్యౌ। కర్ణవేధాఖ్యం కర్మ కర్తవ్యమిత్యర్థః॥ అ॥ బాలురకు చెవులు కుట్టుటకు యోగ్యకాలముల జెప్పుచున్నాడు॥

తా॥ శిశువు పుట్టినది మొదలు పండ్రెండవ దినమైనను పదునారవ దివసమైనను। పగటియందును। కర్ణవేధలగ్నమున కెనిమిదవయింటనే గ్రహములులేకయుండగా చెవులు కుట్టవలసినది। యీ చెప్పబడిన కాలముల నతిక్రమించినను ౬।౭।౮ ఈ నెలలయందును సోమ।బుధ।గురు।శుక్రవారములయందును వృషభ మిథున। కర్కాటక। కన్య। ధనుర్లగ్నములయందును చవితి నవమి। చతుర్దశి। పూర్ణిమ। అమావాస్య। కృష్ణాష్టమి। కృష్ణచతుర్దశి। సంక్రమణములు। రాత్రి। శుక్లపాడ్యమి వీనియందు వినా పూర్ణతిథి నక్షత్రములయందును మృగశీర్ష। ఆర్ద్ర। పునర్వసు। పుష్యమి। హస్త। చిత్త। ఉత్తర। ఉత్తరాషాఢ। శ్రవణము। ధనిష్ఠ। ఉత్తరాభాద్ర। రేవతీ నక్షత్రములయందు బాలురకు చెవులు కట్టవలయునని తాత్పర్యము॥

*

(౨౨) మూ॥ మృద్వేష్వాత్తరవాయుమిత్రవసుభబ్రహ్మాభిధేషూత్తమే చిత్రాంత్యాంతు పునర్వసూద్వయకరశ్రోణద్వయాద్యే దివా। బాలస్యత్రితయే థపంచమసమే మాసాది రిక్తాష్టమీ పర్వాణ్యాసు శుభాంశవార భవనే చౌలం విశుద్ధేష్టమే॥ వ్యా॥ అ॥ అథ చౌలకాలమాహ॥ మృద్వేష్వితి॥ ఉత్తరవాయుమిత్రవసుబ్రహ్మాభిధేషు ఉత్తరాత్రయ స్వాత్యనూరాధా శతతారా రోహిణ్యాఖ్యేషూత్తమేషు మృద్వేషు నక్షత్రే చిత్రాంత్యే పుష్యపునర్వసూ ద్వయకరశ్రోణద్వయాద్యే చిత్రా రేవతి మృగశీర్ష పునర్వసూ పుష్య హస్త శ్రవణ ధనిష్ఠాశ్విని ప్రభృత్యుత్తమేషు నక్షత్రే దివా దివాభాగే బాలస్య త్రితయే సమే సంవత్సరే॥ ని॥ హాయనోస్త్రీ శరత్సమాః ఇత్యమరః। అథవా పంచమసమే పంచమవర్షే వా మాసాది రిక్తాష్టమి పర్వాణ్యాసు మాసాదిః శుక్లప్రతిపత్ రిక్తాః ప్రాగుక్తాః అష్టమీపక్షమీపక్షద్వయగతా పర్వాణి పంచపర్వాణి అన్యాసు ఏభ్యోన్యాసు తిథిష్వితి శేషః శుభాంశవారే భవనే శుభగ్రహనవాంశే శుభలగ్నే చ విశుద్ధేష్టమే లగ్నాదష్టమస్థానే గ్రహరహితే సతి చౌలం బాలకాకర్మ కర్తవ్యమితి శేషః॥ అ॥ చౌలకాలక్షణాదులను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కొమరుడు పుట్టినది మొదలు మూడవ సంవత్స

రమందును। ఏకవసంవత్సరమందును। శుక్లపాడ్యమి। చవితి। నవమి। చతుర్దశి। శుక్లకృష్ణాష్టములు। పూర్ణిమ। అమావాస్యచతుర్దశీ। సంక్రమణమువీనినిషే ధించియుతములైనతిథులయందును। సోమ। బుధ। గురు। శుక్రవారములయం దును। వృషభమిథునకర్కాటకతులాధనుర్మీనములనెడు శుభగ్రహములల గ్నములయందును। శుభగ్రహములవలననవాంశములయందును। రోహిణి। ఉత్తర। స్వాతి।అనూరాధ।ఉత్తరాషాఢ। ఉత్తరాభాద్ర। ఈనక్షత్రములు మధ్యమము లగుటవలనచౌలకర్మకుశ్రేష్ఠములుకావుగనుక। అశ్విని।మృగశీర్ష।పునర్వసు। పు ష్యమి।హస్త। చిత్త।శ్రవణము।ధనిష్ఠ।యీయుత్తమనక్షత్రములయందు చేయస నుకూలించనిపక్షమున యీక్రిందనుదహరింపబడిన మధ్యమనక్షత్రములయంద యినను। అష్టమశుద్ధిగలలగ్నమందుబిడ్డవానికిచౌలకర్మముచేయుటయుక్తంబ ని తాత్పర్యము॥ ❊

(౨౩) మూ॥ కర్తవ్యావిధినాంకురార్పణవిధిశ్చౌలాదికర్మాదితో కాలేష్వేవశరాద్రిశైలగణనాస్వేతాసుశుభేఽథవా రిక్తాపర్వవిషప్రదోషర హితేష్వంశేశుభానాంగృహే ప్రశస్తేష్వపి నానుగమఖా విష్ణుత్రయా గ్న్యోష్విష్యః॥ వ్యా॥ అ। అథాంకురార్పణకాలమాహ॥ కర్తవ్యేతి అంకురార్పణ మంకురారోపణం త్ర్యంబీజజాతాపః తస్యవిధిర్విధిః స్యాద్గృహ్యోక్తవిధానేన ❊ సౌక్ష్మవిభక్తికత్వపి॥ చౌలాదికర్మాదితః ఇతిశిష్టాన్నప్రాశనోపనయనవివా హసీమంతపుంసవనాదకర్మోగృహ్యాంతే తేషాంకర్మాదితః కర్మణః। పూర్వమే వశరాద్రిశైలగణనాసుపంచమసప్తమనవమస్వేతాసురాత్రిష్వేవనతుది వేత్యేవకారార్థః అథవా పశ్యోత్స్వభవనేవాతుర్పూర్వ రాత్రౌ వారిక్తాపర్వనిషప్ర దోషరహితేరిక్తాః ప్రసిద్ధాః పర్వాణి పంచపర్వాణివిషాః విషఘటికాః ప్రదో షఃచతుర్దశీప్రభృతిత్రయోదశీ చాంద్రదోషః సర్వోఽపి చాంద్రదోషకాలోవా। ఏ తైఃరహితేష్వితి శేషః శుభానాంశుభగ్రహాణాంసంబంధివారే శుభగ్రహ సంబంధిలగ్నే క్షిప్రాః అశ్వినీహస్తపుష్యాః స్వాతీ। ప్రసిద్ధామృదూనిచిత్రాదీ వః మృగశీర్షాఽనురాధా। ధ్రువాః రోహిణ్యుత్తరాత్రయంఅనుదయిమూలా।మ ఘా ప్రసిద్ధాః। విష్ణుత్రయంశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః। ఏతేషుసప్తదశనక్షత్రేషుక ర్తవ్యః॥ అ। అంకురారోపణమునుగాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అం కురారోపణమును। గృహ్యసూత్రములో జెప్పినప్రకారము అన్నప్రాశనచౌల ఉపనయనవివాహసీమంతపుంసవనకర్మములకు పూర్వమందనగాపీనిముహూ ర్తదినమునకుపూర్వరాత్రియందైనను। సద్యస్కాలమందైనను।పరరాత్రియం దైనను। ఇట్లుచేయనిపక్షమందునముహూర్తదినానికి। ౩। ౫। ౭। ఈరాత్రులల

ప్రష్టాష్టమి। కృష్ణచతుర్దశి। సంక్రమణములు పర్వతిథులును। చవితి। సప్తమి। త్రయో
దశి। ప్రదోషదినములును। ఈ వ్యజ్యమడుములను। విశోధించి। సోమ। బుధ। బృహ
స్పతి। శుక్ర వారములయందును। వృషభ। మిధున కర్కాటక। కన్య। ధనుః మీన ముల
సములైన శుభగ్రహముల యొక్క లగ్నములయందును। అశ్వి। పుష్యమి। హస్త
స్వాతి। చిత్త। రేవతి। మృగశీర్ష। అనూరాధ। రోహిణి ఉత్తర। ఉత్తరాషాఢ।
ఉత్తరాభాద్ర। మూల। మఖ। శ్రవణ। ధనిష్ఠ। శతభిషక్ష్నక్షత్రములయందును।
అంకురారోపణము చేయవలయునని తాత్పర్యము. ❋

(౨౮) మూ॥ మేషో గౌర్మకరః స్త్రీ శశిగృహం మీనస్తులోచ్చాభిధాది
గ్వహ్నీమనుయుగ్మనక్షత్రమితం తారాః క్రమాద్వింశతిః । స్వస్యోచ్చాస్తగృ
హం స్వనీచభవనం సూర్యాదితస్సింహగో మేషో వృషభస్తులాశ్చకలతో మూ
లత్రికోణాభిధాః॥ వ్యా॥ గ్రహాణాముచ్చనీచ మూలత్రికోణనిర్ణయమాహ॥
మేష ఇతి॥ మేషః ప్రసిద్ధః గౌః వృషభః । మకరః ప్రసిద్ధః స్త్రీ కన్యా। శశిగృహం
కర్కాటకః మీనః ప్రసిద్ధః తులా చ ఏతే నవరాశయః క్రమాత్ । సూర్యాదీనాం స
ప్తానాముచ్చాభిధాః ఉచ్చసంజ్ఞికస్థానాని తథాహి సూర్యస్య మేషః। చంద్రస్య
వృషభః। కుజస్య మకరః। బుధస్య కన్యా గురోః కర్కటః। శుక్రస్య మీనః। శనే
స్తులోచ్చమితి వివేకః । మేషే దశమో భాగః। రామం వృషభే తృతీయో భాగః
మామయుక్ వసుయుగ్మం మనూనాం యుక్ మనుయుక్ అష్టావింశో భాగ ఇత్య
ర్థః। అస్య తంత్ర న్యాయేన మనుశబ్దః పునః పఠ్యతే। తథా చ మనుశబ్దశ్చతుర్దశ
సంఖ్యావాచీ మనునా యుక్త తతిమనుయుక్ । మకరే అష్టావింశో భాగ ఇతి ఫలతి।
దివం కన్యాయాం పంచదశో భాగః । శరమితం కర్కటే పంచమో భాగః తా
రాః మీనే సప్తవింశో భాగః । వింశతిస్తులాయాం వింశో భాగః । ఏతే పరమో
చ్చభాగా ఇత్యుచ్యంతే స్వస్యోచ్చాస్త । గృహం స్వస్య స్వోచ్చాత్ అస్త
గృహం సప్తమస్థానం। స్వనీచభవనం। స్వస్య నీచస్థానం యథా। సూర్యస్య తు
లా నీచః తత్ర దశమో భాగః పరమనీచః। చంద్రస్య వృశ్చికో నీచః। తస్య తృతీయో భా
గః పరమనీచః । కుజస్య కర్కటకో నీచః । తస్యాష్టావింశో భాగః పరమనీచః।
బుధస్య మీనో నీచః। తస్య పంచదశో భాగః పరమనీచః। గురోర్మకరో నీచః।
తస్య పంచమో భాగః పరమనీచః శుక్రస్య కన్యా నీచా । తస్యాస్సప్తవింశో
భాగః పరమనీచః । శనేర్మేషో నీచః । తస్య వింశో భాగః పరమనీచః। సూ
ర్యాదితః సూర్యప్రభృతిసప్తగ్రహాణామిత్యర్థః॥ సార్వవిభక్తికస్తసిః సింహ
గో మేషో వృషభస్తులా చ క్రమశః । సూర్యస్య సింహః। చంద్రస్య వృషభః కు
జస్య మేషః । బుధస్య కన్యా। గురోర్ధనుః। శుక్రస్య తులా। శనేః కుంభః మూల

సూర్యస్య స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణం చ । చంద్రస్య [illegible] వృషభ ఉచ్చ మూలత్రికోణం
కుజస్య మేషః । స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణం చ । బుధస్య కన్యా స్వక్షేత్రం మూ
లత్రికోణ ముచ్చం చ । గురో ర్ధనుస్స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణం చ । శుక్రస్య తులా
స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణం చ । శనేః కుంభస్స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణం చ భవతి
[illegible] స్వక్షేత్రం పరిత్యజ్య సూర్యస్య [illegible] మూలత్రికోణమితి కథం
[illegible] కృతముచ్యతే । సింహే త్రింశద్భాగాః సూర్యస్య మూలత్రి
కోణం అపరే దశభాగాః స్వక్షేత్రం । వృషభ [illegible] మూల చంద్రస్యోచ్చం
అపరే సప్తవింశతిభాగాః మూలత్రికోణం [illegible] ద్వాదశభాగాః కుజస్య మూల
త్రికోణం । అపరే అష్టాదశభాగాః స్వక్షేత్రం । కన్యాయాం పంచదశభాగాః
బుధస్యోచ్చః అపరే పంచభాగాః మూలత్రికోణం [illegible] దశభాగాః స్వక్షేత్రం ధను
షి దశభాగాః గురో ర్మూలత్రికోణం । [illegible] వింశతి భాగాః స్వక్షేత్రం తులా
యాం పంచదశభాగాః శుక్రస్య మూలత్రికోణం [illegible] అన్యే పంచదశభాగాః స్వ[illegible]
త్రం కుంభే వింశతిభాగాః శనేర్మూలత్రికోణం । అన్యే దశభాగాః స్వక్షేత్రం । [illegible]
భావసారావళ్యాం ॥ శ్లో ॥ వింశతిరంశాస్సింహే త్రికోణముపరే స్వభవనమర్క
స్య । ఉచ్చభాగత్రితయం వృషభ ఇందోః స్యాత్ త్రికోణముపరేంశాః । ద్వాదశ
భాగా మేషే త్రికోణముపరే స్వభవనం భౌమస్య । ఉచ్చఫలం కన్యాయాం బుధస్య
[illegible] ॥ పరతస్త్రికోణజాంశాః పంచభిరంశైః స్వరాశిజం పర
తః । దశభిః [illegible] త్రికోణం పరే స్వభే సంస్థాపే ॥ శుక్రస్యార్ధ త్రికో
ణం [illegible] కేశవస్స్వరాశిః స్యాత్ । [illegible] త్రికోణం ఘటే రవిజస్య [illegible]
[illegible] ॥ అ ॥ సూర్యాదిగ్రహములకు ఉచ్చ పరమోచ్చ నీచ పరమనీచ స్వ
క్షేత్ర మూలత్రికోణములు [illegible] ॥ తా ॥ సూర్యునికి మేషరాశి ఉచ్చము
అందు ౧౦ వ భాగము పరమోచ్చము ఈ రాశికి ఏడవదగు తులా రాశి
నీచరాశి అందు ౧౦ వ భాగము పరమనీచము సింహరాశి యందు మొదటి ౨౦ భా
గములు మూలత్రికోణము మిగిలిన ౧౦ భాగములు స్వక్షేత్రము చంద్రునకు
వృషభము ఉచ్చరాశి అందు ౩ వ భాగము పరమోచ్చము ఈ రాశికి ఏడవదగు వృ
శ్చికరాశి నీచము అందు ౩ వ భాగము పరమనీచము వృషభరాశిలో మొదటి ౩ వ
భాగముచ్చము మిగిలిన ౨౭ భాగములు మూలత్రికోణము అంగారకునకు
మకరరాశి ఉచ్చము అందు ౨౮ వ భాగము పరమోచ్చము ఈ రాశికి ఏడవదయి
న కర్కటకరాశి నీచము అందు ౨౮ వ భాగము పరమనీచము - మేషరాశిలో ౧౨
వ భాగములు మూలత్రికోణము మిగిలిన ౧౮ భాగములు స్వక్షేత్రము - బుధునకు
కన్యారాశి ఉచ్చము - ౧౫ వ భాగము పరమోచ్చము - ఈ రాశికి ఏడవద
యిన మీనరాశి నీచము అందు ౧౫ వ భాగము పరమనీచము కన్యారాశిలో ౧౫ వ

భాగముచ్చము మిగత ౨౫ భాగములు మూలత్రికోణమును బృహస్పతికి కర్కాటక రాశియుచ్చము-అందు ౫ వభాగము పరమోచ్చము-ఆరాశికేడవదయిన మకర రాశినీచము-అందు ౫ వభాగము పరమనీచము-ధనూరాశిలో మొదటి ౧౦ భాగములు మూలత్రికోణమును-మిగత ౨౦ భాగములు స్వక్షేత్రము- శుక్రునకు మీనరాశియుచ్చరాశి-అందు ౨౭ వభాగము పరమోచ్చము-ఆరాశి కేడవదయిన కన్యనీచరాశి అందు ౨౭ వభాగము పరమనీచము తులారాశిలో మొదట ౨౭ భాగములు మూలత్రికోణమును-మిగత ౩ భాగములు స్వక్షేత్రము-శనైశ్చరునకు తులారాశియుచ్చము-అందు ౨౦ వభాగము పరమోచ్చము- ఆయుచ్చరాశి కేడవదయిన మేషరాశినీచము-అందు ౨౦ వభాగము పరమనీచము-కుంభరాశిలో మొదట ౨౦ భాగములు మూలత్రికోణము-౧౦ భాగములు స్వక్షేత్రము-ను-నీచములను సప్తగ్రహములయుచ్చస్వక్షేత్రాదినిర్ణయములు తెలియవలయు॥

ద్వితీయబిందు స్సమాప్తః.

కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే తృతీయబిందు ప్రారంభః.

---

(౨౫) మూ॥ బ్రహ్మక్షత్రవిశాముపోపనయనసంవత్సవసంతక్రమాత్ స్యాత్ గ్రీష్మశరదః సమర్థ్యనియమేత్రాపి సాధారణో॥ మాసామాఘముఖాస్తు పంజనతో జన్మాద్వాగర్భతో జ్యేష్ఠస్యనత్యే ప్రశస్తో క్రమాత్సప్తమపంచమోవకాదశే వా శా॥వ్యా॥అ॥ అథబ్రహ్మక్షత్రవిశాముపనయనయోగ్యకాలమాహ । బ్రహ్మక్షత్రవిశాం క్రమాత్ వసంతగ్రీష్మశరదృతవః మంగళార్థకో బ్రహ్మక్షత్రవిశాముపనయనములకు వాక్యాలంకారము క్రమాద్వర్ణకముయాహ । వసంతబ్రాహ్మణానాం। గ్రీష్మర్తుః క్షత్రియాణాం। శరద్వైశ్యానాం ఇతినియమశ్చ సర్వేషాం వర్ణానాం నియమేత్రబ్రాహ్మణాదివర్ణానాం వ్యత్యయనియమేపి తత్రాపుణ్యోపనయమాఘముఖాః మాఘాద్యాః పంచమాసాః సాధారణాః బ్రహ్మక్షత్రవిశాం జననాజ్జననాద్వాంతర్భ్యా అథవా గర్భతః గర్భాదారభ్య వా నిర్దిష్టేషు బ్రాహ్మణానుపనయనే ఉత్తేత్వాదివిధిప్రాప్తే అష్టమేవాబ్దే ప్రశస్తః బ్రాహ్మణానుమారం స్వవ్యాపకత్రియవైశ్యానాం ఏకాదశే వా ద్వాదశే వా ప్రశస్తః క్రమాత్ ఉపనయనం కార్యమిత్యర్థః॥అ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులకుపనయనకాలము క్రమముగా జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ బ్రాహ్మణులకు సంవత్సరము మొదలయినను జననసంవత్సరము మొదలుగా నైననేమి ౮ వ సంవత్సరమునందు-వసంతఋతువునందును- క్షత్రియులకు ౧౧ వ సంవత్సరమును గ్రీష్మర్తువునందును- వైశ్యులకు ౧౨ సంవత్సరమునందు శరదృతువు

నందును - మఱియు ఏవిధమునను నిర్ణయింపబడిన ఋతువులయందును - మాఘమాసము మొదలు జ్యేష్ఠమాసమువఱకు శ్రేష్ఠమాసములౌటవలన జాతిభేదనిమిత్తము లేకనీ ౫ మాసములయందును బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులకుపనయకర్మము చేయుటముఖ్యమని తాత్పర్యము. *

(౨౬) మూ॥ కామ్యార్థే త్వథ పంచమాదివిషమే షష్ఠే చతుర్థే పరే వాంఛంత్యేవ హి మధ్యమే తు దశ షడ్ద్వాత్రింశకాలాత్యయే । కృష్ణాద్యాదినపంచకే శుభదినే పక్షే వలక్షేపి చ రిక్తానధ్యయనాని మధ్యమతిథీనం చేదపి ద్వాదశీ॥ వ్యా॥

అ॥ ఉపనయనాబ్దవిషయే పక్షాంతరమాహ॥ కామ్యార్థ ఇతి॥ కామ్యార్థే తు సప్తమే బ్రహ్మవర్చస కామమష్టమమాయుష్కామం నవమే తేజస్కామం దశమన్నాద్యకామం ఏకాదశమింద్రియకామం। ద్వాదశే పశుకామమిత్యాపస్తంబోక్తకామ్యవర్గేఽథవా పంచమాదివిషమే ఆదిశబ్దేన సప్తమనవమైకాదశానాం గ్రహణం। ఏషామన్యతమే విషమేబ్దే సమే షష్ఠే ఆపస్తంబేన గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణముపనయీతేత్యత్ర బహువచనస్య గర్భషష్ఠగర్భసప్తమగర్భాష్టమస్వీకృతత్వాత్తస్మిన్ సంనిధాయాష్టమ ఇత్యుక్తవాన్ । తస్య గర్భషష్ఠస్యాంగీకారపక్షావలంబేనైవ పంచమాబ్దగ్రహణసిద్ధిః గర్భషష్ఠం జన్మనః పంచమో భవతి। అన్యథా పంచమాబ్దగ్రహణే మానాభావాత్। చతుర్థే చతుర్థవర్షే పరే కేచన వాంఛంత్యుపనయనమితి శేషః। పర ఇత్యనేనాయమస్మత్పక్షః మానాభావాదిత్యస్వరసస్సూచ్యతే । హీతి ప్రసిద్ధౌ దయిహేత్వర్థే వా శబ్దః। కాలాత్యయే ఉక్తసంవత్సరాతిక్రమణే సతి మధ్యమే జఘన్యే దశ షడ్ద్వా కృష్ణాదౌ కృష్ణపక్షే ఆదావాదిపంచకే పూర్ణచంద్రత్వాత్ । శుభదినే పంచాంగశుద్ధిదినే వలక్షే పక్షే శుక్లపక్షే॥ వలక్షో ధవళోఽర్జున ఇత్యమరః। ఆద్యపంచకం పినాపి హాయేత్యర్థః క్షీణచంద్రత్వాత్ । శుక్లపక్షే ఆదిపంచకమాత్రనిషేధేన ద్వితీయతృతీయపంచకయోస్స్వీకారః పూర్ణచంద్రత్వాత్। రిక్తా పూర్వోక్తా అనధ్యయనాని వక్ష్యమాణాని మధ్యమతిథిః అష్టమీనం చేదపి ఏకాదశ్యో ద్వాదశీ ప్రసిద్ధా ఏతాని విహాయోపనయనం కర్తవ్యమిత్యర్థః॥ అ॥ ఉపనయనమునకు బక్షాంతరముచే సంవత్సరములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణాదిజాతిత్రయమునకు జననము మొదలు ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ - ఈ సంవత్సరములందైనను ఈ కాలములయందు చేయుటకు దైవవశమున ననుకూలించిపక్షమునకు ౧౦-౧౧ సంవత్సరములయందులు - కృష్ణపాడ్యమి మొదలయిదుదినములయందును - శుక్లపాడ్యమి మొదలు ౫ దినములవదలిమిగతదినములయందును - శుభకరములయిన తిథివారనక్షత్రయోగకరణములతో గూడినదినములయందును - షష్ఠి నవమి చతుర్దశి - పాడ్యమి మొదలగువష్టమ్యేకాదశులు - ద్వాదశి - వీనివిడచి

తెరా-శరిం శ్లోకములయందు జెప్పంబడినప్రకారము నధ్యయనదివసములః ద్రించి క్రిందజెప్పంబడినసర్వయకాలములయందు దుపనయనముచేయవలయునని తాత్పర్యము.॥ముఖ్యమైయానాలవ సంవత్సరమందు దుపనయనకర్మంబు జేయుటకొండఅపేక్ష మైననుగ్రంథకర్తఃకుసమ్మతమౌటవలనవిధింపబడలేదు॥ ※

(౨౭) మూ॥ శుక్రార్కేందుజవాసరేరశనోర్వారౌచవద్వ్యోత యోర్మిత్రాంత్యాదిమృగస్థిరాదితిగురుశ్రోణత్రయారత్రయే। స్వాంశాదస్య శుభాంశగేహిమకరే శ్రోణాదితిస్వాంశగేనిగ్నే చంద్రవివర్జితే శుభదినేపూర్వాహ్ణేశుద్ధేష్టమే॥ వ్యా॥ అ॥ ఉపనయనస్యవారనక్షత్రలగ్ననిర్ణయమాహ॥ శుక్రేతి॥ శుక్రార్కేందుజవాసరేశుక్రగురుబుధవాసరేతయోః ప్రసిద్ధయోఃఅర్కశనిధోస్సూర్యచంద్రయోఃసంబంధినౌ భౌమసోమవాసరౌమధ్యౌ శుక్రబుధౌవిప్రఉపనయనేసముఖ్యావపి కుజ శనివాసరవర్జ్యమన్యౌ కింతుమధ్యఫలదౌమిత్రాంత్యాదిమృగస్థిరాదితగురుశ్రోణత్రయారత్రయే అనూరాధారేవత్యశ్వినిమృగశీర్ష రోహిణ్యుత్తరాత్రయ పునర్వసూపుష్య శ్రవణంధనిష్ఠాశతభిషగ్ఘస్తచిత్రాస్వాతయః। ఏతేషుషోడశనక్షత్రేషుకింవహిమకరేచంద్రేస్వాంశాత్।కరకటకాంశాత్। అన్యశుభాంశకేబుధగురుశుక్రాణాం అంశగేసతిశ్రోణాదినిస్వాంశగే శ్రవణపునర్వస్వోస్వాంశగే శ్రవణచతుర్థపాదే పునర్వసూచతుర్థపాదేవాస్థితేసతికింఛచంద్రవివర్జితేలగ్నేశుభదినేపంచాంగశుద్ధదినేపూర్వేఃహ్లాపూర్వాహ్ణే అష్టమేఉపనయనలగ్నాదష్టమేశుద్ధే గ్రహవర్జితేసతిఉపనయనంముఖ్యమితిశేషః॥ అ॥ ఉపనయనమునకువారనక్షత్రలగ్ననిర్ణయములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉపనయనవిషయమైబుధబృహస్పతిశుక్రవారములుశ్రేష్ఠములని। ఆదిత్యసోమవారములుమధ్యములని। అనూరాధ। రేవతి। అశ్విని। మృగశిర ఉత్తర-ఉత్తరాషాఢ-ఉత్తరాభాద్ర-పునర్వసు-పుష్యమి-శ్రవణం-ధనిష్ఠ-శతభిషక్ హస్త-చిత్త-స్వాతి-రోహిణి- ఈగణనక్షత్రములు శ్రేష్ఠములనిచంద్రుండుస్వకీయాంశమందుండగా - స్వాంశమైనకర్కటకమునుంచి - బుధగురుశుక్రులయంశమును బొందియుండగాను శ్రవణపునర్వసువుల నాలవపాదమందుండగానుచంద్రుండులేని లగ్నమందును- శుభదినపూర్వాహ్ణమందునఉపనయనలగ్నమునకెనిమిదవయింటనే గ్రహములులేకయుండగా నుపనయనమునకుయోగ్యకాలమని తాత్పర్యము. ※

(౨౮) మూ॥ షణ్ణాంశౌరరాశికపిజ్యావేధః బలంచాబ్దేందుతారాబలంచ త్రాబాల్యకుమారయోర్గురుబలంలేభ్యోహముఖ్యంప్రవతే - తేషాంవర్గకబాలమాహ్యరహితేషేయావిత్రికోణాలవ స్వోచ్చస్వాలయామిత్రరాశి గహింష్వేతే

రవిశ్చేజ్యవేదపబలంవర్ణేశాః విప్రాణాంగురుః క్షత్రియాణాంరవిఃవైశ్యానాంచంద్రః తేషాంచఅరవిస్సూర్యః కవిశ్శుక్రః ఇజ్యోగురుః వేదపఃస్వశాఖాధిపతిఃఏతేషాంచబలం। అబ్దేందుతారాబలం అబ్దశబ్దేనఅబ్దాధిపతిర్లక్ష్యతే। తస్యచబలంఇందోశ్చంద్రస్యతారాయాశ్చబలం చతత్రోపనయంవటోశ్చింతనీయమితిశేషః । తేభ్యఃవర్ణేశాదిభ్యఃగురుబలంప్రతేవుపనయనే ఆచార్యకుమారయోముఖ్యమావశ్యకంహితిప్రసిద్ధా తేషాంచవర్ణేశాదీనాంవార్ధకబాల్యమౌఢ్యరహితేవృద్ధస్యభావోర్ధకం మూఢస్యభావోమౌఢ్యంబాలస్యభావోబాల్యంగుణవచనేత్యాదీనాష్యఞ్। ఏతైఃరహితేసతిఏతేషువర్ణేశాదిగ్రహేషుమూలత్రికోణానిపూర్వోక్తాని స్వోచ్చాన్యపిప్రాగుక్తానిమేషో గారిత్యాదీనిస్వాలయాఃస్వక్షేత్రాణి మిత్రరాశయః । మిత్రక్షేత్రాణితైస్సహితేషు సత్సువ్రతంఉపనయనంకార్యం॥ అ॥ ఉపనయనవటువునకువర్ణేశుడుమొదలయినవారిబలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వర్ణేశబలమనగా బ్రాహ్మణులకుబృహస్పతిబలమును- క్షత్రియులకుసూర్యబలమును- వైశ్యులకుచంద్రబలమునందతికి సూర్యశుక్రగురుబలములుతమతమవేదాధిపతులబలము- వుపనయనముచేయుసంవత్సరాధిపతిగ్రహబలము॥ చంద్రతారాబలముసీలవర్ణేశాదిబలముకంటెనాచార్యవటువులకుబృహస్పతిబలమునుఅవశ్యముదగినది- ఈవర్ణేశాదులకుమూఢబాలవృద్ధత్వములులేకయుండగాను నీగ్రహములేతమతమమూలత్రికోణములయందునుచ్చస్థానములయందును - స్వక్షేత్రమిత్రక్షేత్రములయందునుండగా నుపనయనముచేయుటముఖ్యమనితాత్పర్యము॥ ❊

(౨౯) మూ॥ ఋగ్వేదప్రభృతీశ్వరాగురుభృగుక్ష్మాపుత్రసౌమ్యాప్రతేస్వీయంవేదపలగ్నవాసరబలంత్వేతత్త్రియందుర్లభం। లగ్నేందుఃషష్ఠయరోగిణంచకురుతేస్వోచ్చస్థితోప్యర్భకం లగ్నాద్వాదశగంరవిం యదికుజః పశ్యంగురోర్నేత్రహృత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథవేదాధిపతీనాహ॥ ఋగ్వేదేతి॥గురుభృగుక్ష్మాపుత్రసౌమ్యాః గురుశుక్రాంగారకబుధాశ్చత్వారః ఋగ్వేద ప్రభృతీశ్వరాఃఋగ్యజుస్సామాథర్వణానామధిపాఃక్రమాత్స్యుః । ప్రతేయుపనయనేస్వీయంస్వకీయంస్వశబ్దాత్ । సంబంధార్థేఛప్రత్యయః । వేదలగ్నవాసరబలంస్వకీయోయోవేదఃతస్యాధిపతేస్స్వకీయం యజ్జన్మలగ్నం తదధిపతేశ్చస్వకీయోయోజన్మవారః తదధిపతేశ్చబలంవటోశ్చింతనీయం ఏతత్త్రియంవేదపలగ్నవాసరబలత్రితయంతు।దుర్లభంప్రాయశోనలభ్యతఇత్యర్థః ।లగ్నేందుః। ఉపనయనలగ్నచంద్రః స్వోచ్చస్థితోపివృషభస్థితోపి అర్భకంవటుంక్షయరోగిణంక్షయరోగవంతంకురుతే । నసులగ్నేచంద్రవివర్జితఇతి పూర్వమేవోక్తత్వాత్పునరిదానీంలగ్నేందుఃక్షయరోగిణంచకురుతఇతి లగ్నచంద్రనిషేధఃకిమర్థంక

త్రవ్యయితిచేదుచ్యతే॥శ్లో॥ చాతుర్మాస్య తేప్రయాణేచప్రవేశే గాజచక్షనే।లగ్నచం ద్రశుభశ్రోక్తంవివాహేపరివర్జయేత్। ఇత్యస్మిన్ శ్లోకే విద్యమాన వ్రతశబ్దం ఉపనయనపరంకృత్వా ఉపనయనేలగ్నచంద్రః శుభకరఇతిభ్రాంతి ర్నాభూ దితిపునరుక్తంవ్రతశబ్దస్యవేదవ్రతచతుష్టయపరతాత్ తథాచకాశ్యపవసిష్ఠౌ॥ శ్లో॥ స్వోచ్చసంస్థోపశీతాంశుర్వ్రతినంయదిలగ్నగః।తంకరోతిశిశుర్నిస్వంసత తంక్షయరోగిణమితకాశ్యపః। వ్రాతేయరశ్మియదిలగ్నసంస్థేవశితపక్షేవిభ వేశ్వరోగీ। ప్రతీచసౌమ్యగ్రహవర్గగేపిఖిలోపనిస్వశ్చ త్రికర్మహీనఇతివసిష్ఠః॥ కుజః అంగారకఃలగ్నాద్ద్వాదశగఉపనయనలగ్నాద్ద్వాదశలగ్నస్థంరవింప శ్యక్ స్థితోయదిగురోఃఉపనయనకర్తుః నేత్రహృత్ నేత్రహర్తాభగతి॥అ॥వేదా ధిపతులుచెప్పుచున్నారు॥ తా॥ఋగ్వేదమునకుగురుడును।యజుర్వేదమునకుశుక్రు డును।సామవేదమునకు అంగారకుడును। అధర్వణవేదమునకుబుధుడు సుపీరలీక్ర మమున వేదాధిపతులనంబడుదురు। ఉపనయనవిషయమైస్వకీయవేదాధిపతిబల మును। వటువుయొక్కలగ్నాధిపతిబలమును। జన్మవాసరాధిపతిబలమును। యివిముఖ్యముగానుండవలెను। ఈచెప్పబడిన-౩- బలములునేక కాలమందు దొ రకుటదుస్తరము। మతిచంద్రుడుపనయనలగ్నమందున్ననుస్వకీయమైనఉచ్చ రాశియందున్ననువటువును క్షయరోగవంతునిగాజేయును। ఉపనయనలగ్న మునకు౧౨ టనుండెడిశూర్యునికంగారకవీక్షణముగలిగినన్లైనను వటువుఘతం డ్రియుండంగునని తాత్పర్యము. ❋

(౩౦)మూ॥నీచస్థేషుపరాజితేష్వరిగృహస్థేష్వస్తగేషువ్రతేవర్ణాధీశక వీజ్యవేదపతిషుస్యాదంత్యతుల్యోవటుః। అన్యైర్యప్యఖిలైకవింశతిమహాదోషై ర్వియుక్తేభీలేకేంద్రేదపాపవివర్జితేయదిశుభేలగ్నేచకార్యంవ్రతమ్॥ వ్యా॥ వ ర్ణేశాదీనాంఫలవిచారంకుర్వన్నుపనయనలగ్ననిర్ణయమాహ॥ నీచస్థేష్వితి॥ వ్ర తేఉపనయనేవర్ణాధీశకవీజ్యవేదపతిషు। వర్ణాధీశాఃపూర్వోక్తాఃకవిశ్శుక్రఃఇ జ్యోగురుఃవేదపతేశ్చపూర్వోక్తాః ఏతేషునీచస్థేషునీచరాశిగతేషుపరాజితేషు గ్రహయుద్ధేశత్రుపరాజితేషుహరిగృహస్థేషుశత్రుక్షేత్రగతేషు। అస్తగేషు।అ స్తమితేషుచసత్సువటుః ఉపనీతకుమారః। అంత్యతుల్యః। నికృష్టజాతిసమాన స్స్యాత్।అన్యైఃఉక్తాతిరిక్తైః అఖిలైకవింశతిమహాదోషైశ్చ। వియుక్తేరహితే లగ్నేః।కించఅఖిలకేంద్రేలగ్నచతుర్థసప్తమదశమకేంద్రేపాపవర్జితేపాపగ్ర హరహితేసతియది।ఉపనయనలగ్నాతేఉంద్రేశుభగ్రహాక్రాంతేయది।వ్రతము పనయనంకార్యం।అనేనకేంద్రేషుపాపగ్రహాక్రాంతేష్వితిశేషు।శుభగ్రహయు తేషుసత్సుపదోషఇతితాత్పర్యార్థఃతదుక్తందైవజ్ఞవిలాసే॥శ్లో॥ లగ్నాదికేంద్రే ప్యశుభాత్రికోణేదేవేజ్యదైత్యార్చితసోమసౌమ్యాః।ఏకోనివింతిస్సృజితాదిదో

షాడ్భాగసుస్థ్వర్థాగాధమిహాంధకారిమితి॥అ॥ వర్ణాధిపతులఫలమునువివరిం
చుచున్నవాఁడై ఉపనయనసమునకులగ్నస్థిరయమును జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ వర్ణా
ధిపతులును। గురుశుక్రులును। వేదాధిపతులును। వీరలు। నీచరాసులయందుండగా
నుశత్రుగ్రహములతోఁ గూడియుండగాను। శత్రుక్షేత్రములయందుండగాను గ్రహ
ములస్తమించియుండగాను పనయనముచేసినవటువు చండాలునితో సమానుడని
చెప్పవలెను। మఱియు ఉత్తరశ్లోకము మొదలు చెప్పబోయెడి ఆగమహాదోషముల
వర్జించి కేంద్రములనగా లగ్నచతుర్థసప్తమ। దశమస్థానములయందు పాపగ్రహ
ములులేకయుండగా। శుభగ్రహములు కేంద్రస్థానములయందుండగాను శుభల
గ్నమునందు ఉపనయకర్మణము జేయదగ్గదని భావము॥

(౩౧) మూ॥ లగ్నాత్కేంద్రగతే పాపే స్ఫుటితఇత్యాచార్యశేష్యాత్రతే
భౌమేకూజితనామకస్తు జననీహంత్య్వవయుందెకులం। దోషోయంరుధిరాభిధ
స్తు యనిచేనుగ్రాభిధోచాలకంరంధ్రాఖ్యః పితరంధ్వజేనగదశత్రిత్యబ్ధి కేంద్రాభి
దః॥ వ్యా॥ అ॥ ఉపనయనలగ్నాత్కేంద్రేషు పాపగ్రహేకాస్థితేషుసత్సుయే
దోషాః ఉపాంసంజ్ఞాసదిశేక్షతత్రదోషఫలమాహ॥ లగ్నాదితి॥ వ్రతలగ్నాదు
పనయనలగ్నాద్రవౌసూర్యేకేంద్రగతేచేత్। స్ఫుటితః స్ఫుటితాఖ్యోదోషః। స
త్వాచార్యశిష్యోపిత్ర్యస్రాతాహంతి। భౌమే అంగారకే కేంద్రగతేచేత్ స్ఫుటితనా
మకోదోషః సతుజననీవటోర్మాతరంహంతి। శనైశ్చరే కేంద్రగతేచేత్। అయం
దోషో రుధిరాభిధః। కులంకులోద్భవజనేషు ఆపద్యతేతమసి రాహౌ కేంద్రసతే
చేత్। ఉగ్రాభిధోదోషః బాలకం వటుం హంతి ధ్వజే కేతౌ కేంద్రగతేచేత్ రం
ధ్రాఖ్యః సదోషః పితరం వటుజనకం హంతి। సర్వత్రయోజ్యః నగదశత్రిత్యబ్ధి కే
న్ద్రాః ప్రథమసప్తమదశమలగ్నచతుర్థస్థానాని కేంద్రాభిధాః కేంద్రసంజ్ఞికస్థానా
ని॥అ॥ ఉపనయనలగ్నమునకు కేంద్రస్థానములయందు పాపగ్రహములుండగా క
లిగెడిదోషనామములను। ఆదోషఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ కేంద్రస్థానము
లనగా లగ్నములగ్నమునకు। ౪ ౭। ౧౦ స్థానము। ఈకేంద్రస్థానములయందు
సూర్యుండుండిన స్ఫుటితమనుదోషము ఆదోషము ఉపనీతునికిని తనతండ్రికిని మా
రకంబనియునంగారకుఁడుండ కూజితమనుదోషము। ఆదోషమాతనితల్లికిని మార
కంబనియు। శనియుండిన రుధిరమనుదోషము ఆదోషమతనిగోత్రజులకు మారకం
బనియు। రాహువుండిన నుగ్రమనుదోషము ఆదోషముపనీతునికి మారకంబని
యు కేతువుండిన రంధ్రమనుదోషము। ఆదోషమతనితండ్రికి మారకంబని॥ తా॥

(౩౨) మూ॥ జీవః కర్కటచాపమీనగృహగస్త్వాగసంస్థాపివాజ
స్మద్వాదశరంధ్రగోయదివటోర్విద్యార్థదస్స్యాద్వ్రతే స్త్రీగోయుగ్మతులా
మృగాఖ్యగృహగస్త్వాగసంస్థాపివా విద్యాచారసుఖాయురర్థరహితంకు

ర్యాద్గురుస్సంశితః॥ వ్యా॥అ॥ వలటు ర్గురుబలమాహ॥జీవఇతి॥ జీవో బృహస్ప
తిః కర్కట చాపమీనవృషగోకర్కటధనుర్మీనరాశిషుస్థిత స్స్వధనుర్మీనయోః స్వ
క్షేత్రత్వాత్కర్కటస్యోచ్చత్వాచ్చేత్యర్థః । యది వ్రతిద్విజస్థో వా త్ర
మాంకరిటమినధనుషాంమేషభాగః। అంశో రేషుస్థితోపి వా జన్మద్వాదశరం
ధ్రగోపివటోర్ద్వ్యర్థ వత్సరం వత్సరస్వప్రదస్స్యాత్ వ్రతే ఉపనయననమయేస్త్రీ
గోయుగ్మకులామృగాఖ్యా బృహస్పతిః కన్యావృషభమిథునతులామకరసంజ్ఞిక
రాశిషుస్థితో వా తద్భాగస్థో వా తేషాంకన్యావృషభమిథునతులామకరా
ణాం భాగః అంశో పి తేషుస్థితోపి వా అపి శబ్దార్థః ... లపి తేంశాః।
అయోగ్యాశ్చార్థః కన్యావృషభమిథునతులానాంశత్రుక్షేత్రత్వాత్ మకరస్యనీచ
త్వాదితిభావః గురు స్తంశితోండః సిత కుమ ... సుఖాయురర్థరహి
తంకుర్యాత్॥అ॥ఉపనయవిషయమైగురుబలము ... ॥తా॥ కర్కాటక
ధనుర్మీనరాసులయందైన రాసులయన్నను ... జన్మాది ...
దైననుటగా। నైననుబృహస్పతియుండగ నుపనయనము వ్రతపూర్వవిద్య
వంతుసుఖభాగ్యవంతుడునగును నియును వృషమిథున ... తులామకరరాసుల
దైనను నియంశములయందున్నట్లైనను గురువున్న ... యైనవాడువిద్య
చారసుఖాయుర్ధనములలోనొకటైనను లేకనిర్భాగ్యుడగునని తాత్పర్యము॥

(౩౩)మూ॥కుర్యాత్పాతకినంవటుంశశధరస్సూర్యాంశగస్స్వాంశగో
నిస్వంభూమిసుతాంశమాయుధభృతంజ్ఞాంశగతో విద్యాయుతం। జీవాంశగ
తుకారిణంభృగుసుతస్యాంశం వివాహస్వితం మందాంశంగతలఅశుచోపనయనా
చండాలసేవాకరం ॥ వ్యా॥ అథసర్వగ్రహాంశగత చంద్రఫలమాహ ॥ కు
ర్యాదితి॥ శశధరః । చంద్రః । సూర్యాంశగస్సింహాంశగతశ్చేద్వటుం పా
తకినంపాపగతం కుర్యాత్ స్వాంశగశ్చేత్ కర్కటాంశగతశ్చేత్ నిస్వం ద
ద్రింకుర్యాదిలివటుమితిసర్వత్రయోజ్యం భూమిసుతాంశగః । భూమిసుతోం
గారకః కస్యాంశా మేషవృశ్చికౌ తత్రగతశ్చేదాయుధభృతం శస్త్రజీవినం
జ్ఞాంశంబుధస్యాంశం కన్యామిథున యోరన్యతరాంశగతశ్చేద్విద్యాయుతం
విద్యావంతం జీవాంశం బృహస్పతేరంశం ధనుర్మీనయోరన్యతరాంశగ
తశ్చేత్ క్రతుకారిణ మాహితాగ్నిం। భృగుసుతస్యాంశం భృగుసుతస్య
క్రస్య । అంశంతులావృషభ యోరన్యతరాంశంగతశ్చేదాశుశీఘ్రంవివాహ
స్వితం పత్నీవంతముపనయనే ఉపనయకాలే మందాంశం మందస్యశనైశ్చ
స్యాంశం మకరకుంభయోరన్యతరాంశగతశ్చేద్వటుం చండాల సేవాకరంకు
ర్యాత్॥అ॥చంద్రుడున్నరాశిఫలము ... ॥ తా॥ చంద్రుడుసింహ

రాశియందుండగా నుపనయమైనవాడు పాపవంతుండును । కర్కాటకరాశియందున్న దరిద్రుండు । మేషవృశ్చిక రాసులయందున్నవాడు ధనధరుండును । కన్యామిథున రాసులయందున్న బండితుండును । ధనుర్మీనరాసులయందున్న సోమయాజియును । తులావృషభ రాసులయందున్న శిష్యుఁ)మున భాగ్యవంతుండును । మకరకుంభ రాసులయందున్న జండాలసేవకుండును । ఈ తి జద్రుండీరాసులయందుండగా । నుపనయనమైనవాడీఫలములుగలవాడగు నితాత్పర్యము॥

(३४) మూ॥ పూర్వేద్యుశ్చపరేహనిప్రతదినిత్రాత్రిచ్చతుర్థేదినే నన్యాయస్యరజస్వలాస్వజననీగర్భస్వతావాశిశోః । పిత్రోఃక్షయవత్సరోయదిగురోస్సంధ్యాభిజిత్సన్నిర్వాబాలోవా యదికర్ణ వేధరపితోనైతేషుకార్యావ్రతం॥ వ్యా॥అ॥ అథఉపనయననిషేధకాలముఁహా॥పూర్వేద్యురితి॥ వ్రతదినాత్ ఉపనయనదినాత్పూర్వేద్యుః పూర్వదినేపరేహని పరదినేచతస్మాత్ వ్రతదినాచ్చతుర్థే దినేఅనధ్యాయోయదిచ శిశోర్వటోస్స్వజననీమాతారజస్వలావాయదివ్రతముపనయనంకార్యం । నాందీముఖాత్పూర్వంచేన్నిషేధః॥ తదనంతరంచేన్నదోషః॥ తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ నాందీముఖేకృతేపశ్చాన్మాతాయదిరజస్వలా । మౌంజీబంధం ప్రకుర్వీతతత్ప్రాప్తేక్షేనైకారయేదితి॥ గర్భాన్వితావాశిశోర్జననీఅంతర్వత్నీయదిపంచమాసాదూర్ధ్వ నిషేధఃప్రాక్చేన్నదోషః తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ గర్భిణీయదిపత్నీచేన్నకుర్యాదుపనాయనం॥పంచమాసాదధః కుర్యాదథపర్ధ్వంనకారయేదితి । కించశిశోః పిత్రోఃమాతాచపితాచపితరౌ।జితాహ్మాత్రేత్యేకశేషతయోః క్షయవత్సరంమృతాబ్దశ్చగురోశ్చ॥ సి॥ గురుస్తుశ్రేష్ఠే గురౌపితరిదుర్భరఇతిశబ్దార్ణవః॥పితు॥ పిత్రోఃక్షయ వత్సరోయదిచ। సంధ్యాభిజిత్సన్నసంధ్యాసన్నఅభిజిత్సన్నతిద్వంద్వాంతేశ్రూయమాణఃసన్నశబ్దఃప్రత్యేకమభిసంబధ్యతే । సంధ్యాసన్నసూర్యస్థితరాశిః అభిజిత్సన్నసూర్యస్థితరాశేశ్చతుర్థరాశిః యేతయోశ్చబాలఃవటుః కర్ణవేధతహితోయదిచవ్రతంనకార్యం-అత్రకృష్ణాదౌ దినపంచకమితివాక్యేకృష్ణపక్షే ఆదిపంచకస్యవ్రతయోగ్యత్వం । స్వీకృతంభవతి।శుక్లపక్షేద్వితీయతృతీయపంచకేపిస్వీకృతే । అత్రతుప్రతదినాత్పూర్వేద్యుఃపరేహానిచతుర్థేహానిచఅనధ్యాయోయదిఉపనయననిషేధః కృతః । తథాచసతికృష్ణాదౌదినపంచకఇతివాక్యవైఫల్యంస్యాత్కృష్ణపక్షాద్యపంచకాంతః పాతిద్వితీయపంచమ్యోర్నిషేధప్రతీతేః ద్వితీయాయాః పూర్వేద్యుఃప్రతిపదః పంచమ్యాశ్చతుర్థేదినే అష్టమ్యాశ్చసత్వాత్ తత్పక్షేతృతీయమాత్రావశిష్టత్వేనపంచతస్యకారోవ్యర్థః ద్వితీయాపంచమ్యోగ్రంథాంతరేవ్రతయోగ్యత్వేనస్వీకృతత్వాచ్చ । తథాహి॥ శ్లో॥ ద్వితీయాచతృతీయాచపంచమీసప్తమీతథా।

త్రయోదశీచదశ ౧౦ ప్రసన్స్తాస్తిథయోవ్రతె ఇతి॥ తస్మాద్వ్రతే దినాత్పూర్వేద్యుః పరేహనిచతుర్థ నే అనధ్యాయునిషేధః । చింతనియఃధాచదర్పణే. శ్లో॥ ప్రతిబంధసపూర్వస్యాఃపరెద్యురితియద్వచః తదసన్మూఃభిఃప్రోక్తం వచనానాం విరోధతఇతి॥ అ॥ ఉపనయనమునకు గొంజిగానికాలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉపనయనముహూర్తదినములకు పూర్వదివసమున పరముదవసము ౪ దినముల వీనిలోనొకదివసమనధ్యాయదివసమై యుండగానుబాలునితల్లినాందీకర్మము చేయకముందు జస్వలయైనను ౬ మాసములగర్భిణియైనను మూరునిలెండు ప్రసులుపితా మహాపితామహులుచనిపోయినసంవత్సరమందును సూర్యుడు స్నరాశియందు ౯ రాశికి ౪। వ రాశియందును బాలునికిచెవులుకట్టకయుండగానుపనయనముజేయగూడదని తాత్పర్యము ౨౬ వ శ్లోకమంద గృహ్యప ములలోమొదటిఃంచకము శ్రేష్ఠమనిచెప్పి యీశ్లోకమంద నధ్యాయనములులేక యుండగాజేయ వలయునని చెప్పుటవలనవ్యాఖ్యానస్లోకార్థమునే గ్రహించవలెను॥

(౩౫) మూ॥ జన్మర్క్షంజననోడుకర్మ్యజశమంసాంఘాతికంషోడశం త్రైనాశాఖ్యామథత్రివింశమపిభంతత్పంచవింశంయది। ఋక్షంమానససంజ్ఞికంచ్చసవమంతత్సాముదాయాభిధంత్యాజ్యంసప్తసుభంతునైతనమిదంసర్వేషకర్మస్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ షడ్జన్మనక్షత్రస్వరూపందర్శయత్ శేషు సర్వకర్మనిషేధమాహజన్మర్క్షమితి॥ యస్మిన్నక్షత్రేజన్మసంభవఃతన్నక్షత్రం జననోడుసంజ్ఞం దశమంజన్మనక్షత్రాత్ దశమర్క్షంకర్మసంజ్ఞికం షోడశంజన్మనక్షత్రాత్ షోడశంభం సాంఘాతికం సాంఘాతికసంజ్ఞికం త్రివింశనక్షత్రాత్ త్రివింశంభంనక్షత్రం వైనాశాఖ్యంతత్పంచవింశం నక్షత్రాత్పంచవింశం ఋక్షం యదిమానసం మానససంజ్ఞికంసప్తవింశన్నక్షత్రాత్సప్తవింశభం సాముదాయాభిదంసాముదాయికసంజ్ఞికంసప్తమబంతు జన్మర్క్షాత్సప్తమనక్షత్రంతు నైధనసంజ్ఞికం ఇదముక్తనక్షత్ర సప్తకంసర్వేషు శుభకర్మసు ఉపనయనాది సకలశుభకర్మసుత్యాజ్యమ్॥ అ॥ షడ్జన్మనక్షత్రస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నవాడై వానియందు సమస్తకార్యములకు నిషేధము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఏనక్షత్రమందుజన్మించినవానినక్షత్రముజన్మనక్షత్రమని యు జన్మనక్షత్రమునకు ౧౦ వనక్షత్రముకర్మనక్షత్రమనియు ౧౬ వనక్షత్రముసాంఘాతికమనియు ౨౩ వనక్షత్రమువైనాశమనియు ౧౮ వనక్షత్రముసాముదాయికమనియు ౭ వనక్షత్రమునైధనమనియు ౨౫ వనక్షత్రము మానసమనియు । నీప్రకారముగానీ సంజ్ఞలుగలనక్షత్రములయందుపనయముమొదలైనకార్యములేనియు జేయరాదని తాత్పర్యము॥

(౩౬) మూ॥ జన్మర్క్షం శుభదం నిషేకముఖయోశ్చౌలాన్నభుక్త్యోఃకృషౌ మౌంజీ బంధన పట్టబంధనమహీప్రాప్త్యక్షరాపా ప్తిషు। యేభ్యోస్యేష్వశుభప్రదంచ సువనే సీమంతసంగ్రామయోర్గర్భాధానపితృక్రియా త్సురభేషగ్యాత్రా వివాహేష్వపి॥ వా॥ అ॥ జన్మర్క్షే కార్యాణ్యాహ॥ జన్మర్క్ష మితి। జన్మర్క్షం జన్మనక్షత్రం నిషేకముఖయోః నిషేకయోగయోః చౌలాన్నభుక్త్యోః చూడాకర్మాన్న ప్రాశనయోః కృషౌ వాలకర్మణి। మౌంజీబంధనముపనయనం। పట్టబంధనం పట్టాభిషేకం మహీ ప్రాప్తిః క్షేత్ర గ్రహణం అక్షరావాప్తిః। అక్షరస్వీకారం। యే అశుభం శుభదం శుభప్రదం। పథ్యాది నక్షత్రాదిభ్యః అన్యేషు వ్యతిరిక్తేషు సువనే పుంసవనే సంగ్రామ సీమంతయోః యుద్ధసీమంతకర్మణోః గర్భాధానపితృక్రియాకృత్య ష గ్యాత్రావివాహాదిషు। గర్భాధానం పిత్రక్రియా శ్రాద్ధకర్మ త్సురంతు రేకర్మభిషక్। ఔషధసేవా యాత్రా ప్రయాణం వివాహ ప్రసిద్ధః ఏతేషు జన్మర్క్షం అశుభదం భవతి। అయం నిషేధః పురుష పరః స్త్రీణాంతు వివాహే శుభ మేవ। తథాచ వ్యవహారే శ్లో॥ జన్మర్క్షం జన్మమాసశ్చ తిథాజన్మదినం శుభం। స్త్రీణాం జన్మత్రయం శ్రేష్ఠం వివాహే పుంసాం వర్జనమితి॥ అ॥ జన్మనక్షత్రమందు జేయదగిన చేయుదగని కార్యములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మనక్షత్రము। నిషేకము। యోగము। చౌళకర్మ। అన్నప్రాశనము। వ్యవసాయము। ఉపనయనము। పట్టాభిషేకము। భూసంపాదనము। అక్షరాభ్యాసములయందు శుభకరమనియు ఈ చెప్పబడిన నిషేకాదులకంటె నితరకర్మములయందనగా పుంసవనము యుద్ధము। సీమంతము। గర్భాధానము। శ్రాద్ధము। క్షౌరకర్మ। ఔషధసేవ। ప్రయాణము। వివాహము వీనియందు సుభప్రదము కాదనియు తాత్పర్యము॥ స్త్రీలకు వివాహవిషయమై జన్మనక్షత్రము శ్రేష్ఠమనియు। గ్రంథాంతరమందు జెప్పియుండుటవలన। నీ వివాహనిషేధము పురుషవిషయమని తెలియదగును॥ ❀

(౩౭) మూ॥ దోషాణాంనియుతం నిహంతి బలవాన్ లగ్నస్థితశ్చేందుజః శుక్రస్త్వగుణం గురుర్దశగుణం లగ్నంచ పంచేష్టికమ్। లగ్నాద్వ్యయపస్థితో గృహపతిః క్రూరోబలీచేద్భవేత్తే లగ్నైకాదశగోరవిశ్చ సకలాన్ దోషాన్నిహంత్యేవ తాన్॥ వ్యా॥ ఉపనయలగ్నస్య దోషాపవాద మాహ॥ దోషాణామితి॥ ఇందుజ బుధః బలవాన్ సాంపూర్ణబలయుక్తస్సన్ లగ్నస్థితశ్చేదుపనయలగ్నస్థితో యదిదోషాణాంనియుతం శతసహస్రం నిహంతి నాశయతి। శుక్రః లగ్నగతో యదితద్వ్యగుణం లక్షద్వయం నిహంతి బలవాన్ గురర్లగ్నగతశ్చేత్ దశగుణం। దశలక్షదోషాన్। నిహంతి పంచేష్టికం। లగ్నం। దశగుణం। పంచేష్టికం। బలయుక్తలగ్నం పీదశలక్షదోషాన్ నిహంతి పంచేష్టికం చ॥ శ్లో॥ కావాధిపోలగ్నపదగ్గు ష్చత్రనేష్టి ంచ। క్రబలంచతుర్థకం। పంచేష్టికం

చేతిసహస్రరశ్మిర్నిరీక్షితంపంచబలేనశస్తం ॥ కాలాధిపలగ్నాధిపగురుసూ
ర్యచంద్రమోభి ర్దృష్టంలగ్నం పంచేష్టికమిత్యభి ధీయతేకాలాధి పతయః॥ శ్లో॥
ప్రాక్పూర్వతో బలవాన్ శశాంకఃశుక్రోర్ధరాత్రేచకుజోనిశాంతే । ప్రా
తర్భృగోర్మధ్యదినేచసూర్యశ్శనిర్దినాంతేసతతంబలీజ్యః ॥ గృహపతి । ఉపన
యనలగ్నాధిపతిః । లగ్నస్యఉపచయస్థితో యదితృతీయ షష్ఠైకాదశ దశ
మానిఉపచయస్థానాని తేషుస్థితో యదిద్వాలక్షదోషాన్ నిహంతి క్రూరసూ
ర్యాంగారకశనినామన్యతమఃబలవాన్ । సన్ ఉపచయస్థితశ్చేత్ పక్షద్వయదో
షాన్నిహంతిప్రవృత్తే ఉపనయనేరవిః బలయుక్తస్సన్ లగ్నైకాదశగః ఉపనయ
నేలగ్నైకాదశేస్థితశ్చేత్తాన్ సకలాన్ దోషాన్నిహంత్యేవన సంశయఇత్యే
వకారార్థః॥ అ॥ ఉపనయనలగ్నమునకుదోషాప వాదముల జెప్పుచున్నాడు॥
తా ॥ బుధుడస్తాదిషడ్బలములతోడంగూడియుపనయలగ్న మందుండినల
క్షదోషముల పోగొట్టుననియు శుక్రుడులగ్న మందుండిన రెండు లక్షల దోష
ములహరించుననియు।బృహస్పతిలగ్నమందుండిన లగ్నముపంచేష్టికబలముగ
లదైనను ౧౦ లక్షదోషములను బోగొట్టుననియు పంచేష్టికమనగా కాలాధి
పలగ్నాధిప గురుసూర్యచంద్రుల బలములగ్నాధిపతి యుపనయనలగ్నము
యొక్క ఉపనయమందనగా ౩వ। ౬వ। ౧౧వ। స్థానములయందుండిన ౨ లక్ష
లదోషములనుహరించుననియును సూర్యాంగారకశనైశ్చరులతో బలయుక్త
మైయేగ్రహమైన లగ్నతృతీయషష్ఠైకాదశ స్థానములయందుండిన । ౨ లక్షల
దోషములనుహరించునని యుపనయనవిషయమై సూర్యుడుపనయనలగ్నము
నకు ౧౧వ। స్థానమందుండినట్లయిన సర్వదోషముల నపహరించునని తా॥

(౩౮) మూ॥ బాలానాంశుభ వాసరేహ్నినిధనేక్షరస్వీకృతిః
కార్యాపంచమవత్సరే ప్రతిపదంరిక్తాష్టమీషష్ఠ్యమాః । హిత్వాపుష్యేచస్థి
రేచరగృహేవ్యక్తే గురౌభార్గవే మిత్రాంత్యాద్వ్యరవిత్రయాదినిగురుశ్రోణా
సుసౌమ్యాయనే॥ వ్యా॥ అ॥ అథాక్షరస్వీకారయోగ్యకాలమాహ ॥ బాలనా
మితి । శుభవాసరేశుభదినేఅహ్నిదివాభాగేనిధనే అక్షరస్వీకారలగ్నాదష్ట
మస్థానే । శుద్ధేగ్రహరహితే సతిపంచమవత్సరేజన్మతః పంచమవర్షే ప్రతిప
దంపక్షద్వయగత ప్రతిపత్తిథిః రిక్తాష్టమీషష్ఠ్యమాః రిక్తాఃపూర్వోక్తాఃఅష్టమి
షష్ఠ్యౌ పక్షద్వయగతేఅమాఅమావాస్యాఏతాః పంచతిథీఃహిత్వా విహాయ
పుష్యేసూర్యేచరేచరరాశౌస్థిరేస్థిరరాశౌవాస్థితేసతీతిశేషః । చరగృహేచ
రలగ్నేగురౌభార్గవే శుక్రేచవ్యక్తేసతి । అస్తమితేసతీత్యర్థః మిత్రాంత్యా
ద్యరవిత్రయాదితిగురుశ్రోణాసు। అనూరాధా। రేవత్యశ్విని। హస్త। చిత్రస్వా
తి [illegible] తేషునక్షత్రేషుసౌమ్యాయనే ఉత్తరాయణేచా

లానామక్షరగ్రహణ ధారణపటూనామిత్యర్థః । నతు స్తనంధయానామక్షర స్వీకృతిః కార్యా॥ అ॥ అక్షరాభ్యాసమునకు యోగ్యకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుభవాసరములయందును పగటియందును అక్షరస్వీకారలగ్నమునకు నెనిమిదవయింటనే గ్రహము లేకయుండగాను। జననమాసభ్యాసు। వసంవత్సరమందును శుక్లకృష్ణపాడ్యములు। రిక్తతిథులు। శుక్లకృష్ణాష్టములును। అమావాస్యను। ఈతిథులనువిడచి సూర్యుడు చరరాసులయందనగా మేషకర్కటకతులామకరరాసులయందుండగాను । స్థిరరాసులనగా వృషభసింహవృశ్చికకుంభరాసులయందుండగాను। చరలగ్నములయందును। గురుశుక్రుల స్తమయమును నుపొందకయుండగాను। అనూరాధ। రేవతి। అశ్విని। హస్త। చిత్ర। స్వాతి। పునర్వసు। పుష్యమి। శ్రవణము। ఈతొమ్మిది నక్షత్రములయందును । ఉత్తరాయణమందును బాలురకు నక్షరాభ్యాసము చేయుటముఖ్యమని తాత్పర్యము॥

(౩౯) మూ॥ విద్యారంభవిధిర్దినే ద్విశుభదో నధ్యాయరిక్తాదినా ప్రారభ్యస్త్రయసోమపంచకహరిక్రవ్యాదపూర్వత్రయే । శాఖేశార్యకవిజ్ఞసోమదినకృద్వారే గులగ్నే చరేనో విద్యాబుధసోమయోః సకలతంత్రజ్ఞాంకుజే రేభ్యసేత్॥ వ్యా॥ అ। అథవిద్యారంభయోగ్యాయోగ్యకాలమాహ॥ విద్యారంభేతి॥ విద్యారంభవిధిః కవ్యోక్తక్రమేణ విధానం ద్వైనదివాభాగ ఏవ శుభదః ఏవకారేణ నరాత్రౌ తథా అనధ్యాయరిక్తాః అనధ్యాయనానివక్ష్యమాణాని రిక్తాః పూర్వోక్తాః సర్వాపివిహాయ । పృథక్స్వనాంథి స్తృతీయాన్తస్యాయిత్యేవమాదిప్రారభ్య త్రయసోమపంచకహరిక్రవ్యాద పూర్వత్రయేద స్రః। అశ్విని। అర్క త్రయం హస్తచిత్రాస్వాతయః సోమపంచకంమృగశీర్షార్ద్రాపునర్వసూపుష్యాశ్లేషాః హరిః శ్రవణం। క్రవ్యాదో మూలః అదభతణ ఇతిధారాః । పక్ష్యహాంసశబ్దే ఉపపదేః ప్రత్యయఃకృపోదరాదిత్వాదుపపదస్యక్రవ్యాదేశః క్రవ్యాదఃరాక్షసః॥ క్రవ్యాదో స్ర అశరణ్యమరః । రాక్షసాధిదైవతత్వాత్ మూలే ఓషచారికః పూర్వత్రయం పూర్వఫల్గునపూర్వాషాఢా। పూర్వాభాద్రాణాం త్రయంఏతేషుచతుర్దశనక్షత్రేషు శాఖేశార్యకవిజ్ఞసోమదినకృద్వారే షుశాఖేశః పూర్వోక్తః తస్యవారేగురుశుక్రబుధసోమరవివాసరేషుచ చరేరాశౌమేష కర్కటతులామకరాశౌ శేషామస్యతసేలగ్నేశుభః నోవిద్యాబుధసోమయోః విద్యారంభః వారయోః నశుభదఇతిపరమతంకేషాంచిత్పక్షః శస్త్రంధనుర్విద్యాకుజె భౌమవాసరే అంగారవివాసరేచ అభ్యసేత్ ఉపక్రమేత్॥ అ॥ విద్యారంభమునకు యోగాయోగ్యకాలము లజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ౮౦। ౮౧।౮౨ శ్లోకములయందు జెప్పబోవు మనధ్యాయములనరిక్తతిథులనువిడిచి పగటియందును అశ్విని హస్త చిత్ర స్వాతి

మృగశీర్ష । ఆరుద్ర। పునర్వసు । పుష్యమి । ఆశ్రేష । శ్రవణం। మూల। పూర్వఫల్గుని। పూర్వాషాఢా। పూర్వాభాద్ర తెంగి। నక్షత్రములయందును। గురు। శుక్ర। బుధ। సోమ। భానువారములయందును। చరలగ్నములయందును। విద్యాభ్యాసముచేయుట ముఖ్యమగునును। అంగారక। భానువారములయందుశస్త్రవిద్యాభ్యాసము చేయుటముఖ్యమని యభిప్రాయము। సోమ। బుధవారములయందు విద్యాభ్యాసముచేయుటకుయోగ్యమనియును గ్రంథకర్తయిష్టానుసారముగా సిద్ధాంతములు శ్రేష్ఠము లేనుటు॥ *

(౪౦) మూ॥ అష్టమ్యాంచ చతుర్దశ్యాం పక్షయోరుభయోరపి తిథిత్రింశత్సాంత్యసు సప్తమ్యాదితి ఘటికాస్వనధ్యాయాః । ప్రాతిపదంచయునాడికాః కుహూప్రతిపత్స్వష్టౌ ప్రోక్తస్తత్ప్రోక్తమను శస్త్రగ్రన్థము భవేరాశ్రితపతంగసదా॥ వ్యా॥ అ॥ అధానధ్యాయవ్యవస్థామాహ।అష్టే।అరేటరవౌచరరాశిగే మేషకర్కటతులామకరరాశిగతెవుంది లేదయునేచ రరాశ్యయునగతెసతి । యూధితి । సాంతదినప్రతితఅనధ్యాయస్స్యాత్ । పక్షిణిసాగ్రదిపసరిసి॥ ఆగామిపర్వమానాహస్సంక్రాంతెవత్సంబుత్వమరః॥అంత్యోపాంత్యసమస్యమానతిథయఃఅనిత్యేదర్శపౌర్ణమాస్యాఉపాంత్యే। ఉభయపక్షచతుర్దశ్యసుమన్యనే అష్టమ్యాఅప్రతిపదా ఏతాం స్త్రిథయః కృష్ణపక్షస్య దేవారిత్యర్థః అనధ్యాయాః అద్యయనాయోగ్యాః తృయోదశ్యంచన ఘటికాః ప్రష్ఠాధిప్రష్ఠా త్రియః తిస్రోఘటికాః ప్రతిపదష్టమ్యాఘటికాః ప్రాతస్సప్రాతఃకాలేయవ్యాప్యవంతిచేత్ తదాఅనధ్యాయః అథఅనంతరంతృయోదశ్యా త్రయః ప్రష్ఠాఘటికాసాయంకాలే క్రమశఃక్రమాక్సప్తమిత్రయోదశ్యోః ద్వాదశ్యాంచేత్తదా అనధ్యాయః । సమస్తేష్వప్యష్టమ్యాదిహాతెవిసెఉభయోస్సాయం ప్రాతఃకాలయోర్వ్యాప్తే చతుష్టయం అనధ్యాయతిది ఘటికాచతుష్టయంవ్యాప్తిశ్చేత్ తదాఅనధ్యాయః పఠేద్యాసేనని త్యానధ్యాయః ఎవసిద్ధింతతున్నైమిత్తికఇతిగమ్యతె॥ అ॥ నిత్యముగావచ్చెడి యనధ్యయనముల జెప్పుచున్నాడు। తా॥ మేష కర్కట తులామకరసంక్రాంతులయందును నీరాసుల యమావాస్యలయందునొకటిన్నరదినమునియు పాడ్యమిఅష్టమిచతుర్దశీపూర్ణిమలుఅమావాస్యతిథులును । త్రయోదశీలనందు దయాంవపాడ్యమి। అష్టమి ౫। గడియలుండినసున్నగు యుందు ౩। ఘడియలును। వ్యాప్తితిథులు లేకయుండగా ౪। గడియలును సాయంకాలమందునప్రతిత్రయోదశులలో తృయవ్యాప్తిపాడ్యములయందును క్రమముగా। ౩। ౪। ఘడియలుఅష్టమిచతుర్దశులనుకలిసియు నన్నితిథులను రెండెప్పుడునప్పుడియు నిత్యానధ్యాయనములని తాత్పర్యము॥

(౪౧) మూ॥ చైత్రమాఘపక్షయోరపిసదా శుక్లేతృతీయాంసదా

షష్ఠీ పౌషదశమీ త్వేషోర్జనవమీ మాసే ద్వితీయాత్విషే । ఊర్జే మాస్యథ పంచమీ తపసి చేత్సాసప్తమీ ద్వాదశీ మాఘే భాద్రపదాదిషు త్రిషు శుచౌ పౌషే సితైకాదశీ॥
వ్యా॥ అ। శుక్లపక్షే నైమిత్తికానధ్యాయానాహ॥ చైత్ర ఇతి॥ చైత్రప్రసిద్ధ మాధవః ష [illegible] షష్ఠో భాద్రపదః॥ ని॥ వైశాఖే మాధవో రాధ ఇత్యమరః । తయోశ్శుక్లపక్షస్య తృతీయా । శుచౌ ఆషాఢే శుక్లపక్షీనాం దశమీ ఆషాఢశుక్లదశమి ఇషోర్జనవమీ ఆశ్వయుజకార్త్తికయోశ్శుక్లనవమి॥ ని॥ ప్యాద్వాదశిని ఇషా స్యాదాశ్వయుజో ప్యస్యాత్తు కార్త్తికే । బాహులోర్జౌ కార్త్తికిక ఇత్యమరః । [illegible] మాసే ద్వితీయాత్విషే ఇషే మాసే ఆశ్వయుజమాసే శుక్లద్వితీయా ఊర్జే మాసి కార్త్తికమాసి శుక్లపంచమీ। తపసి చేత్ మాఘమాసే సప్తమీ ప్రస్తావే ద్వాదశీ భాద్రపదాదిషు భాద్రపదాశ్వయుజ కార్త్తికేషు త్రిషు మాసేషు శుచౌ ఆషాఢే। ని॥ శుచిస్త్వయం ఆషాఢ ఇత్యమరః । పౌషే మసి శుక్లైకాదశీ చైత్రే వైశాఖే శుక్లతృతీయా ఆషాఢే శుక్లషష్ఠీ దశమ్యేకాదశ్యః భాద్రపదే ద్వాదశ్యేకాదశ్యౌ ఆశ్వయుజే శుక్లైకాదశీ కార్త్తికే శుక్లపంచమీ నవమ్యేకాదశ్యః పౌషే శుక్లద్వితీయాదశమ్యేకాదశ్యః మాఘే శుక్లసప్తమీ ద్వాదశ్యౌ సర్వేం మిళిత్వా శుక్లపక్షేషు షోడశ నైమిత్తికానధ్యాయా ఇతి ఫలితం॥ అ॥ శుక్లపక్షమునందుండు నైమిత్తికానధ్యయనములను జెప్పుచున్నాడు॥ త॥ చైత్రశుద్ధద్వితీయ వైశాఖశుద్ధద్వితీయ ఆషాఢశుద్ధషష్ఠి। దశమి। ఏకాదశి భాద్రపదశుద్ధద్వాదశి। ఏకాదశి ఆశ్వయుజశుద్ధ ఏకాదశి కార్త్తికశుద్ధపంచమి నవమి ఏకాదశి పుష్యశుద్ధద్వితీయ । దశమి ఏకాదశి మాఘశుద్ధసప్తమి ద్వాదశి। ఇవి ౧౬న్ను । శుక్లపక్షమునందు నైమిత్తికానధ్యయనములని తాత్పర్యము॥

(౪౨) మూ॥ తచ్ఛేషాస్తు సితేతరాశ్చ తిథయః షష్ఠీ త్రయోదశ్యదో యామ్యర్క్షం చ తపస్య కార్త్తిక శుచిష్వేవ ద్వితీయా ఇమాః। సంధ్యాగర్జితమస్యకాలజలతో వృష్టిశ్చ ప్రోష్ఠప్రాః రిక్తానధ్యయనే కృతోపనయనం స్యాత్పంక్తిహీనార్త్తికృత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథ కృష్ణపక్షేషు నైమిత్తికానధ్యయనానాహ తచ్ఛేషా ఇతి॥ తచ్ఛేషాః ఉక్తావశిష్టాస్సితేతరాః కృష్ణపక్షగతాః తిథయః షష్ఠి భాద్రపదే మాసి త్రయోదశీ అథో యామ్యర్క్షం చ భాద్రపదకృష్ణపక్ష ఏవ త్రయోదశ్యాః పూర్వస్యాం తిథౌ భరణీనక్షత్రమాయాతి । సాతిథిశ్చ తపస్య కార్త్తిక శుచిషు తపస్యః ఫాల్గునః॥ ని॥ స్యాత్తపస్యః ఫాల్గునిక ఇత్యమరః కార్త్తికః ప్రసిద్ధః శుచిః ఆషాఢః ఏతేషు ద్వితీయా ఇమాః పంచ కృష్ణపక్షేషు నైమిత్తికానధ్యాయాః। సంధ్యా ప్రాతస్సంధ్యాకాలః గర్జితం మేఘధ్వనిః ఉదయాత్పూర్వం యామం ఉదయానంతరం ఘటికాద్వయం ఏతత్కాల గర్జితం ఉక్తం చ॥
శ్లో॥ ఉదయాత్పూర్వయామే తు పరేతు ఘటికాద్వయం । తస్మిన్ గర్జత్యనధ్యా

యః పునస్సంస్కారమర్హతీతి అస్య కాలపతితావృష్టిః అకాలవృష్టిః అకాలశ్చ॥ శ్లో॥ అనూరాధర్క్షమారభ్య షోడశర్క్షే దివాకరః । యావచ్చరతి తత్కాలమకాలం మనురబ్రవీత్॥ అనధ్యాయకాః॥ శ్లో॥ మార్గశీర్షే చ పౌషే చ మాఘే ఫాల్గున ఏవ చ। పూర్వయాపర యా సహైత॥ రిక్తాః పూర్వోక్తాః అనధ్యాయాః పూర్వోక్తాః కృష్ణాష్టమ్యాశ్చ త్రయోష్టాః నైమిత్తికాశ్చ యే తేషు కృతోపనయనసంవటోః కర్మహీనాత్రికృతా స్యాత్॥ అ॥ కృష్ణపక్ష నైమిత్తికానధ్యయనముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆషాఢబహుళద్వితీయ॥ భాద్రపదబహుళత్రయోదశి। యీ బహుళత్రయోదశికి పూర్వమే తిథియందు భరణీనక్షత్రము వచ్చుచున్నదో యా తిథియు గా కార్తీకబహుళద్వితీయ ఫాల్గునబహుళద్వితీయయు॥ ను కృష్ణపక్ష నైమిత్తికానధ్యయనములు। పినియందును । ఉదయసాయంకాలములయందు ఉరిమే కాలమందు సూర్యుడు। అనూరాధ మొదలు। మృగశీర్షము వరకు గల నక్షత్రముల యందు నుండు గా వర్షించుచుండె నేసి అట్టి కాలమందును త్రయోష్టకలనగా మార్గశీర్ష బహుళ సప్తమి। అష్టమి। నవమి। పుష్యబహుళ సప్తమి। అష్టమి। నవమి। మాఘబహుళ సప్తమి। అష్టమి। నవమి। ఫాల్గుణబహుళ సప్తమి। అష్టమి। నవమి వీ యందును। రిక్తతిథులయందును। క్రిందటి శ్లోకమందు జెప్పబడిన। శుక్లపక్ష నైమిత్తికానధ్యయనములయందును। ఉపనయనము చేసినట్లయిన చిన్నవాడు కర్మహీనుడగునని తాత్పర్యము॥

(43) మూ॥ పుత్రాంశోపనయేత్పితైవ హి తటో స్తాతేపి దూరంగతే జేద్బాలస్య పితామహస్స చ న చేద్భ్రాతా పితృస్సోపినో। కర్తా స్యాత్ సోదర ఏవ సోపియది నో జ్ఞాతిశ్చ కర్తా తదా నోచేత్ స్వపి సగోత్రజస్సకులజః కర్తా త్ర తేయం క్రమః॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రసంగసంగత్యా ఉపనయనకర్తారాహ॥ పుత్రా ఇతి॥ పితా జనక ఏవ పుత్రాన్ కుమారానుపనయేత్ । ఉపనయనసంస్కారవంతః కుర్యాత్ యేవకారేణ అస్మిన్ స్థితే సతి నాన్యః కర్తా భవతీతి గవ్యతే తటో స్తాతేపి దూరే॥ తాతస్తు జనకః పితైత్యమరః । విదూరం దూరదేశంగతే చేత్ బాలస్య పితామహః పితృపితా కర్తా స చ పితామహో పి నో చేద్యది పితుర్భ్రాతా జనకస్య భ్రాతా జ్యేష్ఠః కనిష్ఠో వా పితృవ్య ఇత్యర్థః । సోపి పితృవ్యోపి నో చేత్తదా సోదర ఏవ జ్యేష్ఠభ్రాతా । సోదరోపి నో చేద్యది తదా జ్ఞాతిస్సపిండో వా కర్తా సోపి సపిండోపి నో చేద్యది సగోత్రజః సమానగోత్రజాతయః కశ్చిత్ కర్తా సోపి నో చేత్ । సకులజః సమానకులజాతః। కర్తా। అయముక్తప్రకారోత్ర తేన ఉపనయనే క్రమః స్యాదా॥ అ॥ ఉపనీతునికి తండ్రి మొదలు సగోత్ర పర్యంతముక కర్తలను క్రమముగా జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తండ్రి కుమారునకు ఉపనయనము చేయుట ముఖ్యము తండ్రి దేశాంతరమునందున్న పక్షమునకు తాతయనగా తండ్రితండ్రియు అతడు లేని పక్షమునకు పితృసహోదరులైన పెత్తండ్రి పినతండ్రులును వారు లేని పక్షమునకు జే

ష్టమైనసహోదరుడును అతఁడు లేనిపక్షమున స్వకులజుఁడును। వీగలక్రమమున నుపనయనము జేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥ *

(౪౪) మూ॥ మౌంజీబంధనకర్మతో ఽథవిహితం పూర్వం చ గోదానతః కర్తవ్యం క్రమశశ్చతుష్టయమిదం వేదవ్రతానామపి। చౌలే యత్ర తిథిస్తదత్ర కథితం వర్షవ్యవస్థాం వినా ప్రాప్తే షోడశవత్సరే తు విహితం గోదానకర్మైవ తత్॥ వ్యా॥ అథ వేదవ్రతగోదానయోః కాలం నిర్ణయన్నాహ। మౌంజీతి॥ మౌంజీబంధనకర్మతః ఉపనయనకర్మణః సార్వవిభక్తికస్తసిః। అథ అనంతరం గోదానతః గోదానకర్మణః పూర్వం వేదవ్రతానాం ఆగ్నేయప్రాజాపత్య సౌమ్యవైశ్వదేవాఖ్యవ్రతానాం విహితం గృహ్యోక్తం ఇదం చతుష్టయం క్రమశః ఉక్తక్రమాత్ కర్తవ్యం । వర్షవ్యవస్థాం వినా వత్సరనియమం వినా చౌలే చూడాకర్మణి యత్ర తిథిః యాదృఙ్నక్షత్రలగ్న వారాదికముక్తం అత్రాపి వ్రతచతుష్టయేపి తదేవ తాదృఙ్నక్షత్రాదికమేవ కథితం ఉక్తం షోడశవత్సరే ప్రాప్తే సతి యత్కర్మ విహితం। తదేవ కర్మ గోదానమిత్యుచ్యతే। అనేకషోడశవర్షే గోదానాఖ్యం కర్మ కర్తవ్యమిత్యభిప్రాయః॥ అ॥ వేదవ్రతములకును గోదానకర్మమునకు గాలనిర్ణయములను జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ వేదవ్రతములనగా। ఆగ్నేయప్రాజాపత్యసౌమ్యవైశ్వదేవ వ్రతములను ఉపనయనానంతరమందును గోదానవ్రతమునకు ముందుగాను సంవత్సరనియమము లేక యేయేసంవత్సరమందైనను చౌలకర్మను జెప్పబడిననక్షత్రలగ్నాదులయందును వేదవ్రతములు జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౪౫) మూ॥ నానావేదసమూహమఙ్గసహితం చాధీత్య లబ్ధ్వా గురోరాజ్ఞాం యజ్ఞసుతార్థినస్స్వరథ తైః కార్యం సమావర్తనం పూర్వాహ్ణే శుభవాసరే చరగృహం త్యక్త్వా చ సందష్టమిరిక్తా పర్వదినత్రయాణి చ మృదుక్షిప్రధ్రువేష్వపి॥ వ్యా॥ అథ సమావర్తనకాలమాహ॥ నానేతి॥ అఙ్గైః ఛందఃకల్పవ్యాకరణజ్యోతిషనిరుక్త శిక్షాభిస్సహితం యుక్తం నానావేదసమూహం చతుర్వేదసముచ్చయం అధీత్య అభ్యస్య గురోరాచార్యస్య ఆజ్ఞాం లబ్ధ్వా సంప్రాప్య స్నాహి అనుజ్ఞాత ఇత్యర్థః యే యజ్ఞకర్మసు తార్థినః యాగపుత్రాభిలాషిణః తైః సమావర్తనం సమావర్తనాఖ్యం కర్మ పూర్వాహ్ణే అహ్నః పూర్వభాగే శుభవాసరే చరగృహం పూర్వోక్తచరరాశీన్ దందాః పూర్వోక్తాః అష్టమపక్షద్వారతాద్రిక్తాః పూర్వోక్తాః పర్వాణి పంచ పర్వాణి దినత్రయం అవమః ఇమని చ త్యక్త్వా విహాయ మృదుక్షిప్రధ్రువేషు మృదూని చిత్రానూరాధారేవతీమృగశీర్షాణి క్షిప్రాణి అశ్వినీహస్తపుష్యాః ధ్రువాణి రోహిణ్యుత్తరాత్రయం తేష్వపి ఏకాదశనక్షత్రేషు కార్యమ్॥ అ॥ సమావ...

నుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యాగకర్మములనుగుమారులంగొరేడివారునాలుగు వేదములనువేదాంగముననగా శిక్షావ్యాకరణముమొదలగు షడంగవ లనుజ దివిగుసుప్రనన వడసి సమావర్తనంబను నామంబుగలకర్మను చరరాసులన గా।మేష।కర్క టతులా। మకరరాసులను। పాడ్యమి।షష్ఠి। రిక్త స్థాష్టములు నుపంచపర్వము లనుదినత్రయమునగా మూడుదినములతో గూడినవారములను। అమావాస్యనువిడిచిపగటిపూర్వాహ్ణమునందును। శుభవారములందు నుచిత్తఅనూరాధ రేవతిమృగశీర్ష ము।అశ్విని।పుష్యమిహస్త। రోహిణిఉత్తరా భాద్ర।ఈగానక్షత్రములయందుసమావర్తనకర్మచేయవలెనని తాత్పర్యము॥

ద్వితీయబిందు స్సమాప్తః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

తృతీయబిందు ప్రారంభః.

(౪౬) మూ॥అథో స్వేష్టిత దేవతాగ్రహగణంసంపూజ్యకన్యాప్రదా తా రాచంద్రబలాన్వితేసుభదినేలగ్నేశుభేవాసరే। జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదంప్రశాం తమనసంనత్వాయథాస్వం గురుతాంబూలాది సమర్ప్యతస్యాపదేశ్యధ్యా వరస్యాపిభమ్॥అ॥ అథవివాహప్రకరణం॥ ఆదావితి॥ అథో ప్రథమ తః స్వేష్టితదేవతాం స్వేష్టదేవతాం గ్రహగణంసూర్యాదిగ్రహబృందంచసం పూజ్యసమ్యగభ్యర్చ్యతదాతస్మి న్కాలే కతుఃవివాహకర్తుఃవరస్యపితుఃకన్యా దాతురిత్యర్థః తారాచంద్రబలాన్వితేసుభదినే పంచాంగశుద్ధిదివసేశుభవాసరే ప్రశాంతమనసంనిషోపాంతః కరణంజ్యోతిశ్శాస్త్రవిదంజ్యోతిషతత్వజ్ఞంగు రుంయథాస్వంగురుమివనత్వానమస్కృత్యతాంబూలాది ఆసనగోసగంధమా ల్యవస్త్రాభరణాని సమర్ప్యతత్వావధ్యాః కన్యాయాఃవరస్యచభం నక్షత్రం వదేద్విజ్ఞాపయేత్। జ్యోతిశ్శాస్త్ర జ్ఞానమేతిశేషః। కన్యాతాతాస్వమహీత్పస నక్షత్రంవరజనకఃస్వపుత్ర నక్షత్రంజ్యోతిశ్శాస్త్ర విదుషేవిజ్ఞాస్యమహాకమున లగ్నవశాచ్ఛుభాశుభఫలంవక్తవ్యమితిపాఠక యేదిత్యర్థః॥అ॥ వివాహప్రశ్నం సను జెప్పుచున్నాడు॥తా॥వివాహకర్తయగుపయుపితంబ్రిపవివాహప్రయత్నపు భమునందున్ స్వదైవమునుసూర్యాది నవగ్రహములనుభక్తిముక్తుడైపూజచేసి తనకుదారాచంద్రబలములు చక్కగానున్న దివసమందును శుభదినశుభలగ్న శుభవారములయందుశాంతచిత్తుడగు జ్యోతిశ్శాస్త్ర వేత్తను గురుభావముతో నమస్కరించి తాంబూలవస్త్రాదులచే సన్మానించియు జ్యోతిషునకు వధూ వరులనక్షత్రములదెలిపి నేమువచ్చినలగ్నమునుబట్టిశుభాశుభఫలములను ప్ర లయమునసివివాహకర్తప్రార్థించవలెనని తాత్పర్యము॥

(౪౭) మూ॥ పాపకపంచను గోపి ... [illegible]

కన్యాంలగ్నగతో వరంనిధనగో హన్యా ద్వృశ్చికన్యావరౌ । చంద్రో ష్టమ గోధ వారపుగతః ప్రష్టుర్విలగ్నా ద్బలీపశ్చా దష్టమవర్ష తశ్చ పురతః పౌసౌమ్యైర్నయు క్తేక్షితః॥ వ్యా॥౨॥ అథ ద్వాభ్యాంపృచ్ఛకలగ్నవశాత్ఫలాఫలేదర్శయతి॥పాప యుతి॥ పా॥ పాపగ్రహఃప్రష్టుఃపృచ్ఛకస్య లగ్నాత్పంచమగో యదికన్యావినష్ట తనయాంవినష్టాఃతనయాః యస్యాస్తాంతథోక్తాంమృతప్రజా మిత్యర్థః। కు ర్యాత్ ।సపాపగ్రహఃజామిత్రగఃపృచ్ఛకలగ్నాత్సప్తమలగ్నగతో యదికన్యాం। హన్యాత్ నాశయేత్। సయేవలగ్నగతఃపృచ్ఛసలగ్నస్థో యదివరంహన్యాత్ సయేవనిధనగః అష్టమస్థానగతో యదికన్యావరౌహన్యాత్ చంద్రోపిబలీసన్ అష్టమగపశ్చేదథవారిపుగతో వాషష్ఠస్థానగతో వాయదిసౌమ్యైః శుభగ్రహైః యుక్తో వాయీక్షితో వానచేద్యది వివాహానంతరం అష్టమవర్షతః అష్టమప షాణ్పురతః పూర్వమేవకన్యావరౌహన్యాత్ । యేవంసర్వత్రప్రశ్నేషుద్రి ష్టవ్యమ్ అ॥ రెండు శ్లోకములచేత నడిగినలగ్నమునుబట్టి ఫలాఫలములజెప్పుచు న్నాడు॥ తా॥అడిగినలగ్నమునకు ౫ వయింటపాపగ్రహముండనట్లయిన-వివా హకన్యనుమృతపుత్రులుగలదానిగాజేయును। ౭ టనున్నపక్షమునందుగన్యను నశింపజేయును। పృచ్ఛకలగ్నమందున్నట్లయినవరునినశింపజేయును। ౮ టను న్నట్లయినగన్యావరులనునశింపజేయు । మఱియుచంద్రుడుపృచ్ఛకలగ్నమున కు౮టను।౬ టనుశుభగ్రహములతోగూడియున్ననుజూడబడినను గన్యావరుల నువివాహానంతరము ౮ సంవత్సర ములకు ముందుగానే నశింపజేయునని తాత్పర్యము॥ ※

(౪౮) మూ॥ లగ్నాత్పంచమసంస్థితౌగురుబుధౌవధ్వాస్సుపుత్రప్రదౌశుక్రఃపూర్ణనిశాకరశ్చబలినౌతస్యాశ్చకన్యాప్రదౌ। యేతేలగ్నగతావర స్యసుఖదాస్త్రీరత్నలాభప్రదాజామిత్రేయది సంస్థితస్తుయువతేఃపుంరత్నలా భప్రదాః॥ వ్యా॥లగ్నాదితి॥ గురుబుధౌలగ్నాత్పృచ్ఛకలగ్నా త్పంచమస స్థితౌపంచమస్థానగతౌయదివధ్వాకన్యాయాః । సుపుత్రప్రదౌభవఇతితిశేషఃశు క్రఃపూర్ణనిశాకరశ్చ శుక్రపూర్ణచంద్రౌబలినౌ సంతౌపంచమస్థానగతౌయది తస్యాః కన్యాయాఃకన్యాప్రతౌ స్త్రీసంతానప్రదౌయేచే గురుబుధశుక్రపూ ర్ణచంద్రాఃయేతేషాంమధ్యే కో వాలగ్నగతశ్చేత్ వరస్యసుఖప్రదాః కించస్త్రీ రత్నలాభప్రదాశ్చభవంతిసకలలక్షణలక్షితకన్యాప్రదాశ్చభవంతిజామిత్రేపృ చ్ఛకలగ్నాత్సప్తమలగ్నే స్థితశ్చేద్యువతౌ॥ వధ్వాః. పుంరత్నలాభప్రదాఃరూ పయౌవనవిద్యావినయంసంపన్నవరప్రదాభవంతి॥ అ॥ శుభఫలముల జెప్పుచు న్నాడు॥తా॥అడిగినలగ్నమునకు. ౫ టగురుబుధులుండినట్లయిన కన్యకనుసుపు త్రవంతురాలినిజేయుదురనియు॥ శుక్రపూర్ణచంద్రులుబలవంతులై౫టనున్న

పక్షమందుగన్యకను స్త్రీసంతానముగలదానిగా జేయుదురనియు । మఱియు చెప్పబడినబుధ। గురు। శుక్ర। చంద్రులలోనొకరైననులగ్నమందున్నపక్షమున, రునికిమిక్కిలిసుఖమునుసకలలక్షణసంపన్నురాలగుస్త్రీనిస్సిత్తురనియు। వృశ్చికలగ్నమునకు ౭టనున్ననీకన్యకురూపయౌవనవిద్యావినయసంపన్నురైనః రునిసిత్తురనియర్థము. *

(౪౯) మూ॥ ఏవంసత్సమయంవిచార్యమనసా శ్రీవేంకటేశంస్మరన్ కన్యాదాతృగృహంప్రవిశ్యసహతైస్సంభాష్యకత్రైకవతామ్ । కన్యాంశీలగుణాన్వితాంస్వకులజాం నక్షత్రరాశ్యాదిస్సద్భిస్తైరను కూలినీంచవరయేత్స్వర్ణాదినాలంకృతామ్॥ వ్యా॥ అ॥ కన్యావరణకాలమాహ॥ ఏవమితి॥ ఏవముక్తరీత్యాసత్సమయంశుభలగ్నంవిచార్యమనసా శ్రీవేంకటేశం వేంకటేశమిత్యుపలక్షణంఇష్టదైవతమిత్యర్థః। స్మరన్ కన్యాదాతృగృహంప్రవిశ్యతైః కన్యాదాతృజనైస్సహ సంభాష్యశీలగుణాన్వితాంశీలం। సదాచారః గుణాస్సాముద్రికలక్షణోక్తాః తైరన్వితాంయుక్తాంస్వకులజాంస్వకీయకులోద్భవాం తైః పూర్వోక్తైః సద్భిః నక్షత్రరాశ్యాదిభిః ఆదిశబ్దేన గ్రహమైత్రగణకూటాదయః తైరనుకూలనీం అనుకూలవతీంస్వర్ణాదినాసువర్ణముక్తావిద్రుమచిత్రవస్త్రాదినా అలంకృతాంభూషితాంతాంకన్యాంకత్రైకవవరయేత్। వివాహకత్రైకవనిశ్చయేత్॥ అ॥ కన్యకనువివాహమునకునిశ్చయించెడిక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఈక్రింద జెప్పబడిన ప్రకారముశుభలగ్నమునువిచారించి మనముననిష్టదైవంబునుస్మరింపుచుగన్యక నిచ్చువారిగృహమునుబ్రవేశించివారితోసంభాషించిసదాచారవతియై। సాముద్రికశాస్త్రమందు జెప్పబడిన లక్షణములతోగూడినదైతమకులమందుబుట్టినదై। నక్షత్రరాశిగ్రహమైత్రాదులచే ననుకూలవతియైబంగారు। ముత్యము। పగడము।యివిమొదలైనవానిచే నలంకరింపబడినదైయున్నకన్యకను వరునికిదండ్రి నిశ్చయింపవలెనని తాత్పర్యము॥ *

(౫౦) మూ॥ జాతాత్సప్తదశాబ్దతోథవిషమేష్వబ్దేషుపుంసాంశుభో గోదానాహ్వయకర్మలోప కరణేత్పంచమాబ్దాదిషు । కన్యానాంసమవత్సరేషువిహితః పాణిగ్రహః పుత్రకృజ్జాతాద్ద్వాదశ వత్సరాత్తునియమోనేయం వ్యవస్థాపరే॥ వ్యా॥ అ॥ వివాహసంవత్సరనియమమాహ॥ జాతాదితి॥ జాతాత్ జన్మతః సప్తదశాబ్దతః సప్తదశవర్షాత్ । అథఅనంతరంవిషమేష్వబ్దేషుఅయుగ్మసంవత్సరేషు ఏకోనవింశత్యేక వింశత్యాదిషు పుంసాం పాణిగ్రహోవివాహః శుభదః గోదానాహ్వయకర్మలోపకరణేచేత్ గోదానాఖ్యకర్మలోపో యదిపంచమాబ్దాదిషు పంచమాదివిషమేషు శుభదః ఏతచ్చింత్యం మూలాభావాత్ కన్యానాంస్త్రీణాంతుసమవత్సరేషువిహితః ॥ పాణిగ్రహఃవివాహఃపు

తకత్పురుష సంతానప్రదః జాతాజ్జన్మతః గతవర్షాద్వాజన్మ ప్రభృతిదశ
మవర్షమభివ్యాప్య అయంనియమః పరేదశవర్షాదూర్ధ్వం ఇయంవ్యవస్థా
పుయ్యా దానాస్తిదశవర్షాదూర్ధ్వంరజోదర్శన సమయత్వాద్వితిభావః॥
అ॥ వివాహము జేయదగినసంవత్సరముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పుట్టినది ౧౦ వ సంవ
త్సరము మొదలుకొని బేసి సంవత్సరములయందు బురుషులకు వివాహయోగ్యం
బనియును స్త్రీలకుసరిసంవత్సములయందు వివాహము పుత్రప్రదమనియును
౧౦ వసంవత్సరములపై రజోదర్శనసమయమౌటవలన బేసిసంవత్సరములయం
దును జేయవచ్చుననుట॥ ❋

(౫౧) మూ॥ ఉద్వాహోత్సవమనంతరంయదిపునః పాణిగ్రహేచ్ఛుర్భవే
త్తద్వర్షాద్విసమాబ్ద ఏవశుభదస్తస్యాన్యపాణిగ్రహః । స్యాత్పత్నీమృత
వత్సరాదివిషమేవర్షే వివాహశ్శుభో యుగ్మాబ్దేత్వశుభప్రదోపి విషమే మాసే
తి కేషాంమతమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ద్వితీయవివాహయోగ్యాయోగ్యకాలమాహ॥ ఉ
ద్వాహాదితి॥ ఉద్వాహోద్వివాహోత్సవమనంతరమేవయః పుమాన్ పునః పాణిగ్ర
హేచ్ఛుః వివాహకాంక్షీ వా భవేద్యది తద్వర్షాద్విసమాబ్దయేవపూర్వవివా
హవత్సరాదితి విషమాబ్దయేవతస్య పుంసః అన్యపాణిగ్రహః అన్యస్త్రీవివా
హశ్శుభదస్స్యాత్ ఏవంబహువివాహేష్వపిబోధ్యం । పత్నీమృతివత్సరాదివి
షమే పత్నీయస్మిన్ వత్సరేమృతాద్వత్సరప్రభృతివిషమేవర్షే వివాహశ్శుభః
యుగ్మాబ్దేతుసమవత్సరేషు అశుభదోపి విషమేమాసి శుభప్రదఇతి కేషాంచి
న్మతంఅత్రాయంవిశేషః॥ శ్లో॥ అపుత్రిణీమృతాభార్యాతస్యాభర్తుర్వివాహ
కమ్।యుగ్మాబ్దేయుగ్మమాసేవాకుర్యాచ్ఛేచ్ఛుభదో మతః।ప్రజావత్యాంచ
భార్యాయాంమృతాయాంబ్రాహ్మణస్యతు। విషమాబ్దేతుకర్తవ్యోవివాహ
శ్శుభకృద్భవేత్॥ అ॥ ద్వితీయవివాహములకు యోగ్యకాలము జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ వివాహమైనతర్వాతభార్యజీవవతియైయుండగామరలవివాహమునగో
రువాడుప్రథమవివాహసంవత్సరము మొదలు బేసిసంవత్సరములయందునుభా
ర్యమృతినొందినవెనుక చనిపోయినది మొదలుకొని బేసిసంవత్సరములయందును
గొందఱిమతానుసారముగా సరిసంవత్సరములలో బేసినెలలయందును ద్వితీ
యాదివివాహముచేయదగినదని తాత్పర్యము ॥ ఇచ్చటభార్యపుత్రహీనురాలై
మృతినొందినసమవర్షములందు సమమాసములయందైన జేయదగుననియును
పుత్రవతియైమృతినొందినబేసివర్షములయందు జేయవలయుననియు। కొందఱి
యభిప్రాయము। ❋

(౫౨) మూ॥ కుంభాజోక్షనృయుగ్మతౌళిసదనే ష్వర్కే స్థితే ఫాల్గునే
మాఘేమాధవశుక్రయోశ్చశుభదస్సూర్జ్యధ్వయేమధ్యమః । చైత్రేపునగతేఘసు

న్మృగగతేపౌషేచయుగ్మాన్వితేప్యాషాఢేన శుభోధనుర్ఝషయుతేప్యశ్చే వివాహశ్శుభః॥ వ్యా॥ అథవివాహయోగ్య మాసనిర్ణయమాహ॥ కుంభేతి అర్కేసూర్యేకుంభాజోక్ష స్త్రీయుగ్మతౌళీ సదనేషుకుంభ మేష వృషమిథున తులా రాశిమస్థితేసతిఫాల్గునే మాఘేచమాధవశుక్రయోః వైశాఖజ్యేష్ఠమాసయోః। ని॥ వైశాఖేమాధవోరాధో జ్యేష్ఠేశుక్రఇత్యుభయత్రాప్యమరః। వివాహశ్శుభదఃఊర్జద్వయేకార్తికమార్గశీర్ష మాసద్వయే॥ ని॥ బాహులోర్జౌ కార్తికకోయిత్యమరః। మధ్యమఃఅను త్తమః అర్కే-మీనగతేసతిచైత్రమాసిధనుర్మృగగతే ధనుర్గతేమకరగతే వాయదిపౌషేమాసి యుగ్మాన్వితే మిథునగతేసతిచఆషాఢేమాసి। అపిశబ్దాత్కర్కటగతేఆషాఢేపినశుభప్రదః। తథాచాపస్తంబేన। ఉత్తమంచనైదాఘమిత్యాషాఢత్రయస్యాపినిషిద్ధత్వాత్ ధనుర్ఝషయుతే పౌషాతిరిక్తేమాసిఅర్కే-ధనుర్గతే మకరగతేసతివివాహశ్శుభః చైత్రే మీనగతేఇత్యనేనమీన చైత్రనిషేధఃవింధ్యస్యోత్తరదేశానామేవ। నతుదక్షిణదేశానాంవింధ్యస్యోత్తర దేశానాంమధ్యేపి। కళింగవంగసింధూనామేవకృత్స్నమీనచైత్రనిషేధః। శేషేతుమేషాయనప్రవేశాదారభ్యననిషేధః। తథాహదక్షః॥ శ్లో॥ మేషాయనప్రవేశేతుతదారభ్యప్రయత్నతః। వివాహంశుభమిచ్ఛంతీగర్గకశ్యపవేవతాః। మీనచైత్రమహాదోషఃకళింగేవంగసింధుషు। వివాహంవర్జయేత్తత్రచాన్యేషుతుశుభప్రదః। పరాశరసంహితాయాంచ॥ శ్లో వింధ్యస్యదక్షిణేదేశే మీనచైత్రశ్శుభావహః। తస్యస్యాత్సౌమ్యభాగేతుమేషచైత్రశ్శుభావహః। వివాహేమీనచైత్రేతుయావన్మేషంవిశేద్రవిః। తావద్వైవాహికంకర్మ కుర్యాద్వింధ్యస్యదక్షిణఇత్యుక్తత్వాత్॥ అ॥ వివాహవిషయమైశుభాశుభఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషవృషభమిథునతులాకుంభరాసులయందుసూర్యుడుండగాను। సూర్యుడు। పుష్యమాసమునకంటె నితరమాసములయందుధనుర్మకరములబొందియుండగాను। వైశాఖజ్యేష్ఠమాసఫాల్గునమాసములయందును। వివాహము చేయుటమంగళకరమనియు। కార్తికమార్గశీర్ష మాసములయందు జేయుటయల్పఫలదంబనియు। సూర్యుడుపుష్యమాసమందుధనుర్మకరరాసులయందుండగాను ఆషాఢమాసమందు మిథునకర్కాటకరాసులయందుండగాను వివాహముచేయుట మంగళకరమనియు సూర్యుడుచైత్రమాసమందు మీనరాశియందుండగా గలిగెడి దోషము వింధ్యపర్వతోత్తరదేశమునకేగాని। దక్షిణదేశమునకులేదుగానదక్షిణదేశస్థులుమీనచైత్రమందుమేషాయనప్రవేశమైనను వివాహముచేయదగునని తాత్పర్యము॥

(౫౩) మూ॥ మాసాంతేదినపంచకేపితృతిథౌరిక్తాష్టమీద్వాదశీపక్షవిష్టిషువాదినోత్తరదళేసాయంతనేహర్నిశే। మాసాదావవమార్ధరాత్రే...

...తాకామప్రదోషేషు నామన్వాదౌ చయుగాదిషు వర్జదివసే పాణిగ్రహణానిం
...తః॥ వ్యా॥ అ॥ వివాహేనిషిద్ధతిథీనాహ॥ మాసాంతఇతి॥ మాసాంతేదినపం
చకేకృష్ణైకాదశీ ప్రభృతిదినపంచకేపితృతిథౌ సాంవత్సరికాదిపితృదినే । రి
...షు ద్వాదశీషష్ఠీ ష్వష్టీషు రిక్తాః పూర్వోక్తాః । అష్టమీపక్షద్వయగతా ద్వా
దశీ శుక్లపక్షగతా । మాసాంతే దినపంచక ఇత్యనేనైవ కృష్ణద్వాదశ్యాః లిదం
...తః పాతిత్వేన గతార్థత్వాత్ । షష్ఠీచపక్షద్వయగతా విష్టిర్భద్రకరణం యేతే
...షు వా శబ్దః విష్టి సముచ్చయార్థకః॥ ని॥ వాస్యాద్వ్యకల్పేపవయోరినార్థేచసము
చ్చయయిత్యమరః । దినోత్తరదళే దినస్యోత్తరార్థే సాయంతనే దివసస్యపంచ
మభాగమేవ అత్రాపాదితః దివసస్యోత్తరార్థమాత్రస్యనిషేధః స్తుతేస్తు సా
యంతనమాత్రస్యాయంనిషేధః నతూత్తరార్థమాత్రస్యేతివ్యాఖ్యేయం అస్య
...ఉత్తరదళనిషేధేనైవ తదంతః పాతినః సాయంతనస్య గతార్థత్వాత్ పృథ
క్సాయంతనగ్రహణస్య వైఫల్యప్రసంగాపత్తేః అహర్ముఖేఉషఃకాలే॥ ని॥ ప్ర
త్యూషోహర్ముఖంకల్యమిత్యమరః । మాసాంతౌ శుక్లప్రతిపది అవమః దినత్రయ
'స్పర్ధరాత్రం మహానిశీథం ద్వితీయయామచరమఘటికామారభ్య తృతీయయా
మప్రథమఘటికాచ నిశీథసంజ్ఞా దినకృత్సప్తమీకామః త్రయోదశీతయోః ప్రదో
షః ఏతేషు మన్వాదౌ చతుర్దశమన్వాదిష్వేకార్థః జాతావేకవచనం యుగా
దౌ వర్జదివసే యుగాదయశ్చత్వారః ప్రసిద్ధాః । యేతేషు వర్జదివసేషు పూర్వో
క్తేషు సర్వేషు వర్జదివసేషు పాణిగ్రహణం నిందితః కర్మణికర్తృభిః ఋషిభిరితి శేషః॥
ని॥ వివాహనిషిద్ధకాలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కృష్ణైకాదశి మొదలు మావా
స్యవరకును । పితృతిథులయందును । రిక్తతిథులయందును అష్టమి ద్వాదశి షష్ఠిల
యందును భద్రకరణయందును దినోత్తరభాగమనగా ౩వ జామునందును । సా
యంకాలమనగా ౨౬వ గడియ మొదలు ౫ గడియలను । ప్రభాతసమయమందును
శుద్ధపాడ్యమియందును మూడుతిథులుగూడిన దివసమందును । సగము రాత్రివే
ళయందును । సప్తమీత్రయోదశీ ప్రదోషములయందును । ౧౪ మన్వాదులయం
దును । ౪ యుగాదులయందును । ముందు జెప్పబడిన వర్జ్యదివసములయందు వి
వాహము చేయగూడదనట॥

*

(౫౮) మూ॥ శుక్రార్కేందుజవాసరేశుభదోమందారకౌ యార్క్ష్య
మశ్చోద్వాహః కుజవాసరేనిధనదస్సోమేసపత్నిప్రదః । రేవత్యుత్తరరో
హిణీకరపిత్రస్వాతీందుమిత్రాసుభేపాపానస్వితపాపషడ్వర్గరహితే పాణిగ్ర
హశ్శోభనః॥ వ్యా॥ అ॥ వివాహవారనక్షత్రనియమమాహ॥ శుక్రేతి॥ ఉద్వాహః
వివాహః శుక్రార్కేందుజవాసరేషు శుక్రగురుబుధవాసరేషు శుభదః మందా
రకయోశ్శని భానువాసరయోః మధ్యమః కుజవాసరే నిధనదః మృత్యుప్రదః సో

మే సోమవాసరేః పత్నిప్రదః ద్వితీయవివాహప్రదఇత్యర్థః। రేవత్యుత్తరరో
హిణీకరపిత్ర్యస్వాతీందు మిత్రానురేరేవత్యుత్తర త్రయరోహిణీహస్తముఖా
స్వాతీమృగశీర్షానూరాధామూలాని ఏతేషామన్యతమేపాపాన స్వితేపాప
వేధరహితేచనక్షత్రే పాణిగ్రహశ్శోభనః॥ అ॥ వివాహమునకుయోగ్యయో
గ్యవారనక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బుధగురుశుక్రవారము లుత్తమం
బు॥ ఆదిత్యశనివారములు మధ్యమంబులు । భౌమవారముమరణప్రదంబు। సో
మవారముపునర్వివాహప్రదము । మఱియురోహిణి।మృగశీర్ష।మఖ।ఉత్తర।
హస్త।స్వాతి।అనూరాధ।మూల।ఉత్తరాషాఢ। ఉత్తరాభాద్ర। రేవతి। వీనిలో
పాపగ్రహములేని నక్షత్రమందునువివాహముచేయుటయుక్తమనుట॥ ❋

(౫౫) ము॥ ఆర్ద్రాదావనిలాంతఋక్షదశకేసూర్యేస్థితేవాగురౌ
సింహస్థేప్యథవాతదంశకగతే పూర్వేదళేపారిఘే । ఉద్వాహోనశుభఃస్వ
జన్మనిధనేమాసేచరాశౌ గృహేదంపత్యోరపి జన్మకర్మనిధనాద్యర్క్షేషుస
ప్తస్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ అథఅన్యానపినిషేధానాహ॥ ఆర్ద్రాదావితి॥ సూర్యేఆర్ద్రా
దావనిలాంతఋక్షదశకేఆర్ద్రాప్రభృతిస్వాత్యంతనక్షత్రదశకేస్థితేసతి॥ శ్లో॥
జ్యేష్ఠమాసేయదాసూర్యోరుద్రక్షేచార్ధభోగభాక్। వివాహాదిశుభంకార్యం
కేచిదాహుస్త్రయాంశకా ఇతివిద్యమానత్వాత్। ఆర్ద్రాదావిత్యస్యఆర్ద్రా
యార్ధపాదమారభ్యస్వాత్యంతమిత్యర్థః॥ గురౌసింహస్థేసింహరాశౌస్థి
తేసతిఅథవాతదంశకగతేవాపరిఘయోగఇదంపారిఘం। తస్యదళయోర్మధ్యే
యః తస్మిన్పూర్వదళేపూర్వార్ధే ఉద్వాహోనశుభఃస్వజన్మనిధనేస్వజన్మమా
సాదష్టమమాసేజన్మమాసస్తు॥ శ్లో॥ జన్మవోదినమారభ్యత్రింశద్దినమతఃపరం।
జన్మమాసమితిప్రాహుర్మునయస్సత్యవాదిన ఇత్యుక్తత్వాత్ స్వజన్మమాస
స్తస్యావేదితవ్యః । రాశౌజన్మరాశేరష్టమరాశౌగృహేస్వజన్మలగ్నాదష్టమేల
గ్నేదంపత్యోర్జన్మకర్మనిధనాద్యర్క్షేషుజన్మకర్మసాంఘాతికవైనాశికమా
నసికసాముదాయిక నైధనేషుసప్తనక్షత్రేషుచనశుభః అత్రసింహగురునిషే
ధః వింధ్యస్యోత్తర దేశానామేవనతుతద్దక్షిణదేశానాం । తథాచగోబిలః॥
శ్లో॥ వింధ్యస్యోత్తరదిగ్భాగేసింహయుక్తేబృహస్పతౌ । వివాహంనైవకుర్వీ
తనాయందోషోస్తిదక్షిణే॥ అ॥ మఱికొన్నివివాహనిషేధకాలముల జెప్పుచు
న్నాడు॥ తా॥ సూర్యుడార్ద్రనాలవపాదముమొదలు స్వాతినాలవపాదముల
కునుండినను బృహస్పతిసింహరాశియందైనను । ఈరాశ్యంశయందయినను
గాను। పరిఘయోగపూర్వార్ధమందునుజన్మమాస మనగాజన్మించి
దినముమొదలు ౩౦ దివసములందును।జన్మమాసమునకు౮వమాసమందును।
జన్మరాశికి౮వరాశియందును।జన్మలగ్నమునకు౮వలగ్నమందును ౩౦ వశ్లోక

మంచుజేప్పబడినజన్మకర్మాది నక్షత్రములయందు నువివాహము జేయదగదని తే
ల్పోయము బృహస్పతిసింహరాశియందుండగా గోదావర్యుత్తర దేశస్థులకే వివాహ
నిషేధము తక్కిన దేశస్థులకు నిషేధములేదు॥

(౫౬) మూ॥ శుక్రశ్శక్రదిగుద్గతస్త్రిదివసే బాలో దశాహే పరే
పక్షే వృద్ధ ఇతి క్రమాద్దశదినే పంచాహమేవాథవా । పక్షే చోభయతో గురుః ప్ర
తిశశ్యకేజ్యయోస్తద్వయే పంచాహం తు దినత్రయే ౭ ర్ధదివసే వృద్ధశ్శి
శుస్స్యాచ్ఛశీ। వ్యా॥ అ॥ గురుశ్శుక్రశశీనాం బాల్యం క్షుమిచ్ఛన్ త్రయాణాం వృద్ధబా
లత్వే వర్ణయతి॥ శుక్ర ఇతి॥ శుక్రశ్శక్రదిగుద్గతః శక్ర ఇంద్రః తస్య దిక్ ప్రాచీ
స్యాముదితస్సన్ త్రిదివసే త్రయాణాం దివసానాం సమాహారః త్రిదివసం
తస్మిన్ బాలో భవతి పరే పశ్చిమదిశ్యుదితస్సన్ దశాహే దశదివసేషు బాలః ఇతి
క్రమాదుక్త ప్రాక్పశ్చిమ క్రమాత్పక్షే పంచదశదివసేషు వృద్ధః ప్రాచ్యాం దశ
దివసేషు వృద్ధః ప్రతీచ్యాం అథవా పంచాహం పంచదినేషు వా ప్రతీచ్యాం వృద్ధో
భవతి గురుః ఉభయతః ఉభయే అసమయే చ పక్షే పంచ దశదివసేషు బాలో వృ
ద్ధశ్చ శశ్యకేజ్యయోః గురుశుక్రయోః తద్వయే ఉదయాస్తమయద్వయే పంచా
హం పంచదినానీతి పరమతం కేషాంచిన్మతే శశీచంద్రః దినత్రయే వృద్ధః అర్ధది
వసే ఉదయానంతరం త్రింశద్ఘటికాః శిశుర్భవతి॥ శ్లో॥ చతుర్దశ్యంత్యగశ్చంద్రస్స
కృదదస్తమయం వ్రజేత్ । అమావాస్యాంతగౌ సూర్యచంద్రౌ రాశ్యాదిభిస్స
మౌ । అంతే ప్రతిపద స్సూర్యాత్తిర్గతశ్చోదయం గత ఇత్యుక్తత్వాత్ చతుర్ద
శ్యంత్యఘటికా ప్రభృతి ప్రతిపదః అంత్యఘటికా పర్యంతం దినద్వయమస్తంగ
తః ప్రతిపచ్చరమఘటికామారభ్య ద్వితీయాయాస్త్రింశద్ఘటికా పర్యంతం బా
లః । ద్వాదశ్యాః ప్రథమఘటికాదిమారభ్య చతుర్దశ్యాశ్చరమఘటికా పర్యం
తం దినత్రయం వృద్ధో భవతీత్యర్థః॥ అ॥ గురుశుక్రచంద్రులవృద్ధత్వబాల్యముల
జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుక్రుడు తూర్పుదెస ఉదయించిన ఉదయానంతరం ౩
దివసములు బాలుడును పశ్చిమంబున ఉదయించిన ౧౦ దివసములు బాలుడు
ను। తూర్పున అస్తమించిన అస్తమయమునకు ముందు ౧౫ దినములు వృద్ధుడు
ను పశ్చిమంబున అస్తమించిన ౧౦ దివసములు వృద్ధుడును । నొకపక్షమున పశ్చి
మంబున ౫ దివసంబులు వృద్ధుడును బృహస్పతి ఉదయించిన ౧౫ దివసములు బా
లుడు అస్తమించిన ౧౫ దివసములు వృద్ధుడును। కొందఱి యభిప్రాయము గురు
శుక్రులకు ఉభయములకును దయించిన నస్తమించిన ౫ దినములు బాలవృద్ధత్వములని
యును । చంద్రుడు కృష్ణద్వాదశి మొదటిఘడియ మొదలు చతుర్దశ్యంత్యగడియవ
రకు వృద్ధుడును శుద్ధపాడ్యమి తుదిగడియ మొదలు విదియ ౩౦ గడియల వరకు
బాలుడని యు తాత్పర్యము॥

❁

(౫౭) మూ॥ శుక్రార్కేందుషు చాస్తగేషు నిధనం ప్రాప్నోతి శీఘ్రం వరో బాలేషు వ్యభిచారిణీ చ యువతిర్వృద్ధేషు సత్సు త్రిషు । కన్యామృత్యుగతా వివాహసమయే వ్రాత్యో వ్రతే వా భవేత్సీమంతం సవనం వినైవ న శుభం సర్వేషు కర్మస్వపి॥ వ్యా॥ శుక్రేతి॥ వివాహసమయే శుక్రార్కేందుషు శుక్రగురుచంద్రేషు త్రిష్వస్తగేషు సత్సు వరః శీఘ్రం మృతిం ప్రాప్నోతి। ఏతేష్వేవ బాలేషు సత్సు యువతిః స్త్రీ వ్యభిచారిణీ స్యాత్ । వృద్ధేషు సత్సు కన్యామృత్యుగతా భవేత్ వ్రతే ఉపనయనసమయే ఏతేష్వవనిధనేషు సత్సు వ్రాత్యః కర్మహీనో భవేత్ వటురితి శేషః॥ ని॥ వ్రాత్యస్సంస్కారహీనస్స్యాదిత్యమరః సీమంతం ప్రసిద్ధం సవనం పుంసవనం వినా ఆభ్యాం వినా తయోర్మాసనియమత్వాన్నమూహాదిదోషః ఇత్యర్థః అన్నప్రాశనస్యాప్యేవం బోధ్యం సర్వేషు కర్మసు శుభకర్మసు న శుభం । అత్ర గురుశుక్రయోర్వృద్ధబాల్యయోర్దేశభేదేన వ్యవస్థా కర్తవ్యా తథాహి॥ శ్లో॥ వింధ్యస్య దక్షిణే దేశే వృద్ధబాల్యే సితేజయోః । త్రిదినం వర్జయిత్వా తు తతః కుర్యాత్తు శోభనమితి॥ అ॥ పీర్లఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రగురుశుక్రమూఢములయందు వివాహమయిన వరుడు శీఘ్రమున మృతినొందుననియు వీరు బాలురైయున్న వివాహమయిన కన్యక అంకులాడి యగుననియు వృద్ధులైయున్న కన్యక మృతిబొందుననియు । నీముగ్గురీప్రకారముండగా నుపనయనమైన వటు వ్రాత్యుడనియు మాసనియమముగల సీమంతాదుల విడిచియన్యములైన సర్వకర్మలకు నిషేధమని తాత్పర్యము వింధ్యపర్వతదక్షిణదేశస్థులకు గురుశుక్రుల వృద్ధబాలత్వములలోనున్న ౩ దివసంబులం బరిత్యజించి మిగిలిన గురుసములలో చేయవచ్చునని కొందఱి యభిప్రాయము॥ ॥

(౫౮) మూ॥ జ్యేష్ఠే మాసి కరగ్రహో న శుభకృజ్జ్యేష్ఠాంగనాపుత్రయోః జ్యేష్ఠే మాస్యపి జాతయోర్యది వా జ్యేష్ఠోడుసంభూతయోః। దంపత్యోర్యదిమేనకే న విధినా జ్యేష్ఠాత్రయం చాస్తి చేత్త్రిజ్యేష్ఠాహ్వయదోషదో హి సతనాప్యాద్యగర్భద్వయే॥ వ్యా॥ అ॥ అథ త్రిజ్యేష్ఠస్వరూపం జ్ఞాపయంస్తద్వివాహనిషేధమాహ॥ జ్యేష్ఠ ఇతి॥ జ్యేష్ఠే మాసి జ్యేష్ఠాంగనా పుత్రయోః జ్యేష్ఠపుత్రీ జ్యేష్ఠపుత్రయోః కరగ్రహో వివాహో న శుభకృత్ । కించ జ్యేష్ఠమాసి జాతయోరపి జ్యేష్ఠోడుసంభూతయోః జ్యేష్ఠానక్షత్రజాతయోశ్చ జ్యేష్ఠమాసే న శుభకృత్ యేన కేన విధినా దంపత్యోః జ్యేష్ఠాత్రయమస్తి చేద్యది తదా త్రిజ్యేష్ఠాహ్వయదోషో భవతీతి ప్రసిద్ధా । త్రిజ్యేష్ఠే న శుభకర ఇత్యర్థః నాప్యాద్యగర్భద్వయే త్రిజ్యేష్ఠత్వాభావేపి ఆద్యగర్భద్వయేపి న శుభకృదిత్యర్థః॥ ఆద్యగర్భద్వయే విశేషః॥ శ్లో॥ అద్యగర్భద్వయోర్యత్ర వివాహః కార్య ఏవ హి। మిత్రాధిపతిమిత్రత్వవశాదత్ర శుభావహః॥ మనస్స్యాత్॥ శ్లో॥ వివాహోయాదిశతిః॥

శ్చాద్యగర్భ ద్వయోరపి । అన్యోన్యరాశిమిత్రత్వే శంభం(ప్రో)హాను నిగ్మనరితి॥
తా॥ ఏవిధముననైనగన్యా వరులకుమూడు జ్యేష్ఠ శబ్దము గూడ నేనిత్రి జ్యేష్ఠ మనుదోషమగుచున్నది గానసహోదరులలో జ్యేష్ఠ స్త్రీపురుషులకు జ్యేష్ఠమాసమందు। వివాహము చేయగూడదనియు। జ్యేష్ఠమాసమైనను। జ్యేష్ఠానక్షత్రమందయినను బుట్టిన కన్యావరులకును జ్యేష్ఠమాసమందు జేయగూడదనియు। త్రిజ్యేష్ఠలుగూడక పోయినను కన్యావరునిరువురు సీమంతపుత్రులయినవివాహమునకునిషేధమని తాత్పర్యము॥ జ్యేష్ఠకన్యావరులయినదంపతులకురాశిమిత్రత్వముగాగ్రహమాసాధిపులమిత్రత్వము గానికలిగి యుండెనేనిశుభకరమని మన్వాదులయభిప్రాయము॥ ❊

(౪౯) మూ॥ వధ్వాద్వాదశరంధ్రజన్మసుగురు స్త్రైధవ్యదస్స్యాత్త్రిషట్సంస్థస్త్రీషుయక్చ్చతుర్థదశమస్థానస్థితో దుఃఖకృత్। అవశ్యంబలమార్యసూర్యశశినాం భానాంవివాహే ద్వయోర్దుష్టస్థానగతా అపితువిహితాస్తేషాంచపూజాదినా॥ వా॥అ॥ అథవివాహేగురుఫలమాహ॥ వధ్వా ఇతి॥ వధ్వాః కన్యాయాః గురుః ద్వాదశరంధ్ర జన్మసు అథా జన్మకలగ్నా జ్జన్మకాలచంద్రలగ్నాద్ద్వాదశాష్టమజన్మలగ్నేషు । స్థితస్సన్ వైధవ్యదస్స్యాత్ త్రిషట్సంస్థః వరస్యతృతీయషష్ఠస్థానగతో గురుః స్త్రీక్షయకృత్ పత్నీనాశకృద్భవతి। చతుర్థస్థానదశమస్థానయోః స్థితశ్చేత్ ఉభయోర్దుఃఖకృదుక్తవ్యతిరిక్తస్థానేషుస్థితశ్చేచ్ఛుభకరో భవతీత్యర్థాల్లభ్యతే । వివాహేద్వయోర్దంపత్యోః అర్యసూర్యశశినాం గురు సూర్యచంద్రాణాం భానాంతారాణాం చబలంఅవశ్యం ॥ఉక్తంచ॥శ్లో॥ చంద్రతారాబలంవీక్ష్య దంపత్యోర్గురుసూర్యయోః । మాసేశుభేశుభదినే కారయేన్మంగళంముదే । అమీగురుసూర్యచంద్రాః దుష్టస్థానగతా అపిపూజాదినా జపహోమదానాదినా విహితాః వశీకృతాస్సంతః। తేషాందంపత్యోరిత్యర్థః పూజాయాంబహువచనం । శుభదాభవంతీత్యర్థః॥ అ॥ వివాహమునకుబృహస్పతిజెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ బృహస్పతికన్యకజన్మలగ్నమునకైనను। జన్మచంద్రలగ్నమునకైనను౮-౧౨-లగ్నముడీ స్థానములయందున్నగన్నకవిధవయగుననియును। వరునిజన్మలగ్నమునకు ౩।౬ స్థానములయందున్నమృతభార్యావంతుడగుననియు। ౪।౧౦। స్థానములయందున్నదంపతులుదుఃఖవంతులగుదురనియు-౨। ౫। ౭। ౯। ౧౧। స్థానలనున్నశుభకరుండని తాత్పర్యము॥ ఇదియుగాకదంపతులకుదవిచంద్రబృహస్పతితారాబలము అవశ్యముగాజూడదగనదియీసూర్యచంద్ర బృహస్పతులనిష్టస్థానమందుండిరేని జపహోమదానాదులచే సంతుష్టులగావించినశుభప్రదులగుదురని అర్థము॥

(౫౦) మూ॥ ఏకస్యాపిసుతాద్వయంన విహితంనా స్యోః జన్యదవ

యో రేకస్మిన్నుదయే ద్వయోశ్చవరయోర్వ ద్వ్యన్న పుత్రీద్వయం । పుత్రీపుత్ర
శుభద్వయం యుగపత్ కార్యం నఘ్నత్ర ద్వయోరుద్వాహ వ్రతయుగ్మమేకభ
వనేనాప్యన్యయోస్తద్వయమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాం శ్లో కాభ్యాంఏకోదరా
ణాంవివాహం, షేధమాహ॥ ఏకస్యేతి॥ ఏకస్యపుంసఃసుతాద్వయంఏకోదరక
న్యాద్వయంన హితంనయోగ్యంనదేయమితియావత్ । ఏకజన్యద్వయోః ఏకో
దరయోః । ద్వయోఃవరయోరపిసుతాద్వయంపుత్రికాద్వయమపినహితం ఏ
కస్మిన్నుదయేఏకలగ్నే ద్వయోః భిన్నోదరయోః వరయోః పుత్రీద్వయం నద
ద్యాత్ । పు। పుత్రశుభద్వయంఏకోదరయోః పుత్రీపుత్రయోఃవివాహద్వయం
యుగపత్ । ఏకలగ్నేనకార్యంపుత్రయోః । ఉద్వాహవ్రతయుగ్మంవివాహయు
గ్మ ఉపనయన యుగ్మంవాయుగపన్న కార్యం కించఉద్వాహశ్చ వ్రతంచ ఉ
ద్వాహవ్రతే యోః యుగ్మఏకలగ్నే ఏకగృహేచ అన్యయోః భిన్నోదరయో
రపితద్ద్వయం వివాహద్వయం ఉపనయనద్వయంవా ఏకలగ్నేన కార్యంఅప
వాదమేవిశేషః॥ శ్లో॥ ఏకోదరోద్భవసుతా సుతయో ర్వివాహంమాసాంతరే
మనువసిష్ఠపరాశరాద్యాః । ఇచ్ఛంతిమంగళమథాశు వదంతిగర్గాః కేచిత్త్వథై
వదివసేప్యదయప్రభేదే । అపరావిశేషః॥ శ్లో॥ ఏకలగ్నేపిభిన్నానాం శేషస్తో
త్రిపరాశరాః । తయోర్వివాహమిచ్ఛంతిపృథగ్గాత్రే మేధమంటపే । శుభకృత్పు
త్రికోద్వాహాత్పశ్చాత్పుత్ర కరగ్రహః ఏకతిథ్యామపిప్రాహ భార్గవో భిన్నవే
ళయా॥ బార్హస్పత్యే॥ శ్లో॥ ఏకస్మిన్దివసేప్యేకలగ్నేభిన్నాంశకేతయోః। ఏ
కగర్భోదయో స్తత్ర వివాహశ్శుభకృద్భవేత్। యమళవిషయేతు। ఏకస్మిన్వ
త్సరేచైకవాసరేమంటపేపిచ । కర్తవ్యంమంగళంస్వస్రోర్భ్రాత్రోర్యమళజా
తయోః గణశః క్రియమాణానాంయుగపన్మాతృపూజనం । నాందీముఖంభ వే
దేకంహోమమంత్రాఃపృథక్పృథక్॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేసహోదరులకే
కకాలవివాహమునునిషేధించుచున్నాడు॥ తా॥ ఒకవరునికినిరువురుసహోద
రకన్యలనీయగూడదనియు నన్నదమ్ములకుఅక్కాచెల్లెండ్ర నీయగూడదనియు నొ
కలగ్నమందుభిన్నోదరవరులకైనను గన్యకాద్వయము నియ్యగూడదనియు నొ
కలగ్నమందుపుత్రీపుత్రులకు వివాహము చేయగూడదనియు । సోదరులకు రెం
డువివాహములుగాని యుపనయనములుగాని చేయగూడదనియు నొకనికిను
పనయనమునొకనికి వివాహమునొకగృహమందొకలగ్నమందు జేయగూడదని
యుభిన్నోదరులకైన నొకలగ్నమం దొకవేదికయందు జేయ గూడదనియు
తాత్పర్యము ॥ అపవాదవిషమై మన్వాదులుకొందఱు మాసాంతరమందు
జేయవచ్చునసియు గొందఱు లగ్నాంతరమందు జేయవచ్చునసియు గొందరొ
కలగ్నమందంశాంతర మందన్నప్రాగానుమందు జేయవచ్చునసియు అమడలవిష

యమైనను ఏకకాలమందే చేయవలయునని చెప్పియున్నారు॥ *

(౬౧) మూ॥ పుత్రీపాణిపీడనాచ్ఛ పరతస్సూనోర్వివాహశ్శుభో నాన్యత్పుత్రకరగ్రహాత్తు ఏకి మవ్యుద్వాహ ఏవ వ్రతాత్ । నాన్యత్పూర్వమృతుత్రయాత్స్వశరది హ్యేకోదరాణామయం ప్రత్యుద్వాహ విధిస్తయోశ్శుభకృచ్ఛ్లోకే త్రపూర్వత్రచ॥ వ్యా॥ పుత్రీతి॥ పుత్రీపాణిపీడనాత్ దుహితృవివాహాత్ పరతః అనంతరం సూనోః పుత్రస్య వివాహశ్శుభః పుత్రకరగ్రహాత్ పుత్రవివాహానంతరం అన్యత్పుత్రికావివాహః పుత్రోపనయనాదికం న శుభకృత్ వ్రతాత్ పుత్రోపనయనానంతరం ఉద్వాహ ఏవ శుభః న మపి పునరుపనయనాదికం న శుభమిత్యర్థః స్వశరది వివాహ సంవత్సరే॥ ని॥ సంవత్సరో వత్సరో బ్దో హాయనో స్త్రీ శరత్సమా ఇత్యమరః । ఋతుత్రయాత్ షణ్మాసాత్పూర్వమేకోదరాణామన్యత్ ఉపనయనం శుభం అయం ప్రత్యుద్వాహ విధిః వివాహవిధిః తయోర్న శుభకృదితి అత్రశ్లోకే పూర్వత్రచ పూర్వశ్లోకేప్యుక్తః అత్ర స్వశరదీత్యనేన అబ్దభేదేతు శుభకృదితిగమ్యతే ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ ఫాల్గునే చైత్రమాసేతు పుత్రోద్వాహోపనాయనే । అబ్దభేదాత్ప్రకుర్వీత ఋతుత్రయవిడంబనమితి॥ తా॥ ఏకకాలమందు పుత్రపుత్రికావివాహములలో పుత్రికావివాహానంతరము పుత్రవివాహము యుక్తమనియు । పుత్రవివాహానంతరమందు పుత్రికావివాహమైనను పుత్రోపనయనమైన జేయగూడదనియును పుత్రోపనయనానంతరమందు పుత్రికావివాహము శుభకరమనియు । పుత్రవివాహము చేసిన సంవత్సరమందు ౬ నెలల పర్యంత మేకోదరులకు పనయనాదులు శుభకరములనియు మఱియు నీవివాహవిధి యీక్రమమున నా సంవత్సరమందు ౬ నెలలు చేయగూడదని చెప్పబడెనను సంవత్సరభేదమైన పక్షమందు నీ చెప్పబడిన పరిమితి లేకనే వివాహాదులు చేయుట యుక్తము గాన ఫాల్గునమాసమందు వివాహమును జేసి చైత్రమాసమందు మరల నే ప్రయోజనమైన జేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥

(౬౨) మూ॥ చాతుర్థీంచవధూంచతుర్థపురుషస్త్రాం పంచమీంచోద్వాహేన్నో షష్ఠీంతు సముద్వహేత్తు యువతీం నో పంచమీం పంచమః॥ తార్తీయీం తు వధూం తృతీయపురుషస్త్రాముద్వహేన్నోద్వహేదిత్యన్యే ప్రవదంతి సప్తమజనాదూర్ధ్వం పరేషామివ॥ వ్యా॥ అ॥ అథవివాహయోగ్యాయోగ్యసంబంధమాహ॥ చాతుర్థీమితి॥ చతుర్థపురుషః కూటస్థాత్ చతుర్థపురుషః చాతుర్థీం వధూం స్త్రియం ఉద్వహేత్ కించ చతుర్థ ఏవ పంచమీం కూటస్థాత్పంచమీం తాం వధూంచ। ఉద్వహేత్ కింతు చతుర్థః షష్ఠీం యువతీం తథా నో సముద్వహే త్పంచమః పంచమపురుషః । పంచమీం యువతీం నో సముద్వహే త్తృతీయపురుషః తార్తీయీం తృతీయ వధూంచ ఉద్వహేత్ నోద్వహేదిత్యన్యే తృతీయం తార్తీయ్యాం నో

ద్వాహేదితి కేచిత్ ప్రవదంతీత్యర్థః ఇయంవ్యవస్థా సప్తమ జనాత్సప్తమ పురుష పర్యంతం స మజనాదూర్ధ్వాంతు ప రేషాంతువ సపిండానా మివ సంబంధ నో పంచమిపంచ మ ఇత్యత్రవి శేషో ద్రష్టవ్యః॥ శ్లో॥ పంచమః పంచమీంకన్యాంనో ద్వాహేత్తృతీయ ద్వయః । పితృపక్షే, పక్షే యంమాతృపక్షేనతద్భవేదితి॥ అ॥ వివాహమునకు యోగ్యాయోగ్యాసంబంధముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కూట స్థపురుషునకు ఏడవ పురుషుడు నాలవస్త్రీనిన్ని ఏడవ స్త్రీనిన్ని వివాహము చేసుకొవచ్చునని యు జతుర్థ పురుషుడ పష్ఠస్త్రీని వివాహముచేసుకొనకూడదని యుఐంచమపురుషునికి బంచమస్త్రీనివివాహముచేయగూడదనియును । తృతీయపురుషునికి తృతీయస్త్రీని వివాహముచేయవచ్చునుగూడదని కొందఱిమతము చెప్పబడినని యమము సప్తపురుషపర్యంత మేగాన అనంతరము సామాన్యబంధు సంబంధముచ లేనేవివాహముచేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥ ఈ పంచమస్త్రీ పంచమపురుషవివాహము తండ్రివరుసకాదనియు దల్లివరుసయు త్తమంబని కొందఱిమతము॥

*

(౬) మూ॥ మూలాహిప్రభవావధూశ్వశురతత్పత్న్యైవిహంతి క్రమాదంత్యాద్యం ఘ్రిసముద్భవాత్వధవిజ్యేష్ఠర్క్షజాజ్యేష్ఠజమ్ । ఇంద్రాగ్నిప్రభవావివాహ సమయేహంత్యేవ సాదేవరం త్రిష్వేతే ష్వృషభేషుజాత పురుషోహంతీతి కేచిజ్జగుః॥ వ్యా॥ అథగండర్క్షజాతికన్యాఫలమాహ ॥ మూ లేతి ॥ మూలాహిప్రభవామూలాశ్లేషానక్షత్రజాతావధూః క్రమాత్ శ్వశురతత్పత్న్యై మూలజాశ్వశురం భర్తృజనకం ఆశ్లేషజాతత్పత్నీం శ్వశ్రూం। మూలాహిప్రభవేతి కృత్స్నమూలాశ్లేషయోః నిషేధప్రాప్తేపాదభేదేన వ్యవస్థాపయతి అంత్యాద్యంఘ్రిసముద్భవా మూలాంత్యపాదే అశ్లేషాద్యపాదే సముద్భవావధూః శ్వశురతత్పత్న్యై నిహంతి । అథజ్యేష్ఠర్క్షజాజ్యేష్ఠజం భర్తృజ్యేష్ఠం నిహంతీతిభవేత్ । ఇంద్రాగ్నిప్రభవా విశాఖానక్షత్రజాతావధూః వివాహసమయ ఏవ దేవరంశ్వభర్తృకనిష్ఠంహంతి ఏతేషుత్రిషుభేషు మూలాశ్లేషాజ్యేష్ఠానక్షత్రేషు జాతపురుషోపి పూర్వోక్తాన్ హంతీతి కేచిజ్జగుఃఊచుః॥ గైశబ్దఇతిధాతోర్భ్యాతోలిట్। త్రిష్వేత్యుపలక్షణంవిశాఖజోపిదోషకృత్ అయం । నసమీచీనః పక్షఇత్యస్యార సూచనాయ కేచిదిత్యుక్తం॥ శ్లో॥ మూలాసార్పవిశాఖాను జ్యేష్ఠభేచోద్భవఃపుమాన్ । నదోషకృద్వివాహేషుస్త్రీయస్సర్వత్రవర్జయేత్ । ఇతివిద్యమానత్వాత్॥ అ॥ గండనక్షత్రమందు బుట్టిన వారలకుఫలముల జెప్పుచున్నాడు ॥ మూలానక్షత్రమందుబుట్టినస్త్రీ మామకు కూడదనియు । ఆశ్లేషయందుబుట్టినస్త్రీయత్తకుగూడదనియు నీమూలాశ్లేషల యందుగూడదని సామాన్యముగా జెప్పినను మూలానక్షత్రము నాలవపాద

మందుబుట్టినమేనమామకుమారకులనియు సార్పశ్లేషయుపటితందమందుబుట్టినన త్తకుమారకురాలగు నదివిశేషంబనియు జ్యేష్ఠానక్షత్రమందు బుట్టినస్త్రీప తిజ్యేష్ఠభ్రాతృనాశకారణియగుననియు । విశాఖానక్షత్రమందుబుట్టినస్త్రీ వివాహకాలముందే మఱిదికిమారకురాలగుననియు నీమూలశ్లేషాజ్యేష్ఠావిశాఖానక్షత్రములయందు బుట్టినపురుషుడు క్రిందజెప్పినవారికిమారకుడగునెొందఱు చెప్పినను స్త్రీలకుగానిపురుషులకు దోషములేదని తాత్పర్యము॥ ❋

(౬౪) మూ॥ యః పంచాంగవిశుద్ధిహీనదినకృత్సంక్రాంత్యహః పాపినాంషడ్వర్గః కునవాంశకోష్టమకుజష్షట్కంభృగోః కర్తరీ । లగ్నాదష్టమష్టమేందుయుగ్భయోశ్చంద్రోష్టరిష్ఫారిగశ్చంద్రస్సగ్రహః వారజనితస్స్యాద్దుర్ముహూర్తాహ్వయః॥ ❋

(౬౫) మూ॥ ఖర్జూరిస్థసమాంఘ్రిభంగ్రహణభంచోత్పాతభం క్రూరయుగ్ధిష్ణ్యంచాశుభవిద్ధభంవిషయుతంలగ్నాస్తదోషస్తథా। గండాంతోవ్యతిపాతవైధృతిమహాయోగా ఇతిస్వాభిధాలగ్నస్యాప్యఖిలైకవింశతిమహాదోషాన్ప్రవక్ష్యేతతాన్॥ వ్యా॥ అ॥ అథశ్లోకద్వయేనైకవింశతిమహాదోషనామాన్యాహ॥ య ఇతి॥ ఖర్జూరేతిచ॥ యః పంచాంగశుద్ధిహీనఇత్యేకః దినకృత్సంక్రాంత్యహఇత్యేకః । పాపినాంషడ్వర్గఇత్యేకః కునవాంశఇత్యేకః అష్టమకుజఇత్యేకః । భృగోష్షట్కమిత్యేకః కర్తరీత్యేకః । లగ్నాదష్టమమిత్యేకః ఉభయోర్లగ్నపత్యోరష్టమేందురిత్యేకః చంద్రోష్టరిష్ఫారిగష్షడష్టరిష్ఫ చంద్రదోషఇత్యేకః। చంద్రస్సగ్రహఇత్యేకః వారజనితదుర్ముహూర్తాభిధఇత్యేకః। ఖర్జూరిస్థసమాంఘ్రిభమిత్యేకః గ్రహణభమిత్యేకః । ఉత్పాతభమిత్యేకః క్రూరయుగ్ధిష్ణ్యఇత్యేకః। అశుభవిద్ధభమిత్యేకః। విషయుతంవిషయుతలగ్నమిత్యేకః। లగ్నాస్తదోషఇత్యేకః గండాంతఇత్యేకః వ్యతీపాతవైధృతిమహాయోగఇత్యేకవింశద్దోషాఇత్యవశ్యపరిహార్యాః నతుభిన్నకాలికయోస్తయోరేకదినేయుగాసంభవాదితిశంకనీయమితి సర్వమవధేయం । ఏతేసర్వేమిళిత్వాఏకవింశతిదోషాభవంతి । తాన్ శ్లోకద్వయేనోక్తానఖిలైకవింశతిమహాదోషాన్ లగ్నస్యవక్ష్యేకథయామి॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేనిరువదియొకమహాదోషనామములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పంచాంగశుద్ధిహీనమనిసంక్రాంత్యహస్సని । పాపషడ్వర్గమనికునవాంశమని అష్టమకుజుడనిభృగుషట్కమని కర్తరియనిలగ్నాష్టమదోషమని । అష్టమచంద్రుడని షడష్టరిష్ఫచంద్రదోషమని చంద్రసహదోషమని వారజనితదుర్ముహూర్తమని । ఖర్జూరిస్థసమాంఘ్రిభంబనిగ్రహణభమని ఉత్పాతభమని క్రూరయుగ్ధిష్ణ్యమని । అశుభవిద్ధమని విషయుతలగ్నమనిలగ్నాస్తదోషమనిగండాంతమని । వ్యతీపాతవైధృతిమహాయోగమనియీయిరువది

రొుతమును షములవివరమును పైన దెలియచేయుచున్నాడు॥. ❋

(౬౭) మూ॥ దష్టాస్త్వేతత్కరణర్క్ష వారతిథియోగాయోగశ్చేత త్సేవనం
నాడ్యష్టౌ దశషోడశేత్యుభయతో ప్యజ్యాహరి వస్సంక్రమాత్। రాశిష్వేవచ తేషు
చయుకిదిన పస్త్యాజ్యాయనే రాశివత్తద్రాశింగతేపనత త్తదయనం ప్రవిష్టాయదా
పూరః॥వ్యా॥అ॥ శ్లోకద్వయేనిదష్టానామేకవింశమహాదోషాణాం స్వరూపం
నిర్వాకుం । ప్రథమోపదిష్టయోః పంచాంగశుద్ధిహీన దినకృత్సంక్రాంతి దోష
యోర్లక్షణం దర్శయతి॥దష్టా ఇతి॥ యేదష్టాఃకరణర్క్ష వారతిథయః యోగశ్చ
యంతస్మైంతేషాంతిథివార నక్షత్ర యోగకరణానాం పంచానాం మేళనం
చేత్కరణే శుభ్రదః ఋక్షేషప్వనక్షాసిగృష్యాదీని వాతేషుసజః యోగేషుపరి
ఘావ్యాసు తాదయోవక్ష్యమాణాః తిథిషుమాసాం తేదినపంకం ఇతి శ్లోకో
క్తాంపతన స్తాంపత్రిర్యథా సంభవంయుక్తమేవపంచాంగస్యదష్టత్వం ఏవం
పంచాంగశుద్ధిహీనోదోష ఇత్యుచ్యతే రవేస్సూర్యస్య సంక్రమాదుభయతః
పూర్వంషోడశనాడ్యః పశ్చాచ్చషోడశనాడ్యశ్చ వర్జ్యాః శుభకర్మసుత్యా
జ్యాశ్చతేషుదరరాశిష్వేవ మేషకర్కటతులామకరేషు । రవిసంక్రమణేషు
కదివసః పూర్వంత్రింశద్ఘటికాః పరేచ త్రింశద్ఘటికాత్యాజ్యా ఇత్యర్థం శుభక
ర్మస్వితిశేషః అయనేగతే యస్సంక్రమణేయాఃఘటికాః తదయనేపితా
వద్ఘటికాత్యాజ్యా ఇత్యర్థః । భాస్కరస్సూర్యః యదాస్మిన్కాలే యదయనం
ప్రాప్నోతి తచ్చైవత్ర్యాశింగతే ఏవనసందేహః ఇత్యేవకారార్థః ఏషః దినకృత్సం
క్రాంతిదోషః॥ అ॥ క్రిందరెండు శ్లోకములయందు జెప్పబడిన యేకవింశతిమహా
దోషస్వరూపములనెలియజేయుచున్నవాడై ముందుపంచాంగశుద్ధిహీనదో
షలక్షణమును సంక్రాంతిదోషలక్షణమును తెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ అశు
భకరమైన తిథివారనక్షత్ర యోగకరణములగూడినది పంచాంగశుద్ధిహీ
నదోషము।శుభకర్మలకు మేషమేసూర్యసంక్రమణ ప్రవేశమునకు ముందు వెను
కను।గడియలు వర్జింపవలయును। సూర్యుడు మేషకర్కటతులామకరరాసుల
యందుప్రవేశమునకు ముందు॥౩౦।ఘడియలను వెనక।౩౦। ఘడియనను నిషేధిం
పవలయుననియు। అయనములకు నిషేధవిధియీప్రకారమే యనియు నిదే దినకృ
త్సంక్రాంతిదోషమని తాత్పర్యము॥ ❋

(౬౮) మూ॥ మేషోగామిథునంకుళీరమృగరాట్కన్యాతులావృశ్చి
కాశ్చాపాఖ్యోమకరో ఘటోర్ఝషమితి ప్రోక్తే గ్రహాఖ్యాఃక్రమాత్। భౌమ
శ్శుక్రబుధేందు సూర్యశశిజాభృగ్వారజీవాసితామందో జీవఇతిక్రమేణగృ
హాఃప్రోక్తేహిషడ్వర్గపాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథపంచభిశ్లోకైః షడ్వర్గస్వరూపంప్ర
పంచయితుంఆచౌతావత్తదుపయోగిరాశ్యధిపతీనాహ॥ మేషఇతి॥ మేషఃప్ర

సిద్ధాఃగోఃవృషభోమిథునంప్రసిద్ధలకులీరఃకర్కటకః వ్యగ్రరాట్ సింహః । కన్యాతు
లావృశ్చికాఃప్రసిద్ధాః చాపాఖ్యోధనుఃమకరఃప్రసిద్ధ । ఘటఃకుంభఃఝషోమీ
నఃఇత్యేతేద్వాదశరాశయఃక్రమాత్ । గృహాఖ్యాఃరాశిసంజ్ఞా ॥ ని॥ ఆఖ్యా
హ్వాఽభిధానంచనామధేయంచనామచేత్యమరః । భౌమఃజ్ఞః బుధఃశుక్రసూ
ర్యౌప్రసిద్ధాఃశశీచంద్రః । పంచమ్యాపా ర్త్రిజనేడః ప్రత్యయః వ్యగ్రఃశుక్రః
వారోంగారకఃజీవోగురుః అసితశ్శనిఃపునర్జీవోగురుఃఏతద్దశ । క్రమేణ
భౌమాదిక్రమేణగృహపాః రాశ్యధిపాఃఏతేరాశ్యధిపతయఃఏవ షడ్వర్గేపా
షడ్వర్గాధిపతయశ్చభవంతిహిప్రసిద్ధా అయమర్థఃమేషవృశ్చి యోర్భౌమః
వృషభతులయోశ్శుక్రః । మిథునకన్యయోర్బుధః కర్కటస్యచంద్రః సింహస్య
సూర్యః ధనుర్మీనయోర్గురుః మకరకుంభయోశ్శనిరితి॥ వివిధకములచేత
డ్వర్గ- స్వర్గాదములు ఎలియచేయుటకైషడ్వర్గయోగులకు రాశ్యధిపతులజె
ప్పుచున్నారు ॥ తా॥ మేషవృషభమిథునకర్కటసింహకన్యతులవృశ్చికధనుర్మక
రకుంభమీనములు(౧౨)నుద్రాసులనియు। మేషవృశ్చికములకునంగారకుడు।వృ
షభతులలకుశుక్రుడుమిథునకన్యలకుబుధుడు। కర్కటకమునకుచంద్రుడు।సిం
హమునకుసూర్యుడు।ధనుర్మీనములకుగురుడుమకరకుంభములకుశనైశ్చరుడు
వీరలిక్రమమున రాశ్యధిపతులనియువీరలేషడ్వర్గాధిపతులనియుతాత్పర్యము॥

(౬౮) మూ॥ సౌమ్యానామపి రాశయశ్శుభగృహాః క్రూరాగ్రహాః
పాపినాంసర్వేషాంక్రమశశ్చరస్థిర ఇతిస్యాద్ద్విస్వభావాభిధాః । త్రింశద్భా
గమయంచలగ్నమథతల్లగ్నేద్వయోర్భాగయోరర్కేందూ విషమేసమేశశిర
వీచహోరేశ్వరౌక్రమాత్ ॥ వ్యా॥ సౌమ్యానామి ॥ సౌమ్యానాంశుభగ్ర
హాణాంసంబంధినోరాశయః శుభగ్రహాః శుభరాశయ ఇత్యుచ్యంతేపాపి
నాంక్రూరగ్రహాణాంసంబధినోరాశయః క్రూరగ్రహాః క్రూరరాశయఃసర్వే
షాంస్వాశరాశీనాంక్రమశఃక్రమాత్ చరస్థిరద్విస్వభావా ఇత్యభిధాపిచరస్థిర
ద్విస్వభావసంజ్ఞాఃస్యుఃతద్యథా।మేషశ్చరఃవృషభస్థిరః॥ మిథునంద్విస్వభావః
ద్వాచరస్థిరస్వభావా యస్యసతథోక్తఃపూర్వార్థస్యస్థిరరాశిసమీపత్వాత్ స్థిర
త్వంఉత్తరార్థస్యచరరాశిసమీపత్వాచ్చరత్వంపునఃకర్కటశ్చరః।ఏవంద్వాదశ
రాశీనాంక్రమాత్ చరస్థిరద్విస్వభావత్వం యోజనీయం।త్రింశద్భాగమయంత్రిం
శద్భాగాత్మకంలగ్నమిత్యుచ్యతే। అథతల్లగ్నే త్రింశద్భాగాత్మకేలగ్నేద్వయో
ర్భాగయోః।పూర్వార్ధోత్తరార్ధయోః। విషమేమేషమిథునసింహధనుఃకుం
భానాంపూర్వార్ధస్యఅర్కఃసూర్యోహోరాధిపతిః ఉత్తరార్ధస్యఇందుశ్చం
ద్రః। సమేవృషభకర్కటకన్యావృశ్చికమకరమీనానాంపూర్వార్ధస్యచంద్రో
హోరాధిపఃఉత్తరార్ధస్యరవిః క్రమాత్ హోరేశ్వరౌభవత ఇత్యవగంత

వ్యా॥ తా॥ సౌమ్యగ్రహసంబంధిరాసులుశుభరాసులనియు. పాపగ్రహసంబంధిరాసులుక్రూరరాసులనియు ఈ౧౨ రాసులలో మేషముచరమని వృషభముస్థిరమని మిథునముద్విస్వభావమని యీప్రకారము ౧౨ రాసులకుజూడవలెను। లగ్నముర౦భాగములుగలదనియు। గల్నమును రెండుభాగములు చేసిన హోరలగునందులో మేషాది విషమరాసులయందు ప్రథమభాగము సూర్యహోర ద్వితీయభాగము చంద్రహోర వృషభాదిసమరాసులయందు ప్రథమభాగముచంద్రహోర । ద్వితీయముసూర్యహోర । ఈరెండుగ్రహములు హోరాధిపతులని తాత్పర్యము॥ ❊

(౬౯) మూ॥ తల్లగ్నేశసుతేశధర్మపతయోద్రేకాణపాస్స్యుస్త్రయస్స్వాత్ త్వాంత్యగృహేశ్వరాయితిజగుర్ద్రేకాణపాశ్చాపరే। కేచిత్స్వాత్మజధర్మపాఇతిజగుః ద్రేకాణపాస్స్యుశ్చరే ధర్మస్వాత్మజపాస్స్థిరే సుతనవస్వేశాద్విపూర్వేగృహే॥ వ్యా॥అ॥ అథద్రేకాణాధిపతీనాహ। తల్లగ్నే॥ తల్లగ్నేశసుతేశధర్మపతయఃక్రమాత్ ద్రేకాణపాస్స్యుః త్రింశద్భాగాత్మకస్యలగ్నస్యతృతీయోభాగః ద్రేకాణశబ్దార్థః। అయమాశయః యస్యలగ్నస్యయోధిపః సఏవప్రథమద్రేకాణాధసుతేశః లగ్నాత్పంచమలగ్నాధిపోయః సఏవద్వితీయద్రేకాణాధిపః । ధర్మపతిః లగ్నాన్నవమలగ్నాధిపతిర్యస్సఏవద్వితీయద్రేకాణాధిపతిః స్వాంత్యోపాంత్యగృహేశ్వరాః స్వంలగ్నంఅంత్యోద్వాదశః। ఉపాంత్యమేకాదశః । ఏతేషామధిపాఃఏతేత్రయఃద్రేకాణాధిపాఇత్యపరేజగుఃఊచుః । గైశబ్దఇతిధాతోర్యాభాత స్థేలిట్ కేచిత్తుచరేచరలగ్నేత్యర్థః । స్వాత్మజధర్మాః లగ్నపంచమనవమాః పాంతిరక్షంతీతితథోక్తాఃస్థిరేస్థిరలగ్నేషు ధర్మస్వాత్మజపాః నవమప్రథమ పంచమాధిపాఃద్రేకాణాధిపతయః । ద్విరూపేగృహేద్విస్వభావలగ్నేషుసుతనవస్వేశాఃపంచమనవమప్రథమ లగ్నాధిపతయఃద్రేకాణాధిపతయః స్యురితిపగుః॥అ॥ ద్రేకాణాధిపతులంజెప్పుచున్నాడు॥ తాత్పర్యము॥లగ్నమును మూడుభాగములుచేసినద్రేకాణములగునందులగ్నాధిపతి। ప్రథమద్రేకాణాధిపతియు।పంచమాధిపతిద్వితీయద్రేకాణాధిపతియు । నవమాధిపతితృతీయద్రేకాణాధిపతియునిట్లుకొందఱి యభిప్రాయము లగ్నాధిపతి ద్వాదశాధిపతియేకాదశాధిపతులు క్రమంబుగద్రేకాణాధి పతులనికొందఱి యభిప్రాయములగ్నాధిప పంచమాధిపనవమాధిపతులుచరలగ్న ద్రేకాణాధిపతులనియునవమాధిపలగ్నాధిప పంచమాధిపతులుస్థిరలగ్న ద్రేకాణాధిపతులనియు పంచమాధిపనవమాధిపలగ్నాధిపతులుద్విస్వభావలగ్న ద్రేకాణాధిపతులనియు తాత్పర్యము॥ ❊

(౭౦). మూ॥ మేషః కర్కటకస్తులా చ మకరః స్యుస్తాదయో రాశయస్స్వస్యస్వాస్మజధర్మయోశ్చ నవతద్భాగా నవాంశాః క్రమాత్ । యల్లగ్నం చ తదాదిసర్వనిలయాస్సద్వాదశాంశాః క్రమాత్తత్తద్రాశ్యధిపాస్తదంశపతయస్స్యుర్ద్వాదశాంశాభిధాః॥ వ్యా॥ అ॥ నవాంశద్వాదశాంశ స్వరూపం దర్శయతి॥ మేష ఇతి॥ మేషః కర్కటకస్తులా చ మకరః ఏతే చత్వారో రాశయస్స్వస్వాదయస్స్వస్వా స్వకీయా అంశా ఏవ ఆద్యా యేషాం తే । ఛోక్తాం న కేవలమేతావత్ । స్వాత్మజధర్మయోశ్చ లగ్నాత్పంచమ నవమయోశ్చ స్వస్యసంబంధినో అంశా ఏవ ఆద్యా యేషాం నవసంఖ్యాకాస్తద్భాగాః క్రమాత్ నవాంశా భవంతి। ఏతదుక్తం భవతి మేష సింహధనుషాం మేషాంశ ఆదిః కర్కట వృశ్చికమీనానాం కర్కటకాంశ ఆదిః తులాకుంభమిథునానాం తులాంశ ఆదిః మకరవృషభకన్యానాం మకరాంశ ఆదిః । లగ్నం యద్వర్తతే తదాదిసర్వనిలయాః తదాది ద్వాదశ రాశయః ప్రసిద్ధాః ద్వాదశాంశాః తత్తద్రాశ్యధిపాస్తదంశపతయః తేషాం రాశీనాం యే అధిపాః తేషాం అంశానామపి త ఏవాధిపాః ద్వాదశాంశాభిధాస్సంజ్ఞాస్స్యుః॥ అ॥ నవాంశ ద్వాదశాంశ స్వరూపము లజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్నపుగడియలను ౯ భాగములు చేసిననవాంశలని మేషసింహధనూ రాసులకు మేషాదిగ నవాంశ గుణింపవలయునని । కర్కటవృశ్చికమీనములకు । కర్కటకాంశ మొదలని । మకరవృషభ కన్యకలకు మకరాంశ మొదలని తులా కుంభమిథునములకు తులాంశము మొదలని లగ్నాధిప లయే నవాంశాధిపతియని యియుచిన నవాంశక్రమంబును తెలియవలెను । మఱియు ద్వాదశాంశలనగా లగ్నపుగడియలను ౧౨ భాగములు చేయుట ద్వాదశాంశల నియామయరాశ్యధిపతులే ద్వాదశాధిపతులనుట॥

*

(౭౧) మూ॥ త్రింశాంశేష్వధిపాః కుజార్కి-గురువిట్శుక్రాస్స్వయుగ్మే క్రమాద్బాణేష్వష్టమునీషవస్సమగృహే త్రింశాంశపాఖ్యక్రియాత్ । షడ్వర్గస్త్వయమేవ సోపి శుభకృత్సౌమ్య గ్రహాణాం భవేత్సషడ్వర్గోయది పాపినాం ధనకృత్సన్న్యేషు కష్టస్సపి॥ వ్యా॥ అ॥ త్రింశాంశాధిపతీనాహ॥ త్రింశాంశేష్వితి॥ అయుగ్మేవిషమరాశౌ విషమే । కుజార్కి-గురువిట్శుక్రాః కుజశనిగురుబుధశుక్రాః క్రమాత్త్రింశాంశేషు బాణేష్వష్టమునీషవః బాణేషష్టమునీషూణామిత్యర్థః ఏతదంశానామధిపతయః కుజః పంచాంశానాం శనైశ్చరశ్చ పంచాంశానాం। గురురష్టాంశానాం । బుధస్సప్తాంశానాం శుక్రః పంచాంశానామధిపా ఇత్యాశయః। సమగృహే సమరాశిషు త్రింశాంశపాః వ్యత్యయాత్ విలోమేన। ఏషా యుగ్మేతి శేషః। తథాహి। శుక్రః పంచాంశానాం బుధస్సప్తాంశానాం। గురురష్టాంశానాం శనిః పంచాంశానాం కుజశ్చ పంచాంశానాం

త్రింశాంశాఽప్యధిపా ఇత్యర్థః । అయమేవశ్లోకచతుష్టయప్రతిపాదితలగ్న హోరాద్రేక్కాణనవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశానాం షణ్ణాం సమాహారః ఏవషడ్వర్గ ఇత్యుచ్యతే సోపిషడ్వర్గః శుభసౌమ్యగ్రహాణాం సంబంధీచేచ్ఛుభకృద్భవేత్ । పాపవర్గః పాపగ్రహాణాంషడ్వర్గః యదిసర్వేషుకర్మసుశుభకర్మసుసర్వదా సన్మృత్యుప్రదః । అ॥ త్రింశాంశాధిపతులజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్నము ౩౦ భాగములుగాచేసి త్రింశాంశలనియుందంగారక శనైశ్చర బుధులకు ఐదంశలకును గురువు నకు ౮ అంశలకును । బుధునకు ౭ అంశలకును । శుక్రునకు ౫ అంశములకును । ప్రథమముకుజమేషాది ఓజరాసుల క్రమముగానధిపతులనియును । వృషభాదిసమరాసులకు లగ్నము ౩౦ అంశముల లో శుక్రునకైదంశములకును బుధునకేడంశములకును గురువునకు ఎనిమిది అంశములకును శనికైదంశములకును కుజునకు ఐదంశములకు వీరలు । త్రింశాంశాధిపతులనియు । ఇతియుపైన చెప్పినలగ్నహోరాద్రేక్కాణనవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశలనెడి షడ్వర్గము సకలకార్యములకు శుభగ్రహషడ్వర్గముశుభప్రదమనియు । పాపగ్రహషడ్వర్గముమృత్యుప్రదమనియు తాత్పర్యము॥

(౨౨) మూ॥ త్రింశద్భాగమయంచలగ్నమితిసహోరార్ధంచ తద్ద్రేక్కాణస్తృతీయ ఏవనవయోభాగోనవాంశః క్రమాత్ । తస్యద్వాదశభాగఏవతుతతస్తద్ద్వాదశాంశస్తతస్త్రింశాంశ స్త్రిదశాంశఏవతుభవేత్ షడ్వర్గఏవక్రమః॥ వ్యా॥ అ॥ షడ్వర్గవిభాగక్రమమాహ ॥ త్రింశద్భాగమయ మితి ॥ త్రింశద్భాగమయం త్రింశద్భాగాత్మకంలగ్నమిత్యుచ్యతే తదర్ధం లగ్న స్యార్ధంపంచదశభాగాత్మకం । సహోరా పూర్వోక్తహోరేత్యుచ్యతే । తద్ద్రేక్కాణస్తృతీయ ఏవదశభాగాత్మకః నవమోభాగః విశదప్యధి త్రిభాగాత్మకః నవాంశః క్రమాద్భవతి । తస్యలగ్నస్యద్వాదశభాగఏవసద్వాదశాంశః త్రింశన్మిత్తాధికద్విభాగాత్మకః తతస్త్రిదశాంశ ఏవత్రింశాంశః దశ త్రిదశత్రయోదశా ఇతియావత్ । తావతోఅంశాఏవత్రింశాంశశ్చభవేత్ షడ్వర్గఏవంఉక్తరీత్యాక్రమః క్రమో ర్యాదాబోధ్యఇతిశేషః॥ అ॥ షడ్వర్గవిభాగక్రమము నుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్నము ౩౦ భాగములుగలదని లగ్నార్ధము హోర యని లగ్నత్రిభాగముద్రేక్కాణమనిలగ్ననవాంశమున వాంశమనిలగ్నద్వాద శాంశము ద్వాదశాంశమని లగ్నత్రింశాంశము త్రింశాంశమనియును ఇదే షడ్వ ర్గవిభాగక్రమంబని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౩) మూ॥ భూనేత్రేత్త్రిధిభూజలాత్యగమితో మేషాదితఃషట్క ర స్సింహాదేర్ధనురాదికస్యచతత్ధామీనాంతతస్స్యాత్ క్రమాత్ । షడ్వర్గోయది పంచవర్గ ఇతివావర్గోత్తమాంశస్స్వయం ప్రాజ్ఞస్స్వశ్చరమశ్చరాదిషునవాం శేషుక్రమాద్భవే॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రసంగాదంశవర్గోత్తమంశానాహ । భూ

నేత్రేతి॥ భూః రేకా। నేత్రే ద్వే। వామాంకప్రత్యేకేణ ఏకవింశ ర్భవతి సర్వత్ర సంఖ్యాప్రసంగే వామాంకప్రత్యేకే సో బోధ్యః। అబ్ధివిధూ అబ్ధయ శ్చత్వారః। విధురేకః చతుర్దశో భాగ ఇతి యావత్ జలజాక్షి జలంచ త్వారః అక్షి ద్వే చతుర్వింశో భాగః అగమితః సప్తపరిమితః। సప్తమో భాగ ఇతి యావత్ మేషాదితః మేషవృషభమిధునకర్కటకానాం క్రమేణ పుష్కరః మేషస్య ఏకవింశో భాగః వృషభస్య చతుర్దశో భాగః మిధునస్య చతుర్వింశో భాగః। కర్కటస్య సప్తమో భాగ ఇతి వివేకః। సింహాదేః। సింహకన్యాతులా వృశ్చికానాం చతుర్ణాం క్రమాత్ పూర్వవద్బోధ్యం। మీనాంతతః మీనాధికస్యేత్యర్థః॥ సార్వవిభక్తిక స్తసిః। ధనురాదికస్య ధనుర్మకరకుంభమీనానామపితథా పుష్కరాంశో బోధ్యః ఏవ క్రమాత్ పుష్కరస్యాత్। షడ్వర్గో యది పుష్కరకాలే శుభగ్రహ సంబంధి షడ్వర్గో భవతి। కదాచిచ్ఛుభగ్రహసంబంధి పంచవర్గో వా భవతి। చరాదిషు చరస్థిరద్విస్వభావేషు రాశిషు ప్రాఙ్మధ్యశ్చరమశ్చ। వర్గోత్తమాంశః। చరేషు ప్రథమాంశః। స్థిరేషు పంచమాంశః ద్విస్వభావేషు నవమాంశః। వర్గోత్తమాంశ ఇత్యర్థః। నవాంశేషు ద్వౌ వృషభకర్కటకాంశౌ కునవాంశత్వేన నిషిద్ధావపి ఉత్తమవర్గోత్తమాంశౌ చేచ్ఛుభౌ శుభప్రదౌ। వృషభకటకయోశ్శుభగ్రహాధిపతిత్వాదితి భావః॥ మీనాంశస్య శుభగ్రహాధిపతిత్వే వర్గోత్తమాంశోపి నశుభదః ఝషమేషయోరపి కండాంతత్వేన వక్ష్యమాణత్వాత్॥ అ॥ పుష్కరాంశ వర్గోత్తమాంశల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషరాశిలో ౨౧వ యంశమును వృషభములో ౧౪వ యంశమును మిధునములో ౨౪వయంశమును కటకములో ౭వ యంశమును సింహములో ౨౧వయంశమును కన్యలో ౧౪వయంశమును తులలో ౨౪వయంశమును వృశ్చికములో ౭వయంశమును ధనూరాశికి ౨౧వయంశమును మకరరాశికి ౧౪వయంశమును కుంభరాశికి ౨౪వయంశమును మీనమునకు ౭వ యంశమును పుష్కరాంశములనబడు మఱియు పుష్కరకాలమంది చెప్పబడిన షడ్వర్గము శుభగ్రహసంబంధియైన శుభప్రదమనియు శుభగ్రహసంబంధియైన పంచవర్గమైన శుభప్రదమనియు వర్గోత్తమాంశలన గా చరలగ్నములయందు ప్రథమాంశలును స్థిరలగ్నములయందు పంచమాంశలును ద్విస్వభావలగ్నములయందు నవమాంశములును ఇవి వర్గోత్తమాంశలని తాత్పర్యము॥ నవాంశములయందు వృషభకర్కటకాంశములకు నవాంశములౌటవలన నిషిద్ధములైనను రాసులకు శుభగ్రహాధికతిత్వము లుండుటవలన శుభప్రదమని మీనాంశమునకు శుభగ్రహాధిపతిత్వముండి వర్గోత్తమాంశమయిన నతిగండాంతమౌటచేత నిషేధింపబడియుండుటవలన శుభప్రదమని తాత్పర్యము॥ *

(౭౮) మూ॥ కన్యాయుగ్మతులాంశకా అపఘనుః ప్రాగర్ధభాగశ్చ

భాపితే భాగ్యసుతార్థదానచరమం వర్గోత్తమాంశం వినా । వైషాహ్యష్టమ రాశిభాగయుక్ యోర్ద్వాదశాంశస్తథా తేభ్యోన్యేకునవాంశకా అపి శుభం ప్రాహుర్నవ్యాంశపరే॥ వ్యా॥ అ॥ వృషభకర్కటకాంశయోర్వర్గోత్తమాంశత్వేన శుభప్రదత్వం నిరూప్య ఇదానీమవశిష్టానాం చతుర్ణాం వృషరాంశత్వేన శుభప్రదత్వం నిరూపయన్నన్యేషాం కునవాంశత్వం దర్శయతి ॥ కన్యేతి ॥ కన్యా యుగ్మతులాంశకాః ధనుః ప్రాగర్ధభాగోపి పూర్వార్ధభాగశ్చ ఏతేషు భాగచతుష్టయంశాః భాగ్యసుతార్థదాః సౌభాగ్యపుత్రీసంపత్కరాః నచరమాపి తే ఏవ అంశాః రాశ్యంతర్గతాశ్చేన్నయోగ్యాః వర్గోత్తమాంశం వినా దర్గోత్తమాంశస్తు రాశ్యంతర్గతోపి శుభ ఏవ ఉభయోర్దంపత్యోః అష్టమరాశి భాగోపిచశు దంతధాతయోః ద్వాదశాంశోపి న యోగ్యః తేభ్యోన్యే కన్యాయుగ్మతులాధనుః పూర్వార్ధేభ్యః అన్యే నవాంశాః కునవాంశాః కుత్సితనవాంశాః అశుభనవాంశాః ఇతి యావత్ వృషాంశం వృషభాంశమపి శుభమితి పరే ప్రాహుః॥ అ॥ వర్గోత్తమాంశములౌటవలన వృషభకర్కటకాంశలకు శుభప్రదత్వమును నిరూపణచేసి మిగిలిన కన్యామిధున తులాధనుస్సులు వృషరాంశలౌటచేత వీనికిని శుభప్రదత్వము నిరూపణము చేయుచు నితరాంశలకు కునవాంశత్వము తెలియజేయుచున్నాడు॥ కన్యామిథునతులాంశలును ధనుః పూర్వభాగమును సౌభాగ్యపుత్ర సంపత్ప్రదములనియు నీరాసుల చరమాంశలు శుభప్రదములు గావనియు వర్గోత్తమాంశము రాశ్యంతర్గతమైన శుభప్రదములు గావనియు కన్యామిధునతులాధనుః పూర్వభాగములుంపే నితరములైన యంశలకు కునవాంశలనిగొందఱి యభిప్రాయము వృషభాంశము శుభమని తాత్పర్యము॥ *

(౭౫) మూ॥ మేషాంశే చ విభర్తృకా పశుగణా కన్యా వృషాంశే భవేద్యుగ్మాంశే ధనపుత్రిణీ చ కులటా స్యాత్కర్కటాంశే ఖలా । సింహాంశే పితృసద్మగా ధనగుణా విత్తార్జితా చ స్త్రీయా సత్పుత్రా చ తులాంశకే చ సుగుణా నిస్స్వాంశకే చాళినః॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేన నవాంశప్రత్యేక ఫలమాహ ॥ మేషాంశ ఇతి॥ మేషాంశే కృతపరిణయా కన్యా విభర్తృకా విధవా భవేత్ వృషాంశే వృషభాంశే భగణీ తా చేత్పశుగణా పశుసంపన్నా స్యాత్ యుగ్మాంశే ధనపుత్రిణీ ధనవతీ పుత్రవతీ చ కర్కటాంశే కులటా వ్యభిచారిణీ ॥ ని ॥ కులటా పాంసులా చ స్యాదిత్యమరః । ఖలా దుష్టా చ స్యాత్ । సింహాంశే పితృసద్మగా విధవా భవేత్ । అథ స్త్రీయాః కన్యాయాః అంశే సుగుణా సౌశీల్యాదిగుణవతీ విత్తార్జితా చ । తులాంశే సత్పుత్రా సుగుణా చ భవతి । అళినః అంశే వృశ్చికాంశే నిస్స్వా దరిద్రా స్యాత్॥ అ॥ రెండు శ్లోకములచేత నవాంశలకు ప్రత్యేకఫలముల జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ మేషాంశమందు వివాహమైన కన్య విధవయగుననియు వృష

భాంశమందైనకన్యక పశుసమృద్ధిగలదగుననియు మిథునాంశమందైన స్త్రీధనవతియు బుద్ధివతియునగుననియు కర్కాటాంశమందైనస్త్రీవ్యభిచారిణియగుననియుసింహాంశమందువిధవయు కన్యాంశమందైనస్త్రీగుణవతియుధనవతియునగుననియు తులాంశమందుసుపుత్రులుగలదగుననియు వృశ్చికాంశమందు దరిద్రురాలగుననియు తాత్పర్యము॥ ※

(౭౬) మూ॥ చాపాంశాద్యభాగే పతిధనసహితా భాగేఽన్యసక్తా పరే దుశ్శీలా చ మృగాంశకే గతధవా కుంభాంశకే రుగ్మిణీ । మీనాంశే పతిపుత్రభాగ్యవియుతా లగ్నాన్నవాంశో బలీ షడ్వర్గస్థనవాంశకే చ విదితం యద్యత్ర తద్రాపిచ॥ వ్యా॥ చాపాంశేతి॥ చాపాంశాద్యభాగే ధనురంశాద్యభాగే పతిధనసహితా అపరభాగే ఉత్తరార్థే అన్యసక్తా పరాధీనా । వ్యభిచారిణీతియావత్ । కించదుశ్శీలా దురాచారవతీస్యాత్ మృగాంశే మకరాంశే గతధవా విధవా । కుంభాంశే రుగ్మిణీ రోగవతీ । మీనాంశే పతిపుత్రభాగ్యవియుతా విధవా సంతానహీనా దరిద్రా చ స్యాత్ లగ్నాన్నవాంశః లగ్నాధిష్ఠితనవాంశ ఏవ బలీ శ్రేష్ఠః షడ్వర్గస్థనవాంశకే యత్ఫలం కథితం ఉక్తం అత్రాపి శుభ షడ్వర్గస్థనవాంశకేపి తద్వత్ తాదృక్ఫలమేవ అనేన శుభనవాంశ మాత్రస్య యోగ్యత్వం గమ్యతే లగ్నాన్నవాంశో బలీత్యుక్తత్వాత్ ॥ తా॥ ధనురంశపూర్వభాగమందైనస్త్రీధనవంతురాలునుపరాంశమందైనస్త్రీవ్యభిచారిణి దురాచారవతియు నగుననియు మకరాంశమందైన స్త్రీవిధవయుకుంభాంశమందురోగవతియు మీనాంశమందైనస్త్రీవిధవయుపుత్రపతిహీనయుదరిద్రురాలునగుననియులగ్నమునకంటెనవాంశముబలవత్తరమని చెప్పుటవలన శుభనవాంశము యోగ్యమని తాత్పర్యము॥

(౭౭) మూ॥ లగ్నాదష్టమగః కుజో నిధనకృత్ప్రాహ్ణ భౌమాష్టమాఖ్యోఽప్యయం దోషస్త్వేవ భృగుషట్కదోష ఇతి లగ్నాద్భృగుష్షష్ఠగః । యుక్తే శత్రుజితాఽథ నీచగతా నీచస్థితా చాస్తగా తా ద్వావప్యబలావదంతి చ పరే దోషస్తు నాస్తీత్యాహుః॥ వ్యా॥ అ॥ కుజాష్టమభృగుషట్కదోషౌ నాహ॥ లగ్నాదితి॥ కుజోఽంగారకః లగ్నాదష్టమగః అష్టమస్థానగతో యది నిధనకృత్ మృత్యుప్రదః । అయమేవ భౌమాష్టమాఖ్యః కుజాష్టమదోష ఇత్యుచ్యతే ఏవమేవ లగ్నాత్ ప్రసృతశుభలగ్నాత్ భృగుశ్శుక్రః షష్ఠగః షష్ఠగో యది భృగుషట్కదోష ఇత్యుచ్యతే ఫలంతు పూర్వోక్తమేవ తౌ ద్వౌ కుజశుక్రౌ యుక్తే గ్రహయుద్ధే శత్రుజితౌ శత్రుభిరపి జితౌ వా । రిపుగ్రహగతౌ శత్రుక్షేత్రగతౌ వా నీచస్థితౌ నీచక్షేత్రగతౌ వా అస్తగౌ సూర్యసహితౌ కిరణౌ వా యది దుర్బలినౌ బలహీనౌ భవతః దోషస్తు భృగుషట్కాది దోషస్తు నాస్తీతి పరే వదంతి అహో ఇత్యాశ్చర్యే॥ అ॥ కుజాష్టభృగుషట్కదోషముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అంగారకుడు వివాహ

లగ్నమునకు రెండింటనుండినమృత్యు ప్రదుడనియు నిదియే జాష్టమదోషంబని యనుటయు శుభలగ్నమునకు ఆరింటశుక్రుడుండిన భృగుషట్కదోషమని యుషష్ఠస్థైన స్వల్పఫలమనియు । కుజశుక్రులు గ్రహయుద్ధమందు శత్రువులచే జయింపబడినను కనబరింపబడినను శత్రుక్షేత్రముల నీచక్షేత్రములను పొందినను మన స్తమాన మును బొందియుండినను। బలరహితులైనట్లుటవలన దోషములేదని కొందఱియభిప్రాయమైన నాయభిప్రాయము గ్రంథకర్తకు నత్యావశ్యకమని తాత్పర్యము ॥

*

(౭౮) మూ॥ లగ్నాద్ద్వాదశగో భవేద్యది ఋజుస్తద్వక్రి ద్వితీయస్థితః పాపౌద్వావపి మధ్యలగ్నముభయోర్వ్యాకృత్యత్ర హో కర్తరీ। చంద్రోవాయది మధ్యగస్తమనయోరన్యేజగః కర్తరీత్యే ద్వావనవకర్తరీహ్యన్యేజగతీతద్వత్యాపావక్రిణౌ॥ వ్యా॥ అ॥ కర్తరీదోషమాహ॥ లగ్నాదితి॥ ద్వౌద్వ్వౌ వ్యాఖ్యా వచ్చినాన్యాపౌ పాపగ్రహావిష్టతః తదుభయోః పాపగ్రహయోః ఏకస్లగ్నాత్ ద్వాదశగస్సన్ ఋజుగతః అన్యోవక్రీసన్ ద్వితీయస్థలగ్నా ద్వితీయస్థానగతో భవేద్యదిఉభయోః ద్వాదశద్వితీయయోః మధ్యలగ్నంయత్తస్య తదాలగ్నస్యకర్తరీకర్తరీనామదోషఃసాకర్తరీమృత్యుప్రదాచంద్రఃఉభయోఃపాపగ్రహయోః మధ్యగోవాయదికర్తరిశ్చస్యేజగఃయామిత్యేచ్చిత్య। చింతానిజంహుచంద్రః సపాందదినద్వయాషేకస్మిన్ రాశౌస్థితౌవా వద్ధ్వభక్తప్రసంగేనిషేధః స్యాదితి । తౌద్వౌపాపగ్రహౌఋజుగతౌవాద్వావపివక్రిణౌవాస్యాత్తయోర్ద్వాదశగోవక్రీద్వితీయగోఋజుగతిర్వా యదితదాకర్తరీదోషోనాస్తి॥ అ॥కర్తరియనుదోషమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రెండుపాపగ్రహములలోనొకపాపగ్రహములగ్నమునకు ఆరట వక్రింపకయుండిమఱియొకపాపగ్రహములగ్నమునకు రెంటి వక్రించియుండెనేని యీరెంటి మధ్యమునను న్నలగ్నమునకుకర్తరియనుదోషమువచ్చు నీదోషమమృత్యుప్రదమనియును। ఈదోషము రెండుపాపగ్రహములనడుమచంద్రుడుండెనేనిఅదికర్తరీదోషమనికొందఱు చెప్పుచున్నారిచెప్పబడిన పాపగ్రహములు రెండునువక్రించియున్ననువక్రవర్జితులైయున్ననులగ్నద్వాదశమందు వక్రించియుండిలగ్నద్వితీయమందువక్రరహితులైయున్ననీచెప్పబడినకర్తరీదోషములేదనితా॥

(౭౯) మూ॥ త్యాజ్యంచాష్టమలగ్నమేవజననాల్లగ్నాచ్చరాశేస్తయోర్లగ్నపత్యోరపిమృత్యుకృత్తదధిపోలగ్నస్థితోవాకయోః । చంద్రోష్టమరాశిగస్తదుభయోర్నిత్యం దరిద్రప్రదస్త్యాజ్యంద్వాదశలగ్నమస్యశుభకృత్తజ్జన్మలగ్నంగృహం॥వ్యా॥అ॥ అష్టమలగ్నదోషమాహ॥ త్యాజ్యమితి॥ జననలగ్నాత్ జన్మలగ్నాత్ । రాశేఃజన్మకాలచంద్రరాశేశ్చఅష్టమలగ్నంయత్త

త్ । తయోర్దంపత్యోర్మృత్యుకృత్ అతోష్టమలగ్నత్యాజ్యం వదంపత్యోరితి ప్రకరణబలాదుపన్యస్త సర్వేషా మష్టమలగ్నం త్యాజ్య మిత్య వధేయం త్యాజ్యమిత్యేవకారేణగుణయుక్తమపి త్యాజ్యమితిగమ్యతే॥ టీ॥ అష్టమంతు నకర్తవ్యంయది సర్వగుణాన్వితమితి దైవజ్ఞవిలాసాద్గ్రంథే గ జాగరూక త్వాత్ తదధిపః అష్టమలగ్నాధిపః । లగ్నగతోవావివాహాదిలగ్నగతోవాయ దితయోర్దంపత్యోర్మృత్యుకృద్భవతి।కించచంద్రోష్టమరాశిః జన్మరాశేర ష్టమరాశిగతోయదితదు భయోర్నిత్యందరిద్రప్రదః ద్వాదశలగ్నం జన్మల గ్నజన్మరాశ్యోః ద్వాదశలగ్నమపిత్యాజ్యం జన్మలగ్నంతయోర్దంపత్యోర్జన్మ కాలలగ్నమప్యశుభకృత్ । కించగృహగతయోర్జన్మరాశిః శుభకృత్ అ త్రాయంవిశేషః యస్మిన్ గృహేయస్యజన్మగృహంతస్మిన్వివాహ వైదికానాం నయోగ్యమితి॥ ఆ॥ అష్టమలగ్నదోషమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మలగ్న మునకునుజననకాలచంద్రరాశికిని ౮వలగ్నము మృత్యుప్రదమౌటవలననాల గ్నము గుణయుక్తమైనదైనను నిషేధింపవలయుననియు నష్టమ లగ్నాధిపతివి వాహాదిలగ్నములబొందెనేనిదంపతులకు మృత్యుప్రదుడనియు చంద్రుడుజన్మ రాశికి ౮ రాశిని బొందియున్నదంపతులకునిత్యదారిద్ర్యప్రదుడనియుజన్మ ద్వాదశలగ్నమును స్వజన్మలగ్నమును అశుభకరమనియుమఱిజన్మగృహమన గానెయింటబుట్టినవానికాయిల్లుజన్మగృహమనియుజన్మగృహముపివాహాదులకు యోగ్యముకాదనుట॥ ※

(౮౦) మూ॥ లగ్నాద్ద్వాదశగేథవారిపుగతేచంద్రేష్టమస్తేతదారి ఫ ఫ్ప్రాఖ్యగచంద్రనామకమహాదోషస్తయోర్మృత్యుకృత్ ।దోషస్సంగ్రహనా మకోనిధనకృచ్చంద్రేగ్రహేణాన్వితే దోషోనేతిపరేజగుశ్శశధరేసౌమ్యగ్ర హేణాన్వితే॥ వ్యా॥ శ్రీ॥ షష్టాష్టరిఫ్ఫచంద్రసగ్రహదోషావాహ। లగ్నాదితి॥ చంద్రేలగ్నాత్ ద్వాదశగే ద్వాదశ రాశౌస్థితేసతి। అథవారిపుగతేలగ్నాత్। షష్టస్థానగతేవా। అష్టమస్థేవాయదితదా। రిఫాష్టాఖ్యగచంద్ర నామకమహా దోషోభవతి । సదోషస్తయోర్దంపత్యోర్మృత్యుకృత్। చంద్రేగ్రహేణాన్వి తేశుభగ్రహేణవాయుక్తే సతితదాసగ్రహ నామకోదోషః దంపత్యోర్నిధన కృత్ । శశధరేచంద్రేసౌమ్యగ్రహేణాన్వితేసతిదోషోనేతిపరేజగుః॥ ఆ॥ ష ష్టాష్టరిఫ్ఫచంద్రసగ్రహదోషములనుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుడువివాహా దిలగ్నమునకు ౬ట ౮ట ౧౨టనుండిన నఫురిఫ్ఫాష్టారిచంద్రనామకదోష మనియునాదోషముదంపతులకు మృత్యుప్రదమనియు చంద్రుడు శుభగ్రహ ములతోగాని పాపగ్రహములతోగాని గూడియుండుటయె సగ్రహనామక దోషమనియునాదోషము దంపతులకునిధనప్రదమనియు। మఱియుచంద్రుడు

శుభగ్రహములతో గూడియున్నప్పుడీ దోషములేకొందఱి యభిప్రాయమని యు తాత్పర్యము॥

(౮౧) మూ॥ దారిద్ర్యంమరణంత్వపర్యరహితంవౌభాగ్యమేవం। స్త్రీయాస్సాపత్న్యంయుతి భావమపకలహం దుఃఖంచకుర్యాత్ క్రమాత్ । ఉద్వాహాదిష చంద్రఏకభవనేనె సూర్యాదిఖేచరైర్యుతో నక్షత్రాంతరగశ్శుభో యదిశశిత్వస్మి జగుర్నైతరే॥ వ్యా॥ అ॥ సూర్యాదియుక్తచంద్ర నవగ్రహస్య ప్రత్యేకఫలాన్యాహ॥ దారిద్ర్యమితి॥ చంద్రః ఉద్వాహాదిషు వివాహాదిషు సూర్యాదిఖేచరైః సూర్యాదిగ్రహైఃయుతఃసహితఃసన్ । ఏకభవనేఏకరాశౌస్థితః శ్చేత్ । క్రమాదిదంఫలంకుర్యాత్। యథాచంద్రస్సూర్యయుక్తశ్చేత్। స్త్రీయాఃకన్యాయాః । దారిద్ర్యంకుర్యాత్ । అంగారకయుక్తశ్చేన్మరణంబుధయుక్తశ్చేదపత్య రహితంసంతానాభావం । గురుయుక్తశ్చేద్సౌభాగ్యం। భృగుయుక్తశ్చేత్సాపత్న్యంసపత్నీత్వం । శనియుక్తశ్చేద్వ్యభిచారం రాహుయుక్తశ్చేత్కలహంకేతు యుక్తశ్చేద్దుఃఖంస్యాత్ । చంద్రః ఏకరాశిగతోపిన క్షత్రాంతరగః భిన్ననక్షత్రగతోయది । శుభశ్శుభప్రదఇత్యన్యేజనాః। అపరే నేతిభిన్ననక్షత్రగతోపిన శుభ ఇత్యాహుః॥ అ॥ సూర్యాదియుక్తచంద్ర నగ్రహమునకుప్రత్యేకఫలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుడువివాహాదివిషయమై యేకరాశియందు సూర్యునితో గూడియుండెన వివాహమైనస్త్రీకి దారిద్ర్యంచుడనియునంగారకునితో గూడియున్నమరణప్రదుడని బుధునితో గూడినస్త్రీనిపుత్రహీనురాలుగా జేయుననిబృహస్పతితో గూడినసౌభాగ్య ప్రదుడని శుక్రునితో గూడినస్త్రీకి సపత్నిప్రదుడని శనైశ్చరునితో గూడినవ్యభిచారప్రదుడనీరాహువుతోగూడిన కలహప్రదుడనికేతువుతో గూడిన దుఃఖప్రదుడునిమఱికొందఱు వివాహాదివిషయమైచంద్రుడొక రాశియందు సూర్యాది గ్రహములతో గూడినను నక్షత్ర భేదముగలిగియున్నశుభకరుడనికొందఱి యభిప్రాయమునియునక్షత్రాంతరగతుడైనను శుభకరుడని మఱికొందఱియిష్టమని తాత్పర్యము॥

(౮౨) మూ॥ రుద్రాఖ్యోరగమిత్ర పిత్ర్యవసవో వారాఖ్యవిశ్వేవిధిగృహ్యేహ్నేంద్రేంద్రహుతాశ దైత్యవరుణాఅర్యమాఖ్యోభగః । ఏతేపంచదశక్రమాత్తుదివసేజ్ఞేయాముహూర్తాభగశ్చేంద్రాగ్నీఅహిర్దైత్యరౌద్రపితరః స్త్యాజాస్తుశేషాశ్శుభాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథశ్లోకద్వయేనవారజనితదుర్ముహూర్తదోషమాహ॥ రుద్రేతి॥ రుద్రాఖ్యఏకః ఉరగాఖ్యోద్వితీయః। మిత్రాఖ్యస్తృతీయః పిత్ర్యేతిచతుర్థః। వస్వాఖ్యః। పంచమః వారాఖ్యష్షష్ఠః విశ్వేదేవాఖ్యస్సప్తమః విధ్యాఖ్యోష్టమః। బ్రహ్మాఖ్యోనవమః । ఇంద్రాఖ్యోదశమ ఇంద్రహుతాశనాఖ్యో ద్వితైవత్య ఏకాదశః దైత్యాఖ్యోద్వాదశః వరుణాఖ్యస్త్రయో

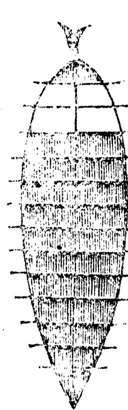
దశ॥ అర్యమాఖ్యశ్చతుర్దశః। భగ ఇతి పంచదశః ప్రోక్తాః పంచదశ ముహూర్తాః క్రమాద్దివసే ప్రతివసక్షేయాః జ్ఞాతవ్యాః। తేషాం ప్రయోజనమాహ। భగః పంచదశః ఇంద్రాగ్నీ ఏకాదశః । అహిర్బుధ్న్య గాఖ్యో ద్వితీయః ర్ద్వాదశః రౌద్రిః ప్రథమః పిత్ర్యాఖ్యశ్చతుర్థశ్చ తేష్వన్ముహూర్తాః ఉగ్రదైవత్యాః। తేభ్యో శుభకర్మాణ్యుక్తితి శేషాః శస్తానవముహూర్తాశ్శుభాః॥ అ॥ ఈ శ్లోకములచే తెవారకజనితదుర్ముహూర్తదోషములను జెప్పుచున్నాడు!! తా ॥ మొదటిదిరుద్రముహూర్తమనియు రెండవది యురగముహూర్తమనియు। మూడవది మిత్రమనియు। నాలవది పిత్ర్యమనియు। నైదవది వసువనియు। నారవది వారమనియు। నేడవది విశ్వదేవమనియు। నెనిమిదవది విధియనియు। తొమ్మిదవది బ్రహ్మాయని యు। బదియవది యింద్రముహూర్తమనియు। బదునొకొండవది యింద్రహుతాశనమనియు। బంద్రెండవది దైత్యమనియు। బదమూడవది వరుణమనియు। బదునాలవది యర్యమనియు బదునైదవది భగముహూర్తమనియు। దినమునందు పంచదశ ముహూర్తములు ప్రతిదినసమందు క్రమమున దెలియవలయును। అం దు। భగ ఇంద్రహుతాశన। ఉదగ ... రౌద్ర। పిత్ర్య ముహూర్తములు ఉగ్రదైవత్యములవుటవలన శుభకర్మముల విషయమై నిషిద్ధములనియు మిగిలిన తొమ్మిది ముహూర్తములు శుభప్రదములని తాత్పర్యము॥ *

(౮౩) మూ॥ రాత్రౌ పంచదశ శ్వ రాజచరణాహి ర్బుధ్న్యపూషా ... ధాతాన్ ... శ్రవణాద్విత్యజవాచ్యుతాః అదితి త్వష్ట్ర ... యమ ... రౌద్రబాహ్వోర్ముహూర్తయోగాయు ... వ॥ తాత్పర్య॥ ఈశ్వరః అజచరణః అహిర్బుధ్న్యః పూషా ... అశ్వినీ ... ధాతా ... అదిత్యః। జీవః। అచ్యుతః। అగ్నిః। త్వష్టా। సమీరణః ఇత్యేతే స్యు రాత్రౌ పంచదశ ముహూర్తాః॥ రాత్రిస్థేయాః పంచదశ ముహూర్తానాం ... రౌద్రాజాంఘ్రి యమాగ్నయ ఇత్యేతే చత్వార ఏవ ముహూర్తాః। శుభవిధౌ శుభకర్మణి అశుభాః శేషాస్తు శుభాఃనేవ। యముడు ... ఫలం యథా తథా దదాతి। తద్వన్ముహూర్తాధిపాః స్వస్వానురూప ఫలం దదతి। యథా రుద్రాఖ్యస్య రుద్రాధిపః రౌద్రఫలం దదాతి। ఏవమన్యత్ర వ్యాఖ్యేయం। యద్వా యస్మిన్నక్షత్రే యత్కర్మోక్తం తద్దైవత్యముహూర్తేపి తత్కార్యమిత్యర్థః । యథా అనూరాధాయాం వివాహ ఉక్తః తస్యాః మిత్రదేవతాకత్వాత్ । మిత్రముహూర్తే వివాహః కార్య ఇతి। ఏవమన్యత్రాపి వ్యాఖ్యేయం । తథా చ రత్నమాలాయాం॥ శ్లో॥ యస్మిన్ ధిష్ణ్యే యచ్చ కర్మోపదిష్టం తద్ధిష్ణ్య దైవత్యే తన్ముహూర్తేపి కార్యమితి । తస్మాదుగ్రదైవత్యాస్త్యాజ్యా ఇత్యర్థః॥ తా॥ ప్రతిరాత్రి యందును పంచదశము

హూర్తములలో మొదటదియీశ్వరము హూర్తముసియు ౹ ౨ వదియజచరణమని
యు ౹ ౩ వదయు గార్హ్యపత్యమనియు ౹ ౪ వదిపూషమనియు ౹ ౫ వదినాసత్యమనియు
౬ వది యంతక మనియు ౹ ౭ వదివహ్నియనియు ౹ ౮ వదిధాతయనియు ౹ ౯ వ యిందా
గ్యమనియు ౹ ౧౦ వదిజవమనియు ౹ ౧౧ వదయచ్యుతమనియు ౹ ౧౨ వదయ ర్గవనియు
౧౩ వదిత్వష్టయనియు ౹ ౧౪ వదిసమీరణము హూర్తమనియు ౹ ౧౫ వదశము హూ
ర్తములలో రుద్ర ౹ అజాంఘ్రి ౹ యమ ౹ అగ్నియీరవ హూర్తములును శుభకర్మ
లవిషయమై గ్రహములేటవలననిషేధింపవలయునని ౹ యేసత్తు లోవిపతి ఏయ
క్షణమం దెంతమాత్రము ఫలమునిచ్చుచున్నాడోయాప్రకారమును హూర్తాదిప
తులుదమతమ స్వరూపమునకుదగిఫలమునిచ్చుచున్నారు యు నేనక్షత్ర మందుశుభక
ర్మ చేయుటకు ష్టమని చెప్పియున్నదో యీనక్షత్రాది దేవతను హూర్తమన్దుశుభ
కర్మ చేయుట ముఖ్యమని తా ౹౹ ౮ రము ౹౹ ఆదిత్యేర్యనునామకశ్శశిదినే బ్రహ్మాసురా
ఖ్యాకుజేపిత్రాఖ్యానలసంజ్ఞితౌబుధదినేస్యాచ్చేన్మహూర్తోభిజిత్ దైత్యాహ్వా
గురువ్యాసరేన్నృగుదినేబ్రాహ్మాఖ్యపిత్ర్యాశనౌరేద్రహీశాఖిలశుభేధనదాస్తే
దుర్ముహూర్తాక్రమాత్ ౹౹ వ్యా ఆదిత్య ౹౹ ఇతి ౹ ఆదిత్యే ఆదిత్యవాసరే ౹ అర్యమనామ
కశ్చతుర్దశోముహూ ర్తః శశిదినే సోమవాసరే బ్రహ్మాసురనామకోద్వాదశోము
హూర్తః కుజవాసరే పిత్రాఖ్యశ్చతుర్థః ౹ అనలసంజ్ఞికః రానెహాన బుధ
దినే అభిజిత్ ౹ అష్టమోముహూర్తః ౹ గురువాసరే దైత్యాహ్వాద త్తో ద్వాద
శః అహఃవారాఖ్యష్షష్టశ్చభృగుదినేబ్రహ్మాఖ్యా తేపిత్ర్యా చ శౌర శనివాస
రేరుద్రాహీ ప్రధమద్వితీయముహూర్తౌ ఏతే ద్వాదశముహూర్తాః క్రమాన్నిధన
దాః అతేః అఖిలే శుభే అఖిలశుభకర్మసు త్యాజ్యా ఇత్యర్థః ౹ తా ౹౹ ఆదివారమందర్యమ
నెడినామముగల ౧౪ వముహూర్తమును ౹ సోమవారమునందు బ్రహ్మాసుతోమ్మిదవము
హూర్తము ౹ ఆసురమనెడి ౧౨ వముహూర్తమును ౹ కుజవారమునందు పిత్ర్య
మను ౪ వముహూర్తమును ౭ వదగునలముహూర్తమును ౹ బుధవారమందభి
జిత్తను ౮ మిదవముహూర్తమును గురువారమందు ౧౨ డెడదగు దయిత్య
ము ౹ వారము ౬ రుగలయారవ ముహూర్తమును, శుక్రవారమందు బ్రహ్మము
నుతొమ్మిదవముహూర్తమునుపిత్ర్యమునునాలవ ముహూర్తమును ౹ శనివార
మందురుద్ర ౹ ఆహి ౹ అను ప్రధమ ద్వితీయముహూర్తములనుసి చెప్పిన ౧౨- ము
హూర్తములు గ్రములేటవలన శుభకర్మలలో సిషేధింపవలయునని తా
౮౫ ౹౹ మూ ౹౹ యద్వారేవచద్దీష్టకాలఘటికాద్విఘ్నాస్తాంగలాః పూర్వాంశా
అధవర్తమానసమయస్యాత్కాలహోరాక్రమాత్ ౹ వారేశ దినపస్సగురుర్భద
విదూమన్దో గురుస్సనృపాశ్చేత్పాగ్రహకాలపాసధనదాస్త్యాజ్యాః వాహో దీషు
వ్యా ౹౹ కాలహోరాం మాహ యద్వ ౹ యద్వారేచయస్మిన్వాసరేయదిష్టకాలఘటీ ౹౹

కాః తాః స్వఘ్నాస్వాభ్యాం గుణితాః తా ఏవ సరాష్టాః పంచభక్తాస్సత్యో అ
గతా లబ్ధాః శరాస్తైర్భ్య అగతా ఇత్యర్థః పూర్వం శాః గతహోరాః అథ వర్తమా
న సమయః యచ్ఛిష్టం తద్వర్తమాన హోరా క్రమాత్కాలహోరా స్యాత్ వారే
శాదియస్య వారస్య యోదయః తదాదిరవిర్భృగుర్బుధో విధుర్మందో గురుః మంగ
ళో గారికశ్చ ఏతేషుదయాదాకభ్య క్రమేణ పునః పునః హోరాధిపా భవంతి। కే
చిత్తు అర్థరాత్రమారభ్య హోరాగణనా కర్తవ్యేత్యాహుః। తత్రాయం విశేషః
సార్ధఘటికాద్వయాత్మకాయాః హోరాయాః పంచార్ధనాడికా భవంతి తాసాం
మర్ధనాడికానాం క్రమేణ రవిశశికుజబుధగురవోధిపాః తతః తస్యాః హోరాతస్యా
పంచార్ధనాడికానాం క్రమేణ రవిశశికుజబుధగురవోధిపాః తతః శుక్రహోరాత
స్యాః పంచార్ధనాడికానాం క్రమేణ బుధగురుశుక్రశనిసూర్యాః అధిపా భవన్త్యే
వం సర్వాసాం యోజనీయాః అతః హోరాధిపతేష్టగ్రహః తదనంతరం హో
రాధిపో భవతి ఏతాః హోరాః పాపగ్రహకాలజాతాశ్చేన్నిధనదాః అతో వివా
హాదిషు త్యాజ్యాః భూరేఖాద్వయోజనేషు తచ్ఛతార్ధ భాగం తత్క్వా భూరేఖా
యాః పార్శ్వస్థా [illegible] హైస్తు పునః పంచదశఘటికాన స్వధ్యాః రేఖాయాః ప్రత్యాగశ
స్తు తేషు పునః పంచదశఘటికా యోజ్యా యది తేషు పంచదశఘటికానశోధ్యాత
థా పంచదశఘటికాస్స్వదేశోత్థా ఆసుదినార్ధశోధితాశ్చ తేషు యావత్య
స్తాః భవతి సూర్యోదయోపరి తావద్ఘటికామారభ్య వార ప్రవృత్తిరితి నార్త్యేన
శోధ్యాః తదా దినార్ధద్యాపవతిరిచ్యతే తదారభ్యాస్సూర్యోదయాత్పూర్వ వార
ప్రవృత్తిః ఉక్తం చ రత్నమాలాయాం। శ్లో॥ వారప్రవృత్తిం మనయోపదం సూ
ర్యోదయాత్ప్రాగ్వర రాజధాన్యాః। ఊర్ధ్వం తథాదో ప్యపరత్ర తత్స్యాచ్చరార్ధదే
శాంతర నాడికాభిః॥ అ॥ కాలహోరాక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఏవార
మందైనను హోరాకర్తయించు వరకును దయము మొదలైన గడియలను రెట్టించి ౫
ట భాగింపగా మిగిలినది తత్కాలహోరయనియు నావారమందు హోర చూచిన
నావారాధిపతియనియు మొదట హోరాధిపతికి ఆరవగ్రహము వెంబడి హోరల
కునధిపతులనియు నిందుకు సుదాహరణమాదివారమందు హోర చూచిన యెడల
ను సూర్యుడు మొదట హోరాధిపతియనియు। భృగు। బుధ। చంద్ర। శని గుర్వం
గారకులీక్రమమున నుదయము మొదలుపటి మూరు హోరాధిపతులనియుం
దెలియవలెను కొందరు గ్రంథకర్తలర్ధరాత్రి మొదలు హోర చూడవలెనని చెపి
రనియు నిచ్చెప్పిన హోర ౭½, ఘడియలయందు యు ౧½, కు॥, అర ఘడియలు నీయరగ
... లకు సూర్యహోరలో, రవి, శశి, కుజ, గురువులధిపతులనియు శుక్ర హోర
... శుక శని రవి చంద్రాంగారకులధిపతులనియు నీక్రమమున నన్ని హోరల
... యు నీ హోరలు పాపగ్రహకాలజనితములయ్యెనేని వివాహాదీషు

భకర్మలయందు నిషేధింపవలయునని ఈవారములకు ననేకవిధములైననిర్ణయము లు చెప్పవలెన్గ్రంధకర్తయుతము కెందతెగ్రంధకర్తలకుసిష్టము-హృదయము మొదలు బయపర్యంతమువారమని తా॥౬౮ మూ॥ ఖార్జూరాకృతిమూర్ధ్వగాన్యభాలిఖే దేకాన్నరేఖాంతర త్రింశత్కన్పర్గళికాఽస్త్రయోదశతథా ఖార్జూరచక్రంత్విదమ్॥వి ష్కంభాదిషు సప్తదోషనిరసిస్థాన్మైకరేఖాంగతౌ స్యాతాంశీతగుభాస్కరౌ యది తయోర్దృష్టిస్థితోమృత్యుకృత్॥వ్యా॥అత్ర శ్లో॥ద్వయేనఖార్జూరచక్రలక్షణం ని రూపయతి ఖర్జూరేతి ఏకాం రేఖాముర్ధ్వగాం॥ఖార్జూరాకృ తింఖర్జూరపత్రసదృశాంస్కబఅపక్రంయథాతథాలిఖేత్ తతఃతదనంతరతస్యా స్త్రింశత్సంఖ్యకా స్త్రయోదశరేఖాఃతథాలిఖతాశ్చేత్ ఇదంసప్తవింశతిరేఖాత్మ కంఖార్జూరచక్రంభవతి శిరసిచక్రమూర్ధ్ని విష్కంభాదిషుయోగేషుదస్రభాది॥ అశ్విన్యాదినక్షత్రం అభిజిద్వర్జంస్త్రాప్యవిలిఖ్యగణనాయాం క్రియమాణాయాం సత్యాంశీతగుభాస్కరౌ యత్రాంగావంకిరతౌయస్యాసంచంద్రఃభాస్కరస్సూర్య శ్చ। తావేకరేఖాంగతౌస్యాం యది। తదాతయోశ్చంద్రసూర్యయోర్మిథః అన్యోన్యందృష్టిర్భవతిసామృత్యుకృత్। అతశ్శుభకర్మసుత్యాజ్యేత్యర్థః॥అత్రా యంవిశేషః। నకేవలమేకరేఖాగతయోరేవదృష్టిపాతఃకింతుచతుర్థపాదాద్య పాదగతయోర్ద్వితీయతృతీయపాదగతయోశ్చ అన్యోన్యదృష్టిపాతః చతుర్థ ద్వితీయపాదగతయోర్వాచతుర్థతృతీయపాదగతయోర్వాప్రథమద్వితీయపా దగతయోర్వాప్రథమతృతీయపాదగతయోర్వాతదుక్తంద్దైవజ్ఞవిలాసే॥

శ్లో॥ చతుర్థగస్త్వాద్యపాదమాద్యగస్తుచతుర్థగమ్। ద్వితీయగస్తృతీయస్థంతృతీయస్థో ద్వితీయగమ్। సకృన్మూంఘ్రివేధస్సర్వత్రవిజ్ఞేయం ధిష్ణ్యమండలమితి॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచెఖర్జూరచక్రలక్షణమును జెలియ జేయుచున్నవాడై యాదోషమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఖార్జూరపత్రమువలెనూర్ధ్వరేఖయొకటివ్రాసియారేఖమీదగ౧౩ అడ్డగీతలు గీచిన సప్తవింశతి రేఖాత్మకమగు నదిఖర్జూర చక్రమనియును చక్రశిరస్సునం దశ్వినీనక్షత్రమును విష్కంభనామయోగమును లిఖించి యక్కడనుండి సవ్యముగాలిఖించుచురాగా సూర్యచంద్రు లొకరేఖయందున్న నక్షత్రముల యందుండియొకరి నొకరు జూచినచో మృత్యుప్రదము గనుక వివాహాది శుభకర్మల యందు నిషేదింప వలయునని తాత్పర్యము॥ ఇచ్చటనూ

ర్యచంద్రులకు నేక రేఖాగతి నక్షత్రములయందున్నమాత్రముచేత నేపరస్పరవీ క్షణములుగలుగవు మరి యేమన్నను విశాఖానాలవ పాదమున నొకగ్రహము మొదటిపాదమునయందొకగ్రహముండగాను రెండవపాదమునందొకగ్రహము మూడవపాదమునందొక గ్రహముండగాను పరస్పరవీక్షణముగలుగునని యు తెలియవలయు॥

౨౭॥ మూ॥ విష్కంభవ్యతిపాత శూలపరిఘాగండా తిగండాశని వ్యాఘాతా అపి వైధృతిశ్చ నధనదా యోగా వివాహాదిషు। దస్రాహీందుముఖాసస్త ధాదితిసుతాసురాధ పుష్యాదితిత్వష్ట్రాఖ్యాః క్రమశః ప్రదక్షిణవిధౌ జ్ఞేయా శ్శిగస్థోడుతః॥ వ్యా॥ విష్కంభే॥ విష్కంభః। వ్యతీపాతః। శూలం। పరిఘః। గండః। అతిగండః। అశనిః। వజ్రః। వ్యాఘాతః। వైధృతిః। ఏతే నవయోగాః వివాహాదిషు శుభకర్మసు అనిధనదాః। దస్రాహీందుముఖాః అశ్విన్యాశ్లేషామృగశీర్షమఖాః। తథా అదితిసుతానురాధ పుష్యాదితిత్వష్ట్రాఖ్యాః మూలానురాధా పుష్యపునర్వసూచిత్రాశ్చేతి నవనక్షత్రాణి శిరస్థోడుతః శిరోనక్షత్రాత్ క్రమశః ప్రదక్షిణక్రమేణ జ్ఞేయాః యస్యయోగస్య యన్నక్షత్ర ముక్తం చ్ఛిరసి విలిఖ్య తథాదిగణయేదిత్యర్థః। తద్యథా విష్కంభస్యాశ్వినీ వ్యతీపాతస్యాశ్లేషా శూలస్య మృగశీర్షం పరిఘాయాః మఖా గండస్యమూలా। అతిగండస్యానూరాధా వజ్రస్య పుష్యః వ్యాఘాతస్య పునర్వసూ వైధృతేశ్చిత్రా॥ తా॥ విష్కంభము వ్యతీపాతము। శూలం। పరిఘ। గండము। అతిగండము వజ్రము వ్యాఘాతము। వైధృతి। యీయోగములు। వివాహాది శుభకర్మలకు యోగ్యములు కానియు। అశ్విని। ఆశ్లేష। మృగశిర॥ మఖ। మూల। అనూరాధ। పుష్య। పునర్వసు-చిత్త। ఈ! నక్షత్రములు చక్రస్థామందుండేడి నక్షత్రము మొదలు ప్రదక్షిణ క్రమముగా తెలియవలయుననియు నే యోగమునకు నేనక్షత్రమును జెప్పియున్నదో యది మొదలుచేసి ప్రదక్షిణక్రమముగా లిఖింపవలయుననగా విష్కంభమునకు నశ్విని। వ్యతీపాతకునాశ్లేష। యీక్రమమున లిఖింపవలయునని తాత్పర్యము॥

౨౮ మూ॥ ఉత్పాతగ్రహణేభ్య ఏవ తు పరం సప్తాహమేవం త్యజే ద్ధిష్ణ్యం తత్తదృక్షత్రయే ఖిలశుభే నష్టం గమృత్యుప్రదమ్। గ్రస్తేస్తే పురతోర్ధమేవ పరతో గ్రస్తోదయే హ్యహ్నాంత్రయం సంధ్యాయామపి సప్తసప్త దివసాన్ శ్చైవ ఏవం త్యజేత్॥ వ్యా॥ అథ గ్రహణోత్పాతదోషమాహ॥ ఉత్పాతేతి॥ ఉత్పాతాః భూకంపధూమకేత్వాదయః గ్రహణాని సూర్యాచంద్రమసోః సర్వగ్రాసగ్రహణాని తేభ్యః పరం పరతః సప్తాహమేవం త్యజేత్। శుభకర్మణీతి శేషః యన్నక్షత్రే ఉత్పాతగ్రహణాదయః సముత్పద్యంతే తత్తద్ధిష్ణ్యం తన్నక్షత్రం ఋతుత్రయం షణ్మాసేషు అఖిలేశుభే మృత్యుప్రదః। తతో నష్టం। గ్రస్తాస్తమయాదే

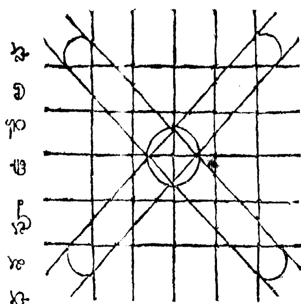
ర్వ్విశేషమాహ॥గ్రస్తే స్తమితే ॥గ్రస్తే స్తేగ్రసాస్తమయఖండగ్రహణవిషయేప్రర తః పూర్వేంద్ర మేవసప్తాహం త్రం సార్ధదినత్రయమేవ త్యాజ్య ॥గ్రహాస్తోదయే గ్రహాస్తోదయేండగ్రహణేతుపరః గ్రహణాదూర్ధ్వంఅహ్నంత్ర యందినత్ర యంత్యాజ్యం సంధ్యాయామపి విశ్లేషిసర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయ గ్రస్తోదయ గ్రహణేపిసప్తసప్తవసాత్యజేత్ సర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయే పూర్వం సప్తా హంసర్వగ్రాసగ్రస్తోదయేపూర్ధ్వసప్తాహంఅన్యత్ఖండగ్రహణె స్వసుపా తేనయోజనీయంఏవంమాసవిషయేపి తదుక్తం॥శ్లో॥ సర్వగ్రాసేషు షణ్మాసం అర్ధగ్రాసేతదర్ధకంతదంతరేసుపాతెనత్యజేద్గ్రహణాహతమితి॥అ॥గ్రహ ణోత్పాదదోషములజెప్పుచున్నాడు॥తా॥ వృత్పాతములనగా భూకంపము| ధూమకేతువు మొదలగునుత్పాతములును సూర్యచంద్రగ్రహణములునుగలిగె నేనియానంతరమందేడువాసరముపర్యంతము| శుభకర్మలు జేయగూడదనియు ఏనక్షత్ర మందిచెప్పినభూకంపనాద్యుత్పాతములుగలుగుచున్నవోయానక్షత్ర మువృత్యుప్రదమౌటవలననారు నెలల పర్యంతము వివాహాదిశుభకర్మలవిష యమైయ్యయోగ్యమని ।అర్ధగ్రహణమై గ్రస్తాస్తమయమైనపక్షమునకుముందు ౩దినములుకూడదనియు అర్ధగ్రహణగ్రస్తోదయవిషమై యనంతరముమూడు దివసములుకూడదనియు సాయంకాలమునగ్రస్తాస్తమయమైన సర్వగ్రస్తగ్ర హణమందుముందు ౭దివసములుగ్రస్తోదయసర్వగ్రస్తగ్రహణ మందనంతర మంకేడుదివసములునుకూడవనియు మజియుగ్రహణవిద్ధనక్షత్రముపూర్ణ గ్ర హణమునందు౬ మాసములవరకు నర్ధగ్రహణమునందు౩మాసములవరకునీ రీతిగాశుభకర్మలవిషయమయి యోగ్యముగాదనియుతాత్పర్యము॥

౮౯॥మూ॥ తద్ధిష్ణ్యంజ్వలితం తుపాపసహితం మృత్యుప్రదంపృష్ఠ భంభస్మాఖ్యంత్వథధూమితంచపురదోధిష్ణ్యంవివాహాదిషు| రాశిఃక్రూరయు తస్తథాఖ్యఫలదశ్చాన్యావతౌ తాదృశౌ పృష్ఠాగ్రశుభసంయుతౌయదిశు భౌస్యాతాంతురాశీతుతౌ ॥వ్యా॥అ॥ క్రూరయుక్తధిష్ణ్యమితి॥పాపసహితం పాపగ్రహ యుక్తంతద్ధిష్ణ్య తన్నక్షత్రంజ్వలితం జ్వలిత సంజ్ఞికంపృష్ఠభ పాపగ్రహముయుక్తనక్షత్రంతుభస్మాఖ్యంభస్మసంజ్ఞికంఅతఃపురగతోధిష్ణ్యం పాపగ్రహస్యఅగ్రగతంనక్షత్రంతుధూమితంధూమితసంజ్ఞికం।యేతన్నక్షత్ర త్రయంమృత్యుప్రదంఅతోవివాహాదిషు త్యాజ్యం క్రూరయుతః పాపగ్రహా క్రాంతరాశిశ్చతదాఖ్యఫలదఃజ్వలిసంజ్ఞః తత్ఫలదః పూర్వజన్మృత్యు ప్రదః

అన్యాహా పాపగ్రహ పృష్ఠాగ్రగతాలాసిథస్సంజ్ఞరామితాశ్యైఅగ్రవిశేష మాహ పృష్టాగ్రరాశిశుభసంచరితా యుదితదాసు భాస్యాలాం శుభప్రదా భవేతాం॥అ॥ క్రూరయుక్తదిష్ణ్యయును దోషమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ పాప గ్రముతో గూడినసక్షత్రముజ్వలితసంజ్ఞికమనియు।పాపగ్రహము వదలి వెంబడి యున్ననక్షత్రముభస్మసంజ్ఞికమనియును పాపగ్రహమునకుము-దున్ననక్షత్రము ధూమితసంజ్ఞికమనియు నీమూడునక్షత్రములు మృత్యుప్రదములౌటవల నవివాహాదివిషయమై నిషేధింపవలయునని పాపగ్రహయుక్తమైనరాశియు నుజ్వలితసంజ్ఞికమేగనుకమును జెప్పినఫల ప్రదమనియు మిగిలినపృష్ఠాగ్రగ తరాసులుభస్మధూమితసంజ్ఞికములయినను శుభగ్రహయుక్తములాయె నేని శుభప్రదములని తాత్పర్యము॥

౯౦॥ మూ ॥ తిర్యక్పంచతథోర్ధ్వగాశ్చరమిరా వ్యోక్తేద్వికోణే ద్వయే చక్రేత్రైవవిలిఖ్యశంభువిధ శిద్వైయరేఖాయుతః। అష్టావింశతిభానిచజ్వల నభాదీన్యేవ రేఖాగ్రతస్థాప్యాః గ్రహవేధవర్జితముడుగ్రాహ్యంవివాహేం బుధైః॥వ్యా॥అ॥ అథపంచశలాకచక్రముద్ధరణ పాపగ్రహవిద్ధదోషమాహ॥ తిర్యగి॥పంచరేఖాస్తిర్యగ్గతాన్ ఊర్ధ్వగాశ్చరమితాః పంచరేఖాఊర్ధ్వగామినీః త త్పురః కోణద్వయే యీశాన్యనైరృత్యోః కోణద్వయేచ ఆగ్నేయవాయవ్యకోణ ద్వయేచ ద్వే ద్వే రేఖేవిలిఖేత్ అత్రైవచక్రేపంచశలాకచక్రేఏవశంభువిదిశాయీ శాన్యాదిశి విద్యమానాయాం ద్వితీయాయాం రేఖాతదాదితయీశా న్యకోణస్థ ద్వితీయరేఖామారభ్యేత్యర్థః। రేఖాగ్రేషుజ్వలనభాదీని కృత్తికా దీనిఅష్టావింశతిభాని నక్షత్రాణిస్థాప్యానిరేఖయోః గ్రహవేధవర్జితం గ్రహ వేధశ్చయదేకరేఖాగతనక్షత్రస్య అన్యరేఖాగతనక్షత్రస్థితగ్రహేణవేధః తద్వర్జి తం।యథాకృత్తికాయాం స్థిత పాపగ్రహేణ విశాఖాయాః వేధః। ఏవమన్య త్రాప్యూహ్యం ఏతాదృశ గ్రహవేధరహితం ఉడు నక్షత్రం॥ని॥నక్షత్రమృక్షంభం తారా తారకాప్యుడువాస్త్రియాం మిత్యమరః - వివాహే బుధైర్జ్ఞైర్దైవజ్ఞైర్గ్రాహ్యం వి వాహమిత్యుపలక్షణం సర్వశుభకర్మస్వితిభావః ॥ అ ॥ పంచశలాకచక్రమును దెలియజేయువాడై పాపగ్రహవేధ దోషమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ ౫ అ డ్డగీతలు వ్రాసిదానిమీద ॥ ౫॥ నిడుపుగీతలువ్రాసియీచక్రకోణములయందు రెండేసి గీతలువ్రాసి యీచక్రమందీశాన్యకోణమందువ్రాయబడిరెండవరే ఖ మొదలుకొని యన్నిరేఖాగ్రములయందునుగ్రమముగాకృత్తికాదిఅరువది నక్ష త్రములనువ్రాసిపరిశోధించిపాపగ్రహవేధలేనినక్షత్రమందువివాహాదిశుభక ర్మలజేయుటపండితసమ్మతమనితాత్పర్యము॥

౧౧ మూ॥ నైశంవీరసలంసభో భయా
కరంసీలంనరంఫాలనాగోసీరం
హయకారనీరభయభూపోసేక
బేకంతమఃనారంనీరసకంసయం
హయతపోవారసగర్దసప్తిస్సం।
ఖోర్ధ్వ విషనాడికా హ్యుదద
యోలగ్నస్పృశో మృత్యుదాః॥
వ్యా॥ అ॥ విషనాడీదోషమాహ॥
నైశమితి॥ దసప్తితం అశ్విన్యాదేః
నైశాదిసంఖ్యోర్ధ్వం విషనాడికా

శ్చతస్రో యథా। నైశం అశ్విన్యాహ పంచాశత్। భరణ్యాః సీరం చతుర్వింశతిః కృత్తికాయాః సలం త్రింశత్। రోహిణ్యాః భశ్చత్వారింశత్। మృగశీర్షస్య భయం చతుర్దశ। ఆర్ద్రాయాః కరం ఏకవింశతిః। పునర్వస్వోః సీలం త్రింశత్। పుష్యస్య నరం వింశతిః। ఆశ్లేషాయాః ఫాలం ద్వాత్రింశత్। మఘాయాః నాగః। త్రింశత్। పూర్వఫల్గున్యాః సీరం వింశతిః ఉత్తరఫల్గున్యాః హయః అష్టాదశ। హస్తస్య కారః ఏకవింశతిః। చిత్రాయాః సీరం వింశతిః। స్వాత్యాః భయం చతుర్దశ। విశాఖాయాః భూపశ్చతుర్దశ। అనూరాధాయాః సేకం దశ। జ్యేష్ఠాయాః బేకం చతుర్దశ। మూలస్య తమః షట్పంచాశత్ పూర్వాషాఢాయాః। నారం చతుర్వింశతిః। ఉత్తరాషాఢాయాః నీరం వింశతిః। శ్రవణస్య సకం దశ ధనిష్ఠాయాః నయం దశ శతభిషజః హయః అష్టాదశ, పూర్వాభాద్రాయాః తపః షోడశ ఉత్తరాభాద్రాయాః వారం చతుర్వింశతిః, రేవత్యాః సప్తత్రింశత్ - ఏవముక్తసంఖ్యయా అశ్విన్యాదిభ్యో రేవత్యంతానాం బుధైః ఉక్తఘటికానంతరం విషనాడికాః వర్జ్యఘటికాః - చతుర్ధయశ్చతస్రో ఘటికాః, తాపతాశ్చతస్రో ఘటికాః లగ్నస్పృశశ్చేన్మృత్యుదాః ॥అ॥ విషఘటికానిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ౫౦-౨౪, ౩౦,౪౦, ౧౪, ౨౧,౩౦,౨౦,౩౨ ౩౦,౨౦, ౧౮,౨౧,౨౦, ౧౪, ౧౪, ౧౦, ౧౪, ౫౬, ౨౪, ౨౦, ౧౦, ౧౦, ౧౮, ౧౬, ౨౪, ౩౦, అశ్విన్యాదులగు ౨౭నక్షత్రములకు క్రమంబుగ నైనవ్రాయబడిన యిరువదియేడు విషములసంఖ్యగలగడియలకు పైన నాలుగు గడియలు విషఘటికలుగా పునర్వివాహాదిలగ్నమును స్పృశించినమృత్యుప్రదంబులగును॥

౧౨॥ మూ॥ లగ్నం శేషస్యధి తేతదంపతినా దృష్టేయు తేవాశుభై

స్మిత్రేణాపి క్రూరగ్రహస్తు శుభదో నో చేద్వరస్యాంతకృత్ । అస్తాంశే పతిత ద్దైవత
ర్క్షే యుతే దృష్టే శుభైర్వా గ్రహైః। కన్యాయా శుభదో న చేన్నిధనదః పాణి
గ్రహో లగ్నతః॥ వ్యా॥ అ॥ లగ్నాస్తదోషమాహ॥ లగ్నాంశ ఇ। లగ్నాంశేల
గ్నస్య నవాంశకే అభ్యుదితే సతి తదంశపతినా తన్నవాంశాధిపతినా తల్లగ్నే
దృష్టే యుతే వా శుభగ్రహైః దృష్టే యుతే వా మిత్రేణ నవాంశాధిపతేర్యోమి
త్రగ్రహస్స క్రూరశ్శుభో వా తేన దృష్టే యుతే వా యది క్రూరగ్రహైః వివాహః
శుభదః, న చేల్లగ్నే శుభగ్రహైః తదంశపతినా తన్మిత్రేణ వా యుతే అదృ
ష్టే వా యది, తదా వరస్యాంతకృత్ మృత్యుప్రదః। లగ్నతః అస్తాంశే పతితద్దైవ యు
ల్లగ్నే యత్సంఖ్యాకో నవాంశో వ్యథితః తత్సప్తమ లగ్నే తత్సంఖ్యాకో న వాంశో
స్తాంశః తస్మిన్ తత్పతియుతే తత్తస్తేశపతి నా యుక్తే దృష్టే వా సతి అథవా శుభ
హైర్యుతే దృష్టే వా యది పాణిగ్రహః కన్యాయాః శుభదః న చేత్ వక్రాద్ధా భా
వేన నిధనదో భవేత్॥ అ॥ లగ్నాస్తదోషమును జెప్పుచున్నాడు। లగ్న॥ వివాహల
గ్నమునకు నవాంశమును నిర్ణయించిన పిమ్మట లగ్నమా నవాంశాధిపతిచేతనై
నను సుభగ్రహములచేతనైనను వాంశాధిప మిత్రగ్రహము చేతనైనను-చూ
డబడుచున్నను లేక వీనితో గూడియున్నట్టి లగ్నమున జేయబడిన వివాహము
వరునికి సుభకరంబగునట్లుగాకున్న హానికరంబగునె లగ్నమునందున్నవ యంశ
ము నవాంశమగునో యా లగ్నమున కేడవలగ్నమునందున్నవ యంశమస్తాంశ మ
గునట్టి యస్తాంశమా నవాంశాధిపతి చేతనైనను -సుభగ్రహముల చేతనైనను -
చూడబడుచునైనను - లేక వీనితో గూడియైనను ండెనేని యిట్టి సమయమున నొ
నర్చిన వివాహము కన్నియకు సుభప్రదంబగును అట్లు గాకున్న మృత్యుప్రదంబగు
నని తాత్పర్యము-

౫౩॥ మూ॥ గండాంతస్తు యదంతరాళముభయోర్మూలేంద్ర యోర
శ్విని రేవత్యోః పిత్ర్యసార్పయోస్సు ఘటికా అష్టౌ చ మృత్యుప్రదాః చాపాలో
ర్ఝషమేషయోశ్చ మృగకర్కటాలికయోర్మధ్యమే నాడ్యేకైవ మృతిప్రదైవ
య దీవర్గోత్తమాంశాన్వితాః। వ్యా॥ గండాంత దోషమాహ॥ గండాంత ఇతి
ఉభయోర్నక్షత్రయోః రాశ్యోః యదంతరాళం తత్ గండాంత ఇత్యుచ్యతే.
తదేవ విశదయతి-ఉభయో మూలేంద్రయోః మూలజ్యేష్ఠయోః యశ్విని రేవ
త్యోశ్చ పిత్ర్యసార్పయోః ఆశ్లేషామఘయోశ్చ మధ్యమే అష్టౌ ఘటికాః మృత్యు
ప్రదాః జ్యేష్ఠాయా అంత్యఘటికాశ్చతస్రః మూలస్య ఆద్యఘటికాశ్చతస్రః మి
లిత్వా అష్టఘటికా భవంతీతి వివేకః ఏవముత్తరత్రాప్యనుసంధేయం- చాపా
ల్యోః ధనుర్వృశ్చికయోః ఝషమేషయోః మీనమేషయోః మృగకర్కటాళిర
యోః సింహకర్కటయోశ్చ ఏతయోర్మధ్యే నాడ్యేకా మేఘటికైవ మృతిప్ర

దా। సారాశ్యోగంతి రాశిఘటికావర్గోత్తమాంశాస్వితాపిమృత్యుప్రదైవ॥అ॥ గండాంతదోషమును జెప్పుచున్నాడు.॥ తా॥ జ్యేష్ఠామూలలుఅశ్విని రేవతి మఖా శ్లేషలుఈనక్షత్రములమధ్యకాలమున ౧- గడియలుగండాంతమగుననగా జ్యేష్ఠా। రేవతి। ఆశ్లేషనక్షత్రములతుదలయందు౭ఘడియలునుమూల। అశ్వి మఖ। ఈనక్షత్రములయాదియందు౭ ఘడియలునునక్షత్రగండాంతములు గాన నివియును।వృశ్చిక।మీన। కర్కటకరాసులతుదయందరగడియయు ధనుమేషసింహరాసుల యాదిముందరగడియయు రాశిగండాంతమగుటవలననివివర్గోత్తమాంశయుక్తమైయున్ననిదియును వివాహాదిశుభకర్మల విషయమై మృత్యుప్రదంబని తాత్పర్యము॥ *

(౯౨) మూ॥ మాసాదేరథపంచపంచతిథయోనందాచభద్రాజయారిక్తా పూర్ణాశ్చపునఃపునస్తదభిధాః పూర్ణాక్రమాత్పంచమీ। నందాదౌఘటికాద్వయంనిధనకృత్పూర్ణాంత్య నాడీద్వయంగండాంతాస్త్రి విధాస్సదానిధనదాస్త్యాజ్యావివాహాదిషు॥వ్యా॥అ॥ తిథిగండాంతమాహ॥ మాసాదేరితి॥ మాసాదేః శుక్లప్రతిపదారభ్య అథఅనంతరం పంచపంచతిథయః - క్రమాత్, నందాభద్రాజయారిక్తా పంచమీపూర్ణాఇతి- పునఃపునస్తదభిధాః తత్సంజ్ఞకాభవంతి- తత్ప్రయోజనమాహ॥ నందాదౌప్రతిపత్షష్ఠ్యేకాదశీనాం ఆదౌ ఘటికాద్వయంనిధనకృత్। పూర్ణాంత్య నాడీద్వయం। పూర్ణానామంతే ఘటికాద్వయంచనిధనకృత్। త్రివిధాః నక్షత్ర రాశితిథిసంజ్ఞయా భేదాః। గండాంతాః।వివాహాదిషుసదానిధనదాః అతస్త్యాజ్యాః॥ అ॥ నందభద్ర తిథినామయపూర్వకంబుగ తిథిగండాంతమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుద్ధ పాడ్యమి మొదలైదేసి దులు క్రమంబుగనంద భద్రజయారిక్తపూర్ణయనుసంజ్ఞలుగలవైయుండును.నందలిథులయాదియందు ౨। ఘడియలునుపూర్ణతిథులయంత్యమందు ౨ఘడియలునుతిథిగండాంతములనంబడును గాననవి వివాహాదివిషయమై మృత్యుప్రదములగును॥ *

(౯౩) మూ। త్యాజ్యానౌవ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషావివాహాదికేప్యాసీతౌగణితానుసారఇతిఇమౌయోగౌచమృత్యుప్రదౌ। దోషాణాంపిసర్వతశ్చసతతం సర్వేషుకర్మస్వపివిక్తాస్తేస్యఖిలైకవింశతి మహాదోషాస్తుమృత్యుప్రదాః॥వ్యా॥అ॥ వ్యతిపాతవైధృతిదోషావాహ॥ త్యాజ్యావితి॥ గణితాను సారత గణితశాస్త్రానుసారేణ॥ సార్ద్యవిభక్తికస్తసిః। ఆసీతౌఇమౌప్రసిద్ధౌయోగౌ।వ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషౌ। వివాహాదికేవివాహప్రభృతిశుభకర్మణిచేపోషాణామపిఏకవింశతిమహాదోషాణాంమధ్యేసర్వతః సర్వవిషయత్వేన సతతం నిత్యం యథాతథా। మృత్యుప్రదౌఅతస్త్యాజ్యౌ। ఉక్తంచ త్యా

ప్రతిపాదితాః। తే। అఖిలైకవింశతిమహాదోషాస్తుస ర్వేషుకర్మసుమృత్యుప్ర దాః॥అ॥ వ్యతీపాతవైధృతిమహాదోషములజెప్పుచున్నాడు॥ ... ॥ గణితశాస్త్రా నుసారముచేత దోషతరములుగా నేర్పఱుపడిన వ్యతీపాతవైధృతి యోగం బులనెడిదోషంబులును ముందుజెప్పబడియున్నయేకవింశతిమహాదోషములును వివాదివిషయమైమృత్యుప్రదంబులని యెఱుంగవలయు॥ ※

(౯౬) మూ॥ తల్లగ్నంచశుభైస్త్రిభిర్యుతమపిస్వోచ్చస్థితైస్స్వాలయ స్వాంశస్థైస్సదిమిత్రగృహగుణాంశ త్రైలగ్నంచపంచేష్టికమ్। క్రూరేషుత్రిభవారి గేషుయదివావర్గోత్తమాంశాన్వితంలగ్నందోషవిదూషితంయదితథామృత్యు ప్రదంస్యాత్తయోః॥ వ్యా॥ దోషప్రతిపాదనంగనిగమయతి తల్లగ్నమితి॥ స్వో చ్చస్థితైః స్వకీయోచ్చస్థానగతైః స్వాలయ స్వాంశస్థైః స్వక్షేత్రగతైర్వాయ త్రకుత్రరాశౌ స్వాంశగతైర్వామిత్రగృహే మిత్రక్షేత్రగతైర్మిత్రనవాంశగతై ర్వా। త్రిభిశ్శుభగ్రహైర్యుక్తమపితల్లగ్నంవివాహాదిలగ్నంగుణాంశతైర్యుక్తమ పి।పంచేష్టికంపంచేష్టికబలయుక్తమపి। క్రూరేషుపాపగ్రహేషుత్రిభవారిగే షుతృతీయైకాదశషష్ఠేషుస్థితేషుసత్సువాయది। లగ్నంవర్గోత్తమాంశాన్విత మపి। దోషవిదూషితండేకవింశతిమహాదోషాణామన్యతమేనదూషితంచే త్తదాలగ్నంతయోర్దంపత్యోర్మృత్యుప్రదంస్యాత్॥ అ॥ ఏకవింశతిమహాదో షములెన్నిసుగుణములతోగూడియున్నను మిగులనింద్యంబులని వచించుచున్నా డు॥ తా॥ వివాహాదిలగ్నముస్వకీయోచ్చస్థానస్వక్షేత్ర। స్వాశమిత్రక్షేత్రమి త్రనవాంశములయందున్న మూడుశుభగ్రహములతోగూడి పంచేష్టికబలయు క్తమై ౩,౬,౧౧, ఈస్థానములయందుపాపగ్రహములుగలదై వర్గోత్తమాం శసహితమైయత్యంతాధికబలముగలదైయున్నను బూర్వము చెప్పబడియున్న యేకవింశతిమహాదోషములలోనొకదోషముచేతదూషితంబాయెనేని శుభక ర్మలవిషయమైమృత్యుప్రదంబగునని తాత్పర్యము॥ ※

(౯౭)మూ॥ కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితాస్సౌమ్యాస్సుఖేటాః స్తథాపాపాస్తుత్రిభవారిగాశ్శుభఫలాస్సర్వేవివాహాదిషు। శుక్రష్షష్ఠగతో నచేదవనిజోమృత్యుస్థితోవానచేజ్జామిత్రేగ్రహవర్జితేహిమకరాల్లగ్నాష్టక ష్ఫారిగః॥ వ్యా॥అ॥ ఇత్థమేకవింశతిమహాదోషానుక్త్వాఇదానీంవివాహాదిలగ్న స్యగ్రహసంపత్తిమాహ॥ కేంద్రేతి॥ సర్వేసౌమ్యాఃశుభగ్రహాఃకేంద్రోపాం త్యధనత్రికోణసహితాః కేంద్రాణిసప్తమాతిరిక్తలగ్నచతుర్థదశమానిసప్తమ స్యత్వత్ర అనుపదమేవంజామిత్రేత్యేనూపణ విషయత్వాత్ ఉపాంత్యంఏకాద శం-ధనం- ద్వితీయంత్రికోణేనవపంచమే- ఏతైస్సహితాః యుక్తాస్సంతః- వి వాహాదిషు, శుభఫలాఃశోభనప్రదాః ఇయాంస్తువిశేషః, ఖేటాకాశేటం...

చ్ఛంతి శిఖిటాః గ్రహాః। తత్పురుషే కృతిబహులమితి సప్తమ్యా అలుక్ పాపగ్ర
హాస్తు। త్రిభవారిలగ్నాత్ తృతీయైకాదశషష్ఠస్థానగతాస్సంతశ్శుభఫలదాభ
వంతి। న కేవలం తావత్ శుక్రః షష్ఠగతః। అవనిజోంగారకః మృత్యుస్థితః లగ్నా
దష్టమస్థానగతో వా న చేత్ యది కించ జామిత్రే లగ్నాత్సప్తమే గ్రహవర్జితే క్రూర
సౌమ్యగ్రహరహితే సతి చ। హిమకరశ్చంద్రః లగ్నాత్ షష్ఠరిఫ్ఫారిగః లగ్నాత్ షష్ఠ
మే ద్వాదశే షష్ఠే వా స్థితో న చేత్ యది పూర్వోక్తకేంద్రలాభధననవమపంచమ
స్థానగతాః శుభగ్రహాః తృతీయైకాదశషష్ఠస్థానగాః పాపగ్రహాః ఫలదాభ
వంతి॥ అ॥ వివాహాదిలగ్నమునకు గ్రహసంపత్తిని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్న
మునకు శుక్రుడారింటను గుజుడెనిమిదింటను సకలగ్రహంబు లేడింట చంద్రుడు
౬టను ౮టను ౧౨బను లేకయుండిన ౧-౨-౪-౫,౯,౧౦-౧౧, ఈస్థానములయం
దున్న పాపగ్రహములును శుభప్రదంబులగును॥

(౯౦) మూ॥ జామిత్రే చ కరగ్రహే స్థితవతో వైధవ్యమిందుః స్త్రియా
స్సాపత్న్యం మరణం కుజస్సుతహృతిం సౌమ్యో వినాశం గురుః। శుక్రో వ్యాధిమ
థార్కజస్తు మృతిం మోహం బంధనం శుక్లేందుశ్చ శుభగ్రహాశ్శుభఫలా
శ్చేత్యాహురన్యే బుధాః॥ వ్యా॥ అ॥ అష్టైకవింశతిరిక్తజామిత్రదోషమాహ॥
జామిత్రేతి॥ కరగ్రహే వివాహసమయే జామిత్రే సప్తమస్థానే స్థితః ఇనస్సూ
ర్యః స్త్రియాః వైధవ్యం కురుతే ఇందుశ్చంద్రః సాపత్న్యం సపత్నీ సంపాదనం
కుజో మరణం సౌమ్యో బుధస్సుతహృతిం పుత్రనాశనం గురుర్వినాశం। శుక్రో
వ్యాధిం చ స్త్రియాః కురుతే ఇతి సర్వత్ర యోజ్యం అథార్కజస్తు శనైశ్చరస్తు। తు
శబ్దప్రయోగాద్వైషమ్యం ద్యోతయతి- తయోః దంపత్యోః మృతిం, తమః రా
హుః బంధనం చ కురుతే అన్యే బుధాః కేచిదాచార్యాస్తు శుక్లేందుః శుక్లపక్షచంద్రః శు
భగ్రహాః బుధగురుశుక్రాశ్చ జామిత్రగా అపి శుభఫలా భవంతీత్యాహుః॥ ఆ॥
జామిత్రదోషముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహాదిలగ్నమునకు ౭టసూరు
డున్న వైధవ్యమును చంద్రుడున్న సపత్నియు గుజుడుండిన మృతిని - బుధుడుం
డిన పుత్రహాని గురుడుండిన నాశము - శుక్రుడుండిన రోగంబును - స్త్రీకిఁగలు
గును శనియుండిన మరణమును రాహువుండిన బంధనమును దంపతులకు గలు
గును శుక్లపక్షచంద్రుండును శుభగ్రహంబులును, ౭ట నుండినను శుభకరంబుల
నికొందఱియభిప్రాయము॥ ※

(౯౯) మూ॥ అబ్దేషు త్రయవత్సరో నశుభకృత్ షట్కోబ్దసంధౌ శతాపం
చాశన్మితమానయోర్దినపసంయోర్నక్షత్రయోర్యోగయోః। మాసార్ధే ఘటి
కాద్వయం కరణయోశ్చేల్లగ్నయోర్నాడికా సంధ్యాయాం ఘటికాత్రయం ద్విఘ
టికే త్యాజ్యాస్తు సంధౌ నిశి॥ వ్యా॥ అ॥ అబ్ధాదిసంధిషు త్యాజ్యకాల పరిమాణ

మూ॥ అబ్దేష్వితి॥ అబ్దేషుప్రభవాదిసంవత్సరేషుక్షయసంవత్సరః నశుభకృత్, శుభకర్మసు త్యాజ్యఇతిశేషః, అబ్దసంధౌసంవత్సరయోస్సంధౌ, పక్షః పంచదశదినాని, మాసయోస్సంధౌ పంచాహాని కృష్ణపక్షత్రయోదశీమారభ్య శుక్లపక్షద్వితీయాపర్యంతం దినపంచకం, దివసయోర్నక్షత్రయోర్యోగయోశ్చసంధౌ యామార్ధం ఘటికాచతుష్టయం కరణయోస్సంధౌ ఘటికాద్వయం లగ్నయోస్సంధౌ చేత్ పాదకాఏకఘటికా సంధ్యాయాః సూర్యోదయసూర్యాస్తమయకాలే షట్ఘటికాత్రయం । నిశిరాత్రౌ ద్వితీయయామాంతిమఘటికా తృతీయయామాదిమఘటికాచేతి, ద్వేఘటికే నిశీథసంజ్ఞికే భవతః తత్రఘటికాద్వయంచ। త్యాజ్యాఇతిసర్వత్రానుసంధేయం - నశుభకృదితిసర్వత్ర హేతుత్వేనావగంతవ్యం, అబ్దేషుక్షయవత్సరఇత్యత్రదేశభేదేనవ్యవస్థాత్రష్టవ్యా యథాచభార్గవః॥

శ్లో॥ వింధ్యస్యోత్తరదిగ్భాగేవర్జ్యంతం వత్సరంత్యజేత్ । తస్యదక్షిణదేశేతు త్రిమాసంవర్జయేత్సదా॥ అంగవంగకళింగేషు మాసషట్కంవివర్జయేత్। ప్రభవాదౌతు మాసస్యాద్యస్యాశ్వకర్మసుగర్హితఇతిపక్షోబ్దసంధ్యావిత్యత్రవ్యవస్థా, యదాఫాల్గున । మీనౌయుగపత్సమాప్యేతేతదాపక్షస్త్యాజ్యఇత్యుక్తః॥ శ్లో॥ యదాఫాల్గునమీనౌద్వౌ యుగపద్విరతింగతౌ । తస్మైవపక్షః స్థాంతేహేయోనాన్యత్రకుత్రచిదితి॥ క్రించదశచాంద్రేతు వర్షాంతేసౌర్యేపిహి నాసరంతథాద్విరాత్రంచైవాంతే వర్జయేచ్ఛుభకర్మసు ఇతి॥ అ॥

టీకా సంధికాలములయందు శుభకర్మలవిషయమై వర్జింపదగినకాలపరిమాణములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సంవత్సరములలోనక్షయసంవత్సరంబును ప్రతిసంవత్సరసంధికాలములయందు ౧౫ దినములు, మాసములసంధియందు ౫ దినంబులు దినసంధియందును, నక్షత్రసంధియందును యోగసంధియందును సర్ధయామకాలంబు, కరణసంధియందు ౨ ఘడియలు లగ్నసంధియందొకగడియయు, ప్రాతస్సాయంకాలములయందు మూడుగడియలు రాత్రియందునిశీథకాలముఇవి శుభకార్యంబులకు యోగ్యంబులు, మఱియునీవిషయమైనవ్యాఖ్యయందుదేశభేదములవలన దెలియజేసియున్న గ్రంథాంతరశ్లోకములయభిప్రాయము గ్రాహ్యం॥ ❋

(౧౦౦) మూ॥ వృష్ట్యభ్రభ్రమణాభ్రఘోషపరిధింబ్రధ్నేందుశక్రాయుధ్నోత్పాతవిద్యుచ్చ పహోమప్రతిందురవిదిగ్దాహాదయఃకాలిజాః। దుర్యోగాబగవచ్ఛదుష్టశకునందుస్స్వప్నదుర్వీక్షణేదుర్వాక్యశ్రవణంచదుష్టమరుతౌదుఃఖప్రదాముంగళే। వ్యా॥అ॥ స్వల్పదోషానాహా॥ వృష్ట్యభ్రేతి॥ వృష్టభ్రభ్రమణాభ్రఘోషపరిధిబ్రధ్నేందువర్ణాన్విరాణివృష్టిర్వర్షణం, అభ్రభ్రమణంమేఘాడంబరః అభ్రఘోషః మేఘగర్జితః। పరిధిస్సూర్యాచంద్రమసోఃపరివేషః॥ ని॥

పరివేషస్తు పరిధిరిత్యమరః॥ బ్రధ్నస్స్యాద్యుద్యంధువర్త్మాన్వితః చంద్రవచ్ఛక్ర ధన్వ స
హితః ఇత్యర్థః॥ సి॥ భానుర్హంసః సహస్రాంశుః బ్రధ్నః ప్రభాకరః విభాకరః ఇత్యమరః॥ కా
లచారిణ్యస్తేషు తత్ । నాలక్షితద్రవనాః హిమ స్తుషారః॥ ప్రతీందుః ప్రతిచంద్రః ప్ర
తిసూర్యః ప్రతిసూర్యశ్చ గ్రామ మ దయాశ్చ బహూన్యాదర్శనానికాః అన్యధూమకే
త్వాదయోఽనిష్టయోగాః । దుష్టశకునం సర్పశశకాది దర్శనం దుస్స్వప్నం చ
దుస్స్వప్నం కష్టం దుస్స్వప్నం । దుర్వాక్యశ్రవణమమంగళవాక్యశ్రవణం దుష్టను
రుః మహాధార్యుమన్యసుంగళే శుభకర్మణో గుణాః ప్రదా భవంతి॥ అ॥ స్వల్పదోష
ములఁజెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ వర్షము మేఘాడంబరము। మేఘగిరివలె సూర్య
చంద్రులపరివేషము। సూర్యుఁడు। చంద్రునివలె తెల్లవన్నెగలిగియుండుట। మం
చు। ఇంద్రధనుస్సు। ప్రతిచంద్రుఁడు । మంచు। ప్రతిసూర్యుఁడు। గ్రామము। ధూ
మకేతువు। మెఱుగు వీని మొదలగు దుష్టయోగంబులును దుశ్శకున। దుస్స్వ
ప్న। దుష్టనిమిత్తదుర్వాక్యశ్రవణంబులును । శుభకర్మవిషయమై దుఃఖ
ప్రదంబులు । ※

(౧౦౧) మూ॥ ఋక్షోల్కాశనిపాతనానిగురుభృగ్వోర్వ్యస్తస్థి
తద్దిగ్దాహో యమకంటకశ్చ గుళికార్ధప్రహార స్తతః । ఉపగ్రహ సౌమ్య
విద్ధఖచరయోగశూన్య తిథ్యాదిదగ్ధాఖ్యా అపి పంగుకాణబధిరాఖ్యాంధా
ఖ్యా లగ్నాదయః॥ వ్యా॥ అథ స్వల్పదోషానాహ। ఋక్షేతి ఋక్షోల్కా
శనిపాతనాని। ద్వంద్వం త్రయాణాం పాతనశబ్దః ప్రత్యేకమభిసంబధ్యతే
నక్షత్రపాతనోల్కాపాత శనిపాతనాని। గురుభృగ్వోర్వ్యస్తస్థితిః గురు
శుక్రయోః పరస్పరం సప్తమస్థా స్థితిః దిగ్దాహః యమకంటకగుళికార్ధప్రహారాః
వారజనితాః ప్రసిద్ధాః తతః ప్రసిద్ధా ఉపగ్రహాస్సర్వతోభద్రచక్రోక్తాః స్థా
ప్య గ్రహాః । తేచపిస్తరభయాన్నహి లిఖ్యంతే సౌమ్యవిద్ధః పంచశలాకోక్త
సౌమ్యగ్రహవేధః । ఖచరయోగః ఖచర శబ్దవాచ్యో యోగః శూన్యసంజ్ఞికతిథివారన
క్షత్రాణి సమ్మేళనం । దగ్ధాఖ్యా అపి దగ్ధసంజ్ఞకతిథివారనక్షత్రాణి పంగుకాణబధి
రాంధసంజ్ఞికాః లగ్నాదయశ్చ। అధిశబ్దేన తిథివారనక్షత్రాణి వివాహాదిషు
నయోగ్యాన్యుక్తానీత్యధ్యాహారః॥ అ॥ మరికొన్ని స్వల్పదోషముల జెప్పుచున్నాఁడు॥
నక్షత్రములు । కొఱవులు పిడుగులివి మొదలగునవి యాకసము నుండిక్రిందబడుట
గురుశుక్రులొకరికొకరు సప్తమస్థానముండుట। దిగ్దాహము। యమకంటకము। గుళిక। అ
ర్ధప్రహారములన్నియు। ఉపగ్రహములు। శుభగ్రహవేధ। ఖచరయోగము శూన్య
తిథివారనక్షత్రములు। దగ్ధతిథివారనక్షత్రములు। పంగుకాణబధిరాంధములగు
లగ్నతిథివారనక్షత్రంబులివి వివాహాదులకయోగ్యంబులని తాత్పర్యము॥ ※
(౧౦౨) మూ॥ ప్రోక్తాపి స్తదధితిథిశ్చకతిచిత్స్వల్పాఖ్యదోషామయా

సౌరాష్ట్రాంధ్రకళింగవంగ మగధావంతిషు కాశ్మీరకే । గౌడద్రావిడసాల్వమత్స్యకురుమ్లేచ్ఛేషు దేశేషు తే ॥ బాహ్లీకాదిషు వంగశే నిధనదా శ్శేషేషు దేశేష్వహో॥ వ్యా॥ అ॥ అథస్వల్పదోషాణాం దేశవ్యవస్థా మాహ॥ ప్రోక్తా ఇతి॥ యద్యపి ఉక్తా ఇతి ఉక్తాః దోషాః బహవస్సంతి తథాపి విస్తరభయాత్ కేచిదేవస్వల్పా దోషాః మయా ప్రోక్తాః కథితాః తేపిస్వల్పదోషాః అపిసౌరాష్ట్రాంధ్రకళింగవంగ మగధావంతికాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్వ మత్స్యకురుమ్లేచ్ఛ సబాహ్లీకాదిషు చ దేశేషు ఏతేషు దేశేష్వేవ నిధనదాః శేషే దేశేషు వంగ శేషు నకస్మాత్ సుఖా॥ అ॥ స్వల్పదోషములకు దేశవ్యవస్థను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఈచెప్పబడినదోషములు గాక యనేకస్వల్పదోషములుగలవైనను గ్రంథ విస్తరభయము చేతసంగ్రహముగ జెప్పబడినవియీస్వల్పదోషములు సౌరాష్ట్రాంధ్రకళింగవంగ మగధావంతికాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్వ మత్స్యకురుమ్లేచ్ఛబాహ్లీకాది దేశములకుదక్క తక్కిన దేశములయందుబాధలేదు ॥ *

(౧౦౩) మూ॥ స్వోచ్చస్థా యది త్రికోణ విహారసమయే మూల త్రికోణస్థితిః స్వక్షేత్రే యదసంస్థితశ్చ బలవాన్ మిత్రాలయస్థోపి వా । ద్యూనే రిష్ఫ చతుర్థ కేంద్రమితర త్రైరాశి త్రికోణస్థితస్సౌమ్యో వాగురురేవ వా సురగురుర్లగ్నాంత్యజదోషాన్ప్రదం॥ వ్యా॥ అస్మిన్ శ్లోకద్వయేన స్వల్పదోషాపవాదమాహ స్వోచ్చే అ॥ సౌమ్యబుధో వా గురుర్వా అసురగురుశ్శుక్రో వా వివాహసమయే వివాహలగ్నకాలే స్వోచ్చస్థానగతో వా । పూర్వోక్త మూలత్రికోణస్థితో వా మిత్రాలయస్థో మిత్రక్షేత్రగతో వా । బలవాన్ బలయుక్తస్సన్ స్వక్షేత్రస్థితో వా యది కేంద్రమ్యోః వ్యాఖ్యానసప్తమం కేంద్రం । ఏవంభూతస్సన్ పూర్వోక్త దోషాన్ క్రామతి హంతి ఇతి స్థితో యః । దోషాన్పదం అష్టదశం వ్యాఖ్యానదోషాన్ హంతి ఏతాన్ సంశయ ఇత్యర్థః॥ ఈ రెండు శ్లోకములచే స్వల్పదోషభంగమును జెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ బుధగురుశుక్రులలోనొకగ్రహమైనను బుధోచ్చమూలత్రికోణ । మిత్రక్షేత్ర । స్వక్షేత్రముల యందుండి లగ్నమునకైనను ౪-౭,౧౦, ఈ స్థానములయందైనను౦డినచో నీమ స్వల్పసంఖ్యాకంబులగుదోషములబోగొట్టునను టకు సందియంబు లేదని తాత్ప॥

(౧౦౪) మూ॥ క్రూరష్షష్ఠభవత్రిగో యదిబలీ హంత్యాశుదోషాన్ యుతాన్ లగ్నే శశ్చబలీయథోక్తగృహ గో లగ్నంచ పంచేష్టికమ్। రాత్రావేవనిశాకరో యదిబలీ చైకాదశస్థోపి వా లగ్నైకాదశ గో సకలాన్ దోషాన్ నిహంతిస్ఫుటమ్॥ వ్యా॥ క్రూర ఇతి॥ బలీఉచ్చాదిక్షేత్రగతః క్రూరస్సూర్యాంగారక శనీనామన్యతమః । షష్ఠభవత్రిగః లగ్నాత్ షష్ఠే ఏకాదశే తృతీయే వా స్థితో యది అశుభేషు త్రిమేవ దోషాయుతం దోషాణామయుతదశసహస్రదోషానిత్యర్థః హత్వా

తి వినాశయతి। లగ్నేశశ్చవివాహలగ్నాధిపః బలిసః యథోక్తగ్రహః కేంద్రే త్రికోణఏకాదశేవాస్థితో యది। సోపిదోషాయుతంసహంతి। పంచేష్టికగుణయుక్తం లగ్నం పూర్వవత్। బలీసిశాకరశ్చంద్రఏకాదశస్థోయది। రాత్రావేవ రాత్రింగతలగ్నాయుతదోషాన్హంతి। ఏవకారేణ వాభాగ లగ్నగతదోషానిత్యర్థస్సర్వకార్యేషు శస్తు ఏకాదశగోయది। సకలాన్ దోషాన్। స్ఫుటం యథాతథా హంతి। తుశబ్దోదివాభాగగతదోషాన్ పూర్వసన్నేభ్య దా ఫలం ద్యోతయతి॥ ని॥ తుస్యాన్నే దేవధారణ ఇత్యేవ మతః సూర్యస్యదివాభాగఏవబలవత్వాదితితత్వం॥ శ్లో॥ నక్తంబలంభౌమశశాంకమందా గుర్వర్క శుక్రా దివి శక్తయస్స్యుః ఇతి శ్రీపతికారవచనప్రామాణ్యాత్॥ తా॥ బలయుక్తమగుపాపగ్రహములు ౩, ౬, ౧౦, ఈస్థానములయందున్నను, బలవంతుడైన లగ్నాధిపతియైనను ౧, ౪, ౭, ౧౦, ౧౧, ఈస్థానములయందున్నను లగ్నము పంచేష్టి బలయుక్తమైయున్నను। పదివేలదోషములనాశమునొందును ౧౧ స్థానమున యుక్తుడగుచంద్రుడు రాత్రిలగ్నమునొందియున్న బదవేలదోషములను లగ్నైకాదశగతుండగుసూర్యుడు పగటిలగ్నమునొందియున్నసకలదోషములను హతంబులుగావించునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౦౫) మూ॥ ఉద్వాహాదిషుచైకవింశతిమహాదోషాన్ విసృజ్యేతరాన్ స్వల్పాన్ దోషగణాన్ గుణాంశ్చగణయన్ సచ్ఛాస్త్రవిత్స్ఫుటం। లగ్నం యత్రగుణాధికం చ సకలైర్గ్రాహ్యం సదోషాధికం బ్రహ్మాణాపరిహర్తుమత్రసకలాన్ దోషాన్ సమర్థో నహి॥ వ్యా॥ అ॥ దోషప్రస్తావముపసంహరతి॥ ఉద్వాహాదిష్వితి॥ ఏకవింశతిమహాదోషాన్ విసృజ్య ఇతరాన్ మహాదోషాతిరిక్తాన్। స్వల్పాన్ దోషగణాన్ దోషసంఘాన్ గుణాంశ్చగణయన్ సచ్ఛాస్త్రాత్ జ్యోతిశ్శాస్త్రాత్। స్ఫుటంకృత్వా। యత్రయస్మిన్ లగ్నే। గుణాధిక్యందృశ్యతే తల్లగ్నం। ఉద్వాహాదిషు। సకలైర్విద్వద్భిర్గ్రాహ్యం। దోషాధిక లగ్నంతు న గ్రాహ్యం అనేన స్వల్పదోషయుక్తలగ్నం గ్రాహ్యమిత్యర్థో లభ్యతే స్వల్పదోషైర్యుక్తం లగ్నం గ్రాహ్యమిత్యర్థః। అత్రవివాహాదిలగ్నే। సకలాన్ దోషాన్ అధికాన్ అల్పానపిదోషాన్ పరిహర్తుం బ్రహ్మాపి వా సమర్థో న హీతిముక్తమనుష్యాణాం భావః॥ అ॥ దోషప్రసంగమునుపసంహారము చేయుచున్నాడు॥ తా॥ ఏకవింశతి మహాదోషములుగాక తక్కిన స్వల్పదోషములను సుగుణములను జ్యోతిశ్శాస్త్రమువలననిర్ణయించి యేలగ్నంబున దోషములకంటే గుణములధికముగనుండునో యాలగ్నమును వివాహాదిశుభకార్యములవిషయమై గ్రహింపవలయునుగాక యధికదోషములుగల లగ్నమును గ్రహింపవలదు। స్వల్పదోషములైనకలియుకయుండెడి లగ్నమును నిర్ణయించుట బ్రహ్మకైనవశంబుగాదు

గావున స్వల్పదోషయుక్తంబగు నుగ్రాహ్యమని తాత్పర్యము॥ *

(౧౦౭) మూ॥ నాడీరాశితదీశయోనివసితాదీర్ఘాగణశ్చేత్యమీషడ్వర్గా
ముఖ్యతరా వివాహసమయే శేషాస్తు మధ్యాస్తతః । మాహేంద్రం గణితాయు
వశ్యదినసాన్వర్ణోడుసిద్ధాండజా రజ్జుర్యోగినిలింగభూతశశియుగ్గోత్రాహ్వ
యా వింశతిః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ వింశతివర్గవిచారమాహ॥ నాడీతి॥ నాడీరాశితదీశ
యోనివసితాదీర్ఘాః నాడీకూటః రాశివర్గః తదీశః గ్రహమైత్రవర్గః । యోనిః యో
నివర్గః । వసితదీర్ఘః స్త్రీదీర్ఘవర్గః । గణశ్చ గణవర్గశ్చేత్యేతే షడ్వర్గాః । వివా
హసమయే ముఖ్యతరాః అత్యంతముఖ్యాః తతశ్శేషాశ్చతుర్దశవర్గాః మధ్యా
అనుత్తమా ఇత్యర్థః। మాహేంద్రః మాహేంద్రవర్గః గణితః। ఆయుః। వశ్యః। దిన
సాః దినకూటశ్చ తథోక్తాః। వర్ణో జాతికూటః। ఉడుసిద్ధః వేధాకూటః। అండ
జః పక్షికూటః। రజ్జుః । రజ్జుకూటః । యోగినిలింగభూత శశియుగ్గోత్రాహ్వ
యాః యోగినీవర్గః లింగవర్గః భూతవర్గః చంద్రయోగవర్గః గోత్రవర్గః
ఇతి ఆహ్వయా యేషాం తే తథోక్తాః। సర్వే మిళిత్వా వింశతివర్గాః కూటా భవం
తి॥ అ॥ వింశతివర్గనామములు దెలుపుచున్నాడు॥ తా॥ నాడీకూటము రాశివర్గము
గ్రహమైత్ర యోని స్త్రీదీర్ఘవర్గములును గణకూటమిట్లు నారుగుల ముఖ్యములు మా
హేంద్ర గణితవర్గ ఆయుర్వర్గ వశ్యవర్గములును దిన జాతి వేధా పక్షి రజ్జుకూ
టములును యోగిని లింగ భూతములును చంద్రయోగకూటము। గోత్రవర్గ సి.౮
ను। మధ్యములంబులన్నియుం జేరి ౨౦ వర్గములు॥ *

(౧౦౮) మూ॥ యాతస్యాస్తు కరగ్రహే యది చతుస్త్రిద్వ్యంఘ్రి
ష్వోత్థితా దస్రర్క్షాత్ త్రిషు వహ్నిభాద్యది చతుర్ష్వేవేందుభాత్పంచసు । నాడీప
ర్వసు తత్ర మూర్ధ్నగణనాభిపృష్ఠాంగుళిస్థాను భా నాడీశుద్ధిరిహైవ భాగ్యజనని
మాంగల్యసూత్రం తు సా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ చతుస్త్రిభిః శ్లోకైః ప్రథమోద్దిష్టం నాడీ
కూటమాహ॥ యేతి॥ యా నాడీ చతుస్త్రిద్వ్యంఘ్రిషు నిష్ఠోత్థితా । చతుష్పాత్త్రి
పాద్ద్విపాన్నక్షత్రేషు జనితేత్యంఘ్రిశబ్దస్య ప్రత్యేకమన్వయః । త్రిపాన్నక్ష
త్రాణి కృత్తికా పునర్వసూత్తరఫల్గునీ విశాఖోత్తరాషాఢా పూర్వాభాద్రా
ఖ్యాః షట్। ద్విపాన్నక్షత్రాణి మృగశీర్ష చిత్రాధనిష్ఠాఖ్యాని త్రీణి। శేషా
ణ్యష్టాదశ చతుష్పాన్నక్షత్రాణి చతుష్పాన్నక్షత్రాణాం దస్రర్క్షాత్ । అశ్విని
ప్రభృతి । త్రిష్వంగుళీపర్వసు । త్రిపాన్నక్షత్రాణాం వహ్నిభాత్ కృత్తికాన
క్షత్రమారభ్య చతుర్ష్వంగుళిపర్వసు ద్విపాన్నక్షత్రాణాం ఇందుభాత్ మృగ
శీర్షనక్షత్రాత్ప్రభృతి పంచసు అంగుష్ఠప్రభృతి నాడీపర్వసు అంగుళిపర్వసు। ఏ
వం క్రమాత్ ఉత్క్రమాత్ యా గణనా క్రియతే సా గణనా। వర్గ పక్షత్రస్థానీయాం
గుళిభిన్నాంగుళిస్థా యది । శుభాశుభదా ఇయం నాడీశుద్ధిరిహైవాం సర్వజన్మని

భాగ్యజననీ సౌభాగ్యవర్ధినీ- కించ-తస్యాస్తు స్త్రియాః కరగ్రహే వివాహే మాంగ ల్యసూత్రం మంగళసూత్రవచ్ఛుభదాభవంతి॥ అ॥ నాలుగుశ్లోకములచే నాడీకూ టమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చతుష్పాదనక్షత్రములయందు బుట్టిన స్త్రీకి అశ్వి న్యాదిగ మూడుప్రేళ్లయందును-కృపునడుత్తరవి- ఉపాపూభా ఈత్రిపాన్నక్ష త్ర ములయందు బుట్టిన స్త్రీకి। కృత్తిక మొదలు నాలుగుప్రేళ్లయందున్న (న్య) చిత్ర, శత ద్విపాన్నక్షత్రములయందు బుట్టిన స్త్రీకి మృగశిర మొదలైన ప్రేళ్లయందున్న లె క్కింపగా గన్యయొజన్మనక్షత్రము। వరునిజన్మనక్షత్రమున్న। వేలియందు లేక । ఒక్కటి యొక ప్రేలియందున్న। శుభకరంబగుటయుగాక స్త్రీకి మంగళసూత్రముంబోలె మిక్కిలి సౌభాగ్యప్రదంబగుననుట॥ ❊

(౧౦౮) మూ॥ శ్రేణిత్రయ్యథవా ప్రభావిగణయేద్భాన్యశ్విమాద్వ్యత్యయా న్మాధ్యంపత్యోః ప్రజన్మభేశుభఫలేధిష్ణ్యాంగుళిస్థేయది। పార్శ్వైకాంగుళిసంస్థి తం యది విఘూంహాంత్యేవధిష్ణ్యద్వయం తన్మధ్యాంగుళిసంస్థితం యది పతింహాం త్యేవపాణిగ్రహే॥ వ్యా॥ అ॥ పద్యాంతరేణ నాడీకూటమాహ॥ శ్రేణిత్రయి। శ్రేణి శ్రేణయాని నక్షత్రాణి ప్రభాత్ । వ్యత్యయాన్మాచ్చగణయేత్ । దంపత్యోః జన్మనక్షత్రే భిన్నాంగుళిస్థే యది తదా శుభఫలప్రదే ఇత్యర్థః। ధిష్ణ్యద్వయం దంపత్యోర్జన్మనక్షత్రద్వయం పార్శ్వైకాంగుళిసంస్థితం పార్శ్వయోరేకాంగుళ్యాం సంస్థితం యది తదా పాణిగ్రహే వధూం హంతి। ధిష్ణ్యద్వయం మధ్యాంగుళిసంస్థితం యది తదా ప తింవరం హంతి॥ అ॥ నాడీకూటము నింకొకవిధంబున జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వి ని మొదలుమూడేసినక్షత్రములు మూడుప్రేళ్ళయందు క్రమవ్యత్యయముగా చేగ ణనచేయగా వధూవరుల నక్షత్రములొక్కప్రేలియందుండక వేరువడియున్న శుభక రంబులగుననియు నిరువురునక్షత్రములు ఒకప్రేలియందున్న మిక్కిలి యాపత్క రంబగుననియు ముఖ్యాభిప్రాయము॥ ❊

(౧౦౯) మూ॥ పర్యాయైస్త్రిభిరేవ్యదివ్యవహితం స్త్రీభంచపుంస్త్వ యం పార్శ్వైకాంగుళిసంస్థితం యది తదా తద్రాశికూటేశుభే। సద్రజ్జ్వావరయో ర్నియోగసమయే హ్యేకాధిపత్యే ద్వయోర్నైష్ట్ర్యదే కేచిదత్ర నాడీజనదోషస్తునే త్యాచిరేవ్యా॥ అ॥ పార్శ్వైకాంగుళిదోషాపవాదమాహ॥ పర్యాయైరితి। స్త్రీ భం స్త్రీజన్మర్క్షం। పుంభం పుంజన్మర్క్షం చేతి ద్వయం వధూవరజన్మనక్షత్రద్వయం త్రిత యైపర్యాయైః త్రిభిరావృత్తిభిః వ్యవహితమంతరితం సత్। పార్శ్వైకాంగుళి సంస్థితం వా। అథవా తదా వివాహసమయే। తద్రాశికూటే దంపత్యోః రాశికూటే శుభే వాయదిఅథవా నియోగసమయే వివాహకాలే వరాచవరశ్చవరౌ ❊ స్త్రీపుమాం స్త్రీ చేత్యేకశేషః। తయోః స్త్రీపుంసోః రజ్జుకూటే శుభే వా యదీత్యర్థః। ద్వయోః దంపతీ

జన్మరాశ్యోరేకాధిపత్యే ద్వయోరేక ఏవాధిపతిశ్చేదిత్యర్థః। అథవా। ద్వయోర్నక్షత్రేందపతిరాశ్యధిపత్యోర్మిత్రత్వే చ యది। తదా। ఏకనాడీజనితదోషః ఏకాంగుళీజన్యదోషః। నాస్తీతి కేచిదార్యాః ఊచిరే జగుః। వచేర్లిట్॥ అ॥ దంపతులజన్మనక్షత్రములొకవ్రేలికి వచ్చినను దోషములేకయున్నదని విధమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పూర్వశ్లోకమున జెప్పబడిన క్రమంబున దంపతులజన్మనక్షత్రములు అశ్వనిమొదలుముమ్మారుగణన చేయునపుడొకవ్రేలిని బొందకయుండియు పిమ్మట నొకవ్రేలిని బొందియున్నను। దంపతుల రాశికూటగ్రహకూటములు శుభకరములై యున్నను। ఉభయులజన్మరాసులకొక గ్రహము అధిపతియైయున్నను। జన్మరాశ్యధిపతులు పరస్పరమిత్రత్వముగలవారైయున్నట్టి సమయమున నేకాంగుళిస్థితనక్షత్రదోషము లేదని కొందఱి యభిప్రాయము॥ ☼

(౧౧౦) మూ॥ ఇంద్రాగ్నివసుమిత్రపూషసవితృస్వాతీశివాజైకపాద్భేష్వేవాష్టసు దంపతీజననభే ద్వే హ్యేకధిష్ణ్యే శుభే। అంత్యోపాంత్యవిధిద్విదైవగిరిశశ్రీశార్యపిత్ర్యేషు వా నానాపాదజయోర్యమేందువరుణబ్రధ్నాహ్యసార్పేషు వా॥ వ్యా॥ అ॥ నాడీకూటముక్త్వా ఇదానీమవస్థాభేదేన తద్భంగమాహ॥ ఇంద్రాగ్నీ ఇతి॥ ఇంద్రాగ్నివసుమిత్ర పూషసవితృస్వాతీ శివాజైకపాదః విశాఖాధనిష్ఠానూరాధారేవతీ హస్తస్వాత్యార్ద్రాపూర్వాభాద్రాః ఏతేసు భేషు। అష్టసు నక్షత్రేషు వా। ఏకనాడీదోషో నాస్తి। అథవా। ఏతేష్వష్టస్వేవ నక్షత్రేషు ద్వే దంపతీజననభే దంపతీజన్మనక్షత్రే । ఏకధిష్ణ్యే సమానపాదగతే వా శుభే శుభకరే భవతః కుతస్తల్లభ్యత ఇతి చేత్ । నానాపాదజయోరిత్యుత్తరార్ధే వక్ష్యమాణత్వాత్ అత్రేదం ప్రతిభాతి ధనిష్ఠానూరాధే మధ్యాంగుళిస్థితే అపి శుభే అన్యాని పార్శ్వైకాంగుళి సంస్థితాని శుభానీతి కించ అంత్యోపాంత్యవిధిద్విదైవగిరిశశ్రీశార్యపిత్ర్యేషు రేవత్యుత్తరాభాద్రారోహిణీ విశాఖార్ద్రాశ్రవణపుష్యమఘాసు । యమేందువరుణబ్రధ్నాహ్యసార్పేషు భరణీమృగశీర్షశతభిషగ్ఘస్తపూర్వాషాఢాశ్లేషాసు షట్సు చ । నానాపాదయోః భిన్నపాదసంభూతయోర్వా। ఏకనాడీదోషో నాస్తి ఉత్తరాభాద్రాపుష్యభరణీమృగశీర్షపూర్వాషాఢాపంచకం మధ్యనాడీ స్థితమపి భిన్నపాదగతం చేచ్ఛుభావహం । అన్యాని నవ పార్శ్వస్థితాని భిన్నపాదగతాని శుభాని । ఉక్తాతిరిక్తాశ్వినీపునర్వసూపూర్వాఫల్గున్యుత్తరఫల్గునీచిత్రాజ్యేష్ఠా మూలోత్తరాషాఢానాం మధ్యే మధ్యే ఏకనాడీస్థితే చిత్రాఫల్గున్యౌ అన్యాని పార్శ్వస్థితాని చ । సర్వదా నింద్యాని అత్ర రేవతీవిశాఖాదార్ద్రాహస్తానాం పునర్గ్రహణం భిన్నపాదవిషయత్వార్థం॥ అ॥ ఏకాంగుళిస్థితనక్షత్రజన్యదోషమునకు విధ్యంతరముచేత బరిహారమును జెప్పుచు

న్నాడు॥ తా॥ దంపతులు-ధ-అనూ-స్వా-పూభా ఈనక్షత్రములయందైనను ఈ నక్షత్రములలో నొకనక్షత్రంబున నొకపాదమునందైనను- ఉభా- రో- శ్ర- పుష్యా। ము। భ। మృ। శ। పూషా। ఆశ్లే ఈనక్షత్రములభిన్నపాదములయందైనను। రే। వి। ఆర్ద్ర। హ। యీనక్షత్రములయందైనను। యీనక్షత్రములభిన్నసమానపాదములయందైనను జన్మించియుండిరేని యేకాంగ్రిస్థితనక్షత్రదోషము లేదు॥

(౧౧౧) మూ॥ జ్ఞేయాన్యంఘ్రిచతుష్టయానిసకలాన్యశ్విన్యాదిదస్రాదితో ష్వేకైకస్యనవాంఘ్రికం ప్రతిగృహం జ్ఞేయంచ మేషాదితః। రాశ్యంతం గణయేద్వరస్యతుసదా స్త్రీజన్మరాశ్యాదితః ప్రోక్తాద్దోషనిరూపణే ప్రథమతో మేషాదిరాశీశ్వరాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథత్రిభిః శ్లోకైః రాశికూటమాహ॥ జ్ఞేయానీతి అస్రాదితః అశ్విన్యాదీని। సకలానిబుధాని। అంఘ్రిచతుష్టయాని పాదచతుష్టయయుక్తానిజ్ఞేయాని॥ పాదః పదంఘ్రిశ్చరణోస్త్రియామిత్యమరః। మేషాదితః మేషాదిద్వాదశరాశీనామేకైకస్యరాశేః। ప్రతిగృహం నవాంఘ్రికం నవపాదాత్మకం జ్ఞేయం జ్ఞాతవ్యం తత్రసదాసర్వదా స్త్రీజన్మరాశ్యాదితః వధూరాశిమారభ్యవరస్యరాశ్యంతం గణయేత్ దోషనిరూపణే ఏకవింశతి మహాదోషనిరూపణసమయే ప్రథమత ఏవ। మేషాదిరాశీశ్వరాః ప్రోక్తాః భౌమశ్శుక్ర ఇత్యాదినా ఉక్తాః। కిమర్థమేతన్నిరూపితమితిచేత్। వక్ష్యమాణశ్లోకే మిత్రత్వే గ్రహయోరిమావితి రాశ్యధిపతిత్వస్యాకాంక్షితత్వాత్॥ అ॥ మూడుశ్లోకములచేత రాశికూటమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఒకొకనక్షత్రమునకు। నాలుగుపాదములు అట్టిపాదములు తొమ్మిది చేరిననొకరాశియగును। రాశికూటాదివిచారము జేయునపుడు కన్యయజన్మరాశి మొదలు వరునిజన్మరాశివరకు లెక్కింపవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౧౨) మూ॥ దంపత్యోస్సమసప్తమౌ చ సుతదౌ తావేకరాశిస్తయోర్ముఖ్యౌ త్రిభవౌ చతుర్థదశమౌ తద్వ్యత్యయో వాశుభౌ। ఉద్వాహేనవపంచమౌత్వశుభదౌ తద్వ్యత్యయావాశుభౌ మిత్రత్వే గ్రహయోరిమావపిశుభావేకాధిపత్యేపివా॥ వ్యా॥ అ॥ గణనాయాః ఫలమాహ॥ దంపత్యోరితి॥ దంపత్యోః జాయాచపతిశ్చదంపతీతయోర్వధూవరయోః రాశీ। సమసప్తమౌ చేతి సుతదౌ పుత్రప్రదౌ। స్త్రీరాశిమారభ్య పురుషరాశిపర్యంతం గణనాయాం క్రియమాణాయాం రాశీనాం సప్తసంఖ్యా చేత్సమసప్తకం భవతి। తయోర్దంపత్యోః రాశిరేకరాశిశ్చేత్తావపిముఖ్యౌ ఉత్తమౌ కేవలత్రిభవౌ స్త్రీరాశిమారభ్య పురుషరాశిపర్యంతం పునః పురుషరాశిమారభ్య స్త్రీరాశిపర్యంతం చ గణనాయాం సత్యాం తృతీయైకాదశౌ। తద్వత్ చతుర్థదశమౌ చ తద్వ్యత్యయౌ తావేకాదశమచతుర్థౌ చేత్ శుభౌ అన్యథా అశుభౌ ఉద్వాహమయే నవపంచమౌతు అశుభౌ। తద్వ్యత్యయాపం

చమనపమా చేత్ ।శుభగ్రహయోర్వధూవర రాశ్యధిపత్యోఃమిత్రత్వేనతివా ।ఏ
కాధిపత్యేసతివా ।ఉభయోఃజన్మరాశ్యోఃఏక ఏవాధిపతిశ్చేత్ । ద్వ్యాదశమావపివస
పంచమా విశేషా॥ అ॥ కన్యకజన్మరాశిమొదలుగణనచేసినందు ఎగలెగసి ఫల
మును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కన్యకజన్మరాశిమొదలువరజన్మరాశివరకు గణన
చేయగా గావరునజన్మరాశి । ౭వదైయున్నయుత్రప్రదంబగును । దంపతుల
జన్మరాసులొకటైయున్న నుత్తమంబగును। స్త్రీజన్మరాశికి పురుషజ
న్మరాశికి । ౩ । ౪ । ౫ । ౧౦ । ౧౧ । ఈసంఖ్యగలదైయున్నను పు
రుషరాశికి స్త్రీరాశికి। ౭। ౪। ౯। ౧౦। ౧౧। ఈసంఖ్యగలదైయున్నను। శు
భకరంబగును దంపతులజన్మరాశ్యధిపులుపరస్పరమిత్రత్వముగలవారైయున్న
ను। దంపతిజన్మరాసులకొక గ్రహమె అధిపతియైయున్నపుడు। స్త్రీజన్మరాశిక
౯వదైయున్న పురుషరాశియు పురుషరాశికి ౫వదియైయున్న స్త్రీరాశియు।
శుభకరంబగును ఉక్తవ్యతిరిక్తంబుగనున్నపక్షమునన శుభకరంబగునని టు॥

(౧౧౩) సూ॥ స్యాద్ద్విద్వాదశఆద్రిదశకలహదష్టష్టోష్టవస్తుక్రమా
త్సర్వత్రాపిసమాలయాదిరథవాద్విద్వాదశోన్యత్తమః। దంపత్యోస్సమాల
యాదిరథవాషష్ఠోష్టమశోభనోవగః యద్యుపరిశుభా స్తద్వ్యత్యయోమధ్య
మా॥ వ్యా॥ స్యాదితి। ద్విద్వాదశఃఆతిఃదఃవ్యథాకరః ద్వాదశద్విక... శుభమి
త్యర్థాల్లభ్యతేషష్ఠోష్టనస్తుకలహదః దంపత్యోః కలహప్రదః అష్టమషష్టౌతుశు
భౌసర్వత్రాపిత్యేసమాలయాదస్సమరాశిరాదిర్యస్యసఉత్తమఃఅథవాద్విద్వాద
శోపిసమాలయాదిస్త్యేదశుభః।అనేనస్త్రీరాశిసమరాశిశ్చేచ్ఛుభావష్ఠోష్టవస్తు
విషమాలయాదిశ్చేద్దంపత్యోః శోభనవగాః త్సుభ షడ్వర్గాయుదిశుభాఃఅశుభా
శ్చేదశుభాః।తద్వ్యత్యయాత్ యోఃద్విర్ద్వాదశషష్ఠాష్టకయోః వ్యత్యయామధ్యమ
ఫలదావను త్వవాపితియాంశత్॥ తా॥ స్త్రీజన్మరాశిమొదలుపురుషరాశివరకు
గణనజేయగా స్త్రీరాశికిపురుషరాశి ౨వదిగ నుండిపురుషరాశికి ౧౨వదిగా
నున్న దుఃఖకరంబులగుపురుషరాశి ౬వదిగానుండి స్త్రీరాశి౮వదిగానున్న కల
హకరంబగుపురుషరాశి ౧౨వదిగానైన౬వదిగనైననుండె స్త్రీరాశి౨వదిగానై
న౮వదిగానైననున్న మధ్యమంబైయుండునదియునుంగాక స్త్రీరాశివృషభాది
సమరాసులలోనొకటిగనుండెనేనియప్పుడు ౨వదిగానున్నపురుషరాశియు౧౧
వదిగానున్న స్త్రీరాశియు శుభకరంబగును। స్త్రీరాశి మేషాదివిషమరాసుల
లోనొకటిగనున్నపుడు ౬వదిగానున్నపురుషరాశియు ౮వదిగానున్న స్త్రీరాశి
యు శుభకరంబగును షడ్వర్గుబు శుభసంబంధులైయున్న శుభకరంబులై
యున్నశుభకరంబులగును॥ ❋

(౧౧౪) మూ॥ సూర్యాద్వ్యయకుజేందవస్సుహృదశ్శత్రూ సితార్కీ విధోస్సూర్యజ్ఞౌ సుహృదౌ న శత్రురపరస్య మిత్రాణి తే। అర్కేందుజ్యం బుధోస్యహితో జ్ఞస్యారశుక్రౌ హితౌ చంద్రోరిస్సుహృదో గురోః కుజశశిబ్రధ్నాస్సితజ్ఞౌ రిపూ॥ వ్యా॥ అథాద్వాభ్యాం గ్రహమిత్రత్వమాహ॥ సూర్యస్యేతి॥ సూర్యస్య వ్యయకుజేందవః గుర్వంగారకచంద్రాః, సుహృదః మిత్రాణి, సితార్కౌ, సితశ్శుక్రః, అర్కిః శనైశ్చరః ఏతౌ శత్రూ, అవశిష్టో బుధః సమ ఇతి పారిశేష్యాదవగంతవ్యం, విధోశ్చంద్రస్య సూర్యజ్ఞౌ సూర్యాబుధౌ, న శత్రుః, అన్యశత్రుః కోపి నాస్తి, కుజగురుశుక్రశనైశ్చరాస్సమా ఇత్యర్థః, అపరస్య అంగారకస్య తే ప్రసిద్ధా అర్కేంద్వాదయః సూర్యగురుచంద్రాః మిత్రాణి ఇందుజో బుధ అహితః శత్రుః, శిష్టౌ శనిశుక్రౌ సమౌ, జ్ఞస్య బుధస్య అర్కశుక్రౌ హితౌ సుహృదౌ, చంద్రస్తు అరిః శత్రుః, కుజశనిబ్రధ్నాః, అంగారకశనిసూర్యాస్సుహృదః, సితజ్ఞౌ శుక్రబుధౌ రిపూ శత్రూ శనిస్సమః॥ *

(౧౧౫) మూ॥ సౌమ్యార్కీ సుహృదౌ భృగోశ్శశిరవీ శత్రూ భృగుర్జ్ఞౌ హితౌ మందస్యారరవీందవశ్చ రిపవోనుక్తాః క్రమాత్స్యుస్సమాః। దంపత్యోర్యదిజన్మరాశ్యధిపయోరేకాధిపత్యం శుభం మైత్రీ వా స్సమయోస్సమస్త్యహితయోర్వర్గస్థయోర్మృత్యుకృత్॥ వ్యా॥ సౌమ్యేతి॥ భృగోశ్శుక్రస్య సౌమ్యార్కీ బుధశనీ సుహృదౌ శశిరవీ చంద్రసూర్యౌ శత్రూ ఇతరౌ కుజగురూ సమౌ విశ్వత్రాల్లభ్యతే ఏవం సర్వత్ర బోధ్యం, మందస్య శనైశ్చరస్య భృగుర్జ్ఞౌ శుక్రబుధావపి తౌ సుహృదౌ, ఆరరవీందవః అంగారకరవిందవః, సూర్యచంద్రకుజాః రిపవశ్శత్రవః, అనుక్తాః ఉక్తాతిరిక్తాః క్రమాత్సమాస్స్యుః ఇత్యర్థః యథా సూర్యస్య అన్యకుజేందవస్సుహృదః శుక్రశనీ శత్రూ ఇత్యేతే ఉక్తా అనుక్తో బుధః అనుక్తస్సమ ఏవమన్యేషామపి క్రమాత్సమత్వం గంతవ్యమిత్యాశయః గ్రహమిత్రతాయాః ప్రయోజనమాహ॥ దంపత్యోరితి॥ దంపత్యోర్జన్మరాశ్యధిపయోర్మైత్రీ మిత్రత్వం సత్యేకాధిపత్యే వా యది శుభం సమయోః దంపత్యో రాశ్యధిపత్యోర్వా సమయోస్సతోస్సమమస్తి ఫలప్రద ఇత్యర్థః, అహితయోస్తు యోరేవ శత్రోస్సతోర్వా యోర్దంపత్యోర్వర్గః రాశివర్గః మృత్యుకృత్, అత్ర కేచిన్నిత్యతాత్కాలికశత్రుమిత్రత్వే నైసర్గికే, తాత్కాలికశత్రుమిత్రత్వేతు, గ్రహాస్సతాత్కాలికత్వేతి యత్పృతియచతుర్థదశమైకాదశద్వాదశేషు స్థితా మిత్రాః, ప్రథమపంచమషష్ఠసప్తమాష్టమనవమేషుస్థితాస్సర్వే తాత్కాలికశత్రవ ఇత్యేవం ద్విధా చ, నైసర్గికమిత్రం తాత్కాలికమిత్రం యది అధిమిత్రం భవతి, నైసర్గికశత్రుస్తాత్కాలికశత్రుశ్చేదధిశత్రుర్భవతి నైసర్గికమిత్రం తాత్కాలికశత్రుశ్చేత్సమో భవతి నై

సర్గికశత్రుసమస్తాత్కాలికమిత్రంచేత్సోపిసమోభవతి, నైసర్గికసమస్తాత్కాలికశత్రుశ్చేత్సోపిశత్రురేవ, తాత్కాలికసమత్వాభావాత్, తథాచోక్తంబృహజ్జాతకే॥ శ్లో॥ అన్యోన్యస్యధనవ్యయాయసహజవ్యాపారబంధుస్థితాస్తత్కాలేసుహృదస్స్వతుంగభవనేప్యేకేరయస్త్వన్యథా। ద్వ్యేకానుక్తభపాంస్సుహృత్సమరిపూన్సంచింత్యనైసర్గికాంస్తత్కాలేచపునస్తుతానధిసుహృన్మిత్రాదిభిఃకల్పయేదితి॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతగ్రహమైత్రిద్వైవిధ్యము వర్ణించుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యునకికుజగురుచంద్రులుమిత్రులుశత్రువులు। బుధుడుసముడు। శత్రుశూన్యుండైనచంద్రునికిరవిబుధులుమిత్రులు। కుజగురుశుక్రశనులుసములు।కుజునికిరవిగురుచంద్రులుమిత్రులు। బుధుడుశత్రువుశనిశుక్రులుసములు। బుధునికిరవిశుక్రులుమిత్రులుచంద్రుడుశత్రువుకుజశనిగురువులుసములు।గురువునకుకుజచంద్రసూర్యులుమిత్రులు।బుధశుక్రులుశత్రువులు।శనిసముండు।శుక్రునకు।శనిబుధులుమిత్రులు। సూర్యచంద్రులుశత్రువులుగురుకుజులుసములు।శనైశ్చరునకు।బుధశుక్రులుమిత్రులు।కుజరవిసోములుశత్రువులు।గురుడుసముడు। ఈచెప్పబడినశత్రుమిత్రత్వములుస్వభావసిద్ధంబులైయుండుగాక ఆయాకాలములయందుసంభవించుశత్రుమిత్రత్వములెవ్వియనిన।గ్రహమునకు౨।౩।౪।౧౦।౧౧।౧౨। ఈస్థానములయందున్నగ్రహములుతాత్కాలికమిత్రములు౧।౫।౬।౭।౮।౯ ఈస్థానములయందున్నగ్రహములుతాత్కాలిక శత్రువులు నైసర్గికమిత్రగ్రహముతాత్కాలికమిత్రమైయున్నఅధిమిత్రమగును।నైసర్గికశత్రువుతాత్కాలికశత్రువైనఅధిశత్రువగును। నైసర్గికశత్రువుతాత్కాలికమిత్రుండైనసముండగు నైసర్గికమిత్రుండు తాత్కాలికశత్రువైన సముండగు నైసర్గికసముడుతాత్కాలికశత్రువైనశత్రుండగును నిర్ణయింపవలయును శత్రుమిత్రనిర్ణయమునకుప్రయోజనంబేమియనిన వధూవరులజన్మరాశ్యధిపతులకుమైత్రిత్వముగలిగియున్ననునేకాధిపత్యముగలిగియున్నశుభకరంబగును। సమత్వముగలిగియున్నసామాన్యఫలంబులుగలుగును । శత్రుత్వముగలిగియున్నదంపతులకుమృత్యుకరంబగుననుట॥

(౧౧౬) మూ॥ భావాంయోనిరియంతుదస్రవరుణాశ్వోయమాం
త్త్యాదౌమృగస్సార్పస్సంజాతసింహధిధూమ్యాశ్వానౌతుమూలేశ్వరౌ। మార్జాలా
[illegible] హిష్బద్వ్యమురుదక్ భేతుమ
[illegible] మైత్రభేసు హస్తౌ తోయాచ్య
[illegible] ఖ్యాజపాద్వసూఫణేపూర్వాభిజిత్స్వాక్రమాత్। శ్వై
రంబహుధిపరీస్పృసంహారిగజం శాఖాస్పృగాజంభవేద్గంపత్యోరపివైరమశ్వమ

హిషంగోవ్యాఘ్రిమోత్వాఖుచ॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాం యోనికూటమాహ॥ భానామితి॥ వ్యాఘ్ర్యాపతిచ॥ దస్రవరుణావశ్వినీశతభిషజౌ।అశ్వౌతురగాయమాంత్యౌభరణీరేవత్యౌ । గజౌపుష్యాగ్నిభేపుష్యకృత్తికే। సుచజౌచ్ఛాగౌవిధివిధూరోహిణీమృగశీర్షేఅహీసర్పౌమూలేశ్వరౌమూలార్ద్రే ॥ శ్వానౌశునకౌ।ఉరగాదితి।అశ్లేషాపునర్వసూ॥మార్జారౌ। పితృభగౌమఘాపూర్వఫల్గున్యౌఆఖుమూషకౌ। అర్యమాహిర్బుధ్న్యౌ । ఉత్తరఫల్గున్యుత్తరాభాద్రే।పశూగావౌ। మరుదర్కభేస్వాతీహస్తౌమహిషౌ । ఇంద్రాగ్నిచిత్రాఖ్యభే।విశాఖచిత్రానక్షత్రేవ్యాఘ్రౌశార్దూలౌ । శక్రభమైత్రభేతు। జ్యేష్ఠానూరాధేతు- హరిణౌమృగౌ,తోయాచ్యుతౌ, పూర్వాషాఢాశ్రవణేమర్కటౌకపీ, అజపాద్వసూపూర్వాభాద్రాధనిష్ఠే, సింహాఖ్యౌ, విశ్వాభిజిద్భేఉత్తరాషాఢాభిజన్నక్షత్రే।ఫణరిపూఫణీనాం సర్పాణాంరిపూశత్రూజఘూప్రిక్రమాదుక్తక్రమాత్,బోధ్యః॥ తేషాంవైరయోనిమాహ॥శైణ్వాణమితిశైణ్వాణంశ్వాశునకఏణఃకృష్ణమృగః,తయోస్సమాహారః,శైణ్వాణంమేషాంచవిరోధశ్శ్వశ్వేతకఇత్యేకవద్భావస్సర్వత్రనపుంసకమితినపుంసకత్వంబభ్రుసరీసృపంబభ్రుర్నకులః, సరీసృపస్సర్పశ్చతయోస్సమాహారఃబభ్రుసరీసృపం-హరిగజంసింహగజం,శాఖామృగాజం, మర్కటచ్ఛాగం, అశ్వమహిషం, గోవ్యాఘ్రం,ఓత్వాఖుమార్జారమూషకం॥ని॥ ఓతుర్బిడాలోమార్జారఇత్యమరః,ఏతేషాంయథావైరంతథాతత్సంజ్ఞికనక్షత్రజాతయోర్దంపత్యోరపివైరంభవేత్, మూలానక్షత్రేజాతస్సశ్వా అనూరాధాయాంజాతాసా ఏణీభవతి॥ ఉభయోర్వైరంవిరోధః ఏవమన్యేష్వపిద్రష్టవ్యం, ఇయమేవ - భానాంయోనిః, యోనికూటకూటఇత్యుచ్యతే, ఉక్తరీత్యాయయోర్నక్షయోర్నక్షత్రవిరోధఃతన్నక్షత్రజాతయోరేవదాంపత్యంయుక్తమిత్యభిప్రాయః॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతయోనికూటమును జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ అశ్విని శతభిషఙ్నక్షత్రములు గుఱ్ఱములు భరణీరేవతులేనుంగులు, పుష్యకృత్తికలజములు.రోహిణీ । మృగశీర్షములుసర్పములు మూలార్ద్రలుకుకరలు। ఆశ్రేషపున। పిల్లులు। మఖ। పుబ్బ। కొకురలుఉత్తర।ఉషా। గోవులు। స్వాతి। హస్తలెనుబోతులు।విశాఖ।చిత్త। పులులు। జ్యేష్ఠ। అనూరాధమృగములు। పూషా।శ్రవ। కోతులు। పూభా।ధని। సింహములు। అషా।అభిజి। ముగిసలు। యీరీతినక్షత్రములకు సంజ్ఞల నెఱుంగవలయునిందు బరస్పరవైరముగలజంతువులెవ్వియనినశునకహరిణంబులు। పాముముంగిసలు। గజసింహములు। కపిఛాగంబులు। అశ్వమహిష బులుగోవ్యాఘ్రములు। ఇవిచిరకాలవైరములుగలవైయుండు గావున నిపరమస్పరవిరోధిజంతుసంజ్ఞగల నక్షత్రములయందుబుట్టిన స్త్రీపురుషులకు

దాంపత్యముఘటించిన ముక్తిప్రకారంబగుని చెప్పబడినక్రమంబునపరస్ప
రవిరోధముబులేకయుండెడి నక్షత్రములయందుబుట్టిన స్త్రీపురుషులకుదాం
పత్యముగయోగ్యంబగుననితాత్పర్యము॥ ❀

(౧౧౮) మూ॥ యస్యాస్త్రీపురుషస్యభంచయువతేర్ధిష్ణ్యంతుయ
స్యాంత్యభం పుంధిష్ణ్యే ప్రభవశ్శుభశ్చపురుషః స్త్రీధిష్ణ్యజాస్త్రీశుభా। స్త్రీ
ధిష్ణ్యే ప్రభవావుభావపిశుభౌ పాణిగ్రహే ద్వేషదౌతౌద్వౌవాపురుషర్క్షజౌ
యదివాస్వన్యోన్యయోనిర్ద్వ్యపా॥ వ్యా॥ అ॥ అథయోనికూటస్యఫలాంతరమాహ॥ యస్యా
యస్యాస్త్రీయుతే॥ యస్యాద్యంయస్యా। పూర్వోక్తక్రమేణ భావిసంజ్ఞితే
ద్వయేఆద్యంప్రథమం। భంనక్షత్రంపురుషస్యపురుషసంబంధినక్షత్రం యువతేర్ధి
ష్ణ్యం స్త్రీనక్షత్రంతు। యస్యాంత్యభంయస్యాఅంత్యనక్షత్రమిత్యాదిసర్వం యు
థా। అశ్వినీశతభిషక్త్యస్యాద్యమశ్వినీనక్షత్రపురుషసంబంధి। యస్యాంత్యభం
శతభిషక్। స్త్రీనక్షత్రమేవంసర్వత్రయోజ్యం ఏతస్యఫలంచదర్శయతి పుంధిష్ణ్య
ప్రభవః। పురుషనక్షత్రజాతః। పురుషశ్శుభః స్త్రీధిష్ణ్యజా స్త్రీనక్షత్రజాతా స్త్రీ
శుభా అథవా ఉభావపి స్త్రీపురుషావపి। స్త్రీధిష్ణ్యప్రభవౌ స్త్రీధిష్ణ్యజాతౌ
యది। పాణిగ్రహే వివాహవిషయే శుభాశుభప్రదౌ। తౌద్వౌ స్త్రీపురుషౌ పురు
షర్క్షజౌ యదివా అథవా స్వన్యోన్యయోనిర్ద్వ్యపౌ। పురుషనక్షత్రజా స్త్రీ। స్త్రీనక్షత్ర
జాతశ్చేద్వాయది। ద్వేషదౌ కలహప్రదౌ॥ తా॥ భానాంయోనిరియంతు అనుశ్లో
కమును జెప్పబడియున్న యశ్వినీశతతారలు మొదలగు నక్షత్రములజంటలలో
మొదటినక్షత్రముపురుషనక్షత్రము రెండవది స్త్రీనక్షత్రముఅని। సంజ్ఞలందుబు
రుషనక్షత్రమునబుట్టినవరుడును స్త్రీనక్షత్రమునబుట్టినకన్యయు వివాహవిష
యమైశుభకరంలగుదురు స్త్రీనక్షత్రమునబుట్టినదంపతులును శుభకరులగుదు
రుఉభయులుపురుషనక్షత్రమునబుట్టినవారైయున్నను కన్యకాపురుషనక్షత్రం
బునబుట్టినదైయుండినపురుషుడు స్త్రీనక్షత్రమునబుట్టినవాడైయున్నను నిత్య
కలహముగలుగుచుండును॥ ❀

(౧౧౯) మూ॥ స్త్రీభాద్యంరభాంతమేవగణయేత్ స్త్రీదూరమా
ద్యేయదిద్వేషంమధ్యఫలం ద్వితీయనవకే దద్యాత్తృతీయేసుఖమ్। స్త్రీధిష్ణ్యా
యథాత్రయోదశ పరం పుంజన్మధిష్ణ్యం భవేదేవంవా బహుపుత్రకృత్గణరి
యేనోచేత్తయోర్వైరకృత్॥ వ్యా॥ అ॥ క్రమప్రాప్తం స్త్రీదూరకూటమాహ॥
స్త్రీభాద్యమితి ॥ స్త్రీభాద్యం స్త్రీనక్షత్రమారభ్యవరభాంతంపురుషనక్షత్ర
పర్యంతమేవగణయేత్ ఏవకారేణనతూక్తవైపరీత్యేనేత్యర్థః। ఏవంగణనా
యాంక్రియమాణాయాం ఆద్యేప్రథమనవకే పుంనక్షత్రంవిద్యతేయది। తదా
స్త్రీదూరం స్త్రీదూరకూటం। ద్వేషందంపత్యోః కలహందద్యాత్। ద్వితీయ

నవకేయది। మధ్యమఫలందద్యాత్ ।తృతీయేతృతీయనవకేయదసుఖందద్యాదిత్యేకః పక్షః పక్షాంతరమప్యాహ॥ స్త్రీధిష్ణ్యస్య స్త్రీజన్మనక్షత్రస్య పుంజన్మఢిష్ణ్యం పురుషజన్మనక్షత్రం త్రయోదశపరం త్రయోదశనక్షత్రాత్పరం, యదాభవేత్, తదా స్త్రీపురుషకుటుంబహాపుత్రకృద్భవేత్ నోచేత్, త్రయోదశనక్షత్రాత్పూర్వం పుంభంయది తదాతయోర్దంపత్యోః వైరకృద్భవేత్- ఉత్తరోత్తరగుణస్య శుభకరత్వాదితిభావః॥ అ॥ స్త్రీదీర్ఘ గుణముసు జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కన్యనక్షత్రము మొదలుకొని పురుషనక్షత్రమువరుసను, ౨౭ నక్షత్రములను మూడు నవకములుగా విభజింపగా వరనక్షత్రము మొదటి నవకమునందున్న గలహాకరంబును రెండవ నవకమునందున్న మధ్యఫలంబును మూడవ నవకమునందున్న సుఖకరంబునగుమరియొక పక్షంబునందు కన్యనక్షత్రమునకు ౧౩ నక్షత్రములపైనవరనక్షత్రమున్న శుభకరంబునంతకులోపలనున్న నశుభకరంబగుననిi తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౨౦)మూ॥ మిత్రార్యాద్యదితీందుపౌష్ణపవనశ్రోణార్కతారాస్సురామర్త్యాఖ్యానవచోత్తరాత్రయహరబ్రహ్మర్క్షపూర్వాంతకాః।ఇంద్రాగ్నీవసుమూలపిత్ర్యవరుణజ్యేష్ఠాగ్నిహౌత్వష్ట్రభాస్స్యుతాన్యాసురసంజ్ఞకానినవతద్వత్స్వగణానాంఫలం॥ వ్యా॥ అ॥ అథగణకూటమాహ॥ మిత్రేతి॥ మిత్రార్యాద్యదితీందుపౌష్ణపవనశ్రోణార్కతారాః - అనూరాధాపుష్యాశ్వినీపునర్వసుమృగశీర్షరేవతీస్వాతీశ్రవణహస్తాః ఏతాని నవతారాః, సురాః దేవగణాః ఉత్తరాత్రయహరబ్రహ్మర్క్షపూర్వాంతకాః, ఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రార్ద్రారోహిణీపూర్వాఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రాభరణ్యః- ఏతాః, నవతారాః, మర్త్యాఖ్యామనుష్యగణాః, ఇంద్రాగ్నీవసుమూలపిత్ర్యవరుణజ్యేష్ఠాగ్నిహౌత్వష్ట్రభాని, విశాఖాధనిష్ఠామూలమఘాశతభిషగ్జ్యేష్ఠాకృత్తికాశ్లేషాచిత్రాఖ్యానవనక్షత్రాణి, అసురసంజ్ఞకాని రాక్షసగణాఇత్యర్థః, గణానాం దేవరాక్షసమనుష్యగణానాంఫలంవక్ష్యేఽగ్రిమశ్లోక ఇతిశేషః॥ అ॥ గణకూటము సువచింపుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వి, పున, పుష్య, హస్త, స్వా, అనూ, శ్ర, రే, ఈనక్షత్రములు దేవగణములు॥ ఉత్తర, ఉషా, ఉభా, ఆర్ద్ర, రో, పూఫ, పూషా, పూభా, భ, ఈనక్షత్రములు మనుష్యగణములు, విశా, ధని, మూ, మ, శత, జ్యే, కృ, ఆశ్లే, చి, ఈనక్షత్రములు రాక్షసగణములు, ఇత్తెరంగుననీనక్షత్రములకుగణసంజ్ఞ జేయుటకు ఫలమువక్ష్యమాణశ్లోకమందు జెప్పబడునని తాత్పర్యము॥

(౧౨౧)మూ॥ దంపత్యోస్స్వగణస్సుప్రీతిరమర్త్యామరాణాంగణో, మధ్యస్సురరక్షసాముభయనర్నాసురాణాంమృతిః॥ పాణిగ్రహేస్స్వగ

త్రేణమానుషగణంహిత్వాసురాణాంగణం చాన్యంశోభనమామనంతిమునయః కేచిత్తుపాణిగ్రహే॥ వ్యా॥పూర్వోక్తగణానాంఫలమాహ॥ దంపత్యోరితి॥పరిణయేవివాహవిషయేదంపత్యోః॥ స్వగణః, స్వకీయగణః, ఉభయోరేకగణఇత్యర్థః శుభః మర్త్యామరణాంమనుష్యదేవానాంగణః ఏకస్యమనుష్యగణఃఅన్యస్య రాక్షసగణశ్చేత్ మధ్యమః అమరరక్షసాంగణః ఏకస్యదేవగణః అన్యస్యరాక్షసగణశ్చేత్ అశుభకృత్ మర్త్యాసురాణాంగణః ఏకస్యమనుష్యగణః,అన్యస్యరాక్షసగణశ్చేత్ మృతిర్మరణంభవేత్ దైవజ్ఞ్యత్రేణసహమనుష్యగణంహిత్వా విహాయరాక్షసగణేన అమరగణంచహిత్వాఅన్యం మనుష్యదేవగణం పాణిగ్రహేవివాహవిషయేశుభకరమితికేచిన్మునయః ఆమనంతివదంతి హిత్వాద్దైత్యగణేన మానుషగణంహిత్వాసురాణాంగణమిత్యత్రవిశేషః కేవలదేవాసురగణస్యమనుష్యగణస్యవాననిషేధః । కింతుస్త్రియారాక్షసగణః। పురుషస్యదేవగణోవామానుషగణోవాయదిదోషప్రదః । అన్యథాపురుషస్యరాక్షసగణఃస్త్రియాదేవగణోమనుష్యగణోవాయదిశుభప్రదః॥ శ్లో॥ స్త్రీరాక్షసంనకర్తవ్యం కర్తవ్యంనరరాక్షసమ్ । స్త్రీరాక్షసంభవేన్మృత్యుస్స్యాదేవనసంశయఇత్యుక్తత్వాత్॥ అ॥పూర్వశ్లోకమున జెప్పబడినగణములకు ఫలముజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ దంపతులగణమొకటిన్నైయున్న శుభకరంబగునుమనుష్యదేవగణములు మధ్యమంబులగును గొందఱిపక్షంబుననివియు శుభకరంబులగును దేవరాక్షసగణములశుభకరంబులగును మనుష్యరాక్షసగణములు మృత్యుప్రదంబులగును వ్యాఖ్యానమున వ్రాయబడియున్న గ్రంథాంతరవచనమువలనపురుషునిదిరాక్షసగణమైయున్నను యోగ్యంబగుననుట॥ ※

(౧౨౨)మూ॥ స్త్రీభాద్యంవరభాంతమేవగణయేన్మాహేంద్రవర్గాస్త్వమీవేద్యస్సప్తమదిక్త్రయోదశ రసటోణేసిధిటోణయ । దృక్షేత్రేశరలోచనేపరిణయేహ్యాష్టాసుపుత్రప్రదాదంపత్యోరితరేనదాకలహదావర్గేషుముఖ్యాస్త్వయమ్॥ వా॥ అ॥ అథమాహేంద్రవర్గమాహ॥ స్త్రీభాద్యమితి॥ స్త్రీభాద్యంవధూనక్షత్రమారభ్య । పరభాంతంవరనక్షత్రపర్యంతమేవ గణయేత్ । ఏవకారఃవరనక్షత్రమారభ్యవధూనక్షత్రాంతగణనాయోగ్యవ్యవచ్ఛేదార్థకః। ఏవంగణనాయాంక్రియమాణాయాంసత్యాంవేదఃచతుర్థనక్షత్ర। సప్తమదిక్త్రయోదశరసటోణేసిధిటోణయః । సప్తమనక్షత్రందిగ్దశమనక్షత్రం త్రయోదశనక్షత్రం రసాష్షట్ టోణేరేకః వామాంకప్రక్షేపేణమిళిత్వాషోడశవామాం కప్రక్షేపేణైవోత్తర త్రసంఖ్యాగ్రహణంకార్యం నిధియోనవ । టోణేరేకఃమిళిత్వాఏకోనవింశతిః దృక్షేత్రేద్వావేకవింశతిః శర

లోచనే పంచవింశతిః అష్టాష్టావర్గాణాం మాహేంద్రవర్గాః దంపత్యోస్సుపుత్రప్రదాః ఇతరే డక్కారికాఖ్యా వర్గాః కలహప్రదాః - అయంవర్గః - పరిణయే వివాహవిషయే వర్గేషు ముఖ్యః శ్రేష్ఠః। అ॥ మాహేంద్రవర్గువును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వధూనక్షత్రము మొదలు ౪-౭ ౧౦-౧౩-౧౬-౧౯-౨౨-౨౫-ఈ నక్షత్రములు మాహేంద్రవర్గములనంబడుఁగాననీ- క్షత్రములలో నొకటివరనక్షత్రమైయున్న వివాహవిషయమైయుత్తమంబగునీమాహేంద్రవర్గు శుభకరంబగునటుగాకున్న గలహకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౨౩) మూ॥ స్త్రీభాదేత్వరధిష్ణ్యయుక్తగణనాసంగుణ్యతాంసప్తభిర్హృష్టావింశతిసంఖ్యయా పగణయేద్భక్త్వైవపుంభాద్యది। తద్వత్తాంగణనాంచ భాగకరణం త్వాయుష్యవర్గస్త్వయం యచ్ఛేషేనధికేపుమైవమరణంతస్యైవమధ్యేతయోః॥ వ్యా॥ అ॥ గణితాగతాయుష్యవర్గమాహ॥ స్త్రీభాదేరితి॥ పరిణయే వివాహవిషయే స్త్రీభాదేః స్త్రీనక్షత్రప్రభృతి- వరధిష్ణ్యయుక్తగణనా వరనక్షత్రాంతే నాభిజిత్సహితేనయుక్తగణనాయాం తాంగణనాంసప్తభిస్సప్తసంఖ్యయా- సంగుణ్య అష్టావింశతిసంఖ్యయా భక్త్వా విభజ్య। శేషమేవనిక్షిపేత్ -లబ్ధేన ప్రయోజనాభావాత్। పుంభాద్యపి పునః పుంనక్షత్రమారభ్య। స్త్రీనక్షత్రాంతయుక్తగణనాయాం। తాంచగణనాం భాగకరణంవిభాగక్రియాంచ। తద్వత్ పూర్వవత్సప్తభిస్సంగుణ్య అష్టావింశతిసంఖ్యయా విభజ్య శేషంనిక్షిపేత్। ఏవంసతి। యచ్ఛేషే। యస్య పురుషస్య సంబంధిని శేషే అనధికే స్త్రీశేషాన్న్యూనే సతి। తయోర్దంపత్యోర్మధ్యే తస్యైవ పురా ప్రథమతః మరణం। స్త్రీశేషే అనధికే సతి। స్త్రియాః ప్రథమతో మరణమితి వేదితవ్యం। అయమేవాయుష్యవర్గ ఇత్యుచ్యతే। ఉభయోశ్శేషాసమాయదిదంపత్యోర్మరణం। యుగపదిత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ గణితాగతాయుష్యవర్గువును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కన్యాజన్మనక్షత్రము మొదలు వరజన్మనక్షత్రమువరకు గణనచేసి యా సంఖ్యను ౭టిచే గుణించి ౨౮ చేత భాగింపగా శేషించిన సంఖ్యనట్లుంచి మరల వరనక్షత్రము మొదలు కన్యానక్షత్రమువరకు గణనచేసి యా సంఖ్యను బూర్వమువలె గుణించి భాగింపగా శేషించిన సంఖ్యముందు శేషింయున్న సంఖ్యకంటెనధికముగనుండనేని పురుషునికంటె ముందువనితకాలముసేయును। సంఖ్యాద్వయము సమంబగు శేషించియుండనేని యుభయులకు సమకాలమున మరణము సిద్ధించునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౨౪) మూ॥ ఆయాస్స్వర్ధ్వజధూమసింహశునకాఖుక్షౌ ఖరాఖ్యోగజః కాకోష్టావితిచైకమేకమశుదుతత్పాద్రిగాదీదస్రాద్యపి। శిష్టంభత్రితయంభవేత్స

రిణయేస్వస్యాయధిష్ణ్యదత సత్త్వంచమభంతయోః కలహాకృత్స్యాదాయ
వర్గస్స్వయమ్॥ వ్యా॥అ॥ఆయవర్గమాహ॥ఆయాఇతి॥ధ్వజధూమ సింహశునకాఃఉ
క్షా ఖరాఖ్యాః।గజః। కాకః।ఇత్యష్టౌప్రాగాద్యాయాస్స్యుః దప్రాదిఅశ్విన్యాది।ప
క్షైకముడునక్షత్రంతత్ప్రాగాదతేషాంధ్వజాద్యాయానాంప్రాగాది। పునఃపునః
త్రివారంగణయేత్ తథాచత్రిరావృత్త్యాచతుర్వింశతినక్షత్రాణిభవంతిశేషంత్రి
రావృత్త్యాశిష్టంభత్రితయంనక్షత్ర త్రితయంస్వస్యాయధిష్ణ్యాదితః ధ్వజధూమ
సింహాయస్థితనక్షత్రాదితఃపునర్భవేత్ ।అయమర్థః । ప్రాచ్యాంధ్వజాయేఅశ్వి
న్యాశ్లేషానూరాధాపూర్వాభాద్రాః।ఆగ్నేయ్యాంధూమాయేభరణీమఘాజ్యే
ష్ఠోత్తరాభాద్రాఃదక్షిణస్యాంసింహాయేకృత్తికా పేర్వఫల్గు మూలా రేవత్యః
నైరృత్యాంశునకాయేరోహిణ్యుత్తర ఫల్గునిపూర్వాషాఢా ప్రతీచ్యాంవృష
భాయేమృగశీర్ష హస్తోత్తరాషాఢాఃవాయవ్యాఖరాయేఆర్ద్రా చిత్రాశ్రవణాని
ఉదీచ్యాంగజాయేపునర్వసూస్వాతీధనిష్టాఃఈశాన్యాంకాకాయేపుష్యవిశాఖా
శతభిషజః । భవంతిపరిణయేవివాహేతత్త్వంచమభంయస్మిన్నాయేపున్నక్ష
త్రంతత్పంచమాయస్త్రీనక్షత్రంవిద్యతేచేత్ తయోర్ద్వంపత్యోఃకలహకృద్భవేత్
ధ్వజాయేఅశ్వినీపురుషభంతత్పంచమేవృషభాయేతత్పంచమంస్త్రీ నక్షత్రంమృగ
శీర్షంయదితయోః। సరస్పరంపంచమవర్గో భవతితయోఃపరస్పరవిరుద్ధత్వాద్దం
పత్యోఃకలహకృదితిభావః।విరోధవిచారస్తువాస్తుగ్రంథతరణేవక్ష్యమాణత్వాత్ ఇ
హావిస్తరభయాన్నలిఖ్యతే।అయమేవాయవర్గ ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ ఆయవర్గము జెప్ప
చున్నాడ॥ తా॥తూర్పుమొదలగుదిక్కులయందు క్రమంబున ధ్వజధూమ సింహ।
శునక।వృషభ।ఖర।గజ।కాకాయములగుచున్నవిఅష్టవిధాయములలోధ్వజాయ
ముమొదలు ।అశ్విన్యాదికముగా౨౭నక్షత్రములమువ్మారుగణనచేయగా శే
షించినమూడునక్షత్రములనుధ్వజాద్యాయత్రయమునగణనచేయవలయునిట్లు
గణనచేయుగావచ్చినినక్షత్రమున్నఆయమునకు। ౫వ ఆయమునవరనక్షత్రమున
కు।౫వదగునన్నియనక్షత్రమున్నగలహాకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౨౫) మూ॥ కన్యాకుంభతులాధనుర్ధ్నరయుజాంత్యక్త్వామృగం
కరుటంసింహంచైవఝషం వివాహసమయే వశ్యాశ్చశేషాగృహాః । త్యక్త్వా
వశికమేవసర్వ నిలమాస్సింహస్య పశ్యాస్తథాజ్ఞాతవ్యా అపితౌళికాశ్చభక
రావశ్యాఖ్యయోగాస్త్వమీ॥ వ్యా॥ అథవశ్యవర్గమాహ॥ కన్యేతి॥ కన్యాకుంభ
తులాధనుర్ధ్నరయుజాం ఆద్యాస్త్రయః ప్రసిద్ధాః ధనుర్ధ్నరయుక్ ధనుషః ప
రార్థఇత్యర్థః ధనుషః పూర్వార్థఅశ్వాకారః । ఉత్తరార్థో నరాకారఇతిప్రసి
ద్ధేః। తేషాంచతుర్ణాంక్రమేణమృగం । కరుటంసింహంఝషంచవివాహసమ

మే-త్యక్త్వా శేషాః గృహాః రాశయః సర్వేషాం వశ్యాః-ఏవం సర్వత్రాపూర్వ్యాం సింహస్య వృశ్చిక మేవ వృశ్చిక మాత్రం త్యక్త్వా సర్వేషాం యోః సర్వరాశయః వశ్యా ఇతిజ్ఞాతవ్యాః। అమీవశ్యాఖ్యయోగాః శుభకరాః తౌళికాయోగా అపిశుభకరాః తౌళికాయోగవిచారస్తు దైవజ్ఞవిలాసేస్పష్టః విస్తరభయాన్నేహాలిఖ్యతే॥ అ॥ వశ్యవగుణము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహకాలమునందు కన్యారాశికిమకరరాశిని కుంభరాశికి కర్కటరాశిని తులారాశికి సింహరాశిని । ధనురుత్తరార్ధమునకు మీనరాశిని సింహమునకు వృశ్చికరాశిని బరిత్యజించి తక్కిన సకలరాసులు । సకలరాసులకును వశ్యంబులనంబడు గాన నీవశ్యయోగంబులును దైవజ్ఞవిలాసమను గ్రంథమునవిశదంబుగ జెప్పబడియున్న తౌళికాయోగంబులును వివాహవిషయమై శుభకరంబులగుననుట॥ *

(౧౨౬) మూ॥ పర్యాయత్రితయేనవోడుషుదూర్ధిష్ణ్యాదిశస్తత్ఫలం మృత్యుప్రీతివిపత్సుఖాతిఁపశుకృద్రోగప్రజాకృన్మిత్రద్విట్ । పుంభాంతంగణయే తయోః పరిణయే వర్గోదినాఖ్యస్త్వయం పుంభాదిజగణ పత్యోర్వాథఫలం పూర్వోక్తమత్రాపిచ॥ వ్యా॥ అ॥ అథదినకూటమాహ॥ పర్యాయేతి॥ ఉదూర్ధిష్ణ్యాదితః వధూనక్షత్రమారభ్య పుంభాంతం పురుషనక్షత్రాంతం గణయేత్ । ఏవం గణనాయాం సత్యాం పర్యాయత్రితయే త్రిషుపర్యాయేషు నవోడుషు । నవసు తేషు నవనక్షత్రాణామిత్యర్థః క్రమాత్ మృత్యుః। ప్రీతిః। విపత్ సుఖం ఆర్తిః। పశుకృత్ రోగకృత్ । ప్రజాకృత్ । అమిత్రకృత్ । శత్రుకృత్ । ఇత్యేతత్ఫలం తయోర్దంపత్యోర్భవతి। పరిణయే వివాహసమయె అయమేవ దినాఖ్యావర్గః దినకూటః పతుపుంభాది పురుషనక్షత్రమారభ్య వధూనక్షత్రాంతం గణయేత్। ఫలంతు । అత్రాపి అస్మిన్పక్షేపి పూర్వోక్తమేవేతి జగుః॥ అ॥ దినకూటమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వధూనక్షత్రము మొదలు వరనక్షత్రమువరకు లెన్నగా వరనక్షత్రము మొదటిదైయున్న మృత్యువు-౨ దైన ముదము ౩ వదైన బెడదర వదైన సుఖము ౫ వదైన మనఃపీడ ౬ వదైన పశులాభము ౭ వదైన రోగములు ౮ వదైన సంతానము ౯ వదైన శాత్రవప్రాప్తియుంగలుగును। మరల ౧౦ వదైన మృత్యువు ౧౧ వదైన ముదమిరీతిగా లెక్కచేసిన నక్షత్రములకు మున్నాడు నీ ఫలంబులనిర్ణయింపవలయు గొందఱు వరనక్షత్రాదిగనెన్నవలయునని యీఫలనిర్ణయమును జెప్పియున్నవారు తెలంగేసనియాను డః పరి॥

(౧౨౭) మూ॥ విప్రామీనకుళీరవృశ్చికగృహాస్సింహాజచాపాః కృపావేశ్యా గోమృగకన్యకాఘటతులా యుగ్మాలయాఃశూద్రజాః। దంపత్యోస్సుభ దైకజాతిరశుభా శ్రేష్ఠాతుజాతిస్త్రియాహీనా చేదథమధ్యమా పరిణయే పుంజాతిరాశేస్తయోః॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాంశ్లోకాభ్యాంజాతివర్గమాహ॥ విప్రా

ఇతి॥ మీకుళీరవృశ్చికగృహాః త్రయో రాశయో పప్రాః విప్రజాతయః సింహాజజాపాస్సింహమేషధనూంషి క్షత్రియోనృపాః క్షత్రియజాతయః గోమృగకన్యకాః వృషభమకరకన్యాః వైశ్యజాతయః తేషాంఫలమాహ - దంపత్యోరేకజాతిశ్చేచ్ఛుభదా పుంజాతిరాశేః పురుషరాశ్యపేక్షయా స్త్రీరాశేర్జాతిః శ్రేష్ఠా చేదశుభాసమా స్యాత్ - స్త్రీజాతిః పుంజాతేరూన్యా చేన్మధ్యమా తత యోర్దంపత్యోః మధ్యమఫలదా స్త్రీరాశిః బ్రాహ్మణజాతిః పుంరాశిః క్షత్రియాదిజాతిశ్చేదశుభా॥ పుంరాశి బ్రాహ్మణజాతిః స్త్రీరాశిః క్షత్రియాదిరాతిశ్చేన్మధ్యమేతిఫలితోర్థః॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేత జాతివర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మీనకర్కాటవృశ్చికరాసులుబ్రాహ్మణవర్ణములు- సింహ- మేష- ధనుపులు క్షత్రియవర్ణములు- వృషభమకరకన్యకలు వైశ్యవర్ణములు- కుంభతులామిథునములు శూద్రవర్ణములు ఇందుకుఫలం బేమియనిన దంపతుల రాసులొకవర్ణముగలవైయున్న శుభకరంబులగును - వధూరాశి వరరాశికంటెను త్తమవర్ణముగలదయియున్న నశుభకరంబగును హీనవర్ణముగలదయియున్న మధ్యమఫలంబగునని తాత్పర్యము॥

(౧౨౮) మూ॥ విప్రక్షత్రవిశశ్చతుర్థకులజాయే పంచమాస్సంకరాష్షష్ఠాష్షశ్చేభవర్ణజా భువిజనా విప్రాదిదస్రాదితః। శిష్టంభత్రితయంత్వజాంఘ్రిభముఖం త్రైవర్ణికానాం భవేదృక్షాణామపి రాశిజాతిఫలవద్వర్ణాఖ్య వర్గ స్త్వయమ్॥ వ్యా॥ విప్రేతి॥ విప్రక్షత్రవిశః బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యాః- చతుర్థకులజా శూద్రాశ్చ పంచమాశ్చ- సంకరాః షష్ఠాశ్చ యే జనాః- తేష ధవర్ణాః భువిమానాలోకే ప్రసిద్ధాః - దస్రాదితః అశ్విన్యాద్యార్ద్రాంతానాం షణ్ణాంక్రమేణ- విప్రాదిబ్రాహ్మణాదివర్ణా భవంతి - ఏవం పునః పునః గణయేత్తు ఏవం చతురావృత్త్యా చతుర్వింశతి నక్షత్రాణి భవంతి- అజాంఘ్రిభముఖం- పూర్వాభాద్రాదికం - శిష్టంభత్రయం నక్షత్రత్రయం - త్రైవర్ణికానాం బ్రహ్మక్షత్రవిశాంక్రమేణ భవేత్తు- ఏతదుక్తం భవతి - అశ్వనిపునర్వసూహస్తమూలాపూర్వాభాద్రాణాం బ్రాహ్మణవర్ణః - భరణిపుష్యచిత్రాపూర్వాషాఢోత్తరాభాద్రాణాం క్షత్రియవర్ణః కృత్తికాశ్లేషాస్వాత్యుత్తరాషాఢా రేవతీనాం వైశ్యవర్ణః రోహిణీమఘావిశాఖాశ్రవణానాం శూద్రజాతిః- మృగశీర్షపూర్వఫల్గున్యనూరాధాధనిష్ఠానాం పంచమజాతిః- ఆర్ద్రోత్తరాజ్యేష్ఠాశతభిషజాం సంకరజాతిరితి- ఋక్షాణాం జాతేః ఫలం- రాశిజాతిఫలవత్తుద్రష్టవ్యం- దంపత్యోర్నక్షత్రజాతిరేకాచేచ్ఛుభకరా - శ్రేష్ఠా స్త్రీ చేదశుభాన్యూనా చేన్మధ్యమా అయమేవవర్ణాఖ్యవర్గ ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ నక్షత్రజాతి వర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పుడమియందు బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యశూద్రపంచమసంకరం

బులను నారుపణములుగలవు-ఆయారువర్గములలో బ్రాహ్మణాదివర్గములనుండ క్రమముగ నశ్విన్యాదినక్షత్రముల నలుమూడు నెన్నగా [illegible] నక్షత్రములు బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయములయందు లెన్నవలయు। ఇట్లు గణింపగా దంపతుల నక్షత్రముల ఏకవర్ణముగలవై యున్న శుభకరంబులగును వధూనక్షత్రము వరున క్షత్రమునకు నెనుత్తమవర్ణముగలదై యున్న శుభకరంబగును। హీనవర్ణము గలదైన నశుభంబగునని తాత్పర్యము॥ ❀

(౧౯) మూ॥ దస్రాంతకశివాధిభాని పుష్యాదీని క్రమాద్వ[illegible] జ్యేష్ఠాదిశ్రవణాది రేవతీముఖం చ త్వాష్ట్రం చ త్వాష్ట్రం చ। దంపత్యోశ్చ గణద్వయే [illegible] ఖేష్వేకైకభ వైరకృచ్చిత్రాచంద్ర వసూడునాపరిణయే వేధాఖ్య [illegible] యః॥ వ్యా॥ అథ వధావర్గమాహ॥ దస్రాదీని త్రీ॥ దస్రాదీని। అశ్విన్యాదీని చ [illegible] శివాదిభాని ఆర్ద్రాదిభాని చ త్వాష్ట్రాణి [illegible] భాదీని చ త్వాదినక్షత్రాణి। క్రమాద్గణ[illegible]త్ జ్యేష్ఠాదిశ్రవణాది[illegible] అశ్విన్యాదీనాం జ్యేష్ఠానూరాధావిశాఖాస్వాత్యో వైరకృతో భవంతి శ్రవణాదిష్వ[illegible] ఆర్ద్రాదీనాం చతుర్ణాం శ్రవణోత్తరాషాఢాపూర్వాషాఢామూలా వైరకృతః। రేవతీముఖం మఘాదీనాం చతుర్ణాం రేవత్యాదిష్వ[illegible] రేవత్యుత్తరాభాద్రాపూర్వాభాద్రాశతభిషజః వైరకృతో భవంతి దంపత్యో జన[illegible] సనక్షత్ర[illegible] గణద్వయే ఏకైకభం వైరకృత్ అశ్విని జ్యేష్ఠయోః- భరణ్యనూరాధయోః కృత్తికావిశాఖయోః రోహిణీస్వాత్యోః ఆర్ద్రాశ్రవణయోః- పునర్వసూత్తరాషాఢయోః - పుష్యపూర్వాషాఢయోః ఆశ్లేషామూలయోః మఘారేవత్యోః పూర్వఫల్గున్యుత్తరాభాద్రయోః ఉత్తరఫల్గునిపూర్వాభాద్రయోః హస్తశతభిషజోః - అన్యోన్యం వైరమిత్యర్థః చిత్రాచంద్రవసూచు నా చిత్రామృగశీర్ష ధనిష్ఠానాం పరస్పరం వైరకృత్ - త్రయాణాం ద్విపాన్నక్షత్రత్వాదితి భావః - కించ చతుష్పాన్నక్షత్రాణామేవాన్యోన్యం వైరం త్రిపాన్నక్షత్రాణామన్యోన్యవైరమితి భావః - అయమేవ వేధాఖ్యోవర్గః॥ అవేదార్గము జెప్పుచున్నాము॥ తా॥ అశ్విని జ్యేష్ఠలకు భరణ్యనూరాధలకు కృత్తికావిశాఖలకు రోహిణీస్వాతులకు ఆర్ద్రాశ్రవణములకు పునర్వసూత్తరాషాఢలకు పుష్యపూర్వాషాఢలకు- ఆశ్లేషామూలలకు- మఘారేవతులకు పూర్వఫల్గున్యుత్తరాభాద్రలకు- ఉత్తరఫల్గునిపూర్వాభాద్రలకు- హస్తశతతారలకు పరస్పర వేధగల్గియుండును గాననీనక్షత్రములజరిటలలో నొకజంటదంపతులజన్మనక్షత్రద్వయమైయుండెనేని దంపతులకు గలహాకరంబగును ద్విపాన్నక్షత్రములగు చిత్రామృగశీర్ష ధనిష్ఠలును పరస్పర వైరము గల్గియుండునని తాత్పర్యము॥

(౧౩౦) మూ॥ తార్క్ష్యః పింగః కాకకస్తు టఖగాః [illegible]

మాత్రేషాంబాణరసర్తుమార్గణాశరాదప్రాదితాత్స్యాద్యపి । దంపత్యోరపి
జన్మభేపరిణమేయద్యేకపక్షిస్థితే ప్రీతిస్స్యాత్కలహంఖగద్వయగతే చేత్పక్షిప
గాస్త్వయం॥ వ్యా॥ అ॥ పక్షివర్గమాహ॥ తార్క్ష్య ఇతి॥ తార్క్ష్యో గరుడః గరుత్మా
న్గరుడవస్తార్క్ష్య ఇత్యమరః - పింగళః పక్షివిశేషః కాకో వాయసః కుక్కుటః ప్రసి
ద్ధః బర్హిణః మయూరః॥ ని॥ మయూరో బర్హిణో బర్హీ ఇత్యమరః - ఇత్యేతే పంచ
ఖగాః పక్షిణో జ్ఞేయాః తేషాం పంచఖగానాం సంబంధిద్రాక్ష్ణాం పంచఖగా
అధిపతయ ఇత్యర్థః - బాణ అశ్విన్యాది పంచకస్య - తార్క్ష్యః రసః ౬ ఆర్ద్రాదిషట్క
స్యపింగళః - ఋతుః ఉత్తరాదిషట్కస్య కాకః మార్గణాః జ్యేష్ఠాదిపంచకస్య
కుక్కుటః శరః ధనిష్ఠాదిపంచకస్య బర్హీ అధిపతిః - ఏవంచ సతి దంపత్యోః జనన భే
జన్మనక్షత్రే ఏకపక్షిస్థితే యది ప్రీతః దంపత్యోరన్యోన్యం ప్రీతిస్స్యాత్ - ఖగద్వ
గతే పక్షిద్వయగతే యది కలహస్స్యాత్ - అయమేవ పక్షివర్గ ఇత్యుచ్యతే॥
అ॥ పక్షివర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్విని మొదలు ౫ నక్షత్రములకు గరుడప
క్షియు ఆర్ద్ర మొదలు ౬ నక్షత్రము పింగళమనియు - ఉత్తర మొదలు ౬ నక్షత్ర
ములకు కాకము జ్యేష్ఠాదిపంచకమునకు కోడియు - ధనిష్ఠ మొదలు ౫ నక్షత్రము
లకు నెమలియు నధిపతులగుటవలన - నీయాధిపత్యములలో వివాహవిషయమై
వధూవరుల జన్మనక్షత్రముల - కొకపక్షియధిపతియైయున్న - దంపతుకొకరి
యందొకరికి ప్రీతి గలిగియుండును- ※

(౧౩౧) మూ॥ లింగానిత్రయాని తానీవిలిఖేద్రేఖాశ్చతస్రో గతాస్తి
ర్యక్తత్రహలింగరజ్జురితి తద్వాయవ్యకోణాదితః । తత్రాపి క్రమశః ప్రదక్షిణ
విధౌ తిర్యగ్ద్విరేకాంగతు దంపత్యోర్యదిజన్మభేపరిణయేస్యాత్తాంస్తు వైరప్రదే॥
వ్యా॥ అ॥ అథరజ్జువర్గమాహ॥ లింగానీతి॥ త్రితయానిలింగానిత్రీణిలింగాకా
రాణితానిప్రసిద్ధానిపవిలిఖేత్ । తత్రలింగాకారరేఖాత్రవతమే - తిర్యగ్గతాశ్చత
స్రో రేఖావిలిఖేత్ - తతస్తద్వాయవ్యకోణాదితి - వాయవ్యకోణమారభ్యేతి
యావత్ - ప్రదక్షిణవిధౌ ప్రదక్షిణక్రమేణేత్యర్థః - దస్రాదిక్రమశః అశ్విన్యా
దిక్రమాత్సప్తవింశతినక్షత్రాణి చవిలిఖ్యేత్తు - ఏవం విలిఖితేసతి దంపత్యోర్జన్మ
భే జన్మనక్షత్రే కృత్తికాణి - తిర్యద్విరేఖాంగతే ప్రాప్తే యదిస్తు వైరగ పరిదేదంప
త్యోః పరస్పరం అత్యంతకలహ ప్రదేస్స్యాత్తాంపరిణయే అయమేవలింగరజ్జు
రిత్యుచ్యతే॥ అ॥ రజ్జువర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నిడుపుగ మూడు లింగాకా
ర రేఖలు వ్రాసియా రేఖలమీద నాలుగడ్డగీటులు గీచియందు వాయవ్యకోణము
మొదలు ప్రదక్షిణక్రమముగ నశ్విని మొదలు ౨౭ నక్షత్రములునుంచగా నదువధు
దూవరుల జన్మ నక్షత్రములా యడ్డగీట్లలో నొక రేఖయందున్న నపుడు దంపతుల

కుగలహప్రదాయిలగుదురని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౩౨)మూ॥ బ్రహ్మాణీచ కుమారశక్తిః అథ సా వారాహీశక్తిః క్రమాన్న ధా సా వైష్ణవీ తదను సా మాహేంద్రశక్తిస్తతః। చాముండీ చ మాహేశ్వరీ తదను సా క్రమాత్ పృష్ఠదిక్షు శక్తయో హ్యుత్పత్తిస్థితినాశనే చ గదితాస్త్వన్యోన్య హేతుభూతా ఇతి॥ వ్యా॥ అథ శ్లోకద్వయేన యోగినీర్గమాహ॥ బ్రహ్మాణీతి॥ క్రమాత్ బ్రహ్మాణీ ప్రాచ్యాం। అథ ఆగ్నేయ్యాం కుమారశక్తిః దక్షిణస్యాం సా వారాహీశక్తిః అథ నైరృత్యాం క్రమాన్ధాశక్తిః అథ ప్రతీచ్యాం సా వైష్ణవీశక్తిః తదను తదనంతరం వాయవ్యాం మాహేంద్రశక్తిః తతః అనంతరం ఉదీచ్యాం చాముండీ చాముండీశక్తిః తదను ఈశాన్యాం సా। ప్రసిద్ధా- శ్రీః అస్యాం చిత్యమాయా యా సా మాహేశ్వరీశక్తిరేతాస్త్వష్టదిక్షు శక్తయః ఉత్పత్తిస్థితినాశనే చ సమాహారద్వంద్వమేతత్ ఉత్పత్త్యాదికే నాశనే చ హేతుభూతాః కారణభూతాః స్యురితి గదితాః ఉక్తాః శాస్త్రజ్ఞైరితి శేషః॥ అ॥ యోగినీవర్గము నుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రహ్మాణి-కౌమారి-వారాహి- ప్రసిద్ధవైష్ణవి- మాహేంద్రి- చాముండి శ్రీ-మాహేశ్వరి-అనునవి క్రమముగను ప్రాగాద్యష్టదిక్కులను బడుటయుగాక యుత్పత్తిస్థితినాశములకు గారణభూతలగునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౩౩) మూ॥ బ్రాహ్మ్యాద్యష్టసుయోగినీష్వపభవేదేకైకభం క్రతస్త్రిష్టం భత్రితయం సజాతిరివ తత్ప్రాగాదిసంస్థాస్వపి। దంపత్యోరపి జన్మధిష్ణ్యయోర్యద్యేకవర్గం గతే ప్రీతిస్స్యాత్ కలహప్రదాం ఉభయోస్స్యాద్భిన్నశక్తివర్గస్థయమ్॥ వ్యా॥ అథశక్తీనాం ప్రయోజనమాహ॥ బ్రాహ్మ్యాదీతి॥ బ్రాహ్మ్యాద్యష్టసు యోగినీషు పూర్వోక్తాసు - ప్రాగాద్యష్టశక్తిషు సతీషు అశ్విన్యాదితః ఏకైకభం ఏకైకస్యాం దిశి ఏకైకనక్షత్రం క్రమేణ నిక్షిపేదితి శేషః పర్యాయత్రయేణ నిక్షిప్తే సతి చతుర్వింశతి నక్షత్రాణి భవంతి ఏవం చ శిష్టం భత్రితయం పూర్వాభాద్రాది నక్షత్రత్రితయం ప్రాగాది సంస్థాసు బ్రహ్మాణీకుమారీ వారాహీషు తిసృషు సజాతిరివ నిక్షిపేత్ - ఏవం నిక్షిప్తే పరిణయే దంపత్యోః జన్మనక్షత్రే కర్హ్యణి- ఏకవర్గం ఏకశక్తిసంజ్ఞకవర్గం గతేస్యాతాం యది దంపత్యోః ప్రీతిస్స్యాత్- అన్యథా ఉక్తవైపరీత్యే భిన్నవర్గం గతే చేత్ - తన్నక్షత్రద్వయం ఉభయోర్దంపత్యోః కలహప్రదస్స్యాత్ - అయమేవ శక్తివర్గ ఇత్యుచ్యతే అయమాశయః ప్రాచ్యామశ్విన్యాశ్లేషానూరాధా పూర్వాభాద్రాశ్చేతి। సః ఆగ్నేయ్యాం భరణీమఘా జ్యేష్ఠోత్తరభాద్రాశ్చేతి। సః దక్షిణస్యాం కృత్తికా పూర్వాఫల్గునీమూలా రేవత్యశ్చేతి నైరృత్యాం రోహిణ్యుత్తరఫల్గునీపూర్వాషాఢాస్తిస్రః - ప్రతీచ్యాం మృగశిరోహస్తోత్తరాషాఢాః - వాయవ్యాం ఆర్ద్రాచిత్రాశ్రవణాని ఉదీచ్యాం పునర్వసూస్వాతీధనిష్ఠాః - ఈశాన్యాం పుష్యవిశాఖాశతభిషజో బా

ధ్యా॥ అ॥పూర్వశ్లోకమందు జెప్పంబడినయిష్టశక్తులకుప్రయోజనమును జెప్పచున్నాడు.॥ తా॥తూర్పుదిక్కు మొదలష్టదిక్కులకునశ్విని మొదలొక్కొక్కదిక్కునకొక్కొక్కనక్షత్రమువరుసనక్రమముగ౨౭నక్షత్రములుసంపూర్ణముగవరకనువిభజింపగావధూవరులజన్మనక్షత్రము లొకశక్తిసంబంధముగలైయున్నపరస్పరమైత్రికరంబగునట్లు గాకున్నగలహకరమగునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౩౪)మూ॥ విశ్వాశ్లేషరతత్త్వయోదకవసుస్థాణ్వంత్యశక్రాంతకత్వష్ట్రాదిత్రితయాభిధాఃపరిణయేస్త్రీలింగతారాస్త్వమాః । తారాస్యుశ్చనపుంసకాశ్శతభిషఙ్మాలేందవశ్చామరాః పుంతారాస్త్వశుభాన్యలింగజనితాప్రీతిస్వలింగర్క్షజా॥ వ్యా॥అ॥అథలింగవర్గమాహ॥విశ్వేతి॥విశ్వేఉత్తరాషాఢాఅశ్లేషాచతుష్టయంఆశ్లేషామఘాపూర్వాఫల్గున్యుత్తరఫల్గునః ఉదకంపూర్వాషాఢా-వసుః-ధనిష్ఠా-స్థాణుః-ఆర్ద్రా।అంత్యోరేవతీ-శక్రః-జ్యేష్ఠా-అంతకోభరణీత్వష్ట్రాదిత్రయం-చిత్రా స్వాతీవిశాఖాః- ఇమాశ్చతుర్దశస్త్రీలింగతారాః-శతభిషఙ్మాలేందవః-శతభిషఙ్మూలమృగశీర్షాణినపుంసకతారాస్యుఃఅవరాః క్తావశిష్టాఃఅశ్వినీకృత్తికారోహిణీపునర్వసూపుష్యహస్తానూరాధాశ్రవణపూర్వాభాద్రోత్తరాభాద్రాదశపుంలింగతారాస్స్యుః అన్యలింగజనితాతారాఅశుభాస్వలింగర్క్షజాప్రీతిశ్శుభకరేత్యర్థః-దంపత్యోర్జన్మనక్షత్రద్వయంఏకలింగంచేచ్ఛుభంభిన్నలింగంచేదశుభమితి వేద్యం॥ అ॥లింగవర్గమును జెప్పచున్నాడు॥ తా॥ఉషా-ఆశ్లే-మ-పుబ్బ-ఉత్తర-పూషాఢా-ఆర్ద్రా-రే-జ్యే-భ-చి-స్వా-వి- ఈ౧౪నక్షత్రములుస్త్రీలింగములు- శ-మూ- మృ-ఈ౩నక్షత్రములు-నపుంసకలింగములుతక్కిననక్షత్రములు- పుంలింగములు- ఈలింగనిర్ణయమునకుఫలమేమనినదంపతులజన్మనక్షత్రములొకలింగముగలవైయున్నపరస్పరప్రీతికరంబగునట్లు గాకున్నగలహకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౩౫) మూ॥ భూవార్యగ్నిమరున్నభాంసిచమహాభూతానిపంచక్రమాత్తేషాంబాణరసర్తుమార్గణశరాదస్రాదిభామ్యాద్యపి । ఏకస్యోడుజభేవేదపరభంవహ్న్యాభవచ్చేత్తరయోర్మృత్యుస్స్యాదపరేశుభాఃపరిణయే భూతాఖ్యవర్గస్త్వయమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథభూతవర్గమాహ॥భూవారీతి॥భూః పృథివివాఃజలంఅగ్నిఃతేజః మరుత్ వాయుః-నభః- ఆకాశః- ఏతాఃపంచమహాభూతానిభవంతి - భూమ్యాదిపృథివ్యాదీనాందస్రాది అశ్వినీప్రభృతిక్రమాత్ బాణరసర్తుమార్గణశరాఃఆయుష్యగ్ధఃపృథివ్యాఃబాణఃఅశ్విన్యాదిపంచకం - జలస్యరసాఆర్ద్రాదిషట్కం- అగ్నేః ఋతవః ఉత్తరఫల్గున్యాదిషట్కం- మరుతః, మార్గణః- జ్యేష్ఠాదిపంచకంఆకాశస్యశరాః ధనిష్ఠాదిపంచకం- ఏవంచసతిఏకస్యదంపత్యోరన్యతరస్య- ఉడునక్షత్రజాతేఆర్ద్రాదిషట్కభవేత్ అపర

భంఅపరస్య భయోరన్యతరస్య నక్షత్రంవహన్నుత్తరఫల్గున్యాదిష ట్కభవే
చ్చేత్ తయోః దంపత్యోర్మృతిస్స్యాత్ పరిణయేవివాహవిషయే· అప రేడక్తారిక్తా
శ్చ భాంశయుం భూతాఖ్యోవర్గః॥ అ॥ భూతవగుణ వును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రసి
ద్ధంబులగు పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశము లనెడు పంచభూతములకునశ్విని మొద
లుకొని నక్షత్రములలో క్రమంబున పృథివికినక్షత్రములు - జలమునకు నక్షత్ర
ములు- తేజస్సునకు నక్షత్రములు- వాయువునకు నక్షత్రములు-ఆకాశమునకు
నక్షత్రములు,నీరీతినివిభజింపగ దంపతులజన్మనక్షత్రములలోనొకనక్షత్రము
లు తేజోనక్షత్రముగనుండి మఱియొకనక్షత్రముజలభూతనక్షత్రముగనుండినేని
మృత్యుప్రదంబగునట్లుగాకున్నశుభఫలరంబగునని టు॥ *

(౧౩౬) మూ॥ ఇంద్రాగ్నియమఅసురశ్చవరుణోవాయుఃకుబేరశ్శివః
గాదిప్రభవోదినాదితియోస్స్యేకైకశష్షోడశ। నాసత్యాదికమేకమేకముడుతచ్చి
ష్టత్రయంపూర్వవత్పూర్వాద్యష్ట భగాశ్చకేతురహితాః ప్రాదిషస్థాపితాః॥
వ్యా॥అ॥అథ ద్వాభ్యాంశ్లోకాభ్యాంచంద్రయోగవర్గమాహ॥ ఇంద్రాగ్నీః। ఇంద్ర
శ్చఇంద్రాగ్నియమః ప్రసిద్ధః ఆసురోనిర్ఋతిః-వరుణః-వాయుఃకుబేరఃశివఃఇత్య
ష్టావేతేప్రాగాదిప్రభవః ప్రాగాద్యష్టదిశామధిపతయః ఏవందినాదితిథయఃది
నాదిః ప్రతిపత్ సైవాదిర్యేషాంతేతథోక్తాఃతనాదయష్షోడశతిథయఃతేష్వేకైక
శఃఏకైకదినంఏకైకస్యాంప్రాచ్యాం దిశిక్రమేధద్విరావృత్త్యాస్థాప్యంఏవంనాస
త్యాదికంనాసత్యావశ్వినీసైవఆదిర్యస్యతత్తథోక్తం॥ని॥నాసత్యావశ్వినావథప్రా
వాశ్వినేయాచతావుభావిత్యమరః ఏకైకముడునక్షత్రం చప్రాగాద్యష్టదిక్షుక్ర
మేణత్రిరావృత్త్యాస్థాప్యంతదాచతుర్వింశతి గ్భవతితచ్ఛిష్టత్రయంతేషాం నక్ష
త్రాణాంశిష్టత్రితయంపూర్వవత్పూర్వాది దిక్షుస్థాప్యం కేతురహితాః కేతుభి
న్నాఅష్టభగాఅష్టగ్రహాప్రాగాదిదిక్షుస్థాపితాఃస్థాపనీయాఇత్యర్థః॥ *

(౧౩౭)మూ॥ దంపత్యోరపిజన్మధిష్ణ్యవశతోజ్ఞాత్వాచతాంతాందిశం
తత్రస్థోడుపతిగ్రహేంద్రతిథిదిజ్నాథారిసామ్యేష్టతామ్। తేషామైత్రవశాచ్చ
మైత్రముభయోస్సామ్యేసమత్వంతథాశత్రుత్వయంయదిశత్రుత్వైనశభృద్యో
గాఖ్యవర్గస్త్వయమ్॥ వ్యా॥ దంపత్యోరితి॥దంపత్యోఃజన్మధిష్ణ్యవశతఃజన్మనక్ష
త్రవశాత్ - తాంతాంపురుషనక్షత్రాధిష్టితాందిశంస్త్రీనక్షత్రాధిష్టితాందిశం
జ్ఞాత్వాతత్రస్థోడుపతిగ్రహేంద్రతిథిదిజ్నాథారి సామ్యేష్టతాంతత్రస్థాడుప
తేఃతద్దిశస్థఃనక్షత్రాధిపతేఃగ్రహేంద్రస్యతిథిదిజ్నాథయోఃతిథినాథోధిక్నాద
శ్చతయోశ్చతేషాంచతుర్ణాం మైత్రవశాత్ మిత్రత్వేసతీత్యర్థః ఉభయోర్దంప
త్యోరపిమైత్రంమిత్రతా - తేషాంసామ్యేదంపత్యోరపి సమత్వంతథాతేషాంశ
త్రుత్వేయది దంపత్యోరపిశత్రుత్వైవ-అయమర్థస్సంపన్నః-పున్నక్షత్రాధిష్టితః

ధ్యమానానాం నక్షత్ర గ్రహతిథిదిక్పతీనాం చ స్త్రీనక్షత్రాధిష్ఠితదిశి విద్యమానానాం నక్షత్రగ్రహతిథిదిక్పతీనాం చ పరస్పరం మిత్రత్వే దంపత్యోః ప్రీతిమిత్రత్వం శత్రుత్వే శత్రుత్వం సమత్వే సమత్వమితి అయమేవ శశభృద్యోగాఖ్యశ్చంద్రయోగవర్గ ఇత్యుచ్యతే. ఈ రెండు శ్లోకములచే చంద్రయోగవర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఇంద్రాద్యధిపతులుగల ప్రాగాద్యష్టదిక్కులయందును క్రమముగా మొదలుగా ఉత్తరమునకో కృత్తికాదిగ రెండుమూడు సప్తవ్యాదినక్షత్రములు నాల్గు కృత్తికాదినక్షత్రములు పూర్తి వరకు- సూర్యాద్యష్టగ్రహంబులు నాల్గు కృత్తికాదిగను క్రమంబుగ స్థాపింపగా వరనక్షత్రము యున్న దిక్కునం జేర్పడిన నక్షత్రాధిపగ్రహాధిపతిదిక్పతులకును - వధూనక్షత్రమున్న దిక్కున జేర్పడిన నక్షత్రాధిపతులకును మిత్రత్వము కలిగియున్నచో దంపతులకు మిత్రత్వము కలుగును సమత్వము కలిగియున్నచో దంపతులకును సమత్వము కలుగును - శత్రుత్వము కలిగియున్నచో దంపతులకు శత్రుత్వము కలుగును॥ ※

(౧౩౭) మూ॥ గోత్రేశాః క్రమశో మరీచిభగవానత్రిర్వసిష్ఠోఽంగిరాః పౌలస్త్యోఽథ పులహః క్రతుః పరిణయే చ త్యాజ్యాశ్చ త్యాజ్యాశ్చ । దస్రాదీన్యపి సప్తభిర్జంఘికలహ స్స్యాదేకగోత్రం గతే దంపత్యోర్యదిజన్మధే వసతతం గోత్రాఖ్యవర్గస్త్వయమ్॥ వ్యా॥ అథ గోత్రవర్గమాహ॥ గోత్రేశా ఇతి॥ మరీచిర్భగవానత్రిర్వసిష్ఠః అంగిరాః పౌలస్త్యః పులహః క్రతుః ఇత్యేతే సప్తఋషయః అశ్విన్యాదీనాం క్రమేణ గోత్రేశా భవన్తి . . . . భవన్తీతి శేషః అశ్విన్యాదిభిః సప్తభిః . . . . . . గోత్రాభవన్తీ . . . . దంపత్యోర్జన్మధే జన్మనక్షత్రే ఏకగోత్రంగతే యది దంపత్యోస్సతతం కలహస్స్యాత్-భిన్నగోత్రం గతే యది శుభమిత్యర్థః . . . . . . తే, పరిణయే వివాహవిషయే అయం గోత్రాఖ్యవర్గః॥ అ॥ గోత్రవర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గోత్రాధిపులగు మరీచ్యత్రివసిష్ఠాంగిరః పౌలస్త్యపులహక్రతువులనెడి సప్తఋషులయందును క్రమంబున సప్తజత్సహితాశ్విన్యాదినక్షత్రములు నాలుగేసి నక్షత్రములవరుసన నెన్నగా వధూవరులజన్మనక్షత్రనొకగోత్రమునొందియున్న కలహాకరంబగును సుటీ॥

(౧౩౮) మూ॥ వర్గాణాముపిపంశతిః పరిణయే జ్ఞేయాస్స్ఫుటంభూసురైస్త్రైప్రాణాం గ్రహమిత్రతైవనియతా జ్ఞాంప్రధానంగణః । స్త్రీదూరం తు విశాం ప్రధానమపరో యోన్యాఖ్యవర్గో మహానన్యేషాం శుభదోభవేత్ స్ఫుటమిదం శాస్త్రం విచింత్యంబుధైః॥ వ్యా॥ ఇత్థం వింశతివర్గాన్ ప్రపంచయిత్వేదానీం తేషు విప్రాదీనాం నియతవర్గానాహ॥ వర్గాణామితి॥ భూసురైర్జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః . . . పరిణయే వివాహవిషయే వర్గాణాముక్తవర్గాణాం వింశతిః స్ఫుటం

యథా తథా జ్ఞేయాః పింగలికాయాం త్రయాణాం తు శేషః విప్రాణాం గ్రహమిత్ర
క్షేత్రే నియతా అవశ్యకా - రాజ్ఞాం తు త్రయాణాం గణగణవర్గః ప్రధానం ముఖ్యం
విశాం వైశ్యానాం స్త్రీదూరం ముఖ్యప్రధానం అన్యేషాం శూద్రాదీనాం అపరో ము
హూర్తభేదయోగ్యా వ్యాఖ్యాతగణః శుభదో భవేత్ - ఇదం శాస్త్రం బహుధా పండితైస్తు
టం నస్యాత్ చింత్య విచారణీయం సన్నస్వరం చతుర్యోగా గణశ్శుభదా ఇత్యుక్తే ఇతర
వర్గాదీనాం నిష్ఫలత్వం స్యాత్ - తేషాం తు త్రైఖ్యేషు యోగాభావాదిచేన్న వై
వం దేశభేదేన తేషామపి గ్రంథాంతరేషు యోగసద్భావదర్శనాత్ - తథా
హి శ్లో॥ సు. హేంద్రం మాగధే గౌత్ పాంచాలే పంచనాడికా। మావ్యే నాడీరా
శికూటం గ్రహమైత్రం తథైవచ॥ చోళే విదేహే లింగం స్యాద్వశ్యం కాశ్మీరమండ
లే। వధానాం తు సపైతేషామేవ శేషేసు జ్ఞేయం॥ సర్వేరాశిగణో యోనిర్గ్రహ
మైత్రం చ శోభనమ్॥ తా॥ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు ఈ వివాహమునకు ముఖ్యముగ జూడదగిన
యోగములు వర్గములలో బ్రాహ్మణులకు గ్రహమైత్రి - రాజులకు గణవర్గము -
వైశ్యులకు స్త్రీదీర్ఘవర్గము - శూద్రాదులకు మాహేంద్రము ముఖ్యంబులు -
శేషించినవట్టి వర్గములను దేశభేదములచేత శ్రేష్ఠమైనది సప్రయత్నముగ తెలుగున
నానాదేశములయందు యోగింపబడునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౨౦) మూ॥ జన్మర్క్షే నరస్య యోజ్యమసి చేత్ స్త్రీజన్మధిష్ణ్యం బుధైర్జ
న్మర్క్షం పురుషస్య యోజ్యమసి చేత్ స్త్రీనామధేనాథవా। పున్నామ్నో న కదాచన
వీనాము తెలియన్నక్షత్ర యోగః పునరిదం పత్యోర్ద్వయోర్నామధిష్ణ్యద్వయం యద్వా
శుభం నక్షత్రయోజనాద్వా। అ॥ అథో క్తనగణ పాణిగ్రాహణజన్మనక్షత్ర సప్త
క మూలనా। జన్మర్క్షేణ కో॥ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః ద్వైవిధ్యాజ్జన్మర్క్షేణ స్త్రీ
జన్మధిష్ణ్య స్త్రీజన్మనక్షత్రం అనంతం సర్వదా యోజ్యం అథవా స్త్రీనామధేయ స్త్రీ
నామనక్షత్రేణ సహ పురుషస్య జన్మనక్షత్రం వా యోజ్యం పున్నామ్నః పురుష నా
మనక్షత్రేణ యువతేః స్త్రీయాః జన్మధిష్ణ్య యోగః న కదాచన యోగ్యః తథా
యద్వా దంపత్యోర్నామధిష్ణ్యయుగళం పునః, నామనక్షత్రద్వయం తు తయోః
దంపత్యోశ్శుభం స్యాత్। అ॥ ఈచెప్పబడిన వింశతిపగుణాలను విచారించుటకు జ
న్మనామనక్షత్రములయొక్క యోగ్యత్వములు చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వధూజన్మన
క్షత్రముతో స్త్రీజన్మనక్షత్రము చేర్చుటముఖ్యమనుటకు గాదన్న స్త్రీనామనక్షత్రము
తో వరునిజన్మనక్షత్రము చేపవలయునదియునుంగాని పత్యుంబునుభయులనా
మనక్షత్రముల జేర్చి చూడవలయు గాని వరనామనక్షత్రముతో వధూజన్మనక్ష
మునొక్కప్పుడు చేయవలదని తాత్పర్యము॥ *

(౧౨౧) మూ॥ జాతా యా తిథిమేకమేవ యువతేర్జాతస్య పాదత్ర
యం పున్నస్య పుంసాం ధృతిమేవ సంస్థారాశిస్తా పేద్యో పూర్వస్త్రనక్షత్రపు

రుషస్య భేసమపదేజాతవధ్వాః పునరాతాయాం అపరార్థమాద్యముభయో స్సందిగ్ధమృక్షంత్విదమ్॥ వ్యా॥అ॥ సందిగ్ధరాశినక్షత్రస్వరూపం దర్శయతి తత్త్వ ఏ మాహ॥ జాతాయాం ఇతి॥ విషమాంఘ్రిభేత్రపాన్నక్షత్రేజాతాయాః యువతేః స్త్రియాః-ఏకపదమేవ, విషమాంఘ్రిభేజాతస్య పుంసః పాదత్రయం చేత్పరిణ మేశుభం భవేత్, అయమేవ సందిగ్ధరాశిరిత్యుచ్యతే, ఏవం సనుపదే భేద్విపాన్నక్షత్రే, పునశ్శుభస్యార్థతః జాతస్య పురుషస్య పూర్వార్థం సమపదే భేజాతాయాః వధ్వాః అపరార్థముత్తరార్థం చేదుభయోదంపత్యోః అస్యం శుభకరమిత్యర్థః ఇదమేవ సందిగ్ధమృక్షమిత్యుచ్యతే. పదమేకమే నేద్వేవ కారేణ వ్యత్యయే అశుభకరమితిగమ్యతే॥అ॥ సందిగ్ధరాశినక్షత్రముల స్వరూపమును జెలుపుచున్నాడు॥ తా॥ త్రిపాన్నక్షత్రములయందు బుట్టినవనిత ర శిఆనక్షత్రము నొకపాదముతో జేరియుండినత్రిపాన్నక్షత్రజుడగు వరునిరాశి- ఆనక్షత్రమందు మూడుపాదములతో జేరియున్నను శుభకరంబగుననునిది సందిగ్ధరాశియనబడు ద్విపాన్నక్షత్ర పూర్వార్ధమున బుట్టినవరుండును ద్విపాన్నక్షత్రోత్తరార్ధమందు బుట్టినకన్యయు। శుభకరులగుదురది సందిగ్ధనక్షత్రమనంబడుకు ఉక్త వ్యతిరిక్తముగనున్న నశుభకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౮౩) ము॥ సూర్యస్థాలయతశ్చతుర్థమభిజిద్యద్వాముహూర్తోఽష్టమస్సాన్యత్సర్వేష్వపిమంగళేషు శుభకృద్గోధూళికం సప్తమం। ప్రాక్సూర్యోదయతో ముహూర్తఉషఇత్యంతద్వయయూత్తమం వేశ్యాదిః కరపీడనేనతుపరస్యాత్యత్రత్యేతత్పూర్వవత్॥ వ్యా॥అ॥ ఇభిజిద్గోధూళ్యుషః కాలనిర్ణయమాహ॥ సూర్యేతి॥ సూర్యస్థాలయాల్లేః సూర్యస్థితరాశేశ్చతుర్థం లగ్నమితి శేషః అభిజిదభిజిత్సంజ్ఞికస్స్యాత్ పక్షాంతరమాహ॥ యద్వేతి॥ అథవా ఇ అష్టమసూర్యోదయాదష్టమో ముహూర్తోవాభిజిత్స్యాత్ తత్సర్వేష్వపి మంగళేషు శుభకర్మసు శుభకృత్ సప్తమంసూర్యస్థితరాశేస్సప్తమలగ్నంగోధూళికం గోధూళిసంజ్ఞకం స్యాత్ సూర్యోదయతస్సూర్యోదయాత్। ప్రాక్పూర్వం। ముహూర్తః ఉషః ఉషఃకాలఇత్యుచ్యతే। అనయోఃఫలంతుపూర్వవద్బోధ్యం। అంతద్వయం గోధూళ్యుషసోర్ద్వయం వేశ్యాదేస్సంకరాణామిత్యర్థః కరపీడనే వివాహేఉత్తమంముఖ్యం। పరస్యబ్రాహ్మణాదివర్ణస్యతుగోధూళ్యుషసోర్ద్వయంనశుభకృత్। తథాహితేషాంకీదృశంలగ్నంయోగ్యమిత్యతఆహ। వేశ్యాదేరన్యత్రత్రైవినక్షక విషయేతత్ అభిజిన్ముహూర్తం పూర్వవత్ పూర్వోక్తవదేవేత్యర్థః॥ అ॥ అభిజిద్గోధూళ్యుషఃకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యోదయలగ్నమునకు ౪ వలగ్నముగాని లేక ౮ వ ముహూర్తముగాని యభిజిను ముహూర్తమనియు ౭ వలగ్నముగోధూళికమనియు-ఉదయమునకుబూర్వముహూర్తము

షః కాలమని యీయునిలో బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయమునకభిజిన్ముహూర్తము ముఖ్యమనియుఁ దక్కిన వియునుశుభకరంబనియు వైశ్యాదిసంకరులకు 3 కాలములును ముఖ్యములగున నియుననుట॥ *

(౧౮౩) మూ॥ యావత్స్పందతిలోచనంశుభకరంతత్కోటిభాగో

కు వేత్తల్లగ్నంశుభకాలఏవసతతంబ్రహ్మాపిజానాతి తం। అన్యేః పునరేవకర్తుర థత తాల్లగ్నంభోవాశుభః పూర్వాదృష్టవశాద్భవేత్సమయవిత్తత్సాక్షిమాత్రం సదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథలగ్నప్రశంసాంనిగమయతి। యావదితి॥ లోచనలనేత్రింను ఖరంయథా తథా - యావద్యాతతాలంస్పందతిచలతి - తత్కోటిభాగస్త స్యామిష కాలస్యకోటిభాగోయస్సఏవలగ్నంశుభకాలస్సతతంభవేత్ - తంతాదృక్ సూక్ష్మకాల బ్రహ్మాపినజానాతి- అతిసూక్ష్మత్వాదితిభావః- అన్యేష ను ష్యాః- కింపునః లగ్నంశుభకాలంజానంతీతికిముత వక్తవ్యంనజానంత్యేవేత్యర్థః కిం తుకర్తుః శుభాశుభకర్తుః పూర్వాదృష్టవశాజ్జన్మాంతరీయపుణ్యాపాపకర్మవ శాత్తల్లగ్నకాలఃశుభఃఅశుభోవాభవేత్ , పూర్వాదృష్టంశుభం చేచ్ఛుభంభవతి సకలకార్యస్యాదృష్టజన్యత్వాదితిభావః, తత్రజ్యోతిశ్శాస్త్ర విదంప్రశాంతమనసమిత్యాదివాక్యైర్జ్ఞః కిమర్థంప్రార్థనీయ ఇత్యాశంక్యాహ, సమయవిత్ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞ తత్సాక్షిమాత్రం తస్యలగ్నస్యసాక్షిమాత్రంసా క్ష్యేవ,వనుశుభలగ్నప్రదాతా॥ అ॥ లగ్నప్రశంసను జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ శుభ కరమగునట్లు చలించబడేకను రెప్పపాటులో కోటిభాగంశపరిమాణ కాలము ల గ్నమందుశుభకాలమగును, చిత్రవిచిత్రనిర్మాణచతురుండగువిధాతకుంగూడ దెలిసికొనుట సాధ్యంగానియట్టికాలమును మనుష్యులెట్లుఁగాఁజాలరుగాననే ల్లరులకుజన్మాంతరకృతపుణ్యాపాపకర్మను సరణములగ్నముసంప్రాప్తమగు ను,సకలమయినవారికిజ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుఁడుసాక్షిమాత్రుఁడేగాకలగ్నప్రదాత గాడనుటతాత్పర్యము॥ *

(౧౮౪) మూ॥ ముద్రారంభః భాద్రయోదశవసుశ్రోణాత్రిపూర్వోత్త రాబ్రాహ్మదిత్యకృశానుశక్రపవనాఃపుత్రార్థదాస్తారకాః। వారాజీవకవి జ్ఞ మందశశినాంశ్రేష్ఠాఅథాశోభనారిక్తామాదివసాదివిష్టితిథయః పాతోవ మావైధృతిః॥ వ్యా॥ అ॥ అథముద్రికారంభకాలమాహ॥ ముద్రేతి॥ ముద్రారం భవిధాముద్రాప్రదానకరణే , వసుశ్రోణాత్రిపూర్వోత్తరా బ్రహ్మాదిత్యకృ శానుశక్రపవనాః ధనిష్ఠాశ్రవణపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రా ఉత్తరఫల్గుని న్యుత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రారోహిణీ పునర్వసూకృత్తికా జ్యే ష్ఠాస్వాత్యఇత్యేత్రయోదశ .- తారకాఃనక్షత్రాణి॥ ని॥ నక్షత్రాణ్యుడుంభంతా రాతారకాప్యుడువా(స్త్రీ)యామిత్యమరః పుత్రార్థదాః పుత్రసంపత్కరాః జీవ

కవిజ్ఞమందశశినాంగురుశుక్రబుధ శనిసోమ - సంబంధినోవారాః పంచశ్రే
ష్ఠాః ఋక్షాః అశోభనాస్తురిక్తామావాదివసాదిః షష్ఠితిథయః ఉక్తాః పూర్వోక్తాః , అ
మావాస్యాదివసాదిః ప్రతిపత్, షష్ఠీతిథిః భద్రకరణతిథిః ద్విపసౌమ్యస్యాపి, పా
తో మహాపాతః అవమా, దినత్రయం, వైధృతిః వైధృతియోగం ఏతే, అశోభనాః
భవంతితత్సర్వమవగంతవ్యం॥ అ॥ ముద్రికారంభమునకు గాలనిర్ణయము జెప్పు
చున్నాడు॥ తా॥ ముద్రికారంభవిషయమై, ధ, శ్ర, పూ.ఫ, పూ.షా, పూ.భా, ఉ.ఫ
ఉ.షా। ఉ.భా। ధో। పుష। కృ। జ్యే। స్వా। ఈనక్షత్రములును। గురు। శుక్ర। బుధ। శని
సోమవారములును। శుభకరంబులగును। రిక్తతిథులునమవస। ప్రతిపత్తుభద్ర
కరణతిథి వ్యతీపాతమహాపాత అవమతిథివైధృతినామయోగము లివియశుభక
రంబగునని యెఱుంగవలయునని తాత్పర్యము॥ *

తృతీయోబిందుస్సమాప్తః.

****

కాలామృతేసవ్యాఖ్యానే - చతుర్థబిందుప్రారంభః.

(౧౪౬.) మూ॥ శ్రావణ్యాంగురుశుక్రయోర్విమలయోఃకుర్యాదుద్య
పాకర్మశతుల్యావాఖిలబహ్వృచాః శ్రవణభేసింహంగతేభాస్కరే। మాసే
కర్కటకేవిమాథ్యాస్యగోహస్తే శాఖేశ్వరాణాం రవేస్సంక్రాంతౌగ్రహణేనకార్య
మథవాతత్ప్రోష్ఠపద్యాంచరేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాంశ్లోకాభ్యాంశ్రావ
ణహోమకాలమాహ॥ శ్రావణ్యామితి॥ గురుశుక్రయోఃవిమలయోఃఅనస్తం
గతయోస్సతోః శ్రావణ్యాంశ్రవణనక్షత్రయుక్తాపౌర్ణమాసీశ్రావణీతస్యాం
శ్రావణశుక్లపౌర్ణమాస్యాంతత్ ప్రసిద్ధంఉపాకర్మకుర్యాత్ । ఐద్యర్థేలిట్।
యాజుషఇతిశేషః అఖిలబహ్వృచాఃసకలఋక్శాఖాప్రవర్తకాః శ్రవణభేశ్రా
వణేమాసేయస్మిన్ కస్మింశ్చిత్ శ్రవణనక్షత్రయుక్తదివసే ఉపాకర్మకుర్యుఃస
ర్వేషాంభాస్కరేసింహంగతేసతి మాసేశ్రావణమాసేకర్కటకేంవాకర్క
టస్థేసతివాకార్యంసింహంగతేభాస్కరఇతివచనంనర్మదోత్తరదేశవిషయం।
తదుక్తంనిర్ణయసింధౌ॥ శ్లో॥ కుళీరేరవిసంయుక్తేఉపాకుర్యాత్తుదక్షిణే।నర్మ
దోత్తరదేశేతుకర్తవ్యంసింహగేరవావితికించ। శాఖేశ్వరాణాంసామవేదా
ధిపోభౌమః అథర్వణవేదాధిపోబుధఃతయోర్హస్త్యపిహస్తేసతికార్యం। గుణవ
చనంబ్రాహ్మణాదిభ్యఇతిష్యఞ్ । సామాథర్వణవేదినావిషయమిదం। ఋగ్య

జుర్వేదినాంతు గురుశుక్రయోర్విమలయోరిత్యేతన్నైవగతార్థత్వాత్ గురుశుక్ర
యోరేవ ఋగ్యజుర్వేధాధిపతిత్వాదితి భావః॥ అత ఏవ శాఖేశ్వరాణామితి హ్యవ
చనస్యవచనపరత్వేనవ్యాఖ్యానం సంగచ్ఛతే - రవేస్సంక్రాంతావుపాకర్మదివ
సేసూర్యసంక్రాంతిర్యదిగ్రహణేచంద్రగ్రహణేవాయదిచనకార్యం తర్హికదా
కార్యమిత్యాశంక్యాహ॥ అథవేతి॥ తదుపాకర్మప్రోష్ఠపద్యాంప్రోష్ఠపదానక్ష
త్రయుక్తాపౌర్ణమాసీప్రోష్ఠపదానక్షత్రయుక్తాపౌర్ణమాసీ ప్రోష్ఠపదీతస్యాంభా
ద్రపదపౌర్ణమాస్యాంచ రీత్ కుర్యాత్॥ అ॥ రెండు శ్లోకములచేత శ్రావణహోమ
కాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యజుర్వేదులు గురుశుక్రులు అస్తంగతులు గాకయుం
డగా శ్రావణశుద్ధ ౧౫ యందును సమస్తఋగ్వేదులును శ్రావణమాసమందేదిన
మందు శ్రవణనక్షత్రము సంభవించునో ఆదినమందును - శాఖాత్రయప్రవర్తకు
లును సూర్యుడు సింహరాశియందైనను కటకరాశియందైననుండగా తమతమవే
దాధిపులు అస్తగతులై యుండగాను పాపకర్మ జేయవలయును నియునాదివసంబు
న గ్రహణసంక్రాంతులు సంభవించెనేని భాద్రపదశుద్ధ ౧౫ యందు - జేయవలయు
నని తాత్పర్యము॥ సూర్యుడు సింహరాశియందుండగా నర్మదోత్తర దేశమందును -
కటకరాశియందుండగా దక్షిణదేశమందు జేయవలయునని గ్రంథాంతరమందు
జెప్పబడియున్నది॥

(౧౮౬) మూ॥ దోషోయం సమ ఏవ చేదనధికోనల్పశ్చమాసద్వయే
తత్రశ్రావణమాస ఏవ విధివత్కుర్యాదుపాకర్మతత్ । కర్మోత్సర్జననామకం
తదపివాపూర్వౌషధీనాంతదా ప్రాకట్యం యదివాస్తి చేదథచరేన్మాసే నభస్యే
తథా॥ వ్యా॥ దోషఇతి॥ అయందోషః పూర్వోక్తమూఢాదిదోషః మాసద్వయే
శ్రావణభాద్రపదమాసద్వయే - అనధికోల్పశ్చసమశ్చేదిత్యర్థః - తత్రశ్రావ
ణమాస ఏవ - తదుపాకర్మ - విధివచ్ఛాస్త్రోక్తం యథాతథా - కుర్యాత్ - స్వ
కాలస్యబలవత్త్వాదితి భావః ప్రసంగసంగత్యా ఉత్సర్జనకాలమాహకర్మేతి॥
ఉత్సర్జననామకంకర్మ - పౌష్యశుక్లపౌర్ణమాస్యాం విధేయం హోమకర్మయ
త్తదపివాపౌష్యమాసోదోషయుక్తశ్చేన్మాఘే కార్యం ఉభయత్రాపి దోషస్స
మశ్చేత్పౌష్యమాస ఏవ కార్యమిత్యర్థః - శ్రావణ్యాంపౌర్ణమాస్యామధ్యాయ
ముపాకృత్యమాసం ప్రదోషేణాభియాతి - తైష్యాంపౌర్ణమాస్యాగ్నరోహి
ణ్యాంవావిరమేదిత్యుత్సర్జనకాలస్యాపస్తంబేనోక్తత్వాత్ - పూర్వౌషధీనాం
ప్రాకట్యం పూర్వసస్యప్రాదుర్భావ ఇత్యర్థః - శ్రావణేనాస్తియది తదానభ
స్యేమాసేభాద్రపదమాసే॥ ని॥ నభస్యభస్యః ప్రోష్ఠపదభాద్రభాద్రపదాస్స
మా ఇత్యమరః - ఉపాకర్మచరేత్కుర్యాత్ - గురుశుక్రయోర్విమలయోరితిప్ర

థమహోపాకర్మవిషయః - తథాచకాశ్యపః॥ శ్లో॥ గురుభార్గవయోర్మౌఢ్యే
బాల్యేవావార్ధకేపిచ।తథాధిమాసేసంసర్పేమలమాసేషుచద్విజం।నకుర్యాద్వా
ద్యుపాకర్మకృతంకర్మచనిష్ఫలమితి॥ తా॥పూర్వోక్తమైన మూఢాదిదోష
ములుశ్రావణ-భాద్రపదమాసములయందు సమానములుగానుండెనేనిస్వకాల
ముబలవత్తరమైనందువలనశ్రావణమాసమునందేయుపాకర్మజేయవలయున
నియుపుష్యశుద్ధ౧౫యందు-జేయవలసినయుత్సర్జనమునుహోమకర్మనాకాలము
మూఢాదిదోషయుక్తమైయుండెనేని మాఘశుద్ధ౧౫యందు-జేయదగినదనియు
బుష్యమాఘమాసములయందును దోషముసమానముగానుండెనేని పుష్యమాస
మందేచేయదగవదనియు-శ్రావణమాసమునందు మొదటపైపలుయెత్తికయు
న్ననేని నుపాకర్మవిషయమై కాశ్యపవచనమువలన దెలియవచ్చుచున్నది॥

(౧౪౮) మూ॥ నందాపర్వసురిక్తాపైతృకనిశాసంధ్యాష్టమీషుప్రతేభు
క్త్వామిత్రమఘోత్తరాగ్నిదనుజప్రాజేశజన్మోడుషు। పాతేకర్కటకన్యకాఘట
ధనుర్మాసేషుమృత్యుప్రదక్షౌరం భానుజభౌమభానుదివసే పత్నీయదాగర్భిణీ॥
వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాంక్షౌరకాలమాహ॥నందేతి॥నందానందతిథయఃపర్వసు
అమావాస్యాది, పర్వసు, రిక్తాః పూర్వోక్తాః పితృతిథయః, నిశారాత్రిః, సం
ధ్యాసూర్యోదయకాలసూర్యాస్తమయకాలశ్చ అష్టమ్యుభయపక్షద్వయగతా, ఏతే
షుదివసేషుప్రతేప్రతదివసే భుక్త్వాభోజనంకృత్వామిత్రమఘోత్తరాగ్నిదనుజ
ప్రాజేశజన్మోడుషుమిత్రమనూరాధామఘాప్రసిద్ధాఉత్తరాఃఉత్తరాత్రయం
అగ్నిఃకృత్తికాదనుజంమూలంప్రాజేశోరోహిణీ, జన్మోడుజన్మనక్షత్రంఏతేషు
నక్షత్రేషుచపాతేవ్యతీపాతమహాపాతయోరనుకరణంకించకర్కటకన్యకాఘ
టధనుర్మాసేషు, భానుజభౌమభానుదివసేషుశన్యంగారకవారవాసరేషుచప
త్నీయదాగర్భిణీ-అతఇనిరనాపిఏమత్కర్ధనీ బున్నేభ్యాఇలిపాషరపాభ్యామి
తిణత్వంషణ్మాసాదూర్ధ్వమేతేషుసరేషుక్షౌరంక్షురకర్మమృత్యుప్రదం - అయో
గ్యమితియావత్॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతక్షౌరకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥
౧౪౮వశ్లోకమునందుచెప్పబడినయందరిక్తతిథులు, పంచపర్వంబులు,పితృతిథులు,ఉ
భయాష్టములు, ఈతిథులయందును రాత్రియందును,సూర్యోదయసూర్యాస్తమ
యకాలములయందును, ప్రతిదినములయందును,భోజనానంతరమందునఅనూ
రాధా, మఖ,ఉత్తరఉత్తరాషాఢ, పుత్తరాభాద్ర,కృత్తిక,మూల,రోహిణీ,జ
న్మనక్షత్రమువీటియందును,వ్యతీపాతమహాపాతలయందును,కటకకన్యాకుంభ
ధనుర్మాసములయందును,ఆదిత్యాంగారకశనివారములయందును భార్యగర్భ

ణిమైతయుండగానాఱవనెలమొదలు ప్రసూతికాలమువరకును,. క్షౌరంబశుభక
రంబని తాత్పర్యము॥

(౧౮౮) మూ॥ శస్తాహస్తచతుష్టయాదితిగురుశ్రీశత్రయాశ్వేందవో
జ్యేష్ఠాంత్యోడుచమధ్యమంచశుభకృచ్చంద్రజ్ఞవారాన్వితే రోగాంతేమృతకర్మ
సుక్రతువిధౌపుణ్యస్థలేశోభనే కారాగారవిమోచనేశుభకరం క్షౌరంతువర్జ్యా
స్వపి.వ్యా॥అ॥తిహిాయోగ్యకాలమాహ॥ శస్తాఇతి॥హస్తచతుష్టయంహస్తచి
త్రాస్వాతివిశాఖాః, ఆదితిః, పునర్వసూ, గురుః, పుష్యః, శ్రీశత్రయం,శ్రవణధని
ష్ఠాశతభిషః,ఆద్యఃఅశ్వినీ, ఇందుః,మృగశిరః, ఏతాఏకాదశతారాఃశస్తాఃప్ర
శస్తాః జ్యేష్ఠాంత్యోడు చేతిసాధఃక్యాభిప్రాయేణ ఉడ్వేత్యేకవచనంజ్యేష్ఠారేవ
తీద్వయంచమధ్యమం అనుత్తమమిత్యర్థః చంద్రజ్ఞవారాన్వితేసోమబుధవారయు
తేదినే క్షౌరంశుభకృత్ రోగాంతేవ్యాధినివృత్తి కాలేమృతకర్మసుక్రతువిధౌక్రి
త్వారంభేపుణ్యస్థలేకాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రేశోభనేవివాహాత్పూర్వదినఇత్యర్థఃకా
రాగారవిమోచనే బంధనగృహనివృత్తౌఏతాసువర్జ్యాస్వపి అయోగ్యతిథ్యాది
ష్వపిక్షౌరంశుభకరం॥ అ॥క్షౌరమునకుయోగ్యకాలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥
అశ్వినిమృగశీర్షముపునర్వసుపుష్యమిహస్తచిత్తస్వాతివిశాఖ- శ్రవణము-ధనిష్ట-
శతభిషము- ఈ౧౧నక్షత్రములు-,సోమబుధవారంబులునుప్రశస్తంబులనియు జ్యే
ష్ట రేవతి ఈ౨న్నుమధ్యమంబులనియు ఆరోగ్యస్నానమృతకర్మ యాగారంభకా
లములయందు కాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రప్రవేశకాలములయందునువివాహదినమున
కుపూర్వదినంబునందును గారాగృహవిముక్తికాలంబునందు నీకాలములయన్దు
క్షౌరసిషేధతిథ్యాదులున్నుశుభకరంబులని తాత్పర్యము॥

(౧౮౯)మూ॥ బధ్నీయాచ్ఛురికాంచరాజపురుషఃప్రాగేవపాణిగ్రహాః
న్మౌంజీబంధనభేసురాన్పితృగణంసంపూజ్యతత్సద్మబ । కట్యాంవామతఏవలక్ష
యుతాం శేషంవివాహోక్తవత్తారాచంద్రబలాన్వితః కుజగురుబ్రధ్నాఖ్యవా
రేష్వపి॥వ్యా॥అ॥అథరాజకుమారణాంఛురికాంబంధనకాలమాహ॥ బధ్నీయా
దితి॥ రాజపురుషఃరాజాచాసౌపురుషశ్చేతిసమానాధికరణసమాసః- తారా
చంద్రబలాన్వితస్సన్ పాణిగ్రహాత్ - ప్రాగేవపూర్వమేవ- మౌంజీబంధనభేఉప
నయనయోగ్యనక్షత్రే- సురాన్ గ్రహదేవతాః- పితృగణంమాతాపిత్రోర్గురూ
ణాంచగణం సంపూజ్యగంధమాల్యాదిభిరభ్యర్చ్యతత్సద్మచ ఆయుధగృహంచ-
తోరణపతాకాది భిరలంకృత్యకుజగురుబ్రధ్నాఖ్యవారేషుకుజగురుసూర్యవా
ష- లక్షణయుతాంశస్త్రశాస్త్రోక్తలక్షణసంపన్నాంఛురికాంఅసిపుత్రికా॥ని॥
స్యాచ్ఛస్త్రీ చాసిపుత్రీచఛురికాచాసి ధేకేత్యమరః - కట్యాంనామతఃసవ్యక

ట్యా॥ సి॥ వామంశరీరేసవ్యంస్యాదపసవ్యంతుదక్షిణమిత్యమరః - బధ్నీయాత్
ధారయేత్ - శేషంవారనక్షత్రాతిరిక్తంలగ్నాదికంవివాహోక్తవత్ - వివాహే
యాగ్రహసంపత్తిఃయల్లగ్నంచతత్సర్వమత్రాప్యూహ్యం॥ ఆ॥ రాజకుమారులు
కత్తిందధరించుటకుకాలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రాజకుమారుడువివాహాము
నకుమున్నేయుపనయనయోగ్యనక్షత్రముతోడను భాన్వంగారకగురువారము
తోడను- వివాహయోగ్యమైనలగ్నాదులతోడను- తారాచంద్రబలముతోడను
గూడియున్నయొకశుభదినంబునసిష్టదేవతలందలిదండ్రులనుగురువులంబూజించి
ఆయుధగృహంబునలంకరించి శస్త్రశాస్త్రోక్తంబులగులక్షణములుగలసూరెక
త్తినింటిప్రదేశమున కడిప్రకరంధరింపవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౫౦) మూ॥ షష్ఠాదౌసమవాసరేనవవధూసద్మప్రవేశశ్శుభఃస్యా
చ్చాషోడశవాసరాత్పరిణయాత్పంచాంగశుద్ధింవినా। ఉద్వాహాద్యసమాబ్దఏవని
యమస్స్యాత్పంచవర్షాత్పరంత్తులాకన్యాకర్కటచాపగోఝషనృయుక్కుంభాంసిష్షే
కేశుభా॥ వ్యా॥ అ॥శ్లోకపాదత్రయేణనూతనవధూగృహప్రవేశకాలమాహ॥
షష్ఠాదావితి॥పరిణాయాత్ వివాహానంతరం షష్ఠాదౌషష్ఠదినప్రభృతిసమవాస
రేసమదినే- పంచాంగశుద్ధింవినాపిఆషోడశవాసరాత్,షోడశదినపర్యంతం,న
వవధూసద్మప్రవేశః, నూతనవధూగృహప్రవేశః, శుభఃస్యాత్ షోడశదినాతిక్ర
మేణగతివిహాహఉద్వాహాదివివాహప్రభృతిఅసమాబ్దేవిషమసంవత్సరేయస్మిన్
కస్మిన్ శుభదినేశుభః అయంనియమః విషమసంవత్సరనియమః ఆపంచవర్షా
త్పంచమసంవత్సరపర్యంతమేవఇతఃపరంసపాదశ్లోకత్రయేణనిషేకకాలమా
హ॥ తులేత్యాదినాతులాకన్యాకర్కటచాపగోఝషనృయుక్కుంభాః అత్ర
ప్రసిద్ధాఃచాపోధనుః, గౌర్వృషఃఝషోమీనఃనృయుక్ మిథునకుంభౌప్ర
సిద్ధౌఏతేష్వంశలగ్నే నిషేకేమిథునకర్కిణిశుభా॥ ఆ॥ శ్లోకంబున ౩ పాదముల
చేతనూతనవధూగృహప్రవేశకాలంబును నాల్గవపాదమునిషేకయోగ్యలగ్నం
బులంజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహమైనటిదినము మొదలుగ౧౬దినమువరకుస
మదినములయందు దినవారనక్షత్రయోగకరణములనైనంజూడక నూతనవధూ
గృహప్రవేశమునచ్చుననియు ౧౬దినములకు వెనుక౫సంవత్సరములవరకు విష
మసంవత్సరములయందొక శుభదినంబునజేయవలయుననియు ౫సంవత్సరము
లకువెనుకవిషమసంవత్సరనియమములేదనియు,వృషభమిథున,కటక,కన్యా-
తులాధనుః, కుంభమీనములునిషేకయోగ్యంబులనియు తాత్పర్యము॥ *

(౧౫౧) మూ॥ దస్రార్ద్రానిలమిత్రమూలవరుణబ్రాహ్మ్యాశ్చిత్రా
ంత్యాచ్యుతాః పూజ్యాః పుష్యపునర్వసూ వసుశశిత్వాష్ట్రాహ్వయా మధ్య

మాః । మధ్యావాత్రతుపుష్యఏవవిఫలాస్తారానిషేకే పరామధ్యోభానుజవాస
రశ్చభృగుజజ్ఞార్క్యేందువారాశ్శుభాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథనిషేకేనక్షత్రవాసరానా
హ॥ దస్రేతి॥ దస్రార్కానలమిత్రమూలవరుణబ్రాహ్మ్యుత్తరాంత్యాచ్యుతాః
అశ్వినీహస్తస్వాత్యనూరాధా మూలశతభిషగ్రోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్త
రాభాద్రారేవతిశ్రవణాః పూజ్యాః శ్రేష్ఠాః పుష్యపునర్వసూవసుశశిత్వష్ట్రాహ్వ
యాః పుష్యపునర్వసూధనిష్ఠామృగశీర్షచిత్రాభథాః మధ్యమః అనుత్తమా ఇత్య
ర్థః అత్రతుమధ్యమనక్షత్రాణాంతుమధ్యేపరిగణితః పుష్యవిఫలఇత్యేవకారా
ర్థః అపరాశ్శేషాస్తారాః భరణీకృత్తికార్ద్రాశ్లేషా మఘాపూర్వఫల్గునివిశాఖా
జ్యేష్ఠాపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రావిఫలాః త్యాజ్యాఇతియావత్ భానుజవా
సరశ్చమధ్యమః భృగుజజ్ఞార్క్యేందువారాః శుక్రబుధగురుసోమవారాః శుభాశ్శు
భకరాః అన్యేశ్శుభాఇత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ నిషేకవిషయమైననక్షత్రవారముల
జెప్పుచున్నాఁడు॥ అశ్విని- రోహిణి ఉత్తర- హస్త- స్వాతి- అనూరాధ మూల- ఉ
త్తరాషాఢ- శ్రవణము- శతభిషము- ఉత్తరాభాద్ర- రేవతి- ఈనక్షత్రంబులును- సో
మ బుధ- గురు- శుక్రవారంబులును- నిషేకమునకు ముఖ్యములనియు- మృగశీర్ష
ము- పునర్వసు- చిత్త ధనిష్ఠ- ఈనక్షత్రంబులు శనివారమును మధ్యమంబులనియు పు
ష్యనక్షత్రమత్యంతమధ్యమంబనియు దక్కిననక్షత్రవారములు నిషిద్ధంబులనియు సభ
ప్రాయము॥

(౧౫౨) మూ॥ షష్ఠీపర్వచతుర్దశీపితృతిథీరిక్తార్ధరాత్రాష్టమీహిం
త్వావిష్ట్యవమాదినాదిదినకృతార్కమప్రదోషానపి। మాఘాదిష్వపిపంచసూది
తమహాదోషాన్పరిత్యజ్యతాన్ శ్రావణ్యామపికార్తికే సహసిమాసే నిషే
కశ్శుభః॥ వ్యా॥ షష్ఠీతి॥ షష్ఠీపక్షద్వయగతాపర్వాణి అమావాస్యాపూర్ణి
మాదీని- చతుర్దశీపక్షద్వయగతా- పితృతిథయః శ్రాద్ధదినాని- రిక్తాః పూర్వోక్తాః
అర్ధరాత్రః నిశీథః- అష్టమీ పక్షద్వయగతా- కించవిష్ట్యవమాః విష్టిర్భద్రకరణం
అవమః దినత్రయం - దినాదిదినకృతార్కమప్రదోషానపి దినాదిః ప్రతిపత్ దినకృ
తార్కమా- సప్తమీత్రయోదశ్యౌ- తయోః ప్రదోషాః ఏతాంత్సర్వానపిహిత్వా
త్యక్త్వా తాన్ ప్రసిద్ధాన్ ఉదితమహాదోషాన్ మాఘాదిమహాదోషాన్ పరిత్య
జ్య- మాఘాదిషు మాఘప్రభృతిషు పంచసుమాసేషు వా శ్రావణ్యాం- కార్తికే-
అథవా సహసి మార్గశీర్షేమాసే వా॥ ని॥ మార్గశీర్షేసహమార్గ ఇత్యమ
రః- నిషేకశ్శుభః॥ అ॥ నిషేకకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ మాఘఫాల్గునచైత్ర
వైశాఖజ్యేష్ఠశ్రావణకార్తికమార్గశీర్షమాసములయందు పక్షద్వయగత
ములగు షష్ఠ్యష్టమీచతుర్దశీప్రతిపత్తులును పర్వతిథులును శ్రాద్ధదినంబులును రిక్తతి

యుజులనుత్రయోదశసప్తములప్రవేశంబులనుఅర్థ గాత్రంబును మాఘాదిషపందో షంబులునువినింబరిత్యజించితక్తిన దినంబులయందునిషేకము శుభావహమని యుముందు జెప్పబడెంమాసములుగాక యితరమాసములయందేదినంబునంజే యవలదనితాత్పర్యము॥ ✽

(౧౫౩) మూ॥ రేవత్యాదిషుషట్సు భేషుయువతిఃపత్యుర్నిషేకేప్రియా దంపత్యోశ్చపరస్పరంప్రియమపిస్యాద్ద్వాదశస్వీశభాత్ । జ్యేష్ఠాషాఢదినవో డుషుప్రియతమోవధ్వాస్సతారాకులశుభా స్యాత్తాంభర్తృగృహప్రవేశసమ యేచైన్యానుగాస్పృష్టగా॥ వ్యా॥ రేవత్యాదిష్వితి॥ రేవత్యాదిషుషట్సుభేషు రేవతీప్రభృతిషుషట్సుగణితేషు నక్షత్రేషు, నిషేకేకృతేయదియువతిర్వ ధూఃపత్యుఃపురుషస్యప్రియకరాస్యాత్, ఈశభాత్, ఆర్ద్రానక్షత్రమారభ్య ద్వాదశఆర్ద్రాద్యనూరాధాంతేషు, నిషేకేకృతేదంపత్యోఃపరస్పరంప్రియం స్యాత్ జ్యేష్ఠాదినవోడుషు జ్యేష్ఠాద్యుత్తరాభాద్రాంతేషు నవనక్షత్రేషునిషే కేకృతే,వరఃభర్తాస్త్రియఃప్రియతమఃప్రియాతిశయవాన్స్యాత్ , అతిశాయ నేతమశిష్టా నామత్యతిశయార్థేతమప్ప్రత్యయః , భర్తృగృహప్రవేశసమయే నూతనసంగమాయాక్రీడా, గృహప్రవేశసమయేసితారాకులసూర్యోద్వా వధ్వాఃస్పృష్టగావానుగావాయశుభాస్యాత్॥ అ॥ దంపతులకన్యోన్యప్రీతిక రంబులగునక్షత్రములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రేవతిమొదలగు ౬ నక్షత్రముల యందునిషేకముజేయవనితపురుషునకిష్టురాలగుననియు , నార్ద్రమొదలు ౧౨ నక్షత్రములయందునిషేకముచేయదంపతులకన్యోన్యప్రీతి గలుగుననియు జ్యేష్ఠమొదలగు ౯ నక్షత్రములయందునిషేకముజేయ స్త్రీకిపురుషుండత్యంత ప్రియుండగుదనియు,వనితనూతనసంగమమునకైభర్తృగృహమును బ్రవేశించు నప్పుడుకవిశుక్రులుస్త్రీ వెనుకనైనను గుడిప్రక్కనైనను నుండరేని శుభకరులనియు నభిప్రాయమనితాత్పర్యము॥

(౧౫౪) మూ॥ కృత్యాన్నూతనవస్త్రభూషణధృతిం విష్ణుత్రయారక్త్రయం బ్రహ్మాదిత్యే గురూత్తరాధ్యాశశభృన్మిత్రాంత్యమూలేష్వపి । వారాః కారదినేశయోః ప్రతిపదంరిక్తావమాష్టమీనందావైధృతివిష్టిపాతపరిఘాన్ హిత్వాఘమందేభవా॥ వ్యా॥ అ॥ అథనూతనవస్త్రభూషణధారణకాలమా హ॥ కృత్యాదితి॥ విష్ణుత్రయశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః అరక్త్రయం హస్తచి త్రాస్వాత్యః, బ్రహ్మరోహిణీ,ఆదిత్యః,పునర్వసూ,గురుః, పుష్యః,ఉత్తరాః, ఉత్తరాత్రయంఅర్యః, అశ్వినీశశభృత్,మృగశీర్షం, మిత్రమనూరాధా,అం త్యారేవతీమూలంప్రసిద్ధం ఏతేషుసప్తదశనక్షత్రేషు నూతనవస్త్రభూషణా

నాంధృతింధారణంకుర్యాత్ ఆరదినేశయోఃఇరోంగారకఃదినేశస్సూర్యః, తయోఃవారౌభౌమార్కవాసరౌ॥ ని॥ ఆరోవక్రోమహీజశ్చరుధిరో క్రపీవక్షేతినిఘంటుః , ప్రతిపదంపక్షద్వయగతా,రిక్తాఃపూర్వోక్తాఃఅవమఃదినత్రయం అష్టమీపక్షద్వయగతానందా పూర్వోక్తాఃవైధృతిః వైధృతియోగః విష్టిర్భద్రకరణంపాతౌవ్యతీపాతమహాపాతౌపరిఘఃపరిఘయోగః , తత్కమహత్వాపరిత్యజ్యధారయే దితి పూర్వేణాన్వయః అరదినేశయోర్వారౌ విశేషేణ శేషాణాంయోగ్యస్త్రీ ప్రాంతే మందవారాదయోగ్యత్వమాహ, అథవామందేవాంద వాసరేఅశుభయిత్యర్థ్యాహారః॥ అ॥ నూతనవస్త్రాభరణములధరించుటకుగాలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆదిత్యాంగారకశనివారంబులను, ఉభయపక్షమీప్రతిపత్తులును ౯౪ వ శ్లోకమునందుజెప్పబడినవందరిక్తతిథులును తిథిత్రయముతోజేరినదినంబును, పరిఘవైధృతినామయోగంబునను, భద్రకరణమును, వ్యతీపాతమహాపాతంబులును, వీనిఁబరిత్యజించి, తక్కినదినంబులయందు అశ్వని,రోహిణి,మృగశీర్షము,పునర్వసు, పుష్యమి,ఉత్తర,హస్త,చిత్త,స్వాతి,అనూరాధ,మూలఉత్తరాషాఢ,శ్రవణము,ధనిష్ఠ, శతభిషము, ఉత్తరాభాద్ర,రేవతి,ఈనక్షత్రములయందునూతనవస్త్రాభరణములధరించినశుభములు గలుగునని తాత్పర్యము॥

(౧౫౫) మూ॥ మేషేమీనగృహేచతస్రఉభయోస్సార్ధంచతస్రోవృషే కుంభేపాదయుతాశ్చపంచమకరంస్త్రీయుగ్మతౌళీపంచ। సార్ధంపంచకుళీరకేసరిధనుస్సాలికీటేషుచేన్నాడికాలగ్నాసాఘటికాప్రయాణగణనజ్ఞయాక్రమవాద్భాసురైః॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాదశలగ్నానాంఘటికాప్రమాణమాహ॥ మేష ఇతి॥ మేషేమీనగృహేచేత్యుభయోర్లగ్నయోశ్చతస్రోఘటికాః - వృషేకుంభేసార్ధంయథాతథాచతస్రోఘటికాః మకరస్త్రీయుగ్మతౌళిషుమకరకన్యామిథునతులాసు , పాదయుతాస్సపాదాఃపంచఘటికాఃకుళీరకేసరిధనుఃకీటేషుకర్కటకసింహధనుర్వృశ్చికేషు,సార్ధంపంచఘటికాఃఏవంలగ్నానాంద్వాదశ్యలగ్నానాం-ఘటికాప్రమాణగణనాక్రమగుత్, భాసురైఃజ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః జ్ఞేయా॥ అ॥ మేషాదిద్వాదశలగ్నఘటికాప్రమాణముజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషమీనలకుగడియలు ౪ వృషకుంభములకుగడియలు ౪౹ మకరకన్యామిథునతులలకుగడియలు ౫। కటకసింహధనుర్వృశ్చికములకుగడియ ౫౹ ఈరీతిని లగ్నములఘటికాప్రమాణముదెలియవలయు॥ చతుర్థబిందుస్సమాప్తః.

కాలామృతే సవ్యాఖ్యానే, పంచమబిందుమహాప్రారంభః.

శ్లో॥ ప్రణమ్య దక్షిణామూర్తిం సచ్చిదానందరూపిణమ్ । వ్యాఖ్యాయతే గురూనాసహ్యాగ్యాత్రా ప్రకరణం మయా॥ (౧౪౮) మూ॥ ప్రష్టుర్జాతకమిత్యేతస్య గమనం వా యుష్మతస్సంవదేత్ ప్రష్టా విస్మృతజాతకో యది భవేత్ తస్యాపక్వప్రాద్వ్రిచేత్। తల్లగ్నే గ్రహదృష్టిబలాంశకుమ్మైరన్యైర్నిమిత్తైశ్శుభైస్తారాచంద్రబలాన్వితో గ్రహముఖం కృత్వా శుభే హ్నిప్రవ్రజేత్॥ వ్యా॥ ప్రష్టురితి। ప్రష్టుః ప్రయాణలగ్న ప్రశ్నకర్తుః జాతకం జన్మకాలగ్రహసంపత్తిం వీక్ష్య సమ్యగ్విచార్య ఆయుష్మతః యుష్మ్యాదీర్ఘాయుష్ట్వస్థితిస్యపునర్గమనం యాత్రాం సంవదేత్ దైవజ్ఞ ఇతిశేషః, ప్రష్టా విస్మృతజాతకః, అజాతజన్మకాలగ్రహసంపత్తిర్వేద్యది, తదాతస్యాపక్వప్రశ్నాతనస్యాపి కృప్గాద్రి తేనష్టజాతకాదివిచారేషూక్తరీత్యా వదేత్॥ ౨॥ న్యాస్యాష్టాంకృచ్ఛ వరాభీష్టమిత్యమరః, తతః ప్రయాణ త్తారాతారాచంద్రబలాన్వితస్సన్, గ్రహముఖం నవగ్రహపూజాం కృత్వా తాః సంపూజ్య గ్రహాన్ప్రీతాన్ కృత్వా యాత్రాలగ్నే గ్రహదృష్టివశాత్ యానిచాయశకునానినిమిత్తానిచ తైశ్చ అన్యైశ్చ శ్రేష్ఠనిమిత్తైః మంగళగీతవాద్యసద్వాక్యైశ్చ సహ, శుభేహ్ని పంచాంగశుద్ధివిశేషే తల్లగ్నే ద్వ్యుక్తశుభలగ్నే ప్రవ్రజేత్, గచ్ఛేదిత్యర్థః॥ అ॥ యాత్రా ప్రకరణమును జెప్పుచున్నాను॥ తా॥ యాత్రయందభిలాషగలవాడు జ్యోతిషునిని శుభలగ్నప్రశ్న మడుగగా ఆజ్యోతిషుడు ప్రయాణకర్త జాతకమును జన్మకాలమునాలోచించి యితడు దీర్ఘాయుష్మంతుడుగానుండెనని ప్రయాణలగ్నమును జెప్పవలయుననియు, ప్రయాణకర్త జాతకముదెలియనివాడై యున్నపక్షమందు నష్టముచేసినైన నష్టజాతకాదివిచారముచేసియైనను ప్రమాణముచు దెలిసికొని ప్రయాణమునకులగ్నమును జెప్పవలయుననియు పిమ్మట ప్రయాణకర్త జ్యోతిష్కునిచేత జెప్పబడిన తారాచంద్రబలయుక్తలగ్నమందు నవగ్రహపూజావరాదులం చేసి శుభశకునములగుచుండగా మంగళవాద్యధ్వనులతో గూడబోవలయునని తాత్పర్యము॥

(౧౪౯) మూ॥ షష్ఠాష్టవ్యయగశ్శశీశుభఖగైర్నప్రేక్షితో భంగకృత్ క్రూరోలగ్నగతోష్టగోస్యశుభకృత్తత్ప్రశ్నలగ్నాద్బలీ। ఏకోలగ్నగతశ్శుభస్తు నవదోర్వాలగ్నగా చేచ్ఛుభారతన్న శ్రీప్రశుభ్రూమియానముఖదాయాతుచ్ఛోస్స్యాదు॥ వ్యా॥అ॥ అస్మిన్ శ్లోకత్రయేణయాత్రాప్రశ్నఫలమాహ॥ షష్ఠేతి॥ షష్ఠాష్టవ్యయగః ప్రశ్నలగ్నాత్ షష్ఠాష్టమద్వాదశానామన్యతమే స్థితః, శశీ చంద్రః, శుభఖగైః శుభగ్రహైః, నప్రేక్షితో యది నదృష్టో యది, భంగకృత్ విఘ్నకారీస్యాత్, బలిఉచ్చమిత్రాదిక్షేత్రగతః క్రూరః పాపః తత్ప్రశ్నలగ్నాత్ అష్టగః అష్టమలగ్నగతోవా, లగ్నగతః తత్ప్రశ్నలగ్నగతో వాయది అశుభ

కృత్స్నస్యాప్యశుభగ్రహాః- లగ్నగతశ్చేత్- యతఃప్రయాణేన - ధనదారార్థ దోషవత - బలిష్ఠావత్యంతబలవంతౌ ద్వౌశుభౌ శుభగ్రహౌ లగ్నస్థౌ భవ- యాతః రత్నస్త్రీపశుభూమియానసుఖదః స్యాతాం ఇతి- ద్రష్టారం- ప్రశ్న వష్టో వదేదిత్యధ్యాహారః॥ అ॥ ఈశ్లోకములచే యాత్రాప్రశ్నఫలమును జెప్పుచు న్నాడు॥ తా॥ చంద్రుండు శుభగ్రహములచే జూడబడక ప్రశ్నలగ్నమునకు ౬- టనైన ౮- టనైన ౧౨ - టనైయుండెనేని ప్రయాణమునకు విఘ్నము గలుగునని యు - ఉచ్చమిత్రక్షేత్రాదియుక్తమైన పాపగ్రహము ప్రశ్నలగ్నమందైనను ౮- టనైన నుండెనేని యశుభకరంబగుయు నొకశుభగ్రహము ప్రశ్నలగ్నమును బొందియున్న ప్రయాణకర్తకు ధనలాభము గలుగుననియు నత్యంత బలయుక్త ములైన రెండుగ్రహములు ప్రశ్నలగ్నమందుండెనేని రత్నవనితాపశుభూలా భంబులును ప్రయాణమిందత్యంతసౌఖ్యంబులుగలుగుననిజ్యోతిషుడు ప్రయా ణకర్తకు జెప్పవలయునని తాత్పర్యము॥ ❁

(౧౫౮) మూ॥ యాత్రాప్రశ్నగృహాద్యసప్తమగతా మార్గేపకారా దా ద్విత్రిగాః కన్యాబంధుసహాయదాస్సుతగతా యాతుశ్చమిత్రార్థదాః బంధు స్థాశ్శుభదాశ్శుభాగగనగాస్సత్కర్మదా ధర్మగాః క్షేమాయుష్యపశుప్రదా శ్చ పకలా రుద్రేతుపూర్ణార్థదాః॥ వ్యా॥ యాత్రేతి॥ సకలాస్సర్వే శుభాశ్శుభ గ్రహాః - యాత్రాప్రశ్నగృహస్య యాత్రాప్రశ్నలగ్నస్య - సప్తమగతాస్సప్త లగ్నగతాశ్చేత్ - మార్గేమార్గమధ్యఏవ అర్థదాః లాభప్రదాః ద్విత్రిగాః ద్వి తీయతృతీయస్థానగతాశ్చేత్ కన్యాబంధుసహాయదాః - సుతగతాః పంచమ స్థానగతాశ్చేత్ మిత్రార్థదాః బంధుస్థాశ్చతుర్థస్థానగతాశ్చేత్ శుభదాః గగనగాః దశమస్థానగతాశ్చేత్ - సత్కర్మదాః ధర్మగాః నవమస్థానగతాశ్చేత్ క్షేమాయుష్యపశుప్రదాః- రుద్రేతు ఏకాదశస్థానస్థితాశ్చేత్- పూర్ణార్థదాః ఇష్టపదార్థదాః భవంతి॥ తా॥ శుభగ్రహములు యాత్రాప్రశ్నలగ్నమునకు ౭-టనైనను ౨-టనైనను ౩-టనుండెనేని స్వజనసహాయకన్యాలాభంబులను ౪ట నుండెనేని శుభఫలంబును- ౫టనుండెనేని సుహృల్లాభధనలాభంబులను ౭- ట నుండెనేని ప్రయాణమైపోవునపుడు మార్గమధ్యంబుననే ధనలాభంబును ౯టనుం డెనేని దీర్ఘాయుష్యక్షేమపశులాభంబులును ౧౦-టనుండెనేని యుత్తమకర్మ బులును-౧౧టనుండెనేని సర్వాభీష్టసిద్ధులును నీరీతిప్రయాణకర్తకీఫలములగునని తాత్పర్యము॥ ❁

(౧౫౯) మూ॥ యాత్రాప్రశ్నగృహంచరంశుభగతిస్స్యాత్ప్రశ్న లగ్నంస్థిరంనాస్త్యేవాస్యగతిర్విమిత్రఫలదంచేద్ద్విస్వభావంగృహమ్ । వక్రీల గ్నగతోగ్రహోయానహాగతిర్వ్యస్తఖేలగ్న గోహానిస్స్యాదథవాస్త గోప్యసు

భకృత్త త్ప్రశ్నలగ్నేశ్వరః॥ వ్యా॥ యాత్రాప్రశ్నగృహం యాత్రాప్రశ్నలగ్నంచరంచేత్ శుభగతిస్సుఖప్రయాణం స్యాత్తత్ప్రశ్నలగ్నం ప్రయాణపృచ్ఛకలగ్నంస్థిరంచేత్ - అన్యాజిగమిషోఃగతిః ప్రయాణంనాస్త్యేవగృహం ప్రశ్నలగ్నంద్విస్వభావంచేన్మిశ్రఫలదం - పూర్వార్థంచేన్నగతిః స్థిరసమీపత్వాత్ , ఉత్తరార్థంచేచ్ఛుభగతిః చరసమీపత్వాత్ - గ్రహోయః కశ్చనగ్రహోవాక్రీసన్ లగ్నగతిస్స్యాద్గమనం నభవతి - అస్తపఃప్రశ్నలగ్నాత్సప్తమరాశ్యధిపః ప్రశ్నలగ్నగతో యదిహానిస్స్యాత్ - యాతురితిశేషః అథవాతత్ప్రశ్నలగ్నేశ్వర అస్తగతోలగ్నాత్సప్తమ స్థానగతిశ్చేదశుభకృత్॥ తా॥ ప్రయాణప్రశ్నకాలలగ్నముస్థిరలగ్నమైయుండిననుద్విస్వభావలగ్నమునబూర్వార్ధమైయుండిననుప్రయాణమునకుభంగముగలుగుననియు చరలగ్నమైయుండిననుద్విస్వభావలగ్నములో నుత్తరార్థమైయుండినను- సుఖప్రయాణముకలుగుననియు ఏగ్రహంబైననువక్రించిప్రశ్నలగ్నమందుండిన ప్రయాణమునకు విఘ్నములుగలుగుననియు - ప్రశ్నలగ్నసప్తమస్థానాధిపతి యాలగ్నమందుండిన ప్రయాణకర్తకునాశగలుగుననియు-ప్రశ్నలగ్నాధిపతిసప్తమస్థానమంబుండెననుశుభకరుడనియు తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౬౧) మూ॥ రిక్తాపర్వదినాదిమప్రతిథయష్షష్ఠ్యష్టమీద్వాదశీవర్జ్యాభూమిజభానుపుత్రదినకృద్వారాశ్చయాత్రాక్షణే । హస్తాదిత్యహరిద్వయాంత్యశశభృద్ధ్రాస్యమిత్రాహ్వయాశ్వస్తామధ్యమతారకాశ్శతభిషజ్మూలప్రజేశోత్తరాః॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాయాస్తిథివారనక్షత్రనిర్ణయమాహ॥ రిక్తేతి॥ రిక్తాఃపూర్వోక్తాః పర్వాణిపంచపర్వాణిదినాదిః ప్రతిపత్ మిష్టతిథయఃభద్రకరణదివసాః- కించషష్ఠ్యష్టమీద్వాదశ్యేతాః పక్షద్వయగతాఃయాత్రాక్షణేప్రయాణకాలేవర్జ్యాః ప్రయాణస్యాయోగ్యా ఇత్యర్థః భూమిజభానుపుత్రదినకృద్వారాః భౌమశన్యర్కవాసరాశ్చవర్జ్యాః హస్తాదిత్యహరిద్వయాంత్యశశభృద్ధ్రస్యమిత్రాహ్వయాః హస్తపునర్వసుశ్రవణధనిష్ఠారేవతీమృగశీర్షాశ్వనీపుష్యానూరాధాఇతినవతారాశ్శస్తాఃముఖ్యాః - యాత్రాయా ఇతిశేషఃశతభిషజ్మూలప్రజేశోత్తరాః, శతభిషజ్మూలరోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాః మధ్యమతారకాః అనుత్తమతారా ఇత్యర్థః శేషాస్త్యాజ్యాః॥ అ॥ ప్రయాణమునకుతిథివారనక్షత్రంబులజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రిక్తతిథులును, పంచపర్వంబులును, ప్రతిపత్తును, భద్రకరణయుక్తదినంబును, పక్షద్వయగంబులగుద్వాదశిషష్ఠ్యష్టములును, భాస్వంగారకశనివారంబులునివిప్రయాణమునకయోగ్యంబులనియు దకిఁనతిథివారములనశ్విని, మృగశీర్షము, పునర్వసు, పుష్యమి, హస్త, అనూరాధ, శ్రవణ, ధనిష్ట, రేవతి, ఈనక్షత్రములుప్రయాణ

ములకుప్రశస్తంబులనియు- రోహిణి- ఉత్తర-మూల-ఉత్తరాషాఢ-శతభిషము-
ఉత్తరాభాద్ర - ఈనక్షత్రములుమధ్యంబులనియుదక్షిణనక్షత్రములయోగ్యము
లనియును తాత్పర్యము॥ *

(౧౬౧)మూ॥ శూలాఖ్యేష్వథవారభేషుగమనంయాతుర్భవేద్రోగకృ
చ్చంద్రార్కాత్మజవారయోస్సురపభే ప్రాచీంనగచ్ఛేద్దిశమ్।జీవేజాంఘ్రిభఏవ
చాంతకదిశం శుక్రారయోః ప్రష్టభేపశ్చాదర్యమభేకుజజ్ఞదిన యోరార్యా
త్రాంచసౌమ్యాందిశమ్॥ వ్యా॥అ॥అథవారనక్షత్రాణాందిగ్భేదేనశూలసంజ్ఞయ
మాహ॥ శూలాఖ్యేష్వితి॥ యాత్రాప్రయాణకర్తా చంద్రార్కాత్మజవారయో
స్సోమశనివారయోః సురపభేజ్యేష్ఠానక్షత్రేప్రాచీందిశం - జీవేగురువాసరే
అజాంఘ్రిభేపూర్వాభాద్రానక్షత్రేచ - అంతకదిశం అంతకోయమః తస్యదిక్
తాందక్షిణాందిశమిత్యర్థః - శుక్రారయోః - శుక్రరవివారయోః ప్రష్టభే
రోహిణీనక్షత్రేచ పశ్చాత్ ప్రతీచీందిశమిత్యర్థః కుజజ్ఞదినయోః భౌమబుధవా
తరయోః అర్యమభే పూర్వఫల్గున్యాంచ సౌమ్యాం ఉదీచీందిశం- నగచ్ఛేదితిసర్వ
త్రయోజ్యం ఏతేషువారనక్షత్రేషు ఏతాసుదిక్షుగచ్ఛతిచేత్ రోగదోషఇత్యత ఆ
హ శూలాఖ్యేషు శూలనామధేయేషువారభేషు ఉక్తవారనక్షత్రేషుగమనంయా
తుః యాతుఃరోగకృద్భవేత్॥ అ॥ దిగ్భేదముచేతవారశూలనక్షత్రశూలలచె
ప్పుచున్నారు॥ తా॥ తూర్పుదిక్కునకు సోమ-శనివారంబులును-జ్యేష్ఠానక్షత్రం
బును దక్షిణమునకు - గురువారంబునుపూర్వాభాద్రనక్షత్రంబును పశ్చిమంబున
కు భాను శుక్రవారంబులును రోహిణీనక్షత్రమును-ఉత్తరమునకు - మంగళబుధ
వారములును - పూర్వఫల్గునీనక్షత్రంబును ఈరీతినన్నిదిక్కులకీవారనక్షత్రము
లుశూలసంజ్ఞకలవిగావున నట్టివారశూలనక్షత్రశూలలయందు బైటముపోయి
నవారికివ్యాధికలుగునని తా॥ *

(౧౬౨) మూ॥ ఆగ్నేయానిలకోణయోశ్చవిలిఖేదేకాంచరేఖాంచ
తుష్కోణే ప్రాగ్లిఖితే ప్రసిద్ధపరిఘాదండాఖ్యచక్రేశుభే। తత్ప్రాగాదిషుస
ప్తసప్తగమనేవహ్న్యాదితారాలిఖేదష్టావింశతిసంఖ్యయైవపరిఘాదండోనలం
ఘ్యోఽస్యగః॥ వ్యా॥ అ॥ పరిఘాదండచక్రస్వరూపంనిరూపయతి॥ ఆగ్నేయా
ఇతి॥ ఆగ్నేయానిలకోణయోఃఏకాంరేఖాంవిలిఖేత్ - ఏవమీశాన్యనైరృత్యకో
ణయోశ్చ ఏకాంరేఖాంవిలిఖేదితిశేషః - ఏవంవిలిఖితేపరిఘాదండచక్రంభవతి
తతః - ప్రాగ్లిఖితేచతుష్కోణేశుభేప్రసిద్ధ పరిఘాదండాఖ్యచక్రేవహ్న్యాది
తారాఃకృత్తికాదీనినక్షత్రాణి - అష్టావింశతిసంఖ్యయాతత్ప్రాగాదిషు తస్య
చక్రస్యప్రాగాదిషు చతుర్దిక్షుసప్తసప్తవిలిఖేత్ యథాప్రాచ్యాం కృత్తికా
ద్యాశ్లేషాంతానిసప్త - దక్షిణస్యాంమఘాదివిశాఖాంతాని ప్రతీచ్యామనూ

రాధావిశ్రవణాంతాని- ఉదీచ్యాం ధనిష్ఠాదిభరణ్యంతాని సప్తనక్షత్రాణిఅ
యుంపరిఘాదండః అన్వగ్రైః ప్రయాణాభిలాషిభిః గమనేనమనవిషయేనలం
ఘ్యః- వాయవ్యకోణే గః కృత్తికాదిసప్తసు ప్రాచీం- మఘాదిసప్తసుదక్షిణాంఅ
నూరాధాదిసప్తసుప్రతీచీం ధనిష్ఠాదిసప్తసుఉదీచీంనగచ్ఛదిత్యభావః॥ అ॥ పరి
ఘదండస్వరూపమను దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ వాయువ్యకోణము
మొదలుకొని ఆగ్నేయకోణమువరకునొక రేఖయును - నైరృతికోణము మొ
దలుకొని ఈశాన్యకోణమువరకునొక రేఖయును - వ్రాసినను పరిఘాదండచక్ర
మగును ఆచక్రమందు బూర్వదికున కృత్తిక మొదలగు 7నక్షత్రంబులును దక్షి
ణమున మఘ మొదలగు 7నక్షత్రంబులును బశ్చిమంబున - అనూరాధ మొదలు
కొని అభిజిత్తుతోగూడ 7నక్షత్రంబులును - ఉత్తరంబున ధనిష్ఠ మొదలగు 7న
క్షత్రంబులును ఉండునట్లు వ్రాయగా - ఏనక్షత్రము లేదికున నవచ్చునో యానక్షత్ర
ములయందా దికునకు బోగూడదని తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౯౩) మూ॥ యత్రాహస్థాస్థితభాని యాని గమనే ద్వారాణి తస్యా
దిశః ప్రాక్చక్రేవిహితస్య పుష్యాదిసత్కృత్తికాద్యతారాస్సదా । సర్వద్వారశు
భాస్సుభాఫలదాః ప్రాగాదిమేషాదయోదిగ్ద్వారాఖ్యగృహాః ప్రదక్షిణవి
ధావక్త్రైకశోనఫలదాః॥ వ్యా॥ అథనక్షత్రరాశీనాం దిగ్ద్వారనిర్ణయమాహ॥
యత్రేతి ॥ యత్రాహస్థాస్థితభానియస్యాంకాష్ఠాయాందిశి॥ ని॥ దిశస్తుకకుభఃకా
ష్ఠాఆశాశ్చహరితశ్చతాఇత్యమరః - స్థితానిభానినక్షత్రాణి యానితానిసప్త
... ద్వారాణి - చక్రేపరిఘాతండచక్రే- ప్రాక్పూర్వశ్లోకేవిహితస్య
... క్షత్రే సప్తసు ... - పుష్యాదిసత్కృత్తికాద్య తారాః
... అనూరాధాద్యా ... సదాసర్వదాసర్వద్వారశు
... శుభకరాః యథా ప్రాచ్యాంపుష్యః దక్షిణస్యాంహస్తః-
... అనూరాధా ఉదీచ్యాంసిక్రింపఏతాస్సుభాఫలదాశ్చభవంతి-
... ప్రాగాదిదిగ్ద్వారాఖ్యగృహాః దిగ్ద్వారసంజ్ఞికరాశయః ప్రదక్షి
... ఏతదుక్తంభవతి, ప్రాచ్యాంమేషః, దక్షిణస్యాం
... ప్రతీచ్యాంమిథునం, ఉదీచ్యాంకర్కటకః, ఏవంపునః ప్రాచ్యాంసిం
..., ఏవంత్రి... సర్వాసాందిశాం సరరాశయోజ్ఞేయాః తే
... నగంతవ్యాః॥ అ॥ నక్షత్రరాసులకు దిగ్ద్వారనిర్ణయమును
... తా॥ పూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడిన క్రమంబున, ఏదికునను
... నక్షత్రంబులాదికునకు ద్వారనక్షత్రంబులనియు బూర్వశ్లోకోక్త ప
రిఘాదండచక్రమునందు గమనవిషయమై దిక్ఛేదంబున నిషేధింపబడిననక్షత్ర
ములలో పుష్యహస్తానూరాధాశ్వినీనక్షత్రంబులు సకలదిగ్గమనములయందును

శుభసుఖాస్పదప్రదంబులనియు పూర్వదిక్కునకు మేషసింహధనూరాసులు నుదక్షిణమునకు వృషభకన్యామకరరాసులును, పశ్చిమంబునకు మిధునతులాకుంభరాసులును ఉత్తరంబునకు కటకవృశ్చికమీనరాసులు నీరీతిని రాసులీదిక్కు నకు ద్వారరాసులు గావున నిట్టి ద్వారరాశిలగ్నములయం దాదిక్కులకు బోగూడదని తాత్పర్యము॥ *

(౧౬-౪) మూ॥ మేషేభద్రమవాప్నుయాద్గని సుఖయుగ్మేమృతింకర్కటేలాభంశోకభయంహరౌజ్వరభయంకన్యాగృహేథణంధటే। కీటేవిగ్రహమేవచాపవిలయే క్షేమంమృగే స్త్రీధనం కౌటిల్యంకలశేతభోజ సుఖంమీనేప్రయాణేన్వగః॥ వ్యా॥ అ ద్వాదశలగ్నానాంగమనేఫలమాహ॥ మేషఇతి॥ మేషే మేషలగ్నేఅధ్వగఃప్రయాతాభద్రంమంగళం, గవివృషభేసుఖంయుగ్మే మిధునేమృతింకర్కటేలాభం-వృదివ్యాదిలాభం, హరౌసింహేశోకభయంకన్యాగృహేకన్యాలగ్నేజ్వరభయం, ధటేతులాయాంఅర్థలాభం-ధనలాభం-కీటేవృశ్చికేవిగ్రహమేవయేన కేచిద్విరోధం, చాపనిలయేధనుర్లగ్నే, క్షేమంమృగే మకరేస్త్రీధనంస్త్రీరూపధనం, కలశేకుంభేతుకౌటిల్యంవక్రగమనం, మీనేభోజనసుఖంప్రయాణేఅవాప్నుయాత్॥ అ॥ప్రయాణవిషయమైలగ్నములఫలంబులవివరింపుచున్నాడు॥ తా॥ మేషలగ్నమందుబయనముపోయినవారలకుశుభంబులును వృషభమందుసౌఖ్యంబును మిధునమునందుమరణంబును, కటకమందుభూధనాదిలాభంబులును, సింహమునందువ్యసనంబును, కన్యాలగ్నమందు జ్వరభయంబును, తులయందుధనలాభంబును, వృశ్చికమందు కలహంబును, ధనస్సునందు క్షేమంబును, మకరమందుస్త్రీలాభంబును, కుంభమందువక్రగమనంబును, మీనమందుభోజనసుఖంబునుగలుగునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౬-౫) మూ॥ యాత్రాయాంప్రతిభార్గవంప్రతికుజంప్రత్యబ్జజంచాతికృచ్ఛుక్రోదక్షిణతఃస్థితోప్యశుభకృద్యాతుఃప్రవేశేపివా।ను గేయద్యదితోగ్రతన్యశేసు తత్రైవగంతావనేత్సామ్యస్యాస్తమవాప్తతశ్చ పరతోయాతాధ్యశేషంవ్రజేత్॥వ్యా॥అ॥ ప్రతిశుక్రభౌమబుధదోషమాహ॥ అ॥ యాత్రాయామితి॥ యాత్రాయాంప్రవేశేపునఃప్రవేశకాలేగ ప్రతిభార్గవంభృగోరపత్యంపుమాన్ భార్గవఃశుక్రఃతస్యాభిముఖంప్రతికుజంకుజాభిముఖం కించప్రత్యబ్జజం అప్సుజాతఇత్యబ్జః చంద్రః తస్మాజ్జాయతే ఇత్యబ్జజోబుధఃపంచమ్యాంజా తావితిజనేర్డః తస్యాభిముఖంయాతురాతికృత్పీడాకరంఅన్యోవిశేషఃశుక్రః దక్షిణతోయాతుర్దక్షిణభాగేస్థితోయదివాశుభకృత్ అత్రేదంప్రతీయతే, శుక్రేప్రాచ్యాంస్థితే ప్రాగ్దిశాన్యోదగ్వాయవ్యేష్వేవం ప్రతీచ్యాంస్థితే నైరృత్యాదిదక్షిణాగ్నేయేషునగంతవ్యమితి ఉక్తంచబాలబోధిన్యాం॥ శ్లో॥ పూ

శ్చాదివాయవ్యవిలోమకోష్ఠాత్పూర్వభృగోః స్థితిచేన్నయాయాత్ ॥ పశ్చాది
నైఋత్యాదివిలోమకోష్ఠేషు పశ్చాద్భృగోః స్థితిచేన్నయాయాత్ । బుధస్యాపి శేషమా
హ ॥ శశిసుతో బుధః అగ్రభాగేయాతః పృష్ఠభాగే స్థితే మధ్యభాగే ఏవ । ఉ
దితో యుక్తం తాగను నక్షత్రా (?) మధ్యే ఏవ సేత్ పూర్వమ తోరణమి
త్యర్థః । సౌమ్యస్య బుధస్య అస్తమయం ప్రాప్య అస్తంగతో యది ఉదితః యా
వత్కాలం అప్యశేషం మార్గే శేషం ద్రష్టి యాయాత్ ॥ అ॥ ప్రయాణ శుక్ర భౌమబు
ధదోషములఁజెప్పుచున్నాఁడు ॥ తా॥ పయనమునకుఁ బోవునప్పుడు సమ్ముఖంబున
శుక్రుఁడున్నప్పుడును శుక్రునిఁగారాక బుధుఁడు ముఖముగాఁ యుండినేని పీడాకరుఁ డగు
నుదయ సమయ శుక్రుండు ప్రయాణకాలమందు ముఖభాగమునందుండిన యాత్రకరుఁడుగాన
యాత్ర వలన సంతానమునకును సద్ధిరువదియోగాదులను పశ్చిమంబు
నయందున్నప్పుడు నైఋతి వాయువ్యకోణములను పయనము గూడదు యు
ద్ధ బుధుఁడు ముఖమున పృష్ఠభాగమందుండిన ఫలము దక్షిణంబు చేసిని మరల
నస్తంగతుఁడై యుదయమగువరకు ప్రయాణకాలమందు పయనము గూడదని తా ॥ ※

(౧౬౬) మూ॥ భారద్వాజవసిష్ఠవాత్స్యభృగవో అత్ర్యంగిరసౌ కా
శ్యపశ్చ గార్గ్యగౌతమ వామదేవ్యాస్తు గోత్రిణాం పాణిగ్రహణ వివా
హానష్టవిధాభృగుచ్చాభిజ్ఞానాం ప్రతిభార్గవ ప్రతిబుధ ప్రత్యార
ద్రోషాయాత్రా ॥ అ॥ ఉక్త వశిష్ఠ శుక్రాది దోషస్య గోత్ర భేదేన ప్రతిప్రసవమా
హ । భారద్వాజేతి ॥ భారద్వాజవసిష్ఠ వాత్స్యభృగవః అత్ర్యాంగిరసౌ అత్రి
శ్చాంగిరసశ్చ అత్ర్యాంగిరసౌ, కాశ్యపః, గార్గ్యగౌతమ వామదేవ్యా యేషాం
తేషాం గోత్రిణాం అర్థినాం యాదకానాం కించ ఏకగ్రామ వివాహ రా
ష్ట్ర విప్లవ పీడితానాం ఏకగ్రామ గృహాంతరగతానాం వివాహార్థం యా
త్రాం రాష్ట్రవిప్లవ ప్రదపీడితానాం ఆతానాం ఋషిసేవితానాం జ్ఞానినాంవి
రక్తానాం తీర్థానాం గోగ్రహనాజో పద్రవేణ వా అతానాం నేషాం ప్రతిభార్గ
వ ప్రతిబుధ ప్రత్యార దోషాస్సహితసంతి ॥ అ॥ పూర్వశ్లోకోక్త ప్రతిశుక్రాది దోష
ములకు గోత్రభేదముచే బాధకములను జెప్పుచున్నాఁడు ॥ తా॥ భారద్వాజవసి
ష్ఠ వాత్స్యభృగు అత్రి అంగిరస కాశ్యప గార్గ్య గౌతమ గోత్రజులకును. యాచకు
లకును నొక గ్రామమునందు నొక గృహమందుండి మఱియొక గృహమునకుఁ బోవు
వారలకును, వివాహమునకుఁ బోవువారలకును, దేశోపద్రవముచే బెదరుగుచాఁ డ
వారలకును తీర్థయాత్రకై వెళ్లెడివారలకును, మహాయోగులకును, ఆర్తులగువా
రలకును, నిర్దిష్టఁ జెప్పఁబడియున్న ప్రతిశుక్ర భౌమబుధదోషములు లేవనుట ॥ ※

(౧౬౭) మూ। త్రిజన్మ త్రిణవశశి స్థభా స్తగణ నక్షత్రా ర్యారరూ సప్తేంఋతః
పంచస్యుర్విషమాణి రోగభయమన్యా న్యానివత్యారితు । యుగ్మాన్యేవ సదిష్ట

దానితదిదం యాత్రాఫణేర్యత్ఫలంకించ త్రికేణఫణిస్వరూపమశుభంత్యాజ్యంశు భేకస్మాత్॥ వ్యా॥ అ॥యాత్రాఫణిచక్రసంమతిమాహ॥ త్రీణీతి॥ అర్కస్థోడుతః సూర్యస్థితనక్షత్రమారభ్య, త్రీణిత్రీణినక్షత్రాణిశశిస్థభాంతంచంద్రస్థితనక్ష త్రపర్యంతం, గణనాసంఖ్యా, కార్యేతికర్తవ్యా, గంతుమిచ్ఛతోభిషప్రవేశగ ణనాయాంత్రయమయాణాయాం సప్తవింశతినక్షత్రాణాంనవగ్రహాణిభవంతిత త్రవిషమాణిపంచత్రికాణితురోగభయదానిభవంతి, అన్యానిచత్వారియు గ్మాత్రికాణితుసర్వదానిసర్వేష్ట ఫలదానిస్యుర్యాత్రాయాంవిశేషః, యాత్రాఫ ణేః యాత్రాఫణిచక్రస్యయుత్ఫలముక్తంతత్ఫలంఇదమేతదేవ, అతశ్చత్రికేణఫణి చక్రేణకింప్రయోజనంప్రయోజనమిత్యర్థః, అనేనైవచరితార్థత్వాదితిభావః ఫణితమాహఫణిస్వరూపంయద్యత్ త్రికంఫణేరవయవం, తత్తదశుభమస్మ త్కేశుభకర్మణిత్యాజ్యం॥ అ॥ యాత్రాఫణిచక్రమునకుసమానఫలముచెప్పుచు న్నాడు॥ తా॥ పైనచెప్పినవారుసూర్యస్థితనక్షత్రముమొదలుచంద్రస్థితనక్ష త్రముపరకుమూడేసినక్షత్రములనుగణనచేయవలయుననియును, నీక్రమంబు నగణనచేయగానితొమ్మిదిమూడునక్షత్రములు ౯, త్రికంబులగును, అట్టిత్రికంబు లలోవిషమత్రికంబులగును, ౩,౫, ౭, ౯, ఈత్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములలో పైనచెప్పబడిన రోగభయంబులు గలుగుననియు, మిగతసమత్రికంబులగు ౨, ౪, ౬, ౮, ఈత్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములు-ఇష్టఫలప్రదమనియు,గ్రంధాంతర ముదుచెప్పబడియున్న యాత్రాఫణిచక్రాఫలంబదియుగాననాచక్రమువ్యర్థం బనితాత్పర్యము॥ ❀

(౧౭౮) మూ॥ ఆగ్నేయార్ద్రమఘాసురాధవసుభేష్వేకైకభానిస్యాజి న్నక్షత్రాణిగసప్తకమనేదద్యుః ప్రయాతుఃఫలం। మృత్యువ్యాధిభయార్థ రాశివసుధాభీత్యామయాఖ్యం క్రమాత్త్రింశచ్ఛక్రేణతు చంద్రగర్భఫణినః త్స్య తస్మయానిశ్చితమ్॥ వ్యా॥అ॥ చంద్రగర్భసమ్మతిమాహ॥ఆగ్నేయేతి॥ ఆగ్నే యార్ద్రమఘాసురాధవసుభేసు కృత్తికానూరాధాధనిష్ఠానక్షత్రేషుచతుష్షు సాభిజిన్నక్షత్రాణిఅభిజిన్సహితాన్యష్టావింశతినక్షత్రాణి స్థాప్యాన్యేకైకభా దేకైకనక్షత్రాత్సప్తసప్తనక్షత్రాణియాతుః మృత్యువ్యాధిభయార్థరాశివసు ధాభీత్యామయాఖ్యంఫలంక్రమాద్దద్యుః యథాకృత్తికామృత్యుం, రోహిణీ వ్యాధిం, మృగశిరోభయం,ఆర్ద్రార్థంరాశిం పునర్వసూవసుధాంభూమిం,పు ష్యాభీతిం , ఆశ్లేషాఆమయంరోగం , పునర్మఘామూరాధాధనిష్ఠాదీనామ ప్యూహ్యం, చంద్రగర్భఫలితంచంద్రగర్భచక్రజన్యఫలం, మయానిశ్చితం, అ తశ్చత్రికేణకించంద్రగర్భచక్రనిర్మాణబహుయాసేనకింఫలం, ఏతదుక్తరీత్యాచరి తార్థతాత్ అత్రాయంవిశేషః, అయంకృత్తికాది,యద్యోయాత్రాయాన్మే

వరోగేషుసుస్థితరాశౌ అన్యేషుశుభకర్మసుః సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చం । దస్థితస
నక్షత్రపర్యంతంగణయేత్, ఫలంతుపూర్వవత్ ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ రోగేసుజస్థనక్ష
త్రాద్యుర్ధ్వేచవ్రశుషర్క్షతః యా। త్రాయాంకృత్తికాదస్యాదరర్కస్థాచ్ఛుభకర్మణి
టీ॥అ॥ చంద్రగర్భచక్రమునకు సమానఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కృత్తిక
మొదలాశ్లేషవరకును, మఘమొదలువిశాఖవరకును, అనూరాధమొదల భిజి
త్తుతోగూడశ్రవణమువరకును, ధనిష్ఠమొదలుభరణివరకును, క్రమంబుగ నేడే
సినక్షత్రములేడేసి ఫలంబులగలుగజేయుననియు ననియెవిధ్వంబుని కృత్తికమృ
త్యువును, రోహిణివ్యాధిని, మృగశిరభయమునుఆర్ద్ర, ఆర్ద్రరాశిని పునర్వసు,
ఘాముని పుష్యమి, ఫితనిఆశ్లేషరోగమును మరలమఘమృత్యువును, పుబ్బవ్యా
ధిని, ఉత్తరక్రమంబువచతుస్సప్తక నక్షత్రములును సప్తవిధ ఫలంబునుప్రయాణ
విషయమైగలుగజేయుననియు చంద్రగర్భంచక్రనిర్మాణముచేతగలిగెడుఫలము
ను నేను స్పష్టముగావివరించితి గానచాచక్రమువలనవేరేఫలంబులేజనిత ※

(౧౬౯) మూ॥ చంద్రాధిష్ఠితభాంతమేవగణయేదర్కస్వోత్థాని
తోనక్షత్రాణ్యపిసప్తసప్తగమనేదద్యుఃఫలంసాభిజిత్ । క్షేమంతాడనమర్తి
మాయునభయందేశభ్రమంతాడనంయాతుశ్చాడలదోష ఏవసకలేకార్యేచ
చింత్యోపివా॥ వ్యా॥ అ॥ అడలస్వరూపమాహ॥ చంద్రేతి॥ అర్కస్థితాది
తిఃసూర్యస్థితనక్షత్రప్రభృతిసాభిజిత్, అభిజిత్సహితంయథాతథాసప్తసప్త
నక్షత్రాణి, చంద్రాధిష్ఠితభాంతంచంద్రస్థితనక్షత్రపర్యంతమేవగణయేత్,
తానితానిసప్తసప్తనక్షత్రాణి గమనేగమనవిషయేయాతుః క్షేమంతాడనం
అర్తింఆయుః అభయం, దేశభ్రమంతాడనంచేతిఫలక్రమాద్దద్యుఃవిశేష
మాహ॥ యాతుశ్చాడలదోషఏవచింత్యః, నేతరఇత్యేవకారార్థఃఅథవాసక
లేకార్యేచఅడలదోషోపిచింత్యః॥ అ॥ అడలస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ సూర్యుడున్న నక్షత్రముమొదలభిజిన్నక్షత్రముతోగూడునటులచంద్రు
డుండెడి నక్షత్రమువరకు నేడేసినక్షత్రములగణింపవలయుననియు,నటులగ
ణింపబడిన యేడేసినక్షత్రము లేడేసిఫలంబుగలుగజేయును, ఎవ్విధంబనినప్ర
థమనక్షత్రము క్షేమమును రెండవదితయరహితమును, ఆరవదిదేశసంచార
మునుఏడవదితాడనమును, నీక్రమంబునసప్తనక్షత్రములు సప్తవిధఫలంబులగ
లుగజేయుననియును ఏవకారార్థమునప్రయాణవిషయమయియీచెప్పినఅడ
లదోషవిచారము, అవశ్యముగాజూడదగినదనియు లేకమఱియొకపక్షంబున
సమస్తశుభకార్యముయందును అడలదోషముజూడదగినదేనని తాత్పర్యము॥

(౧౭౦) మూ॥ యాత్రావారభవాసరాంశ్చమిళితాన్ స్వస్వాది
తస్త్రాన్క్రమాన్నృత్యాద్విత్రిచతుర్గుణాన్ప్రవిభజేత్సప్తాష్టషడ్భిఃక్రమాత్

శూన్యేషు త్రిషు రోగభీతిమరణాన్యత్ర ప్రయాతుః క్రమాచ్ఛేషేషు త్రిషు రాజ్యరత్నపృథివీర్ద్రవ్యాతుత్ర్యంశకస్వరూపమ్॥ వ్యా॥ అ॥ త్ర్యంశకస్వరూపం నిరూపయన్ యాత్రాఫలమాహ యాత్రేతి॥ యాత్రావారభవాసరాన్ యాత్రాయాం యో వారః యద్భం యన్నక్షత్రం యా తిథిః తాన్ - స్వస్వాదితః స్వేషామాదితః - యథా వాసరస్యార్కాదితః నక్షత్రస్యాశ్విన్యాదితః దివసస్య శుక్లప్రతిపదాదితః మిళితాన్ త్రేధా నిక్షిప్య ద్విత్రిచతుర్గుణాన్ కృత్వా వారనక్షత్రదివససమూహం త్రేధా పరికల్ప్య యథా ఆద్యం ద్వాభ్యాం ద్వితీయం త్రిభిః తృతీయం చతుర్భిః గుణిత్వా త్ర్యర్థః తతః క్రమాత్ సప్తాష్టషడ్భిః ప్రవిభజేత్ ఏవం విభజ్యమానేషు త్రిషు శేషేషు శూన్యేషు శేషాభావేషు సత్సు ప్రయాతుః రోగభీతిమరణాని ఫలాని క్రమాద్భవంతి త్రిషు శేషేషు సత్సు రాజ్యరత్నపృథివీః ఆద్యశేషే రాజ్యం ద్వితీయశేషే రత్నాని తృతీయశేషే పృథివీం దద్యాదిత్యేవం గంతా స్వయం లభేత్ ప్రయోజనం వా స్త్రీ అయమేవ త్ర్యంశక ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ త్ర్యంశకస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాఁడు॥ తా॥ ప్రయాణకర్తకైనను బోవు సమయమున తిథివారనక్షత్రముల మొదటనుండి లెక్క పెట్టునగా శుక్లపాడ్యమి మొదలు ప్రయాణదినము వరకును భానువారము మొదలు ప్రయాణవారము వరకు అశ్విని నక్షత్రము మొదలు ప్రయాణనక్షత్రము వరకును గణన చేసి అయిన గుణకమును నొక రాశిగాఁ జేర్చి యా రాశిని మూడు భాగములుగా జేసి యందు ప్రథమభాగమును రెంటను ద్వితీయభాగమును మూఁటను తృతీయభాగమును ౪టను ఎచ్చగుణించి యా త్రివిధ రాసులను క్రమముగ ప్రథమభాగమును ౭టను ద్వితీయభాగమును ౮టను తృతీయభాగమును ౬టను భాగహరింపగా నా త్రివిధరాశియందు గణన శేషముండనేని ప్రయాణకర్తకు రోగభీతిమరణములను - మూడు రాసులు శూన్యములైయుండనేని రాజ్యరత్నధనలాభములను ఉక్తక్రమంబుగ గలుగునని యును ఇది త్ర్యంశకస్వరూపముగాన గ్రంథాంతరమందు జెప్పబడియున్నందువలన వేరే ప్రయోజనము లేదని యున తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౭౧) మూ॥ యాత్రావారవిలగ్నధిష్ణ్యదివసాన్ స్వస్వాదితస్సర్వతో రాశీకృత్య దినారభుగ్వసుజలేష్వేకైక సంఖ్యాం క్రమాత్। క్షిప్త్వా వేధ్రౌ శేషమేవ తం ప్రవిభజేదేకైక సర్వం ధ్రువం శేషః ప్రోక్తనపంచకే బహుధనం శూన్యే ఫలం వర్జ్యతే॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేన యాత్రాపంచకస్య స్వరూపమాహ॥ యాత్రేతి॥ యాత్రావారవిలగ్నధిష్ణ్యదివసాన్ ప్రయాణసమయమే వారలగ్ననక్షత్ర దివసాః తాన్ స్వస్వాదితః స్వేషామాదితః సర్వతః సర్వాన్ రాశీకృత్య తాన్ ఏకైక సంఖ్యాం దిగ్వసుజలేషు పంచదశ ద్వాదశ దశ ష్టచత్రస్రః అనుసంఖ్యానుక్రమాత్ క్షిప్త్వా నిక్షిప్య - ప్రాగ్ఘృతం ప్రత్యేకైకసంఖ్యా

యుతంసర్వంపంచవిధం - ధ్రువంతమం కైర్నవభిః ప్రవిభ జేత్ ఏవంవిభజ్యమా
నేసతిప్రా క్తనపంచకే శేష శ్చేద్బహుధనం పంచసంఖ్యాతిరి క్త శేష శ్చేత్యర్థః-
పంచ శేషస్యశూన్యఫలత్వాత్ ఉక్తంచదర్పణే॥ శ్లో॥ తిథ్యుడుదినలగ్నంమిశ్రితం
పంచ ధాక్కృ త్రిధిర పదశనాగ్నై ర్వేదసంఖ్యాయుతంయత్ । నవహృతశర శేషం
శోభ నేవర్జనీయం రుగనలనృపచోరైర్మృత్యు నాదూషితం తదితిశూన్యేపం
చ శేషేఫలంవక్ష్యతే ఉత్తరశ్లోకేనేతి శేషః॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచే యాత్రా
పంచక శుద్ధిస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణవారలగ్న
నక్షత్రదివసములను పూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్న క్రమమున మొదటనుం
డిగణన చేసి అయినసర్వగుణకమును నొక రాశి జేసియా రాశిని నైదుభాగములు
గా జేసియందు ప్రధమభాగముతో బదియయిదునున్ను రెండవభాగముతో పం
డ్రెండునున్ను మూడవభాగముతో నెనిమిదినైదవభాగముతో నాలుగునున్ను
జేర్చి ఒకొకొకభాగమున వేర్వేరున తొమ్మిదింటభాగహరించగా ప్రథమ
భాగమందైదుమిగిలెనేని రోగపంచకమనియు - రెండవభాగమందైదుమిగిలె
నేనియగ్నిపంచకమనియును మూడవభాగమున నైమిగిలెనేనిరాజపంచకమని
యును నాలవభాగమున నైమిగిలెనేనిమృత్యుపంచకమనియును సిద్ధాంతంబు
గానసిపంచకలగ్నములయందు ప్రయాణముమొదలగు శుభకార్యముల జేయ
గూడదనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౨) మూ॥ వ్యాధ్యగ్నిక్షితి పాలచోరమృతితోభీతి శ్చశూన్యక్ర
మాచేతత్పంచదశాదియోదితఫలం మృత్యోర్భయంసర్వదా । చోరవ్యాధిభ
యంనిశాసుదివసే భూపాగ్నిభీతిర్భవే ద్యాత్రాపంచక శుద్ధి రేవగమనే సంజీవ
నీయాఖిలు॥ వ్యా॥ అ॥ అంగీకారార్థమాహ॥ వ్యాధీతి॥ వ్యాధ్యగ్నిక్షితిపాల
చోరమృతితఃభీతిశ్చక్రమాత్ - శూన్యేపంచ శేషేసతిఆదిః ప్రాక్ పంచ శేష శ్చే
ద్వ్యాధిః ద్వితీయాయాంప్రాక్ పంచ శేష శ్చేదగ్నితః తృతీయాయాంక్షితిపా
లతః చతుర్థ్యాంచోరతఃచోరాత్ - పంచమ్యాంపఞ్చమృతితఃభీతిర్భయం
భవేత్ - ఏతత్పంచదశాదియోజితఫలగమనవిషయేచింత్యంమృత్యోర్భయం
భీత్రాధానాంభయహేతురిత్యపానత్వం - సర్వదాత్యాజ్యమితి శేషః - అ
న్యేషాం కాలభేదేనాంగీకారా దంగీకారమేవాహచోరవ్యాధిభయం నిశాసు
రాత్రిష్వేవనదివాభాగేభూపాగ్ని భీతిస్తుదివసేవాభాగఏవనరాత్రౌ భవేత్
గమనేయాత్రాయాం - ఇయంపంచకశుద్ధిః సంజీవనీయాఖిలు దివ్యౌషధవత్
ప్రాణసంరక్షణీయాఖిలు అతోవిచారణీయేత్యర్థః॥ అ॥ అంగీకారార్థమును
జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ ప్రథమపఙ్క్తియందైదుమిగిలెనేనివ్యాధిభయమును-
ద్వితీయపఙ్క్తియం దగ్నిభయమును - తృతీయపఙ్క్తియందు రాజభయమును-

చతుర్థాపత్తియందు చోరభయమును - పంచమపత్తియందు మృత్యుభయమునుగలుగును గాన నీపంచదశాదియోజితఫలము గమనవిషయమైఅవశ్యకముగానాలోచింపదగినదియును మిగతకాలభేదములచేనంగీకారమనయును అంగీకారక్రమంబెట్లనిన మృత్యుభయము సర్వదా త్యాజ్యమనియును చోరవ్యాధిభయములు రాత్రులందును ధూపాగ్నిభయములు పగటియందును బలిష్ఠములుగాన నాకాలములయందవశ్యముగనాలోచింపదగినవనియును ఈపంచశుద్ధిసంజీవయనునౌషధవిశేషమువలె ప్రాణసంరక్షకమైనదిగాన ప్రయాణవిషయమైయవశ్యమువిచారింపదగినదని తాత్పర్యము॥ *

(౧౭౩) మూ॥ జీవేచ్ఛుర్యదిచంద్రకంటకగృహేష్వేతేషు నైవవ్రజేన్మేషేసింహగృహేధనుష్యపిసుధీర్యాతాప్రతీచీందిశమ్। కౌబేరీంమకరేవృషేచయువతౌయుగ్మేతులాయాంఘటేప్రాచీంమృత్యుదిశంతుకర్కటగృహేమీనాలయేవృశ్చికే॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయమాహ॥ జీవేచ్ఛురితి॥ సుధీర్బుద్ధిమాన్ యాతా జీవేచ్ఛుః జీవితుమిచ్ఛాయస్యసతథోక్తః జీవితుమిచ్ఛావాన్ యది ఏతేషువక్ష్యమాణేషు చంద్రకంటకగృహేషు నవ్రజేత్ - తథాహి - మేషేసింహే ధనుషిచప్రతీచీందిశం - మకరేవృషేయువతౌకన్యాయాముదీచీందిశం మిథునతులాకుంభేషు ప్రాచీందిశం - కర్కటమీనవృశ్చికేషు మృత్యుదిశందక్షిణాందిశం నవ్రజేదితిసర్వత్రానుషంగః॥ అ॥ యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ మేషసింహధనూరాసులు పశ్చిమదిక్కునకును - మకరవృషభకన్యలు దగ్గికునకును - మిథునతులాకుంభములు తూర్పుదిక్కునకును - కటకమీనవృశ్చికములు దక్షిణపుదిక్కునకును - చంద్రకంటకరాసులుగాన జీవితాశగల ప్రయాణకర్తయీ చెప్పబడిన చంద్రకంటకరాసులలో నాయాదిక్కులకు పైనముపోగూడదని తాత్పర్యము॥ *

(౧౭౪) మూ॥ ప్రాచ్యాదిప్రభవోర్కశుక్రకుజరాహ్వార్కీందువిద్సూరయోయద్దిగ్రాజిహితద్దిగుక్తగృహగేత్రాతాందిశంనవ్రజేత్। ప్రాగాదిక్రమశోప్రదక్షిణవిధౌభానుప్రవిష్టాలయాద్దిక్ష్వేకం ద్వితయంవిదిక్షుమృతికృద్యాత్రాలలాటంత్విదమ్॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాలలాటమాహ॥ ప్రాచ్యాదీతి॥ అర్కశుక్రకుజరాహవః ప్రసిద్ధాః అర్కస్యాపత్యంపుమాన్ ఆర్కిః ఉతఇఞ్ తద్ధితేష్వచామాదేరితివృద్ధిః శనైశ్చరః - ఇందుశ్చంద్రః - విద్బుధఃసూరిర్గురుః ఇత్యేతేఅష్టాగ్రహాః ప్రాగాదిప్రభవః ప్రాగాదీనాందిశాం క్రమాత్ప్రభవః అధిపతయోభవంతి యద్దిగ్రాజియస్యాదిశోయోరాట్ తస్మిన్ రాజతద్దిగుక్తగృహగే బస్యాదిశోయత్ - గృహంరాశిః తత్రస్థితేసతి - ప్రదాతాతాం తాందిశంనవ్రజేత్ - భానుప్రవిష్టాలయాత్ - సూర్యాధిష్ఠితరాశిమారభ్య

అప్రదక్షిణావిశ్లోక్రమశః ప్రాగాదియథాతథాదిత్యుపక్రైకంవిదిత్యుతద్వితయం- రాశిద్వయం ... పదివిశేషఃఅత్రాయమాశయః సూర్యాధిష్ఠితరాశౌ ప్రాచ్యాంనిక్షిపేత్ సూర్యస్యప్రాగ్దిశకత్వాత్ తద్రాశౌప్రాచిందిశంవ్రజేత్-సూర్యస్థితరాశేర్ద్వితీయతృతీయరాశిద్వయమీశాన్యాంనిక్షిపేత్ - తద్దిశోగుర్వధిపతిత్వాత్ తద్రాశిద్వయేగురౌస్థితేసతితల్లగ్నద్వయఈశాన్యాంవ్రజేత్ సూర్యరాశేశ్చతుర్థరాశిముదీచ్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశోబుధాధిపతిత్వాత్ తద్రాశౌబుధేస్థితేసతితల్లగ్నఉదీచీంవ్రజేత్ సూర్యస్థితరాశేః పంచమషష్ఠరాశిద్వయంవాయవ్యాంనిక్షిపేత్-తద్దిశశ్చంద్రాధిపతిత్వాత్ తద్రాశిద్వయేచంద్రేస్థితేసతితల్లగ్నద్వయేవాయవ్యాంవ్రజేత్ సూర్యస్థితరాశేస్సప్తమరాశింవారుణ్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశశ్శనైశ్చరాధిపతిత్వాత్ తద్రాశౌశనైశ్చరేస్థితేసతివారుణీందిశంవ్రజేత్ సూర్యస్థితరాశేః అష్టమనవమరాశిద్వయంనైరృత్యాంనిక్షిపేత్-తద్దిశోరాహ్వధిపతిత్వాత్- తద్రాశిద్వయేరాహౌస్థితేసతి-తల్లగ్నద్వయేనైరృతీందిశంవ్రజేత్-సూర్యరాశేర్దశమరాశిందక్షిణస్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశఃకుజాధిపతిత్వాత్- తద్రాశౌకుజేస్థితేసతితల్లగ్నేదక్షిణాందిశంవ్రజేత్-సూర్యస్థితరాశేరేకాదశద్వాదశరాశిద్వయమాగ్నేయ్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశశ్శుక్రాధిపతిత్వాత్ తద్రాశిద్వయేశుక్రేస్థితేసతి తల్లగ్నద్వయేఆగ్నేయీందిశంవ్రజేదితిసూత్రార్థఃశావగంతవ్యంఅవయోస్త్రాలలాటంమ్మృతికృత్ - తతస్సర్వథాత్యాజ్యమిత్యాశయః॥అ॥యాత్రాలలాటస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥తూర్పుదిక్కు-మొదలప్రదక్షిణక్రమంబున సూర్యుడుగురువు-బుధుడు-చంద్రుడు-శని-రాహువు-అంగారకుడు- శుక్రుడు- వీరలెనమండ్రు నెనిమిదిదిక్కులకుప్రభువులు గాన-సూర్యుడున్నరాశినితూర్పుననిలిచి యారాశిమొదలుతక్కిననరాసులనప్రదక్షిణక్రమమున నెనిమిదిదిక్కులయందొక్కొకటినిమూలలయందు రెండేసిగాబండ్రెండురాసులనుంచగానే రాశియేదిక్కునకువచ్చుచున్నదో యారాశియందాదిక్కునకుప్రభువయినగ్రహముండగా నాదిక్కునకుబయనముపోవమృతికరంబనితాత్పర్యము॥

(౧౭౫) మూ॥ రాహుక్రాంతభవత్త్రయోదశముఖంభాన్యగ్రతః పృష్ఠతఃపుచ్ఛంకేతురితిత్రయోదశ రవిస్థాయీచయాయీశశీ । యస్మిన్యాస్యగతేగృహేపరిభవస్తస్సైజ పుచ్ఛంగతే యస్మిన్తస్యజయోగతౌ యదిభవతావేకత్రతత్సంభవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ యుద్ధగమనే రాహుఫలమాహ॥ రాహ్వేతి॥రాహుక్రాంతభవః రాహుస్థితనక్షత్రాదగ్రతః త్రయోదశభానిముఖం రాహుముఖం- పృష్ఠతోరాహుక్రాంతనక్షత్రాత్పృష్ఠతః త్రయోదశనక్షత్రాణిపు

చ్ఛం కేతుః పుచ్ఛమాప కేతుర్భవతి ఏవం చ సతి రవిః స్థాయి శశీ యాయీ ఏవం చో
భయోర్మధ్యే స్వస్వగృహే అన్యగతే ముఖగతే సతి తస్యైవ పరిభవః ఇతరస్యా
రిః పలాయనమిత్యర్థః యావత్ స్థాయినః సూర్యస్య ముఖే స్థితే స్థాయినో భంగః యాయి
ని చంద్రే ఆస్యగతే సతి యాయినో భంగః స్థాయినో జయ ఇత్యాశయః యస్మిన్
గృహే పుచ్ఛంగతే స్థాయినః సూర్యే పుచ్ఛంగతే తస్య స్థాయినో జయః యా
యిని చంద్ర పుచ్ఛగతే యది యాయినో జయః తౌ సూర్యాచంద్రమసౌ ఏక
త్రగతౌ ముఖే పుచ్ఛే వా గదా యది యుధి యుద్ధం తత్ర తద్భవేత్ - ఉభావాస్య
గతౌ చేదుభయోర్భంగః - పుచ్ఛగతౌ చేదుభయోర్జయః సమత్వం భవేదిత్య
ర్థః॥అ॥ యుద్ధమునకుం బోవు పురుషు రాహుఫలము జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ రా
హుస్థితనక్షత్రము మొదలుకొని పదమూడు నక్షత్రములు ముఖమున్ను వెనుకప
దమూడు నక్షత్రములు తోకయును గాన సూర్యుడు ముఖస్థానమున నున్న నక్షత్ర
ములయందుండగ రాహువును జేర్చుకొని యుద్ధమునకు వడలు రాజునకు జయ
మనియు-చంద్రుడు ముఖస్థాన నక్షత్రములయందుండగా యుద్ధమునకు బోవు
రాజునకపజయమనియు - నా సూర్యచంద్రులిరువురును ముఖస్థానమునందుండి
రేని రాణువతో వెడలిపోవు రాజునకును తనపురములోనున్న రాజునకునుభయు
లకు నపజయమనియు-నాయిరువురును బుధస్థాననక్షత్రములయందుండిరేని యి
రువురకు సమజయమనియు ననుట॥

(౧౪౬) మూ॥ దగ్ధే స్వస్య గృహే కళత్రకలహే యస్యాతురే వేశోభనే
మధ్యే వా యది జాతకే చ మృతమాసేష్టమే జన్మతః । పిత్రోర్వాబ్దయవత్సరే య
ది పితృశ్రాద్ధక్రియానంతరే జీవార్థీ యది న ప్రజేత్ స్వయుగతౌ గర్భాన్వితా యా
మపి॥ వ్యా॥అ॥ అథ గమనే వర్జ్యకాలమాహ॥ దగ్ధ ఇతి॥ స్వస్య గృహే దగ్ధే స
తి కళత్రకలహే కళత్రేణ కలహం కృతే ఇత్యర్థః - యస్యాతురే వేయస్య కళత్రస్యాతురే
వేరజసి-శోభనే మధ్యే వ- శోభనమధ్యే వా రజాతకే జాతకాశౌచమధ్యే మృతకే
మృతాశౌచమధ్యే చ-జన్మతః జన్మమాసాదష్టమే మాసి వా-పిత్రోః పితా చ మాతా
చ పితరౌ తయోః పిత్రోః పితా మాత్రేత్యేక శేషః - అబ్దయవత్సరే పితృశ్రాద్ధక్రి
యానంతరే మాతాపిత్రోః సాంవత్సరికాత్పర దినే స్వయువతౌ స్వభార్యా
యాం గర్భాన్వితాయామపి ఇదం షాణ్మాసాదూర్ధ్వం బోధ్యం - తేషు సర్వేషు
ప్రయాణే జీవితార్థీ ఆయుష్కామో యది న ప్రజేత్ విధ్యర్థే లిఙ్॥అ॥ ప్రయా
ణవిషయమైన నిషేధకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జీవితాశగల పురుషుడు త
న గృహము అగ్నిదగ్ధమగునపుడు - భార్యతో గలహము చేసిన సమయంబునను-భా
ర్యారజస్వలయైయుండునప్పుడును - శుభమధ్యకాలంబునను జాతాశౌచమృతా
శౌచమధ్యకాలమందును స్వజన్మమాసమున కెనిమిదవ మాసమందును- తల్లి

చంద్రములుమృతిబొందిన సంవత్సరమందును తల్లిదండ్రులశ్రాద్ధదివసమునకుమఱు దివసమందునుతనభార్యయాఱునెలలకుపైగర్భము కలదైయుండునపుడును- పయనముపోయినేని క్షేమమునుబొందడనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౭) మూ॥ స్యాద్భంగోభిజిదాహ్వయే చనిలయే ధిష్ణ్యేముహూర్తేతథారోగస్స్యాద్వసుభస్యదోత్తరదళాద్యృక్షేషు పంచస్వపి। దుఃఖందక్షిణదిక్ప్రయాతురథవానాన్యత్రయాతుస్స్వయం మీనేచేదథసర్వదిక్షు గమనం యాతుశ్చవక్రంభవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అభిజిద్ధనిష్ఠాపంచకేగమననిషేధమాహ॥ స్యాదితి॥ అభిజిదాహ్వయేనిలయేఅభిజిల్లగ్నేధిష్ణ్యే ముహూర్తే అభిజిన్నక్షత్రేఽభిజిన్ముహూర్తేచ - ప్రయాతుఃభంగః స్యాత్ వసుభస్యధనిష్ఠానక్షత్రస్య - ఉత్తరదళా దారభ్యరేవత్యంతేషుపంచ సుఋక్షేష్వపియాతుః రోగః స్యాత్ యాతురితి సామాన్యనిర్దేశేనసకలదిక్షు ప్రయాతురపిగమననిషేధఃప్రాప్నోతీత్యాశంకాయామిదానీంపక్షాంతరమాహ॥ అథ వేతి॥ అథవాదక్షిణదిక్ప్రయాతుఃపూర్వోక్తేషుగమనం దుఃఖందుఃఖకరమిత్యర్థః॥అన్యత్రయాతుః అన్యదిక్ప్రయాతుః అయంధనిష్ఠాపంచకేగమననిషేధస్తునభవతి॥మీనేచంద్రేస్థితేసతితుసర్వదిక్షుగమనంయాతుర్వక్రంభవేత్తుప్రయాణేసిద్ధిర్నభవేదిత్యర్థః॥ అ॥ అభిజిద్ధనిష్ఠాపంచకమందుగమననిషేధమును జెప్పుచున్నాడు॥ దో॥ అభిజిల్లగ్నమందును- అభిజిన్నక్షత్రమందును- అభిజిన్ముహూర్తమందునుపైనము పోవువారలకశుభకరంబనియును - ధనిష్ఠానక్షత్రోత్తరదళముమొదలు రేవతివరకుధనిష్ఠాపంచకముగాననీపంచకమందుదక్షిణదిక్కునకు పయనముబోవువారలకు రోగకరంబనియునితరదిక్కులకు బోవువారలకు శుభకరంబనియు మఱియుమీనరాశియందు చంద్రుడుండగానేదిక్కునకుబయనము పోయినసుప్రయాణకర్తకుసిద్ధిగలుగదనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౮) మూ॥ స్త్రీయాత్రాసుఖదావృషేచయువతౌయుగ్మేప్రయాతుర్ఘటేగోయాత్రాపశులాభదైవవృషభేమేషేహరావామృగే। కుంభేకర్కటకేఝషేచమకరేయాతుర్జవస్యార్థదా శౌర్యాయువ్యథనప్రదాగవిహరాయుద్ధేతుచాపేహ్యజే॥ వ్యా॥ అ॥ నానాయాత్రాసులగ్ననిర్ణయమాహ॥ స్త్రీయాత్రేతి॥ వృషేయువతౌకన్యాయాంయుగ్మేమిథునేచ - స్త్రీయాత్రాస్త్రీణాంయాత్రాసుఖదా - ఘటేతులాయాంవృషభే మేషే- హరౌసింహే- మృగేమకరేచయాతుఃగోయాత్రాపశులాభదా- కుంభేకర్కటకేఝషేమీనే మకరేచయాతుః జనస్యపురుషస్యయాత్రాఅర్థదాయుద్ధేతుగవివృషభే హరౌసింహేచాపేధనుషి - అజేమేషేచశౌర్యాయువ్యథనప్రదాభవతి॥అ॥ సర్వయాత్రావిషయమైనలగ్ననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వృషభకన్యామి

థునరాసులయందుస్త్రీయాత్రసుఖప్రదమనియు - తులావృషభ-మేష సింహ
మకర ధాసులయందుగోయాత్రపోవువార్లకుపశులాభప్రదమనియు- కుంభ క
ర్కాటక-మీన- మకరరాసులయందుద్రవ్యార్థినై పెళ్లెడివానికిధనప్రదమనియు
వృషభ- సింహ- ధనుమేష రాసులయందుయుద్ధమునకుబోవువారికిశౌర్యా
యుష్యధనప్రదమనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౯) మూ॥ వారేర్కస్యగురోర్దినే సురప ...
సువాయద్ధే వా భృగుచంద్రయోర్యమదిశం భాన్వే
భానుజసౌమ్యయోస్తు కలహస్స్యాత్తదా
యాత్రాంప్రయాతురథవా చేద్వామగః పృష్ఠగః॥ యుద్ధగమనకాలేరా
హుస్థితిఫలమాహ॥వారఇతి॥ అర్కస్యవారే భానువారే గురోర్దినే గురువారే చ
తత్కాలహోరాసు - అత్రబహువచనే భాన్వాదిసకలవారేషు తత్తద్వారా
ధిపతిహోరాస్వప్యర్థోలభ్యతే రవిగురుహోరయోశ్చ సురపతేరింద్రస్యది
శంప్రాగ్దిశంప్రతియుద్ధేప్రయాతుఃయుద్ధస్యప్రయాతురిత్యర్థః కలహస్స్యాత్తు
అర్కస్తద్వారయోః ప్రాచీందిశంనప్రజేత్తుతద్వారయోః తత్రదిశిరాహోస్స
త్వాదిభావః - భృగుచంద్రయోశ్శుక్రసోమవారయోఃతద్ధోరయోశ్చయమ
దిశందక్షిణాందిశంనప్రజేత్తు - తత్రకాలరాహోస్సత్వాదితిహేతుస్సర్వత్ర
యోజ్యః భౌమేదినేతద్ధోరాయాంవారుణీంప్రతీచీందిశంనప్రజేత్ భానుజసౌ
మ్యయోస్తుశనిబుధవారయోఃతద్ధోరయోశ్చసౌమ్యముదీచీందిశంనదిశ్చేత్ - అ
యంకాలరాహుఃయుద్ధప్రయాతుఃవామగః - పార్శ్వగతోవాపృష్ఠగతోవా
యదిలాభజయాస్స్యాతాం॥ అ॥ యుద్ధమునకుబోవువవుడురాహుస్థితికిఫలము
నుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ భానుగురువారములయందనుభానుగురుహోరల
యందును రాహువుతూర్పుదిక్కునసుండును గాననీవారలహోరలయందాది
క్కునకునుశుక్రసోమవారముల యందునువారిహోరలయందును రాహువు
దక్షిణమందుండును గాననీవారహోరలయందాదక్షిణ దిక్కునకును-అంగారక
వారమందునువానిహోరయందును - రాహువుపశ్చిమంబుననుండును- గాన
నావారహోరలయందుబశ్చిమదిక్కునకును , శనిబుధవారములయందును,
వారిహోరలయందును, రాహువుత్తరంబుననుండును గాన నీవారహోరల
యందీదిక్కునకునుయుద్ధయాత్రపోవువారలకు మిక్కిలికలహంబు గలుగునని
యు,కాలరాహువుయుద్ధమునకువెళ్లునవుడుప్రయాణకర్తకు యిరుపార్శ్వము
లయందుండినను వెనుకనుండినను లాభజయకరుడగునని తాత్పర్యము॥

(౧౮౦) మూ॥ పక్షాదిర్నవమీచదుఃఖ భయజేత్ప్రాచీంప్రయాతు
స్తయోరానంతర్యతిథీకుబేరకకుభంత్వాగ్నేయికాష్ఠాంతయోః। అనంతర్య

దినేతయోః పరదినేరత్యోదిశంపంచమీ రాకావాయుదిశంచతుర్దశదినంషష్టిది
శంవారుణీమ్॥౧౮౧॥ యామ్యామామయకృత్త్రయోదశదినంస్యాత్స[illegible]మీత్వ
ష్టమిదశ్చైశదిశంప్రయాణసమయే హ్యేషాస్థిరాయోగినీ। పాదోనంఘటి
కాచతుష్టయమితాప్రాగాది షష్ఠాంతగాస్యాదేషాచరయోగినీనిధనకృద్భా
ర్యాస్వితశ్యాశః॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాంస్థిరచరయోగిన్యోఃఫలమాహ॥
౧౮॥ ౧౮౨॥ నామితిచ॥ పక్షాదిఃప్రతిపత్తు నవమీచేత్యే ప్రాచీంప్రయా
ఏవంచతయోఃప్రతిపన్నవమ్యోః అనంతర్యాతిథికి
శుభంకుబేరస్యకతుభ ముదీచీందిశమిత్యర్థః॥
దిశస్తుకభః కాష్ఠాం ... ప్రయాతుఃపూర్వవద్దుఃఖప్రదయ దేతయోర్ద్వి
తీయదశమ్యోరానంతర్యదినేతృతీయైకాదశ్యో అగ్నేయాకాష్ఠాం అగ్నేయది
శంప్రయాతుః పూర్వవదుఃఖభయదే తృతీయైకాదశ్యోః పరదినే చతుర్థీద్వా
దశ్యౌరత్యోదిశం నైరృతిదిశం ప్రయాతుః పూర్వవద్దుఃఖభయదే పంచమీ
ప్రసిద్ధా రాకాపౌర్ణమాసీచేత్యేతేదినేవాయుదిశం వాయవ్యాం ప్రయాతుః
పూర్వవద్దుఃఖభయదే - చతుర్దశదినంచతుర్దశీషష్ఠీదినంచేత్యేతే వారుణీంవరు
ణస్యేమాందిశం ॥ స్యేదిమిత్యణ్ టిడ్ఢాణఞిత్యాదినాఙీప్ ప్రతీచీందిశంయా
తుర్దుఃఖభయదేస్యాతామితి సర్వత్రాన్వయః త్రయోదశదినంత్రయోదశీస
ప్తమీనయామ్యాం దక్షిణదిక్ప్రయాతుః ఆమయకృత్తు రోగకృత్స్యాత్తు అ
ష్టమీదశ్యశ్చ ఈశదిశం ఆశాన్యాందిశంయాతుః ఆమయకృద్రోగకృత్స్యాత్తు
ప్రయాణసమయే హ్యేషా స్థిరాయోగినీ॥ అథచరయోగినీమాహ॥ విశ్యాశః తిథి
సంఘానూదయాత్ప్రాగ్యా దారభ్యచరయోగినీపాదోనఘటికాచతుష్ట
యమితాసత్తుప్రాగాదిషష్ఠాంతగా అయమాశయః సూర్యోదయానంతరం
పాదోనఘటికాచతుష్టయం ప్రాగ్యాంత త్తస్యావత్కాల మేవతస్యాః షష్ట్యాం
ఆయవ్యాంతతస్తస్యాః షష్ట్యాందక్షిణస్యాంతతః తస్యాఃషష్ట్యామైశాన్యాం-
తతఃతస్యాః షష్ట్యాంప్రతీచ్యాంతతస్తస్యాః షష్ట్యాంఆగ్నేయ్యాంతతస్తస్యాః
షష్ట్యాముదీచ్యాం తతస్తస్యాః షష్ట్యా నైరృత్యాంఏషా చరయోగినీసం
చరతీసతీ - అభిముఖంయాతంగి నిధనకృద్భవతీతి సర్వమవధాతవ్యం॥ అ॥
రెండుశ్లోకములచే స్థిరచరయోగినులకు ఫలముచెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పా
డ్యమినవములుతూర్పుదిక్కునను విదియదశములుత్తరమునను తదియ ఏకాద
శులాగ్నేయదిక్కునను చతుర్థిద్వాదశులు నైరృతిదిక్కునను పంచమిపూర్ణిమ
లువాయవ్యదిక్కునను చతుర్దశిషష్ఠులుపశ్చిమదిక్కునను త్రయోదశిసప్తము
లుదక్షిణంబునను అమావాస్యాష్టములీశాన్యదిక్కునను స్థిరయోగినియుం
డుగాన నీతిథసములందీదిక్కులకు బైనముపోవువారలకు దుఃఖభయాములగు

లుగుననియును- చరయోగిని ప్రతిదినమందు సూర్యోదయప్రభృతి సూర్యాస్తమయపర్యంతము తూర్పున ౩౹ గడియలును- వాయవ్యమున ౩౹ గడియలును- దక్షిణంబున ౩౹ గడియ- లీశాన్యంబున ౩౹ గడియలును- దీనికారవదగు పశ్చిమంబున దానికారవదైన నాగ్నేయంబునను దాని కారవదగు నుత్తరంబున నాయుత్తరమున కారవదగు నైఋతిదిక్కునందును చరయోగినియిట్లు సంచరించుచుండుగానని యోగినికభిముఖముగ బైనముపోయి రేని మరణము గలుగునని తాత్పర్యము॥ ※

(౧౮-౨) మూ॥ విఘ్నేశశ్చ చతుర్దశీ చ నవమీ షష్ఠ్యష్టమీ ద్వాదశీ నాగాస్త్వచతుర్దశాంక మనుదిజ్ఞాన్యాః క్రమాద్రోగదాః। సంఖ్యోర్ధ్వాః ఘటికాశ్శుభాశ్చ తిథయః షట్పక్షరంధ్రాభిధాః మాసాద్యంతదినద్వయంతు వ్రతికృత్స్వ్యేషు కర్మస్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ పక్షచ్ఛిద్రేషు వర్జకాలమాహ॥ విఘ్నేశశ్చే॥ విఘ్నేశశ్చతుర్థీ చతుర్దశీ చ నవమీ షష్ఠ్యష్టమీ ద్వాదశీ చ ఏతాః ప్రసిద్ధాః ఏతాసు నాగాస్త్వచతుర్దశాం కతెసు జ్ఞాన్యాః క్రమాద్రోగదాః చతుర్థ్యాం నాగాః అష్టౌ చతుర్దశ్యాం తత్త్వం పంచవింశతిః నవమ్యాం చతుర్దశ షష్ఠ్యాం అంకః నవ అష్టమ్యాం మను చతుర్దశ ద్వాదశ్యాం దిక్ దశ ఏతత్సంఖ్యాకా నాడ్యో ఘటికాస్త్యాజ్యా ఇత్యాశయః- సంఖ్యోర్ధ్వాః ఉక్తసంఖ్యోర్ధ్వాః ఘటికాః శుభాః షట్తిథయః విఘ్నేశాదితిథయః పక్షరంధ్రాభిధాః పక్షచ్ఛిద్రసంజ్ఞకాః పక్షే పక్షే చ జ్ఞేయాః మాసాద్యంతదినద్వయం మాసాదిః శుక్లప్రతిపత్ అంతదినం అమావాస్యా తయోః ద్వయం సర్వేషు కర్మసు శుభకర్మసు వ్రతికృత్॥ తె॥ పక్షచ్ఛిద్రములయందు వర్జకాలము చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చతుర్థియందు మొదట ౮ గడియలును - చతుర్దశియందు ౨౫ గడియలును - నవమియందు ౧౪ గడియలును - షష్ఠియందు ౯ ఘడియలును - అష్టమియందు ౧౪ గడియలును - ద్వాదశియందు ౧౦ గడియలు - నశుభకరములుగాన శుభకార్యముల విషయమైయీ దినములయందీ గడియలు నిషేధింపదగినదనియు నీయాదివసములయందు మిగతగడియలు శుభకరంబులనియు నీ చెప్పబడిన విఘ్నేశాది షట్తిథులు ప్రతిపక్షమందును పక్షచ్ఛిద్రసంజ్ఞ గలవనియును- శుక్లపాడ్యమి - అమావాస్య- ఈ రెండు దివసములు సర్వశుభకర్మలవిషయమై మృత్యుప్రదములుగాన సర్వదా నింద్యములనియు నభిప్రాయమని తాత్పర్యము॥ ※

(౧౮-౩) మూ॥ శాక్రే సప్త నవేశ్వ రే దశ యమే పూర్వాత్రయే షోడశ త్వాష్ట్రే పంచదశా నలే నవదశ ద్వావింశతిః పైతృభే। స్వాతౌ ద్వాదశ సార్పభే నవదశాప్యైంద్రాగ్నిభే తారకాస్త్వేతా యాత్రభయా త్రిదా అథశుభాస్సంఖ్యోత్తరా నాడికాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథగమననిషిద్ధనక్షత్రేషు వర్జకాలమాహ॥ శా

దశ- పూర్వాత్రయే- పూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢా,పూర్వాభాద్రాసు షోడశ- త్వాష్ట్రే చిత్రాయాంపంచదశ ॥ అనలేకృత్తికాయాంనవదశ ఏకోనవింశతిః పైతృభే మఘాయాం ద్వావింశతిః - స్వాతౌ దశ - సార్పభే ఆశ్లేషాయాం నవదశ ఏకోనవింశతిః - ఇంద్రాగ్నిభే విశాఖాయాం తారకాః సప్తవింశతిః ఏతాః నాడికాః- ఘటికాః- యాత్రాభయాత్రిదాః అథసంఖ్యోత్తరానాడికాః నిషిద్ధాః ఉక్తేషూక్తసంఖ్యాతిరిక్తఘటికాశ్శుభప్రదాః॥ అ॥ గమననిషిద్ధనక్షత్రములయందువర్జ్యకాలము జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ జ్యేష్ఠానక్షత్రమందు ౧౪ ఆర్ద్రయందు భరణియందు ౧౦ పూర్వఫల్గుని పూర్వాషాఢ పూర్వాభాద్రలయందు ౧౬ చిత్రయందు ౧౫ కృత్తికయందు ౧౯ మఘయందు ౨౨ స్వాతియందు ౧౦ ఆశ్లేషయందు ౧౯ విశాఖయందు ౨౭ ఈక్రమంబున ఈనక్షత్రములయందు ఈగడియలు ప్రయాణమునకు మైనవి ఖభయప్రదములనియు నుక్తసంఖ్యాతిరిక్తఘటికలు శ్రేష్ఠములనియు శుభప్రాయములని తాత్పర్యము॥ ※

(౧౫౪) మూ॥ దధ్యాజ్యాన్నగోధూమాంబు మాషచణకక్షౌద్రేక్షుపిష్టార్ద్రకతిలవ్యంజనముద్గపాయసతిలాన్భుక్త్వా దినాద్యాదిషు । తక్రం పాయసకాంజికే దధిపయో దుగ్ధం తిలాన్నం క్రమాత్ భుక్త్వా యాతి సుఖేన యః ప్రయాత్యసుఖకృత్స్వవారభుక్త్యా వెళ॥ వ్యా॥ అ॥ దినభుక్తివారభుక్తిద్వయమాహ॥ దధీతి ॥ దినాద్యాదిషు ప్రతిపత్ప్రభృతిపూర్ణిమాసహితదర్శాంతషోడశదినేషు దధ్యాజ్యాన్నయవాంబుమాషచణకక్షౌద్రేక్షుపిష్టార్ద్రకతిలవ్యంజనముద్గపాయసతిలాః యే పదార్థాః తేషాం క్రమాత్ భుక్తిర్భోజనం దినభుక్తిరిత్యుచ్యతే అంశుమతో వారాది భానువాసరప్రభృతిసప్తవాసరేషు క్రమాత్ తక్రం పాయసకాంజికే పాయసంచ కాంజికంచ ప్రాయసంప్రసిద్ధం కాంజికం ధాన్యామ్లం ఆంధ్రభాషామాంకలి ఇత్యుచ్యతే॥ ఆవంతిసోముధాన్యామ్లకుంజలానిచ కాంజిక ఇత్యమరః- దధిపయః- దుగ్ధం- తిలాన్నం- ఏతేషాంయాభుక్తిః ప్రయాతు సుఖకృద్భవేత్ - భానువారే తక్రం పీత్వా గచ్ఛేత్ చేత్ యాత్రాసుఖకృత్స్యాదితి గమ్యతే ఏవం దినభుక్తిః తేవ్యాఖ్యాయం - ఇయమేవ వారభుక్తిరిత్యుచ్యతే - నన్వేవం వారక్త్యేవ చరితార్థత్వాత్ దినభుక్త్యుపన్యాసో నిరర్థక ఇతిచేన్న దినోక్తవారోక్త పదార్థద్వయం భుక్త్వా గంతవ్యమిత్యాశయాత్ ఏవమేవ భుక్తిర్వక్ష్యమాణనక్షత్రభుక్తిస్థితే వ్యాఖ్యా॥ అ॥ దినవారభుక్తులస్వరూపము జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ పైనముపోవువారలు పాడ్యమి మొదలుపున్నమ అమావాస్యతోఁగూడ ౧౬ దినములయందును పెరుగు- నెయ్యి- అన్నము- గోధుమలు- ఉదకము- మినుములు- సెనగలు- క్షౌద్రము- చెరుకు- పిష్టము- అర్ద్రకము- పాలు- వ్యంజనము- పెసలు- పాయసము- నువ్వులు- ఈ ౧౬ పదార్థములను క్రమంబుగా

నౌకొౕ-కల దివసములందౌకొౕ-కల-పదార్థమును భుజించిప్రైనమఃపోవలయు
ననియునుతక్రము-పాయసము-కలి-పెరుగు-పాలు-దుగ్ధము-తిలాన్నమీసప్తవిధ
పదార్థములను భానువారప్రభృతిస్థిరవారములవరకు నౌకొౕ-కల-వారమందౌ
కొౕ-కల-పదార్థమును భుజంపవలయుననియునీను శివారభుక్తికేన్నిచెప్పలుటవ
లనదినవారి భుక్తిప్రతిపాదకపదార్థద్వయమునుభుజించిప్రైనమఃపోయినేని సుఖ
వంతులగుదురనితాత్పర్యము॥ *

(౧౮) మూ॥ కుల్మాషాస్తిలతండులాదధిఘృతందుగ్ధంచమాంగాంగ
మిషంతత్సారంఘృతపాయసంచ పృధుకామాంసమ్మృగణ్యాఽధు । శాకం
వైష్టికమోదనసంపహువిధం ధాత్రీఫలంమంటుపంపిష్టాన్నం కదళీఫలంశశశిరో
మాంసంకుళుత్థాదనం॥ (౧౯)నైవారంకృసరౌదనంఝషయుతంచాన్నంస
ముద్గౌదనంశాల్యన్నం చయవాన్నమిష్టమశనం దస్రాదిభుక్తిః క్రమాత్ ।
సాజ్యాన్నంకృసరాన్నమాదిదివసేప్రాగాది భుక్త్వావ్రజేనత్స్యాన్నం ఘృత
పాయసంవగమనేదిగ్భుక్తిరేషాక్రమాత్॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేననక్షత్రభు
క్తింసిద్ధిప్రదామాహ॥ కుల్మాషాఇతి॥ నైవారమితిచ॥ కుల్మాషాశ్చణకాః॥
ని॥ స్యాద్వ్యాదకస్తుకుల్మాషశ్చణకోహరిమంధకఇత్యమరః॥ తిలాః- తండులాః-
దధి ఘృతం- ఆజ్యం-దుగ్ధం- క్షీరంమాంగాంగామిషంమృగసంబంధిమార్గంతచ్చయ
త్ అంకున్మృగమాంసంతత్సారం మృగమాంససారం- ఘృతపాయసం-ఘృత
సహితక్షీరాన్నం - పృధుకాఃమృగేణ్యాఏణిమృగస్య - రాజదంతాదిషుపరమి
తిమృగశబ్దస్యపూర్వనిపాతః తస్యమాంసం - మధు - శాకంచసిద్ధంవైష్టికంమ
ల్యవిశేషఃఓదనంబహువిధంకృసరాన్నమితియావత్ ధాత్రీఫలంఆమలకం॥ ని॥
ధాత్రీస్యాదుపరాతాపి క్షతిరప్యామలక్యపీత్యమరః - మంటపభక్ష్యవిశేషఃపి
ష్టాన్నంకదళీఫలంశశికో మాంసం - కుళుత్థౌదనంనైవారం నీవారాన్నలకృ
సరౌదనం, ఝషయుతం మత్స్యసహితమన్నం సముద్గౌదనంముద్గ సహితా
న్నం - శాల్యన్నంశాలయోవ్రీహివిశేషాః తేషామన్నంయవాన్నమితి - ఇష్టమ
శనందస్రాదిభుక్తిః అశ్వ్యాదిప్రభృతి అభిజిత్సహితా ష్టావింశతి నక్షత్రాణాం
భుక్తిః క్రమాత్ జ్ఞేయాఅశ్విన్యాంగంతుమిచ్ఛుః కుల్మాషాన్భుక్త్వాగచ్ఛతి చేది
ష్టసిద్ధిస్స్యాత్ ఏవమష్టావింశతినక్షత్రాణాం ముక్తరీత్యావగంతవ్యం అథదిగ్భు
క్తిమాహ ॥ సాజ్యాన్నంఘృతప్లుతాన్నం కృసరాన్నంచిత్రాన్నమితి ప్రసిద్ధం-
మత్స్యాన్నం మత్స్యసహితాన్నం ఘృతపాయసాన్నం ఘృతసంయుక్తక్షీరా
న్నంఆదిదివసే ప్రయాణప్రథమదివసేభుక్త్వావ్రజేత్ ప్రాగ్దిగ్గమనవేళాయాం
సాజ్యాన్నం- దక్షిణేకృసరాన్నం- పశ్చిమేమత్స్యాన్నం ఉదగ్దిగ్గమనేఘృతపా
యసాన్నం భుక్త్వావ్రజేదిత్యాశయః గమనేప్రయాణవిషయే ఏషాభుక్తిరాద

రణీయా॥అ॥ రెండుశ్లోకములచేతనక్షత్రదగ్ధ్రక్షములజెప్పుచున్నాడు॥తా॥ సెనగలు నువ్వులు- బియ్యము- పెరుగు- నెయ్యి- పాలు- మృగమాంసము- మృగమాంససారము- ఘృతసహితక్షీరాన్నము- అటుకులు- లేడిమాంసము- శాకము పైష్టికమనుమద్యవిశేషముఅన్నము- చిత్రాన్నము- ఉసిరికపండు- అరటిపండ్లు- కుందేటిశిరోమాంసము- ఉలవలతోకలిపినయన్నము- నీవాన్నము- కృసరాన్నము- మత్స్యసహితాన్నము- పెసలపప్పన్నము- పిసాణబియ్యావన్నము- ఈ౨౭పదార్థములశ్విన్యాది౨౭నక్షత్రములయందొకొక్కనక్షత్రమునందొకొక్కపదార్థమును భుజించిపైనముపోయినేని యిష్టసిద్ధిగలుగునని తూర్పుదిక్కునకుపైనముపోవువారాజ్యసహితాన్నము దక్షిణమునకుబోవుసమయమునకృసరాన్నము పశ్చిమమునకుబోవుసమయమునమత్స్యాన్నమును ఉదగ్దిగ్గమనసమయమునఘృతసహితక్షీరాన్నమును ప్రయాణదివసమునకుబూర్వదినమందుభోజనముచేసిపోవలయుననియును- ప్రయాణవిషయమైఉక్తనక్షత్రభుక్తియునుమిక్కిలియావశ్యకమనుట॥ (౧౮౭)మూ॥షష్టిఘ్నంగతధిష్ణ్యమిందుఘటికాస్సంయుజ్యరాశింపునర్వేదఘ్నంశరసాగరాప్తమినతోభక్త్వాథలబ్ధంక్రమాత్। మేషాదౌతుగృహేగృహేశశభృతో జ్ఞేయాఅవస్థాద్విషడ్ర్సాదిష్వథపాదయుక్తఘటికాశ్చైకాదశైకాదశ॥ వ్యా॥ అ॥ అథచంద్రద్వాదశావస్థాప్రకారద్వయమాహ॥ షష్టిఘ్నమితి॥ గతధిష్ణ్యం అశ్విన్యాదిప్రకృతనక్షత్రాంతాగతధిష్ణ్యానితేషాంసంఘః విధిష్ణ్యంభషష్టిఘ్నంషష్ట్యాసంగుణితం కృత్వాతత్రఇందుఘటికాఃవర్తమాననక్షత్రఘటికాస్సంయుజ్యరాశిః కార్యః తంరాశింపునర్వేదఘ్నంచతుర్గుణితంకృత్వాశరహగరాస్తంచచత్వారింశద్వాభక్తంకుర్యాత్ అథానంతరంవిభాగతః యల్లబ్ధంపునః ఇనతః ద్వాదశభిఃభంక్త్వావిభజ్యశల్లబ్ధం- మేషాదౌగృహేగృహే మేషప్రభృతిరాశౌక్రమాత్ శశభృతః చంద్రస్యద్విషట్ద్వాదశసంఖ్యాకా అవస్థాజ్ఞాతవ్యాఇత్యేకః- పక్షః॥ పక్షాంతరమాహ॥ అథవాదర్సాదిష్వశ్విన్యాదిషు ఏకైకావస్థాయాః పాదయుక్తఘటికాః సపాదఘటికాః ఏకదశైకాదశేతి స్థూలప్రకారోన్యః మమతుప్రతిభాతి చంద్రోయదారాశిం ప్రవిష్టోభవతితదారభ్య సపాదైకాదశఘటికాః ప్రత్యవస్థాయాఃజ్ఞాతవ్యాఃఇతిసులభతరః అశ్విన్యాదిగతనక్షత్రాణిషష్ట్యా సంగుణ్యాతేషువర్తమానఘటికాః సంయుజ్యపంచత్రింశోత్తరశతేనవిభజ్యతేచత్ - శేషంసపాదైకాదశఘటికాః క్రమేణఏకైకావస్థాయాం జాతవ్యాఇతిసులభతమో పాయఇతిదిక్॥ అ॥ గ్రంథకర్తకిష్టానుసారముగ జంద్రద్వాదశావస్థలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జనులుప్రయాణముపోవు నక్షత్రమువరకు నశ్విన్యాదిగ

త నక్షత్రములను ౭౦౦ట ఎచ్చగుణించి ఈగుణకములో నిత్యనక్షత్రములో ప్రయాణకాలమువరకు గతించినగడియలనుగూడ జేర్చియొకరాసిచేసిదాని ౪ టగుణించి ౪౪దుచే భాగహరింపగా శేషించినగడియలజంద్రోదయా రాశి మొదలుకొని పరశ్లోకమందు జెప్పబోయెడి ద్వాదశావస్థల కొక్కొక్కయవస్థకు ౧౧గడియలు చొప్పున భాగహరించి యెన్నియవస్థలకుసంఖ్యవచ్చునో యాయవస్థలకు నవస్థారూప ఫలమును జూచుకొనవలయునని కాలామృతకారులయభిప్రాయము॥

(౧౮౮) మూ॥ సూక్ష్మంస్థూలమితిద్వయోః ప్రవసనంనాశంమృతాఖ్యం జయంభాస్యంక్రీడితనామకంప్రియరతింసుప్తించభుక్తింజ్వరమ్ । కంపంచస్థిరతాంస్వనామసదృశంచేందోరవస్థాఫలంయాత్రా యుద్ధవివాహ సుజననక్షేత్రప్రవేశాదిషు॥ వ్యా॥ అ॥ అథచంద్రద్వాదశావస్థానాంనామనిరూపణద్వారాతదనురూపఫలమాహ సూక్ష్మమితిఃసూక్ష్మ స్థూలమితిద్వయోః పక్షయోః ప్రవసన-నాశ-మృతాఖ్యజయ-హాస్య,క్రీడిత- ప్రియరతి-సుప్తి భుక్తిః జ్వరం-కంపన స్థిరతా ఇతిచంద్రస్య ద్వాదశావస్థానాంనామానిభవంతి-స్వనామసదృశంతత్తన్నామానురూపమిందోశ్చంద్రస్య- అవస్థానాంఫలంయాత్రా యుద్ధవివాహ సుజననక్షేత్రప్రవేశాదిషు-యాత్రాప్రయాణంయుద్ధంరాజ్ఞామన్యోన్యకలహః-వస్తుగృహనిర్మాణాదివివాహః ప్రసిద్ధః జననంపుత్రజన్మక్షేత్రంకృషికర్మ- ప్రవేశఃనూతనగృహప్రవేశఃఏతేషుద్రష్టవ్యమితిశేషః॥ అ॥ చంద్రద్వాదశావస్థలకునామనిరూపణచేసినామానురూపఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ స్థూలము సూక్ష్మమనెడుద్వివిధపక్షముల ద్వాదశావస్థలకు-ప్రవసనమునాశము-మృతాఖ్యముజయము-హాస్యము-క్రీడితము-ప్రియరతిసుప్తి-భుక్తి- జ్వరముకంపము-సస్థిరతయనెడుద్వాదశవిధనామంబులనియును- చంద్రద్వాదశావస్థలయొక్క నామానురూపఫలంబనియునుప్రయాణ-యుద్ధవివాహః గృహనిర్మాణ- పుత్రజన్మకృషికర్మ-నూతనగృహప్రవేశాదులయందీ ద్వాదశావస్థానురూపఫల విచారమావశ్యకమనియును తాత్పర్యము॥

(౧౮౯) మూ॥ అర్కాక్రాంతభతస్తృతీయనవమేచాతుర్థభంపంచమంచైతదిష్ణ్యచతుష్టయంతుఖచరోనామాభవేత్తత్ఫలం । సీమంతేసువనేప్రవేశశుహారంసిస్తంభులత్వం కృషావైధవ్యంకరపీడనేచగమనేరుగ్వాప్తి యాతుర్వధమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ఖచరయోగఫలమాహ॥ అర్కేతి॥ అర్కాక్రాంతభతఃసూర్యాధిష్టితనక్షత్రాత్- తృతీయనవమే - చాతుర్థభంచతుర్థనక్షత్రంపంచమంపంచమనక్షత్రంచేతిచతుష్టయం - ఖచరోనామఖచరాఖ్యోయోగోభవేత్- అయంఖచరయోగఃసీమంతేప్రసిద్ధేసువనేపుంసువనే। వస్త్రేడపనయనేచ-

శిశుహారంశిశుహరణరూపం తత్ఫలంకృషానాలక్ష్మణే - నిస్తంభులత్వంధా న్యాభావం - కరపీడనేవివాహే వైధవ్యంగమనే ప్రయాణేప్రయాతుఃవధంచ క్రమాత్ముహూర్తజ్ఞ ద్యాదితిసర్వత్రాధ్యాహార్యః॥ అ॥ ఖచరయోగఫలమును జె ప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యస్థితనక్షత్రమునకు-౩-౪-౫-౯- నక్షత్రములైన-నక్ష త్రములు ఖచరాఖ్యయోగములనియు యీఖచరయోగమునందు సీమంత - ఉపనయ నము చేసినయెడల శిశుహరణరూపఫలమును- వ్యవసాయమునందు ధాన్యాభా వమును వివాహమునందు వైధవ్యమును ప్రయాణమునందు మరణము కలిగించునను శుభకార్యములు చేయకూడదని తాత్పర్యము॥

(౧౯౦) మూ॥ సూర్యాద్దిష్ణ్యతారకాదిగణయేచ్చాంద్రభంఘాత దంస్యాదేకాదశభంప్రభంగద మిదంహ్యష్టాదశంమృత్యుదమ్। కర్మస్యాద్యథ పంచవింశ మపిభంహానిప్రదం కర్మణి నైతత్కర్మచతుష్టయేతుగమనే పాణిగ్ర హాదిష్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ అథకర్మణేఫలమాహ॥ సూర్యేతి॥ సూర్యాక్రాంతధిష్ణ్యబతార కాత్ సూర్యస్థితనక్షత్రమారభ్య - గణయేత్ చంద్రస్థితనక్షత్రపర్యంతమితిశే షః- ఏవంగణనాయాంక్రియమాణాయాం చాతుర్థం సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చ తుర్థనక్షత్రంఘాతదంనామఏకాదశభం సూర్యస్థితనక్షత్రాదేకాదశనక్షత్రం- ప్రభంగదం- అష్టాదశంసూర్యస్థితనక్షత్రాదష్టాదశనక్షత్రం- మృత్యుదంపం చవింశంభమపిసూర్యస్థితనక్షత్రాత్పంచవింశనక్షత్రం హానిప్రదం- ఏతత్కర్మ ణినామకర్మణిసంజ్ఞికంభచతుష్టయం ఉక్తనక్షత్రచతుష్టయంకర్తృగమనే పా ణిగ్రహాదిష్వపివివాహాదిశుభకర్మసుచతత్తత్ఫలంస్యాదితి సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చ తుర్థైకాదశాష్టాదశపంచవింశతి నక్షత్రేషుశుభకర్మన కుర్యాదిత్యాశయః॥ అ॥ కర్మణిఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యస్థితనక్షత్రము మొదలుచంద్రస్థి తనక్షత్రమువరకుగణనచేయగా సూర్యస్థితనక్షత్రమునకు నాలవనక్షత్రముఘా తదమనియు పదనకొండవనక్షత్రముభంగదమనియు- పదునెనిమిదవనక్షత్ర మున్మృత్యుప్రదమనిఇరువైయైదవనక్షత్రముహానిదమనియు- ఈచెప్పబడిననాలు గునక్షత్రములుకర్మణిమనుసంజ్ఞకలవనియు నిది ప్రయాణవివాహాదిశుభకర్మల విషయమై- ఉక్తఫలంబులనొసంగనిచ్చును గాననీనక్షత్రచతుష్టయమందు నేశుభ కార్యములును జేయగూడదని తాత్పర్యము॥

(౧౯౧) మూ॥ యన్నామప్రథమాక్షరస్వరముఖాద్ జ్ఞేయాఅకా రాదయోబాలాద్యావన రాజ్యవృద్ధమృత యస్స్వస్వాదిపంచాభిధాః। జ్ఞే స్తాన్యష్టిరవారఏవగదితో నైవస్త్రీవకారోభవేత్ప్రోక్తా ఖ్యాదిరుకారఏవముభ యోరేకారఓకారకే॥ వ్యా॥ అ॥ సర్వచక్రోక్తబాల్యాదిసర్వవివేకమాహ॥ య దితి॥ యస్యనామ్ని ప్రథమాక్షరేయః స్వరస్తన్ముఖాత్తదాదితః - అకారాద

యః అకార ఇకార ఉకార ఏకార ఓకారాః జ్ఞేయాః జ్ఞానవద్భిః ఏతే పంచస్వరా స్వస్వాదిబాల్యయౌవనరాజ్యవృద్ధమృతయః ఇతి పంచాభిధాః పంచసంఖ్యాః భవంతి యథా అకారాదినామ్నః పుంసః అకారో బాలస్వరః ఇకారః కుమారస్వరః ఉకారో రాజ్యస్వరః ఏకారో వృద్ధస్వరః ఓకారో మృతిస్వరః ఇకారాదినామ్నః పుంసః ఇకారో బాలః ఉకారో యువా ఏకారో రాజ్యః ఓకారో వృద్ధః అకారో మృతిః - ఉకారాదినామ్నః పుంసః ఉకారో బాలః ఏకారో యౌవనః - ఓకారో రాజ్యః అకారో వృద్ధః - ఇకారో మృతిః ఏకారాదినామ్నః పుంసః ఏకారో బాలః ఓకారో యౌవనః - అకారో రాజ్యః ఇకారో వృద్ధః - ఉకారో మృతిః- ఓకారాదినామ్నః పుంసః ఓకారో బాలః- అకారో యౌవనః- ఇకారో రాజ్యః ఉకారో వృద్ధః- ఏకారో మృతిః- అకార ఏవ దృష్టిః బాలాఖ్యః ప్రసిద్ధా ఇకారో ద్వితీయః యౌవనాఖ్యాగదితః ఉక్త ఉకారో ప్రౌఢాఖ్యే ఏవభవతామితి సూక్ష్మత్వాత్ పరిగణితత్వం విస్తరస్తు స్వరోదయే ద్రష్టవ్యః విస్తరభయాన్నేహాలిఖ్యతే॥ అ॥ స్వరనామకములుగా చెప్పబడిన బాలాదిస్వరభేదము చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అకార, ఇకార, ఉకార-ఏకార-ఓకారములను పంచస్వరములు నామధేయముల ప్రథమాక్షరములందు గలవో స్వరము మొదలైన స్వరములకు బాల్య యౌవన- రాజ్య- వృద్ధ, మృత్యువులను పంచవిధనామంబులు ఏర్పడినగా అకారాదినామంబు గలపురుషునకు అకారము బాలస్వరము ఇకారము కుమారస్వరము-ఉకారము రాజస్వరము- ఏకారము వృద్ధస్వరము ఓకారము మృతిస్వరము ఇకారాదినామంబు గలపురుషునికి ఇకారము బాలస్వరము ఉకారము యౌవ్వనస్వరము ఇత్తెరంగున మిగిలిన స్వరంబులు స్వస్వాదిగా బాలాదిస్వర వివేకము నెఱుంగవలయును ఇయ్యకారాది పంచస్వరములు స్వస్వాదికా దృష్టినైన ప్రౌఢ- ప్రౌఢ- ప్రౌఢలను పంచవిధావస్థలుగలవని సమము గ్రంథము సూక్ష్మముగ చెప్పబడియున్నవిగాన స్పష్టముగ దెలియుటకై ననిచ్చయించువారు స్వరోదయమును గ్రంథమున దెలిసుకొనవచ్చునుట॥

(౧౯-౨) ము॥ అల్పార్థాధికలాభహానిమరణం కుర్యుస్స్వబాలాదయః పంచస్వరజ్ఞః పంచపంచభాగనా దద్రాతినం వాద్యపి । వారాః పంచవిధాస్స్వరరాః కుజయోశ్చంద్రజ్ఞయోర్వాస్వతే ధ్వాక్షస్వాశ్చసుతస్య పంచశమయాస్స్వప్రోతి వాద్యస్స్వరాః॥ వ్యా॥ తత్ఫలం ఆం కాతిథివారకాలాదీనాం బాలాదిస్వరయోపమాహ॥ అన్వ॥ స్వబాలాదయః స్వరాః క్రమాత్ -అల్పార్థాధికలాభహానిమరణమితి ఫలాని కుర్యుః యథా బాలస్వరః అల్పం స్వల్పలాభం యౌవనస్వరః అర్థాధికం అర్థేనాధికం అర్థాధికార్థలాభమితి యావత్- రాజ్యస్వరో లాభం ఫలప్రాప్తిం వృద్ధస్వరో హానిం మృతిస్వరో మరణం కుర్యాత్

త్యాశయః పంచద్వ్యర్తుకబుతవః షట్ పునఃబుతవః షట్ - పునః పంచ - పునర
పి పంచభగణాః నక్షత్రగణాః దస్రాదిఅశ్విన్యాదితః బాలాదయో భవంతి అథ
వా - అశ్విన్యాదిపంచకం అకారస్య బాలస్వరం ఆర్ద్రాదిషట్కం యావనాఖ్యం
ఉత్తరాదిషట్కం రాజ్యం జ్యేష్ఠాదిపంచకం వృద్ధాఖ్యం - ధనిష్ఠాదిపంచకం మృ
తాఖ్యం ఇకారస్య ఆర్ద్రాదిషట్కం బాలాఖ్యం ఉత్తరాదిషట్కం యావనాఖ్యం
జ్యేష్ఠాదిపంచపం రాజ్యాఖ్యం - ధనిష్ఠాదిపంచక వృద్ధాఖ్యం అశ్విన్యాదిపంచ
కం మృతాఖ్యం, ఉకారస్య ఉత్తరాదిషట్కం బాలాఖ్యం - ఏవమన్యత్రమా
దూహ్యం నన్దాద్యపి నన్దాదిపఞ్చ తిథయః అకారాదీనాం క్రమాద్బాలాద
యో భవంతి అకారస్య నందతిథిః బాలాఖ్యః భద్రో యావనాఖ్యః - జయో రా
జాఖ్యః - రిక్తతిథిః వృద్ధాఖ్యః - పూర్ణాతిథిః - మృతాఖ్యః ఇకారస్య భద్రాదిపం
చతిథయః బాలాదయో భవంతి ఉకారస్య జయాదిపంచతిథయః బాలాదయో భ
వంతి ఏకారస్య రిక్తాదిపంచతిథయః ఓకారస్య పూర్ణాదిపంచతిథయః క్రమే
ణ బాలాదయో భవంతి నారాః పంచవిధాస్స్యుః యథా రవికుజయోరేకవిధః
చంద్రజ్ఞయోరేకవిధః వాక్పతేర్భృగోరేకవిధః శుక్రస్యైకవిధః అర్కసుతస్య
శనేరేకవిధః ఇత్యేతదుక్తం భవతి అకారస్య ఆదిత్యభౌమవాసరౌ బాలాఖ్యౌ
సోమబుధవాసరౌ యావనాఖ్యౌ గురువాసరో రాజ్యాఖ్యః - శుక్రవాసరో వృ
ద్ధాఖ్యః శనివాసరో మృతాఖ్యః - ఇకారస్య సోమబుధవాసరౌ బాలాఖ్యౌ గురు
ర్యావనాఖ్యః శుక్రో రాజ్యాఖ్యః - శనిర్వృద్ధాఖ్యః ఆదిత్యభౌమౌ మృతాఖ్యౌ
ఏవముత్తరత్రాప్యూహ్యం, ప్రాతరాద్యాః పంచసమయాః కాలాః బాలాద్యా
యో భవంతి - యథా అకారస్య ప్రాతః కాలో బాలాఖ్యః సంగమో యావనా
ఖ్యః - మధ్యాహ్నో రాజాఖ్యః, అపరాహ్ణో వృద్ధాఖ్యః, సాయంతకాలో
మృతాఖ్యః, ఇకారస్య సంగమాదయో బాలాదయో భవంతి, ఉకారస్య మ
ధ్యాహ్నాదిపంచకాలాః బాలాదయః ఏకారస్య అపరాహ్ణాదయః ఓకారస్య సా
యంతప్రాతస్సంగమమధ్యాహ్నాపరాహ్ణాః బాలాదయో భవంతి ఏతేషాం ఫ
లాని పూర్వోక్తానిదిక్॥ అ॥ పూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్న బాలాదినామ
ములకు ఫలంబులను తిథి వార నక్షత్ర కాలమునకు బాలాదిస్వరూపమును జెప్పుచు
న్నాఁడు॥ తా॥ బాలాదిపంచస్వరములలో బాలస్వరము స్వల్పలాభమును యవ
నస్వరము ధనమును రాజ్యస్వరము ఫలప్రాప్తిని - వృద్ధస్వరము హానిని మృతిస్వర
ము మరణమును, క్రమముగ కలుగజేయుననియు - అకారమునకు నశ్విన్యా
దిపంచరము బాలస్వరమనియు, ఆర్ద్రాదిషట్కము యవ్వనస్వరమనియు, ఉ
త్తరాదిషట్కము రాజ్యస్వరమనియు, జ్యేష్ఠాదిపంచకము వృద్ధస్వరమనియు,
ధనిష్ఠాదిపంచకము మృతిస్వరమనియు - ఇకారమునకు ఆర్ద్రాదిషట్కము బా

ళసర్వమనియు - ఉత్తరాదిషట్క మునయవ్వనస్వరమనియు - శేషంబిత్రేంగుళ
నెలుంగవలయును- అకారమునకుభాస్వంగారక వారములుబాలస్వరమనియు
సోమబుధవారములుయావనస్వరమనియు - గురువారము రాజ్యస్వరమనియు-
శుక్రవారమువృద్ధస్వరమనియు- శనివారమున్మృతిస్వరమనియు- ఇకారమునకు
సోమబుధవారములుబాలస్వరమనియు- ఉక్తశేషంబిత్తెంగుననూహ్యంబులని
యు అకారమునకుప్రాతఃకాలముబాలస్వరమనియు- మధ్యాహ్నకాలమురా
జ్యస్వరమనియు అపరాహ్ణకాలమువృద్ధస్వరమనియుమధ్యాహ్నకాలమువృతి
స్వరమనియు-ఇకారమునకుసంగమకాలముబాలస్వరమనియు- శేషబిత్తెం గున
నూహ్యంబనియు తాత్పర్యము॥ S. 16544 ❋

(౧౮౩) మూ॥ వస్వాద్యాఖ్యవిశాఖమిత్రవరుణాహ్వాఖ్యాశ్చధర్మా
ధాః అర్థాఖ్యాస్త్వదితీంద్రకాలపితృభశ్రీశాజపాద్వాయవః । కామాఖ్యాం
భిజిద్భవాగ్నిదనుజాహిర్బుధ్న్యచిత్రేశ్వరాః విశ్వాప్యాంత్యకరార్యమై
మువిధయో మోక్షాభిధాస్తారకాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథపంచభిశ్లోకైఃపంథారా
హుచక్రవివక్షయాధర్మార్థకామమోక్షనక్షత్రనిర్ణయమాహ- వస్వితి॥ వస్వా
ద్యాఖ్యవిశాఖమిత్రవరుణాహ్వాంఖ్యాం- ధనిష్ఠాశ్వినీపుష్యవిశాఖానూరాధా
శతభిషగాశ్లేషఇతి సప్తనక్షత్రాణి ధర్మాభిధాః ధర్మనామధేయాఃఅదితీం
ద్రకాలపితృభశ్రీశాజపాద్వాయవః పునర్వసూజ్యేష్ఠాభరణీ మఘాశ్రవణ
పూర్వాభాద్రా స్వాత్యఇతి సప్తతారకాః అర్థాఖ్యాః అర్థనామధేయాః
అభిజిద్భగాగ్నిదనుజాహిర్బుధ్న్య చిత్రేశ్వరాః అభిజిత్పూర్వఫల్గునీ కృత్తి
కామూలోత్తరాభాద్రాచిత్రార్ద్రా ఇతిసప్తతారకాఃకామాఖ్యాః - కామ
నామధేయాః విశ్వాప్యాంత్యకరార్యమేందువిధయః ఉత్తరాషాఢా పూ
ర్వాషాఢా రేవతీహస్తోత్తరఫల్గునీ మృగశీర్ష రోహిణ్యఇతిసప్తతారకాః మో
క్షాభిధాః మోక్షాఖ్యాః॥ ని॥ అఖ్యాహ్వే అభిధానంచ నామధేయంచనామచే
త్యమరః॥ అ॥ ఐదుశ్లోకములచేతపంథారాహుచక్రవివక్షద్వారాధర్మార్థకా
మమోక్షనక్షత్రనిర్ణయముచెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్విని- ధనిష్ఠ- పుష్య- వి
శాఖఅనూరాధ- శతభిషము- ఆశ్లేషఈ౭నక్షత్రములు ధర్మనక్షత్రములని
యును- పునర్వసు- జ్యేష్ఠ- భరణి- మఘ శ్రవణము- పూర్వాభాద్రస్వాతీ ఈ౭
ను - అర్థనక్షత్రమనియును- అభిజిత్తు పూర్వఫల్గుని- కృత్తిక- మూల - ఉత్తరా
భాద్ర చిత్త ఆర్ద్ర ఈ౭ను- కామనక్షత్రములనియుఉత్తరాషాఢా- రేవతీ హ
స్త-ఉత్తరఫల్గుని-మృగశిర-రోహిణి-ఈ౭ను- మోక్షనక్షత్రములనియు తా॥ ❋

(౧౮౪)మూ॥ మూర్ధ్యేధర్మగతేతథాహిముకేధనాః విన్యస్త్రక్రమా
ద్యామ్యం భం గమవాప్నుయో దధజయక్రోధాదన్యజయం । స్థాయి-యాయి

జయంసభంగవికలం తద్విగ్రహాత్సంగరం భృత్యాజాండజసంగరేచ గమనే సర్వత్రరాజ్ఞాంయుధి॥ వ్యా॥ సూర్యేధర్మగతేపూర్వోక్తనక్షత్రసప్తకేగతేసతితథాహిమకరేచ ద్రేధర్మాదిసంస్థితధర్మార్థకామమోక్షనక్షత్రేషుస్థితేసతియాయిక్రమాత్ భంగం- జయం- క్రోధాగ్రం- జయంఅవాప్నుయాత్- స్థాయీతువిజయంసభంగవికలం - తద్విగ్రహాత్సంగరమియాత్- ప్రాప్నుయాత్ - తేనాయమర్థసంపన్నః సూర్యేధర్మగతే- చంద్రేపిధర్మగతేసతియాయినోభంగః చంద్రేఅర్థగతేసతివిజయః చంద్రేకామర్క్షగతేపరాజయః చంద్రేమోక్షగతేస్థాయినోయుద్ధంచేతి - భృత్యాజాండజసంగరే భృత్యయోః- భటయోః అజయోః మేషయోః అండజయోః - కుక్కుటయోశ్చసంగరేయుద్ధేరాజ్ఞాంయుధిచ- గమనేప్రయాణేచసర్వత్రాప్యేవం- ఇదం విచారణీయమితిశేషః॥ తా॥ సూర్యచంద్రులిరువురుపూర్వశ్లోకోక్తధర్మనక్షత్రములయందుండునప్పుడు రాజుపచేసికొనియుద్ధమునకుబోవురాజునకుభంగమనిచంద్రుడర్థాఖ్యనక్షత్రములయందుండునప్పుడుజయమని - కామాఖ్యనక్షత్రగతుడైయుండగాపరాజయమని। మోక్షాఖ్యనక్షత్రగతుడైయుండగ జయమని- ఈసూర్యచంద్రులుధర్మగతులై యుండుసమయంబున దసపట్టణముననుండియుద్ధముచేయురాజునకువిజయమని - చంద్రుడర్థగతుడైయుండగాభంగమని-కామగతుడైయుండగాపరాజయమని - మోక్షగతుడైయుండగావిశేషయుద్ధముగునని-భటులుపొట్టేళ్లుకోళ్లు-వీనికిబరస్పరముకలహముచేయించునపయమునను రాజులుయుద్ధమునకుబోవుసమయమునను నీవిచారమావశ్యకమని తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౯౫) మూ॥ఆదిత్యేర్థగతేతథాహిమకరేస్యాద్ధర్మాదిసంస్థేక్రమాద్బంధుద్వేషమియాజ్జయంచవసుధాంయాయీచసర్వాశుభం। లక్ష్మీభంగమథాశుభంచవిజయంస్థాయీతుసంప్రాప్నుయాజ్జ్ఞాత్వాచక్రఫలమ్మయైవరచితంసమ్యక్ప్రకారాంతరం॥ వ్యా॥ ఆదిత్యఇతి॥ ఆదిత్యేసూర్యేఅర్థగతేపూర్వోక్తార్థాఖ్యనక్షత్రగతేసతితథాహిమకరేచంద్రేఅర్థాదిసంస్థేసతియాయీబంధుద్వేషం - జయం - వసుధాంశత్రురాజ్యం- సర్వాశుభంచక్రమాదియాత్- ప్రాప్నుయాత్- అథస్థాయీతు- లక్ష్మీభంగంఅశుభంవిజయంచ సంప్రాప్నుయాత్-అయమాశయః సూర్యేర్థగతేచంద్రేప్యర్థగతేసతియాయినోబంధుద్వేషఃస్థాయినోలక్ష్మీః- చంద్రేకామగతేయాయినోజయః- స్థాయినోభంగః చంద్రేమోక్షగతేయాయినోభూలాభః - స్థాయినఃఅశుభంచంద్రేధర్మగతేయాయినఃఅశుభంస్థాయినోదీర్ఘద్వేషః - ప్రాచీనైఃపూర్వశ్లోకోక్తప్రకారఏవతతత్రప్రతిపాదితః చక్రఫలంసంధారాహుచక్రఫలం సమ్యక్జ్ఞాత్వావిచార్య

ప్రకారాంతరమన్యత్ప్రకారః మయూరచితమితకాలామృతకారో క్తిః॥ తా॥
సూర్యుడు కామాఖ్యనక్షత్రగతుడై యుండునప్పుడు యుద్ధమునకు వెడలినరా
జునకుంబంధుద్వేషము తనపట్టణములోననుండి యుద్ధముచేయు రాజునకువైశ్వ
ర్యంబును - చంద్రుడుకామగతుండై యుండగా యుద్ధమునకు వెడలినవానికి జ
యమును స్వస్థానమందుండియుద్ధముచేయువానికి భంగముచంద్రుడు మోక్షగతు
డై యుండగాయాయికిమూలాభము స్థాయికిశుభము-చంద్రుడుధర్మగతుడై
యుండగాయాయికిశుభము - స్థాయికిదీర్ఘద్వేషమునుగలుగునని పూర్వోక్తు
లచేబూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్న క్రమముననే తెలుచుగాబ్రతిపాదింప
బడియున్నస్థానాహాచక్రము లెస్సగశోధించిన కాలామృతకారుడుచేసుకార్థ
ముప్రకారాంతరముగా నీశ్లోకమందు జెప్పబడియున్నదనియును తాత్పర్యము॥

(౧౯౬) మూ॥ అర్కే కామగతేతథా౽మృతకరే కామాదిసంస్థే క్ర
మాద్యాయీయుద్ధమవాప్నుయాదతిధనంసర్వాపదంమంగళమ్ । యతిరంచి
ద్విజ ముఖ్యధనంశుభకరంస్థాయీతుభంగంసదావిద్వద్భిఃక్రమశః ప్రయాణసమ
యే జ్ఞేయం చతుర్ణాంఫలం॥ వ్యా॥ అర్క ఇతి॥ అర్కే కామగతే కామాఖ్య
నక్షత్రగతేసతిఅమృతకరే చంద్రేపికామాదిసంస్థేయాయీక్రమాత్ యుద్ధం
అతిధనంసర్వాపదం మంగళమితిఫలాని అవాప్నుయాత్ స్థాయితుయతిరంచి
ద్విజముఖ్యద్విజయం - ధనం - శుభకరం - భంగంచేతిఫలానిక్రమాత్ అవా
ప్నుయాదిత్యనుషంగః అయమభిప్రాయః సూర్యేకామాఖ్యనక్షత్ర గతేచం
ద్రేచతిస్మక్షత్రే యాయీయుద్ధంస్థాయీతు యతిరంచిద్విజయం చంద్రే మో
క్షగతేయా యీఅతిధనంస్థాయీతు ధనంచంద్రేధర్మగతే - యాయీసర్వాప
దం- స్థాయీశుభకరంచంద్రేర్థగతే యాయీమంగళం స్థాయీభంగంఅవా
ప్నుయాదితివిద్వద్భిః ప్రయాణసమయే చతుర్ణాంఫలం సూర్యేకామగతేచం
ద్రస్యకామమోక్షధర్మార్థావస్థానాం ఫలంక్రమశోవిజ్ఞేయం సవ్యాప్విచారణీ
యమిత్యర్థః॥ తా॥ సూర్యుడు కామాఖ్యనక్షత్రగతుడై యుండునప్పుడునుచం
ద్రుడుకామమోక్ష ధర్మార్థనక్షత్రగతుడైయుండునప్పుడును - పట్టణమువెడలి
యుద్ధమునకుబోయినరాజు - యుద్ధము - అతిధనముసర్వాపదమంగళమనుచ
తుర్విధఫలములను - తనపురమునందేయుండి యుద్ధముచేయురాజు కించద్విజ
యముధనముశుభముభంగమును చతుర్విధఫలంబులనుబొందుననియు విద్వాం
సులచేతనీచతుర్విధఫలవిచారమవశ్యముగజూడదగినదనితాత్పర్యము॥ *

(౧౯౭) మూ॥ భానౌ మోక్షగతేతథావ్యుడుపతౌ మోక్షాదిసంస్థే
క్రమాద్భంగంసర్వజయం శ్రియంచమియాద్యాయీచసంభింసదా । స్థాయీ
ప్రాశుజయం మహీంచమహతీం భంగంమహద్విగ్రహం పంథారాహుగతం

ఫలంచలిఖితంధర్మాదిచక్రంత్విదమ్॥ వ్యా॥ భానావితి॥ భానౌ సూర్యే మోక్షగతే మోక్షాఖ్య నక్షత్రగతే ఉడుపతౌ ఉడూనాంనక్షత్రాణాం పతిశ్చంద్రంతస్మిన్నపి మోక్షాదిసంస్థే క్రమాద్యాయీ భంగం సర్వజయంశ్రియం సంధిం సామోపాయం సమియాత్ - స్థాయీతుజయం మహతీంవిపులాంమహీం పృథివీంభంగం మహద్విగ్రహం చాతుశీఘ్రం శమియాత్ అయంభావః సూర్యే మోక్షనక్షత్రగతే చంద్రే ఽగ్గతే సతియాయీ భంగం స్థాయీ అధికజయం చంద్రే ధర్మనక్షత్రగతే యాయీజయ స్థాయీతు భూలాభం చంద్రేఽర్థగతే యాయీశ్రియం స్థాయీ భంగం చంద్రే కామనక్షత్రగతే యాయీ సంధి క్రీడాం స్థాయీకలహం సమియాత్ ఇదం పంధారాహుచక్రగతం ఫలంలిఖితం పద్యశ్లోక చతుష్టయోక్తం ధర్మాదిచక్ర మిత్యుచ్యతే॥ తా॥ చంద్రసూర్యులిరువురు మోక్షాఖ్య నక్షత్రగతులై యుండునపుడును సూర్యుడు మోక్షగతుడై యుండగా జంద్రుడుధర్మార్థకామనక్షత్రగతుడై యుండెనేని యట్టిసమయంబున రావణునిజేయ్యుకొని యుద్ధమునకు వెడలిన ప్రభువు భంగమును- సర్వజయమును- సంపద- సామోపాయమును నీచపుర్విభఫలము క్రమముగా బొందుననియును- చంద్రసూర్యులు క్షత్రమంబునసుండగా దవపురంబుననేయుండి యుద్ధముచేసినరాజు జయమునుశత్రురాజ్యమును భంగమును- విశేషకలహమును నీఫలంబుక్రమంబునబొందుననియు పంధారాహుచక్రఫలంబదియ కానన్నీశ్లోక చతుష్టయమందు బ్రతిపాదింపబడినయర్థమే ధర్మాదిచక్రంబని వ్యవహరింప బడుచున్నదనియు తాత్పర్యము॥ *

(౧౯౮) మూ॥ నాసాదక్షిణభాగ జాతపవనస్సూర్యాఖ్యనాడీను భాసంగ వ్యవహారమైథున భయస్నానాన్నభంగార్తిషు । నాడ్యన్యాశశినశ్శుభైరగమనాలంకారపాణిగ్రహక్షేత్రాద్యేషుయదంశవాయుచలనేతత్పాదపూర్వం వ్రజేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథసూర్యచంద్రనాడీవివేకమాహ॥ నాసేతి॥ నాసాదక్షిణ భాగజాతపవనః నాసాయాః యోదక్షిణభాగతత్రజాతోయః పవనోవాయుఃసఏవ సూర్యాఖ్యానాడీత్యుచ్యతే - సానాడీసంగ్రామవ్యవహారస్నానభయస్నానాన్నభంగార్తిషు సంగ్రామోయుద్ధం॰ వ్యవహారః క్రయవిక్రయాదివ్యాపారః మైథునంమిథునకరంభయం రాజభీతిఃస్నానం మంగళస్నానం అన్నం అన్నశబ్దేన భోజనకాలో లక్ష్యతే భంగః పరాజయః ఆర్తిః పీడాఏతాసు శుభాశుభప్రదా - అన్యానాడి - *నాసావామభాగజాతవాయుః శశినః చంద్రసంబంధినీ చాపిత్యుచ్యతే సాచంద్ర నాడీగమనాలంకారపాణిగ్రహక్షేత్రాద్యేషుప్రయాణభూషణవివాహాకృషికర్మసుశుభా - యదంశవాయుచలనంభవతి - తత్పాదపూర్వంతద్భాగచరణపూర్వంవ్రజేత్ - సం

గ్రామాదిషుదక్షిణపాదపూర్వం ప్రయాణాదిషువామపాదపూర్వం వ్రజేదితి భావః॥ తా॥ చంద్రసూర్యనాడీవివేకమును జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ నాసికమునకుకుడిపక్కనున్నరంధ్రమునందు సంచరించుచువాయువును సూర్యనాడియనియు- ఈసూర్యనాడి- యుద్ధము- క్రయవిక్రయాదివ్యాపారము- మైధునము-రాజభయము- మంగళస్నానము భోజనకాలము- జరాజయము- మనఃపీడ- ఇవిమొదలగుకార్యములకుఁ ప్రశస్తమై శుభకరంబనియు - నాసికమునకు నెడమపక్క నున్నరంధ్రమందు సంచరించువాయువు చంద్రనాడియనియు- ఆనాడి- భూషణధారణమువివాహమువ్యవసాయము మొదలగుకార్యములవిషయమై శుభకరంబనియు- ఆనాసికమునకు నేభాగమునందేవాయువుసంచరించుచుండునో ఆభాగము పాదసంచారము ముందుగాఁజేయ వలయునని యభిప్రాయము॥ ❋

(౧౯౯) మూ॥ కౌబేరీముదయే రవేస్సర పత్తేర్దేశంతుమధ్యందినే సాయంవారుణ దేశమంతకదిశం యాతార్ధరాత్రేవ్రజేత్ గోధూళావభిజిత్యుషస్యపిగతి స్సర్వాసుదిక్ష్వర్థదామం దాహోషసి కిం పునశ్చ గమనేలగ్నాదిశుద్ధింవినా॥ వా॥అ॥ సర్వదిగ్గమననిర్ణయమాహ॥కౌబేరీమితి॥రవేరుదయేసూర్యోదయకాలే - కౌబేరీముదీచీందిశం మధ్యందినేమధ్యాహ్నేసరపత్తేర్దేశం ప్రాగ్దిశం సాయంకాలేవారుణదేశం పశ్చిమదిశం అర్ధరాత్రేఅంతకదిశం దక్షిణదిశం యాత్రా వ్రజేత్ - గోధూళౌ అభిజిత్ ఉషసిచసర్వాసు దిక్షు చతుదిక్షు అర్థ గా ధూర్త్యభిజిదుషసాం స్వరూపం ప్రాగేవోక్తప్రాదిత్వాన్నేహోచ్యతే - మందాహోషసిశనివారోషః కాలేలగ్నాదిశుద్ధిం వినాపిగమనేప్రయాణేఅర్థదేతికింపునఃకిముకర్తవ్యంశన్యుషసః - శుక్రబుధచంద్రహోరాక్రాంతత్వాదితిభావః- మందాహోషసీత్యస్యశుక్రవారస్యచరమయామఇత్యర్థః॥ అ॥సర్వదిగ్గమననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ ప్రయాణకర్త సూర్యోదయకాలమునందుఉత్తరమునకును - మధ్యాహ్నకాలమునందుతూర్పునకును - సాయంకాలమునందుపశ్చిమంబునకును - అర్ధరాత్రియందుదక్షిణంబునకును - పైనముబోయెనేనియిష్ట సిద్ధికలుగుననియును - గోధూళిఅభిజిత్తుఉషః కాలములయందు నేదిక్కునకుప్రయాణము వెళ్లినాధనలాభముగలుగుననియును- శన్యుషఃకాలమనగాశుక్రవారచరమయామమనుట యీకాలముశుక్ర- బుధ- చంద్రహోరాక్రాంతమైయుండు గానలగ్నాదివిచారముజేయకఅట్టికాలమందుప్రయాణమువెళ్ళినవారికిసర్వాభీష్ట సిద్ధికలుగుననియునభిప్రాయము॥ ❋

(౨౦౦) మూ॥ ప్రాణిస్థాధ్వనికార్యసిద్ధింరనిశం మైత్రేప్రజాత్యస్య

తు జ్యేష్ఠాయాంముషితస్యాత్రహిపునరాగ్మనే ప్రయాణస్యను । మాండవ్యస్య
మతేపయోహప్యుషసిచేద్గార్గ్యస్యయానం మతంస్యాత్సస్యభక్షణంబృహస్ప
తిమతం తత్రాపి యాత్రార్థ వా॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రయాణేముఖ్యతమనక్షత్రాణి
త్రయమునిసమ్మతికాలంచదర్శయతి॥ పాణిస్థే॥ మైత్రేఅనూరాధానక్షత్రేప్ర
యాతస్యపుంసః అధ్వనిమార్గేఏవఅనిశంసర్వదా - పాణిస్థాహస్తగతాఅ
ర్థసిద్ధిరిత్యర్థః - జ్యేష్ఠాయాముషితస్యప్రయాతస్యపుంసః మూలేమూలాన
క్షత్రేప్రయాతస్యతత్ర మార్గేఏవకార్యసిద్ధిః - పాణిస్థా మాండవ్యస్యాబుషేః
మనోజ్ఞయుః ఇదంనిం కార్యమవశ్యం భవతిఅనసంశయమేతత్తు మతమిష్టంగార్గ్య
స్యతూషసిచేద్యానంప్రయాణంశుభకరమితి - మతమిష్ట-బృహస్పతిమతంతు
సస్యభక్షణసంశుభకరం స్యాద్యదితత్రాపితదానీమేవ యాత్రార్థదేతిమతం
శరుపస్వరూపంతజ్ఞేయం యద్యపిజ్యేష్ఠా నక్షత్రముత్తమేషుహస్తాదిషు
నాపఠ్యమేషుశతభిషజాదిషువానోక్తం తత్రాప్యత్రోత్తమత్వేన స్వీకృతత్వా
వధేయం॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమై ముఖ్యములగు నక్షత్రములను ఆయా మునులకు
నిష్టంబులగుకాలంబులను జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ అనూరాధానక్షత్రమందు
నాజ్యేష్ఠయందు మూలమందును ప్రయాణము వెడలిన వారికి కార్యసిద్ధికర
స్థిరమైయుండునని గాసిర్వఘ్నంబుగ నిష్టసిద్ధి కలుగువచుట - చిత్తమందెసంశ
యమునుంచక సిపుడిష్టసిద్ధి కలుగునని సైనము వెళ్లెడివారికి సర్వలాభంబులు
చేకూరునని మాండవ్యమహాముని మతంబనియు- గార్గ్యమహర్షి మతము ఉషః
లయంబు న ప్రైనము బోవువారలకు నిష్టసిద్ధి కలుగుననియు- బృహస్పతిమతమెప్పు
డును నిశస్యములగుచున్నవో యప్పుడు ప్రయాణము వెడలుట లాభకరమనియు ఇ
వ్వి శకుని వ్యవహారముగు ముఖ్యమని చెప్పబడుచున్నదనియు, జ్యేష్ఠానక్షత్రముత్తము
గ్యమనక్షత్రములలో గ్రహింపబడక బోయినను నిచ్చట దాని బహరించుటవలన నుత్త
మంబనియును తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౦౧) మూ॥ ఆయుర్ద్రవ్యజయాన్యమిత్రకలహవ్యాధిబా
గ్యోత్సవప్రాప్త్యప్రాప్తికరాః క్రమాచ్ఛుభఖగా యాత్రాగృహాదిస్థితాః ।
హానిరాస్వామయభీతిభూషణ రిపుభ్రాంత్యర్థపీడామృతి క్రోధానర్థసుంధ
నావ్యయకరాస్స్యుర్యాతు రేవాధ్వని॥ వ్యా ॥ అ॥ ప్రయాణలగ్నాది ద్వాదశ
భావేషుతత్తద్గ్రహస్థితి ఫలమాహ॥ ఆయురితి॥ యాత్రాగృహాదిస్థితాః ప్ర
యాణలగ్నాత్ప్రభృతి ద్వాదశలగ్నేషుసితాః శుభఖగాః గురుశుక్రపాపాయా
స్సబుధాః క్షీణచంద్రాశ్చ- శుభగ్రహాఃయాతుః ఆయుర్ద్రవ్యాదికరాభవంతిప్ర
యాణలగ్నాదుక్తగుర్వాది శుభగ్రహాస్థితాశ్చే ద్యాతురాయుఃఆయుర్వృ
ద్ధింప్రయాణలగ్నాత్ ద్వితీయగతాః ద్రవ్యాలగ్నా తృతీయేజయం చతుర్థే

న్నంపంచమేమిత్రబంధులాభంషష్ఠేకలహంసప్తమేస్త్రీలాభం- అష్టమేవ్యాధిం నవమేభోగందశమేవృత్సవం ఏకాదశేప్రాప్తింద్వాదశే అప్రాప్తించస్వస్త్రీచక్రతుర్దద్యుః క్రూరాస్సూర్యాదిపాపగ్రహాస్తు ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశభావేషుస్థితాస్సంతః క్రమాదాముఖత్వాదిక రాస్యుఃయథా ప్రాలగ్నే తా ఆయుంరోగం ద్వితీయే భీతిచోరాదిభ్యోజయంతృతీయే భూనష్టేచతుర్థే రిపుంశత్రుదర్శనంపంచమేభాగ్యహీనంచిత్తవైకల్యంషష్ఠేధనంసప్తమే పీడాం శరీరజాడ్యం అష్టమేమృత్యుంమరణంనవమే క్రోధందశమేఅనర్థం ఏకాదశేసం ధరాంభూలాభం ద్వాదశేవ్యయంపదార్థనష్టంయంచేతిక్రమాత్ అర్థ్యాయుస్తు ర్దద్యుః॥ అ॥ ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశభావములయందు సూర్యాదిగ్రహస్థితి [illegible] కఫలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుభగ్రహంబులగు గురుశుక్రబుధపూర్ణచంద్రులలో నెవ్వరుప్రయాణలగ్నమందుండినచాయుర్వృద్ధినిలగ్నద్వితీయస్థానగతులైయుండునప్పుడు ద్రవ్యమును తృతీయస్థానగతులైయుండిరేని య[illegible]మునుపంచమస్థానగతులైయుండిరేనిబంధులాభము షష్ఠస్థానగయులైయున్నరేనికలహమును సప్తస్థానగతులైయుండిరేని స్త్రీలాభమును అష్టమస్థానగతులైరేనివ్యాధిని నవమస్థానగతులైరేని భోగమును దశమస్థానగతులైరేని యుత్సవమును - ఏకాదశస్థానగతులైరేనిఫలప్రాప్తిని - ద్వాదశగతులైరేని నష్టస్థావమును నీక్రమంబున ఫలంబులొసంగును. యీను సూర్యాదిపాపగ్రహంబులు ప్రయాణలగ్నాది ద్వాదశలగ్నములయందుండిరేని రోగము - భయము - భూనష్టలాభము- శత్రుదర్శనము- భూలాభము పదార్థనష్టము జాడ్యము- మరణము కలహముఅనర్థనము భూలాభము పదార్థనష్టము మును ద్వాదశవిధఫలంబులనీక్రమంబున ప్రయాణకర్తకు మాగమందు గలుగ జేయుదురని తాత్పర్యము.

(౨౦౨) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతశ్శుభోర్థసుఖదోయోగాఖ్యశ్చం వినాలగ్నస్థానమణిభూమిదౌశుభఖగౌమాగేధియోగస్వయం। లగ్నస్థా త్రిశుభాయతింద్రసుఖదాయోగాధియోగస్త్వయం సౌమ్యంకేంద్రగతా[illegible]ష్ట ఫలదాస్స్యుర్రాజయోగస్త్వయం॥వ్యా॥ యాత్రేతి॥ ఇందుంవినాచంద్ర సహాయంశుభఃఏకశ్శుభగ్రహఃయాత్రాలగ్నగతశ్చేత్-అర్థసుఖదః- అర్థస్యఫలప్రదశ్శుభఃచేత్ అయంయోగాఖ్యోయోగః శుభగౌద్వౌశుభగ్రహౌలగ్నస్థస్థౌ ది- మార్గఏవమణిభూమిదౌభవతః అయమధియోగాఖ్యోయోగః త్రిషు త్రయశ్శుభగ్రహాః లగ్నస్థాయది- ఇంద్రసుఖదాస్స్వర్గసుఖరాజ్యర్థాః అయంయోగాదియోగః సౌమ్యాఃశుభగ్రహాఃకేంద్రగతాః- లగ్నచతుర్థసప్తమదశమస్థానాయది అభీష్టఫలదాః ఈప్సితఫలప్రదాతారస్స్యుః చంద్రోపియే

త్రిసర్వత్రానుషంగః అయంరాజయోగస్స్యాత్॥ అ॥ ప్రణిధయాపైయోగ
నిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుడువినాగా నేశుభగ్రహమైననుప్ర
యాణలగ్నమందుండెనేనియర్థసుఖకరుడగునని యు ఇదియశోయోగాఖ్యయో
గము, యు రెండుశుభగ్రహములు ప్రయాణలగ్నచతుర్థమందుండెనేని ప్రయాణిక
ర్తకుమార్గమధ్యమందురత్నలాభభూలాభకరులగుదురనియు - ఇదియధి
యోగాఖ్యయోగము, యు మూడుశుభగ్రహములు లగ్నగతములైయుండెనేనిస్వ
ర్గసుఖముతోసమన్నగు సుఖమ్మును గలుగజేయుదురనియు ఇదియు యోగ
మయు, న జేయు శుభగ్రహములు లగ్నచతుర్థసప్తమదశస్థానములయందుం
డినేని సర్వాభీష్టప్రదులగుదురనియు ఇదియు రాజయోగమనియు జన్మర్క్షడు
వినాగాననుప్రయాణమి చెప్పబడినయోగములన్నిటియందును హీనవేయు
నని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౦౩) ము॥ జన్మాష్టాదిప్రసవప్రపన్నవనవస్మృస్వారికాశ్చంద్రయుగ్ధి
ష్ణ్యాంతంగణయేత్సమాశ్శుభఫలాస్సాంత్యాప్సదాసేకలాః। తాసుత్ర్య)
ద్వ్యచతుర్ధ్వితీయచరణాస్సాజ్యాశ్చశాకంగుడదానతశ్శాల్యవణంచహేమసతి
లంతచ్ఛేషపాదాశ్శుభాః॥ అథతారాబలమాహ॥ జన్మాష్టాదితి జన్మాశి
జన్మనక్షత్రమారభ్య చంద్రయుగ్ధిష్ణ్యాంతం చంద్రస్థితనక్షత్రపర్యంతంనవనవ
సంఖ్యాక్రమేణప్రసవప్రసర్గ్వయేద్యాస్తారకాః తాస్సుత్యాసాంత్యాఅన్యే
నపరమమైత్రినసహితాః సమాస్సమతారాఃశుభఫలదాఃసఫలద భవంతి ఇ
తరాఃవవమాంతరక్తవిషసుతారాః నశుభఫలదాః పషమాస్వపికేభాంచిత్పాదా
నాంశుభఫలదత్వమస్తీత్యాహ॥ తాస్వితి॥ తాసుజన్మవిపత్ప్రత్యక్నైధనాఃవి
షమతారాసుక్రమాత్ త్ర్యద్వ్యచతుర్థద్వితీయాః పాదాస్స్యాజ్యాఃఅయంభా
వః- జన్మతారాయాంతృతీయపాదఃవిపత్తారాయామాద్యపాదఃప్రత్యక్తారా
యాంచతుర్థపాదః నైధనతారాయాంద్వితీయపాదస్త్యాజ్యఃజన్మతారాయాంశా
కవిపత్తారాయాంగుడంప్రత్యక్తారాయాంలవణంనైధనతారాయాంసతిలంతిల
సహితంహేమసువర్ణదానందానవిషయంస్యాదేవంచేత్తచ్ఛేషపాదాశ్శుభా
స్స్యుః॥ అతారాబలనిర్ణయము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మనక్షత్రము మొదలుచం
ద్రుడుండునక్షత్రమువరకుపలుమారుతొమ్మిదినక్షత్రములుగణనచేయవలయు
ననియట్లుగణనచేయుగానవితారలగువట్టి తారలలోపరమమైత్రమనగావతా
రతోగూడసమతారలుశుభఫలములనియు మిగతజన్మవిపత్- ప్రత్యక్- నై
ధనములనెడినవమాంతరక్తవిషమతారలునిషేధవిషయములనియు - నిట్లునిషే
ధింపబడినజన్మాదినైధనాంత విషమతారలలో జన్మతారయందుతృతీయపా

దమువిపత్తారయం దాద్యపాదము ప్రత్యక్తారయందు నాలవపాదము నైధన
తారయందు రెండవపాదమున శుభకరములుగానసిపాదములనునిషేధించగా
శేషించిన పాదములు దానపూర్వకముగ యాత్రోపాదేయములనియునదియె
ట్లనిజన్మతారకు శాకదానమును విపత్తారకుడగుమునుప్రత్యక్తారకులవణము ను
నైధనతారకునువ్వులతో గూడినసువర్ణమును దానముచేసి శేసినిషిద్ధవ్యతిరిక్తపా
దములుశుభకరములగుననియు తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౦౪) మూ॥ షష్ఠైకాదశసప్తమాద్యదశమేష్వింగు స్తృతీయే
శుభస్తారాచంద్రబలం త్వదం పగణయేజ్జన్మాదిచంద్రాంతతః। యాత్రాదిష్వ
థచమద్వ్యసనమే పక్షేవళిక్షే శశీకృష్ణే త్వంత్యచతుర్థరంధ్రసదన్వేష్వి త్యా
హుర న్యేశుభః॥ వ్యా॥ అ॥ అథచంద్రపలము హ॥ షష్ఠే ॥ ఇందుశ్చంద్రః షష్ఠై
కాదశసప్తమాద్యదశమేషు తృతీయేచస్థితశ్చేత్ శుభఃశుభకయాభవతి ఇదం
శ్లోకద్వయోక్తం తారాబలం చంద్రబలం జన్మాదిజన్మనక్షత్రరాశి మారభ్య
చంద్రాంతతః చంద్రనక్షత్రచంద్రరాశిపర్యంతం విగణయేత్ తారాబలేజన్మ
నక్షత్రమారభ్యచంద్రనక్షత్రపర్యంతం చంద్రబలేజన్మరాశిమారభ్య చంద్రరా
శిపర్యంతమితివివేకః॥ మతాంతరమాహ॥ పక్షఇతి॥ వళిక్షేపక్షే శుక్లపక్షే పం
చమేద్వినవమద్వితీయనవమయోశ్చస్థితోపి శశీయాత్రాదిషుఆదిశబ్దేనసకలశుభ
కర్మస్వపిశుభః - కృష్ణే కృష్ణపక్షే అంత్యచతుర్థరంధ్రసదనేషు ద్వాదశచతు
ర్థాష్టమేషుశుభఇత్యన్యేవ్యాహుః॥ అ॥ చంద్రబలమునుచెప్పుచున్నాడు॥ తా॥
జన్మరాశిమొదలు చంద్రుడుండురాశివరకుగణనచేయగా చంద్రుడుజన్మరాశి
యందును - జన్మరాశికిత్రిషష్ఠైకాదశసప్తదశమరాసులయందనుండనే
నిశుభకరుడనియు తారాబలవిషయమై జన్మనక్షత్రముమొదలు చంద్రస్థితనక్ష
త్రమురకునుజంద్రబలవిషయమై జన్మరాశిమొదలు చంద్రస్థిదరాశివరకు గణ
నచేయవలయుననిగ్రంధకర్తయభిప్రాయము మతాంతరంబెట్లనిన శుక్లపక్షమం
దుబంచమద్వితీయనవమస్థానములయందును కృష్ణపక్షమందుద్వాదశచతుర్థఅ
ష్టమస్థానములయందు నున్నచంద్రుడు సకలశుభకర్మవిషయమైశుభకరుడని
గ్రంధాంతరాభిప్రాయము॥ ❀

(౨౦౫) మూ॥ తల్లగ్నేగమనం నచేన్నరపతిః ఖడ్గాదిసంచాలయే
స్మిత్రైస్త్రిమిత్రగృహంపితృగ్రహసురాన్ సంపూజ్యతద్దిక్స్థితమ్। ఏతన్నిర్గమనం
త్రిరాత్రమవధిః పశ్చాద్వ్రజేన్మంగళై ర్విప్రాదిర్వసు తండులాద్య పినయే
త్సాన్యత్వంచరాత్రావధిః॥ వ్యా॥ అ॥ అథనిర్గమనలక్షణమాహ॥ తల్లగ్నఇతి॥ త
ల్లగ్నేబలయుక్తలగ్నే- గమనంచేత్ నసంభవతియది- తదా- నరపతిఃరాజా
పితృగ్రహసురాన్- పితరః ప్రసిద్ధాః గ్రహాః సూర్యాదయః సురాః గృహదేవ

తా: తాత్ కించతద్దిత్పతింయాందిశంగమిష్యతి తద్దిగధిపతించసంపూజ్యఛత్రా దిఆదిశబ్దేన ఛత్రచామరాది రాజచిహ్నం గృహ్యతేమిత్రైస్స్వమిత్రై గృహం బంధుగృహంప్రతిసంచాలయేత్ బంధుగృహేస్థాపయేదితియావత్ పిత్రార్కా సంపూజ్యేత్యనేన అభ్యుదయికంశ్రాద్ధం కర్తవ్యమితిగమ్యతే ఏతస్నిర్గమనమి త్యుచ్యతే ఏతస్యత్రిరాత్రమవధిః పశ్చాత్త్రిరాత్రానంతరం ఋంగకస్తూర్యా దిభిః సహవ్రజేదితిరాజ్ఞామయంవిధిఃవిప్రాదిః ఆదిశబ్దేనవైశ్యశూద్రయోర్గ్ర హణంవసుతండులాదివిప్రాణాం వసుహిరణ్యంవైశ్యానాం తండులంశూద్రా ణాంవస్త్రాదికమిత్యాదిశబ్దార్థః నయేత్‌నిక్షిపేత్ ఏతేషాంనిర్గమనస్య పంచ రాత్రావధిఃపంచరాత్రంఅవధిర్యస్యతత్ తథోక్తం శేషంసుగమమ్ ॥ అ ॥ నిర్గ మనమునకులక్షణమును జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ పూర్వోక్తక్రమంబుగబలయు క్తమగులగ్నమందు పైనముపోవుటకనకూలించనియెడల నట్టిసమయంబునక్ష త్రియుడభ్యుదయికశ్రాద్ధముచేసి సూర్యాదినవగ్రహంబులనిష్టదేవతలనేదికులా నుగూర్చిపైనముపోవదలచియున్నాడో యాదిగధిపతిని భక్తితోడబూజించి రాజచిహ్నంబులగు ఛత్రచామరాదులగైకొని బంధుసమూహంబుతో వెడలి యాఛత్రచామరంబులబంధుగృహంబుననునిచి యనంతరంబుపైనముబోవచ్చు నిదియనిర్గమనంబుదీనికిమూడురాత్రులవధియనిపిత్రిలుక్తక్రమంబుననిర్గమనము జేయునెడల స్వర్ణమునువైశ్యులుబియ్యమును శూద్రులువస్త్రములు మొదలైన వానినిబంధుగృహంబుననునిచిపంచరాత్రపర్యంతముక్షత్రియులుతప్పబ్రాహ్మణు మొదలగువారుపైనముబోవచ్చునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౨౬) మూ ॥ భారద్వాజమయూర చాషనకులాముఖ్యాస్తథాముఖ్యాఃఖగాస్తేషాంచోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణగతిః సవ్యక్సమీపస్థితిః । ఏకస్యైవగతిశ్శుభాథయుగపన్నైవ శోభయోశ్చేద్ధ తార్క్ష్యక్షీర సృగాలకుక్కుటశునాం వామాగతిస్త్వర్థదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథయాత్రాయాంశుభశకునాన్యాహ॥ భార ద్వాజేతి ॥ ముఖ్యాఃప్రసిద్ధాః భారద్వాజమయూర చాషనకులాః అముఖ్యాః కాకాదయశ్చయేఖగాఃపక్షిణః తేషాంచోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణగతిస్సమ్యక్ అస్ఖ లనేనసమీపే అనతిదూరేస్థితిశ్చశుభాఏకస్యైవభారద్వాజాదినా సన్యతమస్య ఏకస్యైవగతిః ప్రదక్షిణాదిగతిశ్శుభా - అథయుగపదేవడుభయోః ఏకజాతీ యయోః పక్షిణోర్గతిశ్చేన్నైవశుభదా - తార్క్ష్యక్షీరసృగాలకుక్కుటశు నాంతార్క్ష్యోగరుడః॥ ని॥ గరుత్మాన్ గరుడస్తార్క్ష్య ఇత్యమరః - క్షీరఃపక్షివిశే షఃసృగాలోజంబుకః - కుక్కుటఃప్రసిద్ధః - శ్వాశునః - ఏతేషాంతువామాగతిః సవ్యగతిఃఅర్థదాప్రయాతురితి శేషః ॥ అ ॥ ప్రయాణావిషయమైశుభశకునముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రసిద్ధంబులగు భారద్వాజము- నెమలి- జముడుకాకి-

ముంగిస ఇవి మొదలగువానియొక్కయు నముఖ్యములగు కాకాదులయొక్కయు ప్రదక్షిణగమనమునూర్ధ్వక్రమమును సమీపస్థితియు శుభకరంబనియును- ఉక్త భారద్వాజాదిపక్షులలో నొక్కొక్కటిగా వచ్చెనేని శుభకరంబనియు - రెండేసిగా జేరి వచ్చెనేనియు శుభకరంబనియు- గరుడపక్షి- పాలపక్షి-నక్క-కోడి-కుక్క- వీనియొక్క వామగమనము శ్రేష్ఠమనగా గుడినుండి యెడమ పక్కకు వెళ్ళెనేని ప్రయాణకర్తకు ధనప్రదమనియు తాత్పర్యము॥ *

(౨౦౭) మూ॥ భౌమేచోష్ణకరే ప్రయాణ సదనాత్కేంద్రేత్రికోణాష్టగే క్రోగ్రాయుధఘోరవాక్యజటిలప్రవ్రాజకాదీక్షణమ్ । కృష్ణాంగారసమీక్షణం రవిసుతేకేతౌ కబంధేక్షణంస్వర్భానావురగేక్షణం ప్రథమతో మార్గేప్రయాతుర్భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథలగ్నాదిగతపాపగ్రహవశాద్భవిష్యదవశకునాన్యాహ ॥ భౌమఇతి ॥ భౌమేఅంగారకే ఉష్ణకరేసూర్యేచ ప్రయాణసదనాత్ యాత్రాలగ్నాత్ కేంద్రత్రికోణాష్టగే కేంద్రాణి లగ్నచతుర్థసప్తమదశమాని-త్రికోణపంచనవమే అష్టమం లగ్నాదష్టమస్థానం చ ఏతేషాం అన్యతమస్థానేస్థితేసతి క్రోగ్రాయుధఘోరవాక్యజటిలప్రవ్రాజకాదీక్షణం క్రూరం భయంకరం తచ్చతదాయుధం- అథవా క్రకాయుధం ఉగ్రాయుధం చ ఘోరవాక్యం- జటిలో జటాధారీ - ప్రవ్రాజకో యతిః - ఆదిశబ్దేన పాషండాదయః ఏతేషామన్యతమస్య - ఈక్షణం దర్శనం- రవిసుతే శనౌ - కేంద్రత్రికోణాష్టకే సతి- కృష్ణాంగారసమీక్షణం నీలాంగారదర్శనం - కేతౌ సితేసతి బంధేక్షణం - కబంధః శిరోరహితజంతుః - తస్య ఈక్షణం దర్శనం స్వర్భానౌ రాహౌ స్థితేయది ఉరగేక్షణం సర్పదర్శనం- ప్రయాతుఃజనస్య ప్రథమతో మార్గభవేదితి సర్వత్ర ప్రబోధ్యం ॥ అ ॥ ప్రయాణలగ్నాదులనుబొందిన పాపగ్రహవశమువలనగల గబోయెడియవశకునముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యాంగారకులు ప్రయాణలగ్నమునకు ౧ - ౪ - ౭ - ౧౦ - ౫ ఈచోట్లనుండెనేని పక్కాయుధము ఉగ్రాయుధము- కఠినవాక్యశ్రవణము- జటాధారి - యతీశ్వరుడు- పాషండులు మొదలైనవానిదర్శనము - శనైశ్చరుడు - లగ్నపంచమనవస్థానగతుడైయుండెనేని నల్లబొగ్గుదర్శనము - ఈ చెప్పబడినస్థానములయందు రాహువుండెనేని సర్పదర్శనము- కేతువుండెనేని కబంధదర్శనము పైనముబోవుజనునికి త్రోవయందు ముందుగానని తాత్పర్యము- *

(౨౦౮) మూ ॥ శుక్రేపూర్ణ నిశాకరేచశశిజే కేంద్రత్రికోణాన్వితే పుణ్యాస్త్రీఖగపూర్ణకుంభ యుగళంజీవేతువిప్రద్వయమ్ । భానౌ భూమిసుతే ప్రయాణసదనాల్లాభత్రిషష్ఠాన్వితే - తేజాశ్చైవషభేక్షణం రవిసుమార్గేమయూరేక్షణం॥ వ్యా॥ అ॥ లగ్నాదిగత శుభగ్రహవశాద్భవిష్యచ్ఛుభశకునా

న్యాహ ॥ శుక్రఇతి ॥ శుక్రః పూర్ణసశాంకః పూర్ణచంద్రే చంద్రస్య గకన్యోర్ధ్వ ర్ధ్వ పూర్ణగ్రహాణాం శశిసుతే బుధేచ - కేంద్రత్రికోణాన్వితే షట్త్రస్త్రిగపూర్ణ కుంభ యుగళం పుణ్యాత్రీ జీవితభర్తృకా - ఖగాగరుడాదయః పూర్ణకుంభయుగళం పూర్ణకలశద్వయం జీవే గురౌ కేంద్రాదిగతేయది - విప్రద్వయంధానాసూర్యే సూమినుతే అంగారకేవా - ప్రయాణసదనాత్ యాత్రాలగ్నాత్ - లాభత్రిషష్ఠాన్వితె - ఏకాదశత్రిషష్ఠాన్వితే యది - తేజః దీప్యమానాగ్నిః జాషకాక విశేషః ॥ ని ॥ అథవాషః కేదివిచిత్యమః - ఫలాని మాతాదీని ప్రోక్షణం విసుతే శనౌ లాభత్రిషష్ఠాన్వితే యది మార్గే మార్గమధ్యేమయూరేక్షణం వయూరదర్శనం ప్రయాతుర్భవేదితి శేషః ॥ అ ॥ లగ్నాదిస్థానమును బొందియున్నశుభగ్రహావశమువలన గలుగబోయెడి శుభశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ శుక్రుఁడు పూర్ణచంద్రుఁడు బుధుఁడు వీరలు లగ్న చతుర్థ పంచమ- సప్తమ- నవమ- దశమ స్థానగతులయి యుండిరేని ముత్తైదువ గరుడాదులు జలాదుల చేత పూర్ణమై యుండు కుంభయుగళము నీనియుండఁ దర్శనము - బృహస్పతియును క్తలగ్నాది స్థానగతుఁడై యుండెనేని ఇద్దఱు బ్రాహ్మణులయొక్క దర్శనమును సూర్యాంగారకులు ప్రయాణలగ్నమునకుఁ ద్వితీయైకాదశ స్థానగతులైయుండిరేని ప్రజ్వలించుచున్న యగ్నియు జెముడు కాకము మిడిపండు మొదలయినవాని దర్శనము శనైశ్చరుఁడు లాభతృతీయ షష్ఠగతుఁడై యుండెనేని మార్గమధ్యమందు నెమలియొక్కఁ దర్శనమును క్రమముగ శుభశకునములగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౦౯) మూ॥ ప్రాగాదౌశని వాసరాదిగది త సూర్యోదయోష్టా గ్రహాః నాగానాగన గానధిని తెసభో వా దోశ పోనాడికాః సాని ప్రీతిదురుక్తిబంధుకనకస్నిగ్ధాన్నతాపార్తి దాత్రో బుధః క్రోష్టుకోపేత్యుశ్రేయం మిదంవ్యత్యస్య దాగోష్ఠుతం॥ వ్యా॥ అ॥ యుతక్రోష్టు ఇతియోగఫలము హా॥ ప్రాగాతాది సూర్యోదయః సూర్యప్రభృతిర హన్యంనా అష్టగ్రహాః శనివాసరాదిప్రాగాదౌ ప్రాగాద్యష్టదిక్షు నాగానాగస వాదిఘటికా సంఖ్యాభేదేన సంచరంతి నిగమతాః ప్రాచీనైరుక్తాః తాద్యశాస్సూర్యాదయః యుతే క్రోష్టురిచక్రయాత్ హా ప్రీత్యాది ఫలదా భవంతి అసైనైతెదుక్తం భవతి సూర్యశ్శని వాసరేప్రాచ్యాం నాగాస్త్రింశత్ ఘటికాః సంతిష్ఠతే తద్రాత్రౌ చంద్ర ఆగ్నేయాం నాగాః త్రింశద్ఘటికాః భౌమః ఆదిత్యవాసరే దక్షిణస్యాం దిశి నగాః త్రింశద్ఘటికాః బుధః నైరృత్యాం నిధి ఆదిత్యవాసరే రాత్రౌ త్రింశద్ఘటికాః సోమవాసరే దివా రాత్రౌ షష్టిఘటికాః మిళిత్వా నవతిఘటికాః గురుపశ్చిమే భౌమవాసరే దివా రాత్రౌ చ నిశి పంచాశద్ఘటికాః శుక్రో భౌమవాసరే రాత్రౌ షష్టిః దశఘటికాః బుధవాసరే దివా త్రింశద్ఘటికాః మిళిత్వా వాయవ్యాం నభః శివ త్వారింశద్ఘటికాః శథ

నిరుదీచ్యాం పాదః బుధవాసరే రాత్రౌ । త్రింశత్ గురువాసరే పంచాశత్ మిళిత్వా అశీతిఘటికాః రాహురీశాన్యాం దిశి నభః గురువాసరే దశ శుక్రవాసరే షష్టిఘటికాః మిళిత్వా సప్తషష్టిఘటికాః సంచరంతీతి శేషః - సర్వత్ర సూర్యాత్ ప్రాచ్యాం స్థితే క్రోష్టుః ఫలం తత్రవా యదిశ్రోతుః పాంసిః - చంద్రే స్థితే వాయు దిక్ప్రతీతి భౌమే దుర్వార్తా - బుధే బంధుబంధులాభః - గురౌ కనకం సువర్ణలాభః - శుక్రే స్నిగ్ధాన్నం సౌఖ్యాన్నభోజనం - శనౌ తాపః - రాహౌవా రాత్రిపీడా - ఏవం ఫలాని తత్ర ఉక్తాః - గౌళికుతంత్ర శ్రోతుస్సదా మృత్యోః మరణ ప్రదఫభవతి అలమతి విస్తరేణ॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమై దిగ్భేదములచేత నుమ్మున కరకూతలకు ఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యచంద్రాంగారకబుధబృహస్పతిశనైశ్చర రాహువులు శనివారాదిగ శుక్రవారమువరకు దివారాత్రులు తూర్పుమొదలీశాన్యాంతమువరకు గడియలు ౩౦-౩౦-౩౦-౯౦-౫౦-౪౦-౧౩౦-౧౨౦- ఈ సంఖ్యాక్రమముగ నొక్కొక్క గ్రహము నొక్కొక్క దిక్కునందు సంచరించుచుండును గాన నీసూర్యాదిగ్రహంబు లాయాదిక్కుల నుండుటను వప్పుడు తుమ్ములు - నకకూతగాని వినబడెనేని ప్రయాణమౌనప్పుడు వారికి హానిప్రీతిను ర్వార్తాశ్రవణము - బంధులాభము స్వర్ణలాభము సౌఖ్యాన్నభోజనము తాపము మృత్యు పీడయును ఫలంబులు క్రమంబుగ గలుగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౧౦) శ్లో॥ భాగ్యశ్రీజయయుద్ధలాభగమనక్షేమూనపీడార్థకృత్ వ్యాధికాదివ్యథనోర్ధ్వయోరపి సదా శ్రోతుః క్రమాద్గౌళివాక్ । లక్ష్మీంమూర్ధ్నిగళేచమిత్రముదరే పుత్రంచపాశ్వేముదం కట్యాంవాహన వర్ధమేష్యతి పదేగౌళి ప్రపాతే ఫలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ గౌళివాక్పతనయోః ఫలమాహ । భాగ్యేతి॥ గౌళివాక్ గౌళీగృహగోధికా - తస్యాః వాక్ ప్రాగాదిషు ప్రాగాద్యష్టదిక్షు అధరోర్ధ్వయోః శ్రోతుః క్రమాద్భాగ్యాది ఫలకృద్భవేదితియోజనా అయమర్థః గౌళివాక్ ప్రాగ్యాంచేత్ శ్రోతుః భాగ్యకృత్ ఆగ్నేయ్యాం శ్రీకృత్ - దక్షిణస్యాం జయకృత్ - నైరృత్యాం యుద్ధకృత్ ప్రతీచ్యాం లాభకృత్ - వాయవ్యాం గమనకృత్ - ఉదీచ్యాం క్షేమకృత్ - ఈశాన్యామూనకృత్ - భూమౌపీడాకృత్ - స్వస్యోర్ధ్వభాగే చేత్ - అర్థకృత్ - శ్రోతురితి సర్వత్రాన్వయః - అథ పతనఫలమాహ - గౌళిప్రపాతే మూర్ధ్ని శిరసిచేత్ - లక్ష్మీం గళే కంఠే మిత్రం బంధులాభం - ఉదరే పుత్రం పుత్రలాభం పాశ్వే ముదం సంతోషం కట్యాం వాహనం । పదే పాదేఽర్థం చేష్యతీతి ఫలమవగంతవ్యం॥ అ॥ బల్లి పాటునకు పలుకునకును ఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తూర్పుదిక్కు మొదలీశాన్యమువరకు నెనిమిదిదిక్కులయందును ఊర్ధ్వాధః ప్రదేశములయందు బల్లిబలుకుచుండగా నట్టి సమయంబున ప్రయాణాదులుపోవువారికి భాగ్యము సంపద జయము యుద్ధము

లాభముగమనముష్టేషముదుఃఖమునిజయు ధనమునీదశవిధఫలములుక్రమము గనాకొా కరస్థానమునకనాకొాకర ఫలముచొప్పన గ్లినని యును పతనము నశుఫలంబట్ల సుస్సునందుపడినేని మైశ్వర్యముకంఠమందిబ ధులాభము-ఉ దరమందు లాభము పార్శ్వమందు సంతోషముక స్థానమందు వాహనము కాళ్ళ యందుధనమునీఫలంబులంబొందుదురనియభిప్రాయము॥ *

(౨౧౧) మూ॥ ఆదిత్యోస్థితసిద్ధకాలనియమాత్ప్రాగాదిదిక్క్రమా త్పాపోనంఘటికాచతుష్టయచరాఃకాకాపదంత్యాగతం । లాభారాతివినా శనప్రియజనప్రాప్త్యర్థవృష్ట్యాహవప్రాణాం త్యల్పభయంచకాకమిథునం రోగాతకృత్పశ్య॥ వ్యా॥అ॥ కాకరుతస్యఫలమాహ॥ ఆదిత్యే॥ఆదిత్యే వస్థితోయఃకాలః తేనసిద్ధోనిష్పన్నః - నియమో వ్యాప్తిః ప్రాగాదినోపాదో నయంథాతిథాఘటికాచతుష్టయచరాఃకాకావాయసాః ప్రాగాదిదిక్ప్రా గాద్యష్టదిక్క్రమాత్ లాభారాత్యాద్యాగతం భవిష్యత్ఫలం వదంతిఏతదు క్తంభవంతియంభావఃకాకాః ప్రాచ్యాస్థితాస్సంతః లాభంఆగ్నేయ్యాం అ రాతివినాశనంశత్రువినాశనందక్షిణస్యాం ప్రియజనప్రాప్తి బధులాభంనైరృ త్యామర్థం పశ్చిమేవృష్టిం వాయవ్యామాహవం యుద్ధం ఉదీచ్యాంప్రాణాం త్యంప్రాణహానిం - ఈశాన్యామల్పభయమితిక్రమాద్వదంతీతి - కాకమిథునం కాకమైథునంతుపశ్యత్యాంజరాపామిభశేషః - రోగాతీంకృత్ గోగజన్యప డాం దీభవేత్॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమైకాలక్రమములచేతకాకికూతకుఫల ములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తూర్పుమొదలీశాన్యమువరకు నేనిమిదిదిక్కుల యందుకాకులుసూర్యోదయము మొదలస్తమానమువరకు నాలుగుగడియలచొప్పున గుంపుగూడి కూయుచున్న ప్రయాణాదులకుబో వువారికినాలానురూపఫలములగలుగజేయు గాననుదయానంతరము ౩ఘ డియవరకుతూర్పుననుండెనేని ప్రయాణకర్తకు లాభమును ౩ఘడియపిమ్మట ౩ఘడియవరకు వాగ్నేయంబుననుండెనేని శత్రునాశనమును దక్షిణంబుననుండె నేనిబంధులాభమునునైరుతిదిక్కుననుండెనేని ధనమునుబశ్చిమంబునవర్ష మునువాయవ్యమునయుద్ధమునుత్తరదిక్కుననుండెనేనిప్రాణహానియు- ఈశాన్యం బుననుండెనేని యల్పభయమునునీక్రమంబునఫలముల నిచ్చునవియు కాకమైథునదర్శ మాయనేనితప్పకవ్యాధికరంబగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౧౨) మూ॥ లక్ష్మీమ్నజక్షుణలక్షితక్షితిపతిక్షేత్రేక్షుదండేక్షణంపక్షీ స్వామిమహేశపక్షికులసత్ప్రాతక్షతప్రేక్షణమ్ । రుద్రాక్షక్షితిపాలకోప కరణక్ష్మాదేవయుగ్మేక్షణంక్షిప్రంక్షేమకరం ప్రయాణసమయే యాత్రశ్చసు క్షేత్రందం॥ వ్యా॥అ॥ యాణేశుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ లక్ష్మీమితి॥లక్ష్మీమ్నలక్ష

ణలక్షితక్షితిక్షిరేఖుదండేక్షణం లక్ష్మీంలక్షణలక్షితః లక్ష్మీంలక్షణైర్లక్ష్మీంచి హ్నైఃసువర్ణమౌక్తికాదిభిర్లక్షితంయుక్తం - మణిఖచితభూషణాదికంఅథ వాలక్ష్మీలక్షణానిఛత్రచామరాదీని - త్రైర్లక్షితఃప్రకాశితోయఃక్షితిపతీరాజా క్షీరంపయః ఇక్షుదండాఃతేషామీక్షణందర్శనం - పక్షిస్వామిమయూరోఽథవా వృషభఃపశుకులకం కేషాంచిత్పశూనాంసంఘః తద్ద్రవ్యం ధుమ్యాశ్రమింపారేక్ష త్రసంఘః - అక్షతాః రక్తపతాద్యక్షతాః తేషాంప్రేక్షణంరుద్రాక్షక్షితిపాల కోపకరణంస్మిదేవ యుగ్మేక్షణం రుద్రాక్షాః ప్రసిద్ధాః క్షితిపాలకానాంరా జ్ఞాముపకరణాని ఛత్రచామరాందోళకాసనపట్టాదీని బ్రాహ్మణౌ తయోః యుగ్మం ఏతేషామీక్షణంప్రయాతుః క్షుప్రవేశేక్షేమకరంచేదాయాతుః సుక్షేత్రదంభూలాభదంచభవేదితిశేషః॥ అ॥ పరిలక్షితశకునములఁజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లక్ష్మీచిహ్నంబులగుఛత్రచామరాందోళికాదులచేఁబ్రకాశించుచున్నభూపాలుఁడు - పాలుచెఱుకుగడలు గుడ్లపక్షిపక్షివృషభము పశువులసంఘము తేనెఅక్షతలురుద్రాక్షలు ఛత్రచామరాందోళికాదుల ఇద్దఱుబ్రాహ్మణులు వీనిదర్శనము ప్రయాణసమయంబునఁగలిగెనేని ప్రయాణకర్తకు క్షేమమును భూలాభమును గలుగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౧౩) మూ॥ వేశ్యామంగళఘోషవాక్యకుసుమచ్ఛత్రప్రదీప్తానల
స్నిగ్ధాన్నాంబుజరత్నశుభ్రవసనస్త్రీమద్యభాండధ్వజాః। గోవేదధ్వనిలా
జపూర్ణకలశశ్రోత్రానుకూలస్వనద్రవ్యాజ్యాంబుచరాః ప్రయాణసమయే
దృష్టాస్సుఖార్థాన్నదాః॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రయాణే శుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ వేశ్యేతి॥ వేశ్యావారస్త్రీమంగళఘోషామృదంగాదిధ్వనయః వాక్యానిమంగళవాక్యాః కుసుమానిసుగంధపుష్పాణి ఛత్రమాతపత్రం ప్రదీప్తానలః జ్వలద్వహ్నిఃస్నిగ్ధాన్నంశాల్యన్నంఅంబుజాని పద్మానిరత్నానిమౌక్తికప్రవాళాదీనిశుభ్రవసనానిధౌతవస్త్రాణి స్త్రీసువాసినీమద్యభాండఃసురాఘటః ధ్వజాః పతాకాఃకించగౌఃధేనుఃఅనడ్వాన్వా- వేదధ్వనిః వేదఘోషః లాజా- పూర్ణకలశాః ప్రసిద్ధాః శ్రోత్రానుకూలస్వనః వీణాదిధ్వనిః శివకథాదిర్వాద్రవ్యాణియానికానిచిన్మంగళద్రవ్యాణి ఆజ్యం- అంబుచరా మత్స్యాదాః ఏతేప్రయాణసమయేదృష్టాస్సంతః సుఖార్థాన్నదాః సుఖదాఅర్థదా అన్నదాశ్చభవంతియాతురితిశేషః గమ్యమానార్థత్వాదప్రయోగః॥ తా॥ వేశ్యస్త్రీమద్దెల మొదలగువానిధ్వనులుమంగళవాక్య శ్రవణమును వాసనగలపుష్పములుగొడుగుఅగ్నిజ్వాలలుసన్నబియ్యపన్నము కమలములు ముత్యములుప్రవాళాదులు శుభ్రముగానుదుకబడినవస్త్రములు ముత్తైదువ సారాయికుండలు టెక్కెములుపశువులు వేదఘోషము పేలాలు పూర్ణకలశములు శ్రోత్రానందకరంబగుధ్వ

సులనగాశిప్రతిపాదకఫలు మంగళద్రవ్యములు నెయ్యి మొదలైనవి ముఖ్యములివి మొదలైన
వానియొక్క దర్శనము ప్రయాణకాలమందాయెనేని సుఖమును ధనమును ఇష్టాన్న
మును గలుగుననుట॥

(౨౧౪) మూ॥ పుణ్యస్త్రీపురుషాన్వితాస్స్వపురతః పుత్రాన్వితావా
గతాశ్చైవం గౌర్మృగభృంగవానరరురుశ్వాశ్వాండజాభోగదాః । యద్యుద్వా
హాగతిః ప్రయాతృసుఖకృత్పత్నీసుపుత్రార్థదా సర్వం వస్తుసితం శుభం యదిభ
వేత్కృష్ణంతు నప్రాయశః॥ వ్యా॥ పుణ్యస్త్రీతి॥ పుణ్యస్త్రీః సువాసినీః పురుషాన్వి
తాస్స్వపతినాసహితా అథవా పుత్రాన్వితా సతీవా. స్వగపురతః ప్రయాతురగ్ర
తః ఆగతా యదిపతీం గౌర్మృగో గవయః - భృంగాద్విరేఫాః- వానరః కపిః రు
రుః మృగవిశేషః శ్వాశునకః - అశ్వస్తురగః అండజాః ప్రసిద్ధాః పక్షిణశ్చ- స్వపు
రతః- ఆగతా యదభోగదాః సుఖదా భవంతి - ఏవముద్వాహాగతః వివాహార్థం
యే గచ్ఛంతి తేషాం తః - అభిముఖగతిర్వాసా గతః పత్నీసుపుత్రార్థదా పత్నీం
సుపుత్రాం అర్థం వదదాత్వితి రథోక్తా- స్యాత్తిం బహునేత్యాశయేనాహ స
ర్వం యద్వస్తు నాసితం శ్వేతం యది శుభం ప్రయాణసమయే శ్వేత వస్తుమాత్రం
శుభకరం కృష్ణవస్తు తు ప్రాయశః న శుభకరం కదాచిన్నేష్టమిత్యర్థః॥ తా॥ ము త్తై
దువ పెనిమిటితోగాని పుత్రులతోగాని కూడి ప్రయాణముపోవువారికి నెదురుగవ
చ్చినను గుఱ్ఱపు తుమ్మెదలు కోతులను రువను మృగము శునకము అశ్వము పక్షు
లు ఇవి యెదురుగ వచ్చినను శుభకరంబగును వివాహమునకు బోవువారైవచ్చుచు
నున్న వారై పద్నీసుపుత్రార్థప్రదులగుదురనియును- ముఖ్యంబేమనినంబైనను
పోవువేళ తెల్లటి వస్తునగపడెనేని శుభకరమనియు నల్లనివస్తువ శుభకరంబని
యుననుట॥

(౨౧౫) మూ॥ జంతూనాం శ్రుతితాడనే సతి తయోర్మూర్ధ్ని తేషుతేరో
దనే క్రోధపాద విషాణపుచ్ఛదశనేదంతక్షతేమైథునే । ప్రసారివపిచబంధనే
స్యాత్పురతో దృష్టేచకోలాహలే ప్రాణత్యాగనిరోనాతిసమయే హానిః ప్ర
యాతుర్భవేత్॥ వ్యా॥ అథాశుభకునాన్యాహ॥ జంతూనామితి॥ జంతూ
నాం యేషాం కేషాంచిజ్జంతూనాం శ్రుతితాడనే శ్రోత్రతాడనే సతి - తయోర్మూర్ధ్ని
తోర్మూర్ధ్ని సతి చ తేషు తేయస్యకస్యచిజ్జంతోః తేషు తే పిరోదనే సతి క్రోధేద పాద
విషాణపుచ్ఛదశనే పాదాశ్చ పాదాశ్చ విషాణాని శృంగాణి చ పుచ్ఛావాలాదయ
శ్చ పాదవిషాణపుచ్ఛం ప్రాణ్యంగత్వాదేకవద్భావః- ఏతేషాం దశనే భక్షణే సతి
చ దంతక్షతే యస్యకస్యచిజ్జంతోర్గంతక్షతే సతి తథా మైథునే సతి చ ప్ర సారితే
మూత్రోత్సర్జనకాలే॥ ని॥ మూత్రప్రసావముచ్చార ఇత్యమరః బంధనే నిగ్బంధ
నసమయే చ స్వపురతః ప్రయాతురగ్రతః కోలాహలే దృష్టే సతి చ ప్రాణత్

గకాలేనిర్బంధనకాలేపీడా కాలేచప్రయాతుః హానిర్భవేత్ కస్యచిజ్జంతోరితిస ర్వత్రాధ్యాహారః॥ అ॥ అశుభశకునములజెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ గమనకాలమందేజంతువులుగాని చెవులుతాడించినను రెండుజంతువులకు బరస్పరకలహముగలిగినను ఏజంతువులయొక్కగాని కొమ్ములుపాదములు పుచ్ఛములుదంతములువిరిగిపడినను మైథునముగానియేజంతువుల మూత్రపురీషోత్సర్జనముగాని యొకానొకజంతువునిర్బంధముగానిప్రయాణముపోవుజనులకెదుటగలిగెనేనిఆ జనులకుహానిగలుగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౧౮) మూ॥ వస్త్రాదిస్ఖలనేగురుక్తిసమయేగతాదిపాతేభయే స్తంభాద్యైరపిఘాతనేకృశతనౌరోగాన్వితేవాతథా। భుక్త్వాహేజనగమ్యతామితిజనైర్నిర్బంధహస్తగ్రహే ప్రత్యాహ్వానతథా ప్రయాణసమయే రోగఃప్రయాతుర్భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అశుభశకునాంతరాణ్యాహ ॥ వస్త్రాదీతివస్త్రాదిస్ఖలనే ప్రమాదాద్వస్త్రపుస్తకాదీనాంపాతేఅనిశబ్దేనస్వకీయం యత్కించిద్వస్తుగమ్యతే దురుక్తిసమయే దుర్వాక్యోచ్చారణకాలేగతాదిపాతేస్వయంగతాదిషుపతితేసతి ఆదిశబ్దేననిమ్నోన్నతభూమిః గృహ్యతే- భయేభయహేతువస్తుదర్శనే స్తంభాద్యైరపిఘాతనేప్రహరణేవాకృశతనౌశరీరబలరహితేసతీత్యర్థః రోగాన్వితః రోగయుక్తేహియదాతదాపిహేజనత్వయాభుక్త్వాగమ్యతా మితిజనైర్నిర్బంధహస్తగ్రహేనిర్బంధేనబలాత్కారేణ హస్తగ్రహే సతివాప్రయాణసమయే ప్రత్యాహ్వానపిహేజనపునరాగవ్యేవాక్యంశ్రుత్వాగమ్యతామిత్యాహ్వాయమానేసతివా- ప్రయాతుంరోగోభవేత్॥ తా॥గమనేచ్ఛగలపురుషులకుబ్రమాదముచేస్వకీయమగువస్త్రపుస్తకాదులుజారిపడుట దుర్వాక్యోచ్చారణకాలముతాముపల్లములందు జారిపడుట స్తంభాదులచేగొట్టుపడుట శరీరముమిక్కిలికృశించియుండుట రోగవంతుడైయుండుటఓజనుడా భోజనజేముసివెళ్ళుమాయనినిర్బంధముచేయుటఓజనుడా యొకమాటవినిపోవలెననిపిలుచుట యిట్టిదుష్టశకునములగుచుండగా ప్రయాణము వెళ్లినేనిరోగవంతులగుదురని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౧౯) మూ॥ ఉన్మత్తాంధవిరూప పంగుజటిల వ్యాధ్యన్వితాభ్యంగయుక్ ఖంజైకద్విజముక్తకేశవిధరానగ్నస్తుధాపీడితాః। పాఖండాక్రియషండముండజడవాక్కుండప్రచండాయుధాః ప్రాయఃప్రాణహరాః ప్రయాణసమయేసందృష్టమాత్రాఃపథి॥వ్యా॥ అ॥ పునశ్చాశుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ ఉన్మత్తేతి॥ ఉన్మత్తాఃభ్రాంతాః- అంధాః అంధకజనాః- విరూపాః విరుద్ధరూపాః - పంగుర్వక్రపాదఃజటిలోజటాధారి - వ్యాధ్యన్వితోరోగీఅభ్యంగయుక్ అభ్యంగకృత్వాఅస్నాతజనః - ఖంజః ఖోడః అసమర్థపాదఇత్యర్థః - ఏక

ద్విజఃవిముక్తకేశఃవిలులితశిరోరుహః - విధవామృతభర్తృకాస్త్రీ - నగ్నోదిగంబరః-క్షుధాపీడితాఃయేజనాస్తేచపాఖండాఃపాంతీతిపాః వేదోక్తాధర్మాస్తాన్ ఖండయంతీతిపాఖండాః- తేచఅప్రియాశ్శత్రవః-షండాఃనపుంసకాఃముండాఃతైలాలంకృతవపనాః- జడవాచిఃఅస్ఫుటవచనాః- కుండాఃజారస్త్రీసుతాఃఇతి॥అమృతేజారజఃకుండోమృతేభర్తరిగోళకఇత్యమరః॥ ప్రచండాయుధాఃతీక్ష్ణాయుధధారిణః ఏతేప్రయాణసమయేపథిమార్గేదృష్టమాత్రాయదిప్రాయః అత్యంతంప్రాణహారాఃఏతేషాందర్శనంగమనకాలేమృత్యుప్రదమిత్యాశయః॥ తా॥ మత్తుడు-అంధకుడుఉగ్రరూపి కుంటికాలుగలవాడు-జడలుధరించినవాడురోగిష్టునూనెయొంటరాచుకొనిస్నానముచేయనివాడుపక్రాంగుడుబంటిబ్రాహ్మణుడువెండ్రుకలువిరియబోసికొన్నజనుడు విధవస్త్రీదిగంబరుడు-ఒప్పిగొన్నమనుష్యుడుపాఖండులుశత్రువులుతలలమందు క్షౌరముజేసికొన్నపురుషుడునపుంసకుడునత్తివాడుతండ్రియుండగా జారునివలనబుట్టినవాడుతీక్ష్ణాయుధములధరించినవాడు- ఈచెప్పబడినరివారిదర్శనములు ప్రయాణసమయమునగలిగనేని మృత్యుప్రదములని తాత్పర్యము॥ ✻

(౨౧౮) మూ॥ చర్మాంగార తృణాస్థిపంకలవణ వ్యాధేక్షణం భీతిదంగోధాసర్పబిడాలకుబ్జశశకవ్యాఘ్రీక్షణంమృత్యుదం । పంథ్యాస్సూకరతైలతక్రయతిరాడ్భస్మేక్షణం హానిదంకార్పాసేం ధనరిక్తభాండ తుషకాన్ పశ్యన్నయాత్రాంవ్రజేత్॥ వ్యా॥ అ॥ పునరప్యశుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ చర్మేతి॥ చర్మఅజినంఅంగారాః ఇంగాలానితృణాని అస్థిప్రసిద్ధం పంకఃకర్దమఃలవణః- వ్యాధఃకిరాతః- ఏతేషామీక్షణంభీతిదం భయంకరంగోధాగోధికా సర్పః బిడాలోమార్జారః కుబ్జఃహ్రస్వాంగోజనః శశకఃప్రసిద్ధఃవ్యాఘ్రీఃశార్దూలఃఏతేషామీక్షణం మృత్యుదంమరణప్రదం పథ్యాసిస్సంతానస్త్రీసూకరః వరాహఃతైలంతక్రంచప్రసిద్ధంయతిరాట్ - యతీశ్వరఃభస్మవిభూతిఃఏతేషామీక్షణంహానిదంఅనిష్టప్రదంకార్పాసః ప్రసిద్ధఃఇంధనానిశుష్కసమిధః - రిక్తభాండోనిర్జలఘటః తుషకోధాన్యత్వక్ఏతత్సర్వంపశ్యన్ యాత్రాంనవ్రజేత్నగచ్ఛేత్॥ తా॥ చర్మము- బొగ్గు- తృణము- ఎముకలు- అడుసు-లవణము-ఒకానొకకిరాతకుడువీనియొక్క-దర్శనము ప్రయాణవిషయమైభయంకరమనియును ఉడుము- సర్పముపిల్లికుజ్జుడు-కుందేలు-పెద్దపులివీనిదర్శనములుమృత్యుప్రదములుగొడ్డురాలుపందినూనెమజ్జిగయతీశ్వరుడువిభూతివీనియొక్క-దర్శనమనిష్టప్రదమనియు-ప్రత్తియెండుకట్టెలు-రిక్తభాండముఉముక.మొదలగుదుష్టవస్తువులజూచుచునైనముపోగూడదనియునుఅభిప్రాయమనితాత్పర్యము॥ ✻

(౨౧౯) మూ॥ బల్లూకద్విజరాజవానరరుతం తద్దర్శనంవాశుభం

తేషాం కీర్తనమపార్తి కృచ్ఛగమనే దుష్టస్మృతిర్భీతిదాః । మాతుర్మృత్యుకరంక పోతవచనంప్రోక్తంవివాహేచయద్ద్వేష్యంతత్సకలంత్వి హైవగమనేచాకాల వృష్ట్యాదికం॥ వ్యా॥ భల్లూకఇతి॥ భల్లూకఃప్రసిద్ధఃద్విజరాజోగరుత్మాన్ వానరఃకపిః తేషాంయుతంఅర్తవాక్యం తద్దర్శనంవాతయోః వానరభల్లూకయోర్దర్శనంచ అశుభకరంపక్షి స్వామిమహాత్మపక్షికులక ఇత్యాదౌగరుడదర్శనే శుభఫలస్యోక్తత్వాత్ తద్దర్శనమిత్యత్రయోరర్శనమితిద్వివచనగ్రహణం - అత్ర వాశబ్ద స్సముచ్చయార్థః॥ సి॥ వాసాద్వికల్పోపమయోరేవార్థేచసముచ్చయఇత్యమరః తేషాంకీర్తనం నామోచ్చారణంగమనే ఆర్తికృత్ కించదుష్టస్మృతిఃసర్పాదిదుష్టజంతుస్మరణం భీతిదాభయప్రదామనసాపి సర్పశశకాదిస్మరణంనకర్తవ్యమిత్యాశయః - కపోతవచనంతుయాతుః మృత్యుకరణంవివాహే అకాలవృష్ట్యాదికం ఆదిశబ్దేన అభ్రభ్రమణాభ్రఘోషపరిధిదిగ్దాహాదయో గ్రాహ్యాఇత్యాదియచ్చప్రోక్తం నిషిద్ధత్వేనాభిహితం తత్సకలంసర్వంతుఇహైవగమనేనిషేధ్యం॥ తా॥ ఎలుగొడ్డు- గరుడపక్షి- కోతి- వీనిధ్వనిభల్లూకవానరములదర్శనము స్మరణమును పీడాకరమని దుష్టస్మరణములనగా సర్పాదులస్మరణముభయప్రదమనియు పావురాతికూతమృత్యుప్రదమనిమరియువివాహవిషయమైనిషేధింపబడిన యకాలవృష్ట్యాదికము లీప్రయాణమందు నిషిద్ధంబులని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౨౦) మూ॥ ప్రాగుక్తాంస్సకలైకవింశతి మహాదోషాన్విసృజ్యాన్యతోయల్లగ్నంచగుణాధికం యదభవేద్గ్రాహ్యంనదోషాధికం। నోక్తాఃవిస్తరభీతితశ్చబహవోదోషాగుణాస్సంతి తేకించిద్వస్తునిరూపితంచగమనే శాస్త్రేషుసారాత్మకమ్॥ వ్యా॥ అ॥ శకునస్వరూపం నిగమయతి ॥ ప్రాగితి ॥ ప్రాగుక్తాన్ వివాహప్రకరణోక్తాన్ సకలైకవింశతి మహాదోషాన్ - విసృజ్యవిహాయ- అన్యతః అన్యలగ్నాత్ యల్లగ్నంవాగుణాధికం అనేకగుణయుక్తంభవేద్యదితల్లగ్నంగ్రాహ్యం దోషాధికంతునగ్రాహ్యం విచార్యమాణేబహవః అనేకానిదోషాఃగుణాశ్చసంతి - తేగుణదోషాః విస్తరభీతితఃవిస్తరభయాన్నోక్తాఃకింతుశాస్త్రేషుసారాత్మకమ్ సారభూతం కించిద్వస్తుగమనేప్రయాణవిషయేనిరూపితంప్రతిపాదితం మయేతిశేషఃఇదంకవేరాక్యం॥ అ॥ శకునస్వరూపమునునిశ్చయింపుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహప్రకరణమందుజెప్పబడియున్నఏకవింశతిమహాదోషములవిడిచి ప్రయాణమునకు లగ్నవిమర్శచేయునెడలనేలగ్నముగుణాధికమో యట్టిలగ్నముగ్రాహ్యమనియు దోషాధికలగ్నమగ్రాహ్యమనియు విమర్శచేయునెడల గుణములుదోషములునేకములుగానుండుటవలనగ్రంథవిస్తరభీతిచే నవియన్నియుజెప్పబడలేదనియు ప్రయాణవిషయ

మె శా స్త్రములయందు సంభూతమగుకించిద్వస్తువు నాశ్రితనన కాలామృత కారులచేతబ్రతిబాదింపబడెనేనియు తాత్పర్యము॥ *

(౨౨౧) మూ॥ విప్రాదిశ్శయనాన్నపానవిభవాంత్సంపూర్ణలక్ష్మీం మహీంరత్న స్త్రీపశుధాన్యయానవిజయాన్ లబ్ధ్వా స్వధామాప్నుయాత్ ।ఏతే షామధికాప్రయాణ్రతుమనసశ్శుద్ధిః ప్రయాణే స్తిచేత్ప్ర్వేషాం సుధిక్షైవ యానస మయే శ్రీవేంకటేశస్మృతిః॥వ్యా॥అ॥ ప్రయాణస్యశుభలగ్నాదికంసిరూప్యేదానీం నిగమయది॥ విప్రాదరి॥ శుభలగ్నేగమనంభంవతిచేత్యది- విప్రాదిః-బ్రాహ్మణ క్షత్రియవిట్ శూద్రాః శయనాన్నపానవిభవాన్- సంపూర్ణలక్ష్మీంమహీం భూలాభరత్న స్త్రీపశుధాన్యయానవిజయాన్ లబ్ధ్వా స్వాస్వస్వధామ స్వగృహం పునరాప్నుయాత్ ఏతేషాం శుభలగ్నాదీనాంమధ్యే ప్రయాణే ప్రయాణసమ యేప్రయాణ్రతునసంశుద్ధిఃఏతతాలగమనంశుభదమితినిశ్చయమనస్వితా - అ స్తివేదధికోత్తమాండవ్య మతమవలంబ్యోక్తమిదంయానసమయేప్రయాణ కాలేశ్రీవేంకటేశస్మృతిరస్తిచేత్సర్వేషాంశుభలగ్నశకునాదీనామప్యధిక్షైవవే సర్వేటేశస్మృతిరిత్యుపలక్షణం-ఇష్టదేవతాస్మరణమాత్రమితిఫలితార్థః॥అ॥బల యుక్తములగులగ్నాదులయందు బైటముపోవువారికిఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రులకుబూర్వోక్తక్రమంబుగబయనముపోవు టకుశుభముహూర్తముసంభవించి పైనవెళ్ళేని శయనాన్నపానములనున ఖండైశ్వర్యమునుభూలాభముసురత్నమౌక్తికమణిప్రవాళాదులనుస్త్రీపశు ధాన్యవాహనములనుపొంది యత్యంతసౌఖ్యంబుతో మరలస్వగృహమునబొం దుదురనియుశుభలగ్నముమొదలగువిస్నిటికన్నె బయనముబోయెడివారినెప్పుడు శుభముహూర్తమని నిశ్చయమనస్సుకలుగునో యట్టిముహూర్తమధికంబని మాండవ్యమహర్షి మతమునవలంబించి'గంధకర్తచేజెప్పబడినదనియును-మరి యుముఖ్యముగనిష్టదేవతాస్మరణచేసిప్రయాణముపెల్లిననిసమస్తకార్యములు నెరవేఱుననియుతాత్పర్యము॥ *

(౨౨౨)మూ॥ఏవంసత్సమయేవ్రజన్నరపతిస్సంత్యక్తకేశాంబరప్రాణ స్యందనశస్త్రాగతురగాన్ కృత్వాప్య రాస్యానరీన్ । కృత్వేచ్ఛాంనకులాంగనా సువిజయాంద త్వాబయంప్రాణి నాందగాశత్ప పురాణిశత్పకమలాం హృ త్వాప్రరీంస్వాంవిశేత్ ॥ వ్యా ॥ అ ॥ శుభలగ్నే ప్రయాతస్యరాజ్ఞః ఆ శీర్వాదరూపేణవిశేషఫలమాహ॥ ఏవమితి॥ ఏవంపూర్వోక్తరీత్యాసత్సమయే శుబలగ్నేనరపతిః రాజాప్రజన్ గచ్ఛన్ అరీన్ శత్రూన్ సంత్యక్తకేశాంబర ప్రాణస్యందన శస్త్రాగతురగాన్ సంత్యక్తాః కేశాఃశిరోరుహాః అంబరాణి

వస్త్రాణి పాత్రాణి సంధ్యానిరతాః స్త్రీద్రవ్యయుతాః నాగాః గజాః తురగాః
అశ్వాశ్చైస్తథోక్తాః తాన్ కృత్వా స్వాన్ సంహృష్టాన్ సుముఖాంశ్చ కృత్వా కలా
గనానుశ్చ భూషణాం పత్రం స్త్రీషు జయామిచ్ఛాం న కృత్వా అతః అంగరిగ
హ్యాశ్శేషః పరస్త్రీపరిగ్రహణేన మహాదోషస్మరణాదిలాభాః ప్రాణినాం శత్రు
దేశస్థజనానాం బాధ చనత్యా శత్రుపురాణి దగ్ధ్వా భస్మీకృత్వా శత్రుకమలాం
లక్ష్మీమపహృత్య స్వాస్వాధీనం కృత్వా వ్యథఘ్నః పునః స్వాం స్వకీయం పురం నగరం ప్రవి
శతి॥ అ॥ శుభలగ్నమందు ప్రయాణము పోయిన రాజునకాశీర్వాద రూపము చేవి
వఫలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పూర్వోక్తక్రమంబుగ శుభలగ్నమందు బైనము
పోయిన రాజు శత్రువులను విడువబడిన తలవెంట్రుకలు వస్త్రములు ప్రాణ
ములు రథములు వస్త్రములు గజములు గుఱ్ఱములు గలవారలుగాను-కరవబడిన తృ
ణముఖములు గలవారలుగాను అనగా శరణాగతులనుగా జేసి శత్రు రాజస్త్రీ
యందాసక్తి యుంచక నచ్చటనుండు ప్రాణుల కభయము జేసి శత్రుపట్టణముల ద
హించి శత్రుల లక్ష్మి నపహరించి యత్యంతానందభరితుడై మరల తనపట్టణము జే
రుననుట॥

(౨౨౩) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతేబ్దపవరవిజే సూర్యే తదర్ధం దినం శీతాం
శౌ త్రిదినం కుజే శశిసుతే మాసద్వయం వాక్పతౌ । మాసం దైత్యగురౌ చ పక్షమథవా
దృష్టే విలగ్నే గ్రహైస్సంఖ్యాయాః పరతస్స మేష్యతి పునస్స్వస్థానమాప్తార్థక
వాన్ ॥ వ్యా॥ అ॥ అథ ప్రప్రయాణనిర్ణయమాహ॥ యాత్రేతి॥ రవిజే శనౌ యాత్రా
లగ్నగతే సతి అబ్దః సంవత్సర ఏవ సూర్యే లగ్నగతే సతి తదర్ధం తస్య సంవత్సరస్యా
ర్ధం షణ్మాసా ఇత్యర్థః శీతాంశౌ చంద్రే తు దినం ఏకదివసః కుజే త్రిదినం- శశిసుతే బు
ధే మాసద్వయం వాక్పతౌ బృహస్పతౌ మాసః దైత్యరౌ శుక్రే పక్షః - అథవా వి
లగ్నే యాత్రాలగ్నే గ్రహైర్దృష్టే సతి తు సంఖ్యాయాః పరతః ప్ర
యాతా ప్రయాణకర్తా అస్తార్థావాన్ ప్రాప్తార్థలాభస్సన్ పునః స్వస్థానం స
మేష్యతి॥ అ॥ ఉక్తలగ్నమందు వెళ్ళిన ప్రయాణకర్త మరలవచ్చుటకు గాలనిర్ణయ
మును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శనైశ్చరుడు ప్రయాణలగ్నగతుడై యుండెనేని ప్ర
యాణకర్త యొకసంవత్సరమునకు పిమ్మట మరల స్వస్థానము జేరుననియు సూ
ర్యుడు లగ్నగతుడై యుండెనేని యారుమాసములకు పిమ్మట చంద్రుడుండెనేని నొ
కదివసమునకు పిమ్మటను అంగారకుడు లగ్నగతుడై యుండెనేని మూడుదివసము
లకు బిమ్మటను బుధుడుండెనేని రెండుమాసములకు పిమ్మటను బృహస్పతియుండెనే
ని మాసానంతరమందును శుక్రుడుండెనేని నొకపక్షమనగా ౧౫- దివసములకు
బిమ్మట ప్రయాణకర్త ఇష్టసిద్ధిబొందినవాడై స్వస్థానములు జేరుననియు నీచె

శన్యాదిగ్రహములచే బ్రయాణలగ్నము చూడబడుచుండినను క్తక్రమంబుగ
ానికి ఫలంబుల నెఱుంగవలయుననియును తాత్పర్యము॥

(౨౨౪) మూ॥ మందాదిగ్రహకాలఏవగదితో యాత్రాలగ్నాదికే
దేకద్విత్రిగుణశ్చరస్థిరగృహే స్యాద్ద్విస్వభావాభిధే । యాత్రాలగ్నరాశ్
గసహితేష్వరాత్యాదిఖేటేషు వా స్యాదేవం ప్రతియానముక్తగమనం నిశ్చి
త్య త్రావజేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అత్రైవ విశేషమాహ॥ మందాదీతి। యాత్రా
గ్నేచరే స్థిరే ద్విస్వభావాభిధే సతి వా గదితః పూర్వశ్లోకోక్తమందాది గ్రహ
కాలఏవక్రమాదేకద్విత్రిగుణస్స్యాత్ అనేనాయమర్థస్సంపన్నః శన్స్థితయా
త్రాలగ్నే చరే వత్సరః - స్థిరే సతి వత్సరద్వయం ద్విస్వభావే సతి వత్సరత్రయం
్యస్థితయాత్రాలగ్నే చరే సతి షణ్మాసాః స్థిరే ద్వాదశమాసాః - ద్విస్వభా
ష్టాదశమాసాః ఏవముత్తరత్రాప్యూహ్యం అరాత్యాదిఖేటేషు శన్యాదిగ్ర
షు యాత్రాలగ్నే చరాదిభాగసహితేషు యాత్రాలగ్నే చరస్థిరద్విస్వభా
ంశాంశైస్సహితేషు చతదా ప్రాగుక్తకాలస్స్యాత్ ప్రతియానముక్తగమనం ప్రతి
యాణముక్తగమనం ఏవముక్తరీత్యా నిశ్చిత్య యాత్రాం వ్రజేత్। అ॥ శ్లో॥ ఈశ్లో
కమునను ఒకవిశేషమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణలగ్నము చరము స్థిర
ము ద్విస్వభావమనెడు త్రివిధ నామాన్వితముగానుండెనేని పూర్వశ్లోకమందు
ప్పబడియున్న క్రమంబుగ శన్యాది గ్రహములయొక్క కాలనిర్ణయము ఒకద్వి
గుణంబగుననగా ప్రయాణలగ్నము చరమై యుండి అట్టిలగ్నమందు శనైశ్చ
రుండుండెనేని ప్రయాణకర్త మరలవచ్చుటకు నొక సంవత్సరమవధియగు స్థిరమై
యుండెనేని రెండు సంవత్సరములవధియగును ద్విస్వభావలగ్నమై యుండెనే
మూడు సంవత్సరములవధియగుననియు శేషించిన గ్రహములకు గాలనిర్ణయమిత్తె
ంగుననే నెఱుంగదగినదనియు నిదియుగాక యీ చెప్పబడిన శన్యాది గ్రహ
ములు ప్రయాణలగ్నస్థలములగు చరస్థిరద్విస్వభావాంశలం బొందియుండినను బ్ర
యాణకర్త స్వస్థానమునకు మరలవచ్చుటకు గానిర్ణయమును బూర్వోక్తక్రమ
మున దెలిసుకొని ప్రయాణము బోవలయునని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౨౫) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతో గ్రహః ప్రథమతః పస్స వక్రీ
వేత్తల్లగ్నేశ్వర ఏవ వా గమనదిఖేటోపి వక్రీ యది । యాతుర్జన్మవిలగ్నరాశ్య
ధిపతిర్వక్రం గతస్తద్దశాధీశో వా బలయుక్తవాన్ స్వభవనం భూయః ప్రయాత్యై
తి॥ వ్యా॥ అ॥ యోగాంతరమాహ॥ యాత్రేతి॥ యః యాత్రాలగ్నగతః సగ్ర
హః ప్రథమతః ప్రయాణకాలే ఋజుగతిస్సన్నితి శేషః । పశ్చాద్వక్రీభవేద్యదిత
ప్రయాతా భూయః పునః స్వభవనం స్వగృహం పశ్యతి యద్వా తల్లగ్నేశ్వ
రో ప్రయాణలగ్నాధీపతిర్వా యదా వక్రీభవతి రదా పునరాగమిష్యతి - అథ్య

పాగమనదిశేటోపిస్వయం యద్దిశంప్రతిగమిష్యతి తద్దిక్పతిర్వా యదా వక్రీభవ తితదావా అథవాయాతుఃప్రయాణకర్తుః జన్మవిలగ్నరాశ్యధిపతిః జన్మలగ్నా ధిపతిర్వా యదావక్రంగతో భవతితదావా అథవాతద్దశాధీశః తస్యయాతుః యద్దశాతస్యా యోధీశః సఃబలయుక్తవాన్ స్థానాది షడ్బలయుక్తవాన్ సన్ యదావక్రీభవతి తదావా ప్రయాతా భూయస్సమేష్యతీతివక్తవ్యం దైవజ్ఞైరితి పదద్వయమధ్యాహర్తవ్యం॥అ॥ యోగాంతరములను జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ నవగ్రహములలో నేగ్రహముగాముందు ప్రయాణలగ్నమున ఋజుగతుడయి యుండిప్రయాణకర్తపైపముపోయినపిమ్మట వక్రించినను లేక ప్రయాణలగ్నాధిపతివక్రగతుడైనను-లేక తానేదిక్కునుగూర్చపైనముపోదలచియున్నాడో యా దిగధిపతివక్రగతుడైయుండినను ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మలగ్నాధిపతివక్రగతుడైనను-లేకప్రయాణకర్తయొక్క దశాధిపతిస్థానాదిషడ్బలయుక్తుడైయుండి యెప్పుడువక్రగతుడగుచున్నాడో అట్టిసమయమున పైనముపోయినవాడుమరలస్వగృహమునుబొందునని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞునిచేత నీఫలముచెప్పదగినదని యనుతాత్పర్యము॥

(౨౨౬) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతోదయాంశ్వభవనాద్యాత్రోడుపాందాంత్యగాయాత్రాకర్తృభపాదకస్యైరథవాయాత్రేందుభాంశాంత్యగాః। తావంత్యోహివినాడికాశ్చఘటికాహఃపక్షమాసాస్తయోర్యాజన్మధ్యనవాంశకాగతివశాత్స్యాద్యాత్రకాలావధిః॥ వ్యా॥అ॥ పునర్యోగాంతరమాహ॥ యాత్రేతి॥ యాత్రాలగ్నగతోదయాంశభవనాత్ యాత్రాలగ్నగతోయఃఉదయాంశః ఉదయనవాంశః సఏవభవనంతస్మాత్ తదారభ్యయాత్రోడుపాదాంత్యగాః ప్రయాణనక్షత్రపాదాంత్యగతాః అథవాయాత్రాకర్తృభపాదతఃయాత్రాకర్తుః యద్భంజన్మనక్షత్రంతస్యపాదతః తదారభ్యయాత్రేందుభాంశాంత్యగాఃయాత్రానక్షత్ర పాదాంత్యగాఃతయోః యాత్రాజన్మనక్షత్రపాదప్రయాణనక్షత్రపాదయోశ్చ యావన్మధ్యనవాంశకాః- యావంత్యోయావత్సంఖ్యాకాః మధ్యనవాంశకాః తావంత్యోవినాడికాఃఘటికాఃఅహానిపక్షఃమాసాశ్చగతివశాత్ యాత్రకాలావధిస్స్యాత్॥ అ॥ మరలయోగాంతరములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉక్తక్రమంబునప్రయాణము వెళ్ళినవారికిమరల వచ్చేటిసమయకాలమేదియనిన- ప్రయాణలగ్నస్థనవాంశము మొదలు ప్రయాణ నక్షత్రపాదనవాంశమువఱకుగాని లేక ప్రయాణకర్తయొక్కజన్మనక్షత్రపాదమునవాంశము మొదలు ప్రయాణనక్షత్రాంశము వరకుగాని లెక్కపెట్టగానెన్నినవాంశములగుచున్నవో అన్నివిఘడియలు అన్నిఘడియలు అన్నిదినములు అన్నిపక్షములు - అన్నిమాసములుకూడాచేర్చిన సంచకాలమవునో అంతకాల

మునకుపిమ్మటవత్తురనితాత్పర్యము॥ ❀

(౨౨౮) మూ॥ యాత్రాలగ్ననవాంశపోఽస్తనిలయే స్వాంశేశ్వరో వా యదా వక్రీ సప్తమరాశిపోఽపి నవమాధీశోఽపి యాత్రాలయాత్ । తద్ద్రేక్కాణపతిః స్వకాలబలవాన్ తద్వారలగ్నేశ్వరో యాతుస్స్యాత్పునరాగమస్స్వభవనం వారేశ్వరో వా తదా॥ వ్యా॥అ॥ పునర్యోగాంతరమవ్యాహ॥ యాత్రాలగ్నేతి॥ యాత్రాలగ్ననవాంశపః ప్రయాణలగ్ననవమాంశాధిపః - యదా వక్రీభవతి అథవా అస్తనిలయే యాత్రాలగ్నాత్సప్తమలగ్నే - స్వాంశేశ్వరః లగ్నమావత్సంఖ్యాకో నవాంశః సప్తమలగ్నేపి తావత్సంఖ్యకో నవాంశః తదధిపో వా తదా వక్రీభవతి - యద్వా యాత్రాలయాత్ సప్తమరాశిపః సప్తమరాశ్యధిపతిర్వా - నవమాధిపోపి యాత్రాలగ్నాత్ నవమరాశ్యధిపతిర్వా యదా వక్రీభవతి తదా వా అథవా తద్ద్రేక్కాణపతిః యాత్రాలగ్నద్రేక్కాణపతిర్వా - స్వకాలబలవాన్ స్వకాలే యాత్రాకాలే బలవాన్ స్థానాదిషడ్బలయుక్తస్సన్ యదా వక్రీభవతి యద్వా తద్వారలగ్నేశ్వరః తద్వారేశ్వరో యాత్రావారాధిపతిః తల్లగ్నేశ్వరో యాత్రాలగ్నాధిపతిర్వా స్వకాలబలయుక్తస్సన్ యదా వక్రీభవతి వా రేశ్వరో యాతుర్జన్మవారాధిపతిర్వా జన్మరాశ్యధిపతిర్వా యదా వక్రీభవతి తదా తత్కాలే యాతుస్స్వభవనం ప్రతి పునరాగమః ప్రతిప్రయాణం స్యాదితి వదేదితి శేషః॥ అ॥ మరలవచ్చుటకుయోగాంతరముల జెప్పుచున్నా ॥ తా॥ ప్రయాణలగ్ననవాంశాధిపతిగాని ప్రయాణలగ్నమునకు సప్తమలగ్ననవాంశాధిపతిగాని సప్తమలగ్నాధిపతిగాని ప్రయాణసమయమున బుజుత్వమైయుండి యెపుడు వక్రగతుడగునో అపుడును లేక ప్రయాణలగ్నద్రేక్కాణాధిపతి ప్రయాణకాలమందు స్థానాదిషడ్బలయుక్తుడైయుండి పిమ్మట వక్రియైనను ప్రయాణవారాధిపతియు దల్లగ్నాధిపతియును దత్కాలమందు స్థానాదిషడ్బలయుక్తులైయుండి ఎపుడు వక్రగతులగుదురో అపుడును ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మవారాధిపతిగాని జన్మలగ్నాధిపతిగాని తత్కాలమందు బలయుక్తులైయుండి యెపుడు వక్రగతులగుదురో అపుడు ప్రయాణకర్త శీఘ్రముగ స్వస్థానమును జేరునితాత్పర్యము॥ ❀

(౨౨౯) మూ॥ భూత్వా దాగమనే ప్రవేశశకునం పశ్చాత్సమీపేఽథవా ప్రస్థానం శకునం భవేద్యతి మహాన్ లాభః ప్రయాతుస్సదా । ప్రోక్తం యత్ఫలం ప్రయాణశకునం వ్యస్తం ప్రవేశే శుభం తచ్చీరాఖ్యం విహగం విహాయ నగగ్రామప్రవేశాదిషు॥ వ్యా॥ భూత్వేతి॥ గమనే ప్రయాణే అథ ప్రథమతః ప్రవేశశకునం ప్రవేశకాలోక్తశకునం భూత్వా పశ్చాత్పునస్సమీపే ప్రస్థానం యద్యభవత్ తదా ప్రయాతుః మహాన్ లాభః స్యాత్ యద్యత్ఛకునం ప్రయాణేప్రో

క్తంతత్సర్వంశకునం ప్రవేశేవ్యస్తం విపరీతంసత్ నగరగ్రామప్రవేశాదిషుశు భం-భారద్వాజమయూర చాషనకులానాంప్రదక్షిణగతిః ప్రయాణేశుభాప్ర వేశేతు వామాగతిః శుభాగరుడకుక్కుటశునకాదీనాంవామాగతిః ప్రయా ణేశుభఫలదా ప్రవేశేతుప్రదక్షిణగతిరర్థదేతివివేకః క్షీరాఖ్యంక్షీరనామవిహా గంపక్షిణంవిహాయ క్షీరపక్షిగతిస్సూభయత్రాపి వామగతిరేవశుభదేత్యర్థః॥ తా॥ ప్రయాణసమయమునముందుగా ప్రవేశమునకు జెప్పబడియున్నశకునము లైనవిస్సుట ప్రయాణశకునములాయెనేని ప్రయాణకర్తకు విశేషలాభమును పాలపక్షిదక్క ప్రయాణమునకుజెప్పబడియున్న శకునములునగరాది ప్రవే శాదులయందు వ్యస్తముగానాయెనేని ముఖ్యములగు. ననగా ప్రయాణ ములకుశ్రేష్ఠములని చెప్పబడియున్న భారద్వాజమయూరాదిపక్షులయొక్క ప్రదక్షిణగమనముప్రవేశమునక శుభకరంబనియువామగమనముశ్రేష్ఠమనియు ప్రయాణమునకు శుభకరంబనిచెప్పబడియున్నగరుడకుక్కుటాదులయొక్క వా మగమనముప్రవేశమందుశుభకరంబనియు ప్రదక్షిణగమనముశుభకరంబనియు పాలపక్షిగమనము ప్రయాణ ప్రవేశాదులయందు వామగమనమే శ్రేష్ఠమని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౨౯)మూ॥ యాత్రాధిష్ణ్యగణైర్ద్విజస్యఫలదాసిద్ధిర్గుణైర్లగ్నజై ర్నానాయోగగణైర్నృపస్యతువిశాంసిద్ధిర్దినోత్థైర్గుణైః శూద్రాణాంశకునై శ్శుభైశ్శుభఫలం యాత్రానుకూలాభవేదన్యేషాంతుముహూర్తశక్తిబలత స్సర్వత్రకార్యసిద్ధిస్సదా॥ వ్యా॥ అ॥ప్రయాణేవిప్రాదీనాంనియతఫలాన్యాహ॥ యాత్రేతి॥ యాత్రాద్విజస్యబ్రాహ్మణస్యధిష్ణ్యగుణైః ఫలదానృపస్యరాజ్ఞస్తుల గ్నజైర్నానాయోగగణైశ్చగుణైః సిద్ధిఃయాత్రాసిద్ధిర్భవేత్ విశాంవైశ్యానాం దినోత్థైర్గుణైస్సిద్ధిః శూద్రాణాంశుభైః శకునైశ్శుభఫలంభవేత్ అన్యేషాం సంకరాణాంతుముహూర్తశక్తిబలతః ముహూర్తబలాద్యాత్రానుకూలాకా ర్యసిద్ధిస్సదాస్యాత్॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమై బ్రాహ్మణాదులకునియతఫలము నుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ప్రయాణసమయమునబ్రాహ్మణులకగణయుక్తనక్షత్ర ముగానుండెనేనిశుభప్రదమనియు రాజులకులగ్నయోగాదులుశ్రేష్ఠములుగా నుండెనేనియిష్టసిద్ధిప్రదమనియువైశ్యులకుదినశుద్ధిచక్కగానుండెనేనిశుభప్రదమ నియుశూద్రులకుప్రయాణకాలమందుశుభశకునములాయెనేనిశ్రేయస్కరమని యు శేషించినజనులకుముహూర్తబలము చక్కగానుండెనేనికార్యసిద్ధిగలుగున నియును తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౩౦)మూ॥ క్షౌరంవాకనహాసుదీర్ఘగమనంథైన్యంభయంవేప థుంశోకందుష్టసహాయమేకగమనంవిప్రత్రయంవక్రతాం। అభ్యంగంసమశోక

ణంచకుటిలంత్యక్త్వాద్వితీయేహ్ని ప్రజేత్పూర్వాదృష్టవశాత్ప్రయాణశకునంయా
తుశ్శుభవాశుభం॥వ్యా॥అ॥అథగమనదినేవర్జ్యాన్యాహ॥క్షౌరమితి॥ క్షౌరంక్షు
రకర్మవాకలహం భార్యాదినావాకలహంసుదీర్ఘగమనంఅత్యంతాధికగమ
నందైన్యంయాచ్ఞాదిదైన్యంభయం విశేషతఃశరీరకంపంశోకవ్యసనందుష్టసహా
యందుర్జనసహాయంఏకగమనం విప్రత్రయంవక్రతాంమార్గవక్రతాం అథవాకిం
చిద్దూరంగత్వాపునః నివృత్తింవాఅభ్యంగంతైలాభ్యంజనంసముపోషణంఉపో
ష్యంకుటిలం మనోవైకల్యంచఆదిమేహ్నిప్రథమదివసేవర్జయిత్వాప్రజేత్గచ్ఛే
త్ఏవంగతేసతిపూర్వాదృష్టవశాత్ జన్మాంతరపుణ్యపాపకర్మవశాత్ యాతుః
ప్రయాణశకునంశుభమశుభన్చస్యాత్ పూర్వాదృష్టంశుభంచేచ్ఛుభశకునంఅశు
భంచేదవశకుమితివివేకః॥ అ॥పయనముబోవుదివసమందువిడువదగినకార్యము
లుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ప్రయాణదివసమందు క్షౌరముభార్యమొదలగువానితో
కలహముదీర్ఘమార్గమనముయాచ్నాదులచేప్రాప్తముగుదైన్యముభయముశ
రీరకంపమువ్యసనముదుర్జనులసహాయము ఏకాకిగాబయలుదేరుటబ్రాహ్మణ
త్రయముబయలువెళ్ళడము మార్గవస్తువక్రముగనడవడము అభ్యంగస్నాన
ముఉపోష్యము చిత్తవైకల్యముఇవిమొదలగు దుష్టకార్యములత్యజించిప్రయాణ
ము వెళ్ళిరేనిజన్మాంతరపుణ్యపాపవిశేషమువలన శకునములగుననగా పూర్వాదృ
ష్టముశుభమైయుండెనేని శుభశకునములు అశుభమైయుండెనేని అశుభశకున
ములునగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౩౧) మూ॥ ద్వైతీయేదివసేపియానశకునంసమ్యగ్భవేచ్ఛోభనం
వ్యాళంవాశశకం వినావశకునం దైవాత్తదన్యద్భవేత్ । పూర్వస్మిన్దివసేపి
యత్రశకునం తత్త్రైవగత్వాపునస్తార్తీయేదివసే ప్రజేత్పునరపిస్యాదేవయా
తుస్సుఖమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ద్వితీయదివసేగతిలక్షణమాహ॥ ద్వైతీయఇతి॥ ద్వైతీ
యే॥ సూ॥ ఏద్వైస్త్రియ్యాఇతీతియప్రత్యయః- తతఃస్వార్థేఅణ్ ద్వితీయ-ఏవద్వై
తీయఃతస్మిన్ద్వైతీయేదివసే - ద్వితీయదివసేయానశకునం ప్రయాణశకునం
సమ్యగ్భవేద్యది - తదాశోభనంమంగళంస్యాత్ - దైవాత్- విధివశాత్- వ్యా
ళంసర్పంశశకంచవినా అన్యదవశకునంభవేద్యదితదాపూర్వస్మిన్ దివసేయత్ర
శకునం శుభశకునంజాతం తత్త్రైవపునర్గత్వాతద్దివసం తత్త్రైవనీత్వాతా
ర్తీయే॥ సూ॥ త్రిణస్సంప్రసారణంచేతితి యప్రత్యయః తృతీయఃతతస్స్వార్థే
అణ్ ఆదివృద్ధిః తార్తీయేతృతీయదివసేపునః ప్రజేత్ ఏవంచసతియాతుస్సు
ఖంస్యాదేవ॥ అ॥ ప్రయాణదివసమునకు రెండవదివసమందుగతిలక్షణమును
జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రెండవదివసమందుప్రయాణశకునములు చక్కగానా
మోనేని శుభకరంబనియు లేకదైవాధీనమువలన సర్పముకుందేలు ఈరెండువి

నాగా నేమియేవశకునములైనను - పూర్వదివసమందే ప్రదేశమునశుభశ
కునములాయెనో ఆయా నా ప్రదేశమున బొంది యాదినమచటనే యుండిమూ
డవదివసమందు ప్రయాణముబోయి రేని సుఖవంతురగుదురనుట॥ ❈

పంచమప్రకరణంసమాప్తమ్.

కాలామృతేసవ్యాఖ్యానే - వాస్తుప్రకరణప్రారంభః.

(౨౩౨) మూ॥ క్షేత్రాణాంసవతిశ్శుభాకలియుగే శ్రీవేంకటేశాజ్ఞయావింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితటే శ్రీగౌతమీసన్నిధౌ । సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్రసహితే స్వర్గాదిభోగప్రదే బ్రహ్మజ్ఞానిభిరన్వితేఽతిశుభదే ముక్తిప్రదే స్థాయినాం॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాప్రకరణముక్త్వా ధామంవాస్తుప్రకరణంనిర్వక్తుంతన్మూలభూతంగృహనిర్మాణయోగ్యప్రదేశమాహ॥ క్షేత్రాణామితి॥ క్షేత్రాణాం కాశ్యాదీనాంమధ్యఇతిశేషః సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్రసహితే సంపూర్ణాః యేఅధ్వరాఃమఖాః యేవేదాఃరిగాదిశ్రుతయః యానిశాస్త్రాణితర్కవ్యాకరణాదీని తైస్సహితేయుక్తే - స్వర్గాదిభోగప్రదేస్వర్గాదయో యేపుణ్యలోకాః తేషుయోభోగః తత్ప్రదేదాతరి బ్రహ్మవిద్భిః మహాత్మభిఃఅన్వితేసహితే స్థాయినాం వసతాంజనానామితిశేషః- అతిశుభదేఅత్యంతకల్యాణప్రదేముక్తిప్రదేమోక్షదాయిని వింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితటేవింధ్యాఖ్యోయోఅచలఃపర్వతః తస్యదక్షిణావనితటే దక్షిణభూప్రదేశేగౌతమీనదీసమీపేచ శ్రీవేంకటేశాజ్ఞయా - కలియుగేవర్తమానేయుగే - వసతిఃగృహం- శుభామంగళప్రదేత్యర్థః॥ అ॥ జనులువాసముచేయుటకు ప్రదేశమునిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ కలియుగమునవాసముచేయువారలకు ముక్తిప్రదంబునుశుభకరంబును నగువింధ్యపర్వతమునకు దక్షిణభూభాగమును వేదశాస్త్రేతిహాసపురాణ పారంగతులగు బ్రాహ్మణోత్తములు నివసించియున్న గౌతమీనదీసమీపభూములును - జనులకువాసయోగ్యంబని శ్రీవేంకటేశ్వరాజ్ఞాకరులగు గ్రంధకాదులచే జెప్పబడినదనియభిప్రాయము॥ ❈

(౨౩౩) మూ॥ సేవాయాంప్రభునామభాదిగణయేద్భృత్యాఖ్యధిష్ణ్యాంతం తతస్తత్కృత్వాథచతుర్గుణం ప్రవిభజేత్సైఃభైశ్చశేషంధనం । తద్వత్పూర్వవిపర్యయాగతమృణంజ్ఞేయం హీరాజ్ఞస్త్విదం భృత్యస్యైవతభృత్యాభాదిగణయేద్ధాధిగోరాజ్యకృత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథవాస్తుస్వరూపంనిర్వక్తుంప్రసంగసంగత్యారాజభృత్యార్వణమాహ॥ సేవాయామితి॥ సేవాయాం విషయేప్రభునామభాది ప్రభునామనక్షత్రమారభ్యభృత్యాఖ్య ధిష్ణ్యాంతతః భృత్యనామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్ తద్గణితం చతుర్గుణంకృత్వాచతుర్భిః

సంగుణ్యశేషైః సప్తసంఖ్యాభిః ప్రవిభజేత్ ఏవంచసతి యచ్ఛిష్టంతద్ధనమితి జ్ఞేయం. తద్వత్పూర్వ విపర్యయాగతంఋణం భృత్యనామనక్షత్ర మారభ్యప్రభునామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్ తద్గణితం చతుర్భిర్గుణిత్వా సప్తభిఃహృతంసత్ యచ్ఛిష్టంతదృణమితి వేదితవ్యం ఇదంరాజ్ఞః రాజభృత్యార్వణంభృత్యస్యతు భృత్యరాజార్వణంతు భృత్య భాదిభృత్య నక్షత్ర మారభ్య ప్రభునామనక్షత్రపర్యంతం గణయేద్వ్యస్తః - అన్యత్సర్వం పూర్వవద్ద్రష్టవ్యం- ఏవంచసతి అర్థాధికోధనసమధికంచేత్ - రాజ్యవృద్ధిఃస్యాత్- ఋణమధికంచేదశుభమిత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ పిమ్మట వాస్తుస్వరూపమును దెలుపువాడైప్రసంగసంగతిచే రాజ భృత్యార్వణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సేవకునివిషయమైయర్వణముచూచునపుడు ప్రభునామనక్షత్రముమొదలు సేవకునినామనక్షత్రమువరకుగణనచేసియాలెక్కనుర-టి హెచ్చుగణించి౭-టి భాగహరింపగారాశియందుశేషముండెనేని నదిధనమగును.అట్టిధనశంఖ్యను ఒకచోటునుంచిమరల సేవకునినామనక్షత్రముమొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువరకును క్రమంబునగుణించి భాగహరింపగా శేషము ఋణమగు- ఇట్లేర్పరచబడినధనఋణములలో ధనసంఖ్యయధికముగనుండెనేని ప్రభువులకు లాభకరమగును సేవకుడుప్రభువిషయమై అర్వణము చూచునపుడు సేవక నామనక్షత్రము మొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువరకు గణనచేసి తక్కినవానిను క్రమంబుగ జూచిఫలమునెఱుంగవలయునని తాత్పర్యము॥ ❊

(౨౩౪) మూ ॥ స్యాదధ్యాఖ్యాప్రథమాక్షరోక్తగణనాసంలిఖ్యతద్వామతస్తద్వత్సాధకనామచప్రవిభజేన్నాగైశ్చశిష్టంధనం। తాదృక్పూర్వవిపర్యయాగతమృణం ప్రవ్యాధికంభోగదంసామ్యం చేత్సమతాస్యదన్యద్ధితం వైరాఖ్యధామాత్రికృత్॥ వ్యా॥ అథగ్రామార్వణలక్షణమాహ ॥ సాధ్యాఖ్యాప్రథమాక్షరోక్తం గణనాంసాధ్యో గ్రామాదిః తస్యఆఖ్యానామతస్యాః యః ప్రథమాక్షరః తస్యోక్తగణనాం అకారాదిక్రమాత్ సాధ్యనామాద్యక్ష పర్యంతం గణనయాయాయాసంఖ్యాభూతామా సంలిఖ్యతద్వామతఃతస్యాస్సంఖ్యాయోః వామతః వామభాగేసాప్యవిభక్తిశస్తసిః - సాధకనామ సాధకోదేవదత్తస్తస్యనామాద్యక్షరంచతద్వత్ అకారాదిగణన యాయా వత్సంఖ్యా తత్సంఖ్యాంసంలిఖ్య తత్సర్వంనాగైః అష్టభిఃప్రవిభజేత్తు శిష్టంధనంలబ్ధేః ప్రయోజనంనాస్తి తాదృక్పూర్వోక్తసదృశం పూర్వవిపర్యయాగతంపూర్వప్రోక్తవిపర్యయేణాగతంఋణంభవతి యథాసాధక నామాక్షరసంఖ్యాంనిక్షిప్యతద్వామభాగే సాధ్యనామాద్యక్షరోక్త సంఖ్యాంచసంలిఖ్యసర్వంనాగైః ప్రవిభజేత్తు శిష్టంఋణం భవేదిత్యభిప్రాయః ఏవంచసతిధ౧౦

ణ్యాధికంధనాధిం చేత్తు భోగదం శుభప్రదం సామ్యం చేత్తు - ధనర్ణే సమానే
చేదిత్యర్థః సమమితి అన్యత్తు ఋణాధికం చేత్తు అన్నరహితం దారిద్ర్యం కుర్యా
త్తు - కంచవైరాఖ్యధటత్రస్థానం అతఏవార్తికృత్తు అత్రబాలబోధా
ర్థం యుతిరూంచి దుదాహ్రియతే- కుండిననగరం నామకశ్చిద్గ్రామవిశేషః - త
స్యఅద్యక్షరస్యకకారః అవర్ణాదారభ్య కకారపర్యంతం గణనయాస ప్తదశసం
ఖ్యాభవతి తావత్సంఖ్యాం కర్మభూమౌనిక్షిప్య - తద్వామభాగే ఈశ్వరో
నామకశ్చిద్ద్విజః అవర్ణాదారభ్య ఈకారపర్యంతం గణనయా చతుస్సంఖ్యా
భవతి తత్సర్వం సప్తదశోత్తర చతుశ్శతం భవతి తదష్టభిర్హృతం సత్తు ఏకం భ
వతి శేషం శోధ్యం ఏతదేవవ్యస్తం సత్తు చతుస్సప్తత్యుత్తరశతం తదష్టభిర్హృ
తం సత్తు షట్ శిష్టం భవతి తద్ధ్రుణం ధనాదృణమధికం - ఏవం బుద్ధిమతా సర్వ
త్రాప్యూహ్యం కేచిదకారాదివర్గగణనయా కార్యమితి। అ॥ గ్రామార్ణ
మునకు లక్షణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అకారము మొదలుగా గ్రామనామధే
యప్రథమాక్షరము వరకు గణన చేయగా వచ్చిన సంఖ్యను ఒకచోట నుంచి పరల
అకారము మొదలు గృహము గట్టుటకు నిశ్చయించెడి పురుషుని నామప్రథమా
క్షరము వరకు లెక్కపెట్టి యా సంఖ్య మొదట గణన చేసియుంచియున్న లెక్క
కు కుడిపక్కన నునిచి వెరశి రాశిని ౮ట భాగహరిన్చగా శేషము ధనమగు. మరల అకా
రము మొదలు గృహాధిపతి నామధేయ ప్రథమాక్షరము వరకు లెక్కపెట్టి ఆ సంఖ్యను
ఒకచోట వ్రాసియుంచి అకారము మొదలు గ్రామనామధేయ ప్రథమాక్షరము వర
కు గణన చేసి యాగుణకముతో గ్లిపి లెక్కకు కుడిభాగమున నుంచి వెరసి రాశిని ౮ట-
భాగహరింపగా శేషము ఋణమగును. ప్రైవ్రచబడిన ధనఋణసంఖ్యలలో నా గ్రామ
మునధనసంఖ్య హెచ్చుగా నుండనోయట్టి గ్రామము వాసయోగ్యంబని తా
త్పర్యము॥ *

(౨౩౫) మూ॥ క్షేత్రస్యాకచటాః క్రమాత్తపయశా వర్గాస్స్వ
రష్టాస్థితాః ప్రాగాదౌ ఖగరాడ్బిడాలమృగరాట్ఛ్వాహ్యాఖునాగాశ్శశః।
స్వాద్వర్గాద్యదిపంచమోరిరదిగ్వర్గేషు యోనిస్త్వయం పాద్వాదిత్సు విది
త్సుచైకమఖిలం మేషాదిపూర్వాదితః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ క్షేత్రార్ణమాహ॥
క్షేత్రస్యేతి॥ అకచటతపయశా ఇతి క్షేత్రస్య అష్టౌవర్గాస్థితాః - ప్రాగాదౌ
ప్రాగాద్యష్టదిక్షు క్రమాత్ ఖగరాట్ గరుడః బిడాలో మార్జాలః- మృగరాట్
సింహః- శ్వా శునకః- అహిః సర్పః- ఆఖుర్మూషకః- నాగో గజః శశః ప్రసిద్ధః-
ఏతే అవర్గాదీనాం మధిపాస్స్యుః స్వస్వకీయాద్వర్గాత్పంచమః పంచమవ
గోయది అరిః శత్రుః యస్యనామాక్షరో యద్వర్గః తస్మాత్పంచమవర్గః శత్రు
రిత్యర్థః స్వార్వర్గాత్పంచమవర్గః ఇత్యనేనాశేషాశ్శుభా ఇత్యర్థాలభ్యతేప

ప్రాంతరమాహ ॥ అథేతి ॥ దిగ్వర్గేషుఇయుంయోస్సరిత్యుచ్యతే - పూర్వాది ప్రాచీమారభ్య అఖిలంమేషాది ద్వాదశరాశయః ఒత్తుచతుర్థిత్యుద్వా ర్వారాశీః దిక్షు ఆగ్నేయాదిషుచతుర్షుయేకైకం యోజయేదితి శేషః॥ అ ॥ షే త్తార్వణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పంచాశద్వర్ణములలోనుండి- అ- క- చ- ౯- త- య- శ అనెడి యెనిమిదివర్గములకు ప్రాగాదిగా నెనిమిది దిక్కులు స్థానంబులగును అట్టివర్గములకు ప్రాగాదిగా గరుడమార్జాలసింహశునక సర్ప మూషకగజశశకములు అధిపతులనియును - పురుషులయొక్క నామప్రథమా క్షరమేవర్గమునందునో ఆవర్గమునకు పంచమవర్గము శత్రువర్గముగాననా వర్గమునకు స్థానంబగు దిక్కునగృహనిర్మాణముకూడదనియును పత్యాంతర ముల ప్రాగాదిగావ్యమువరకు మేషాదిద్వాదశరాసులనుదిక్కులయందునొక్కొక్క రాశియు విదిక్కులయందు రెండేసిగనుంచినేని ఇదియె దిగ్వర్గులయందు యోనియని జెప్పబడును సుమీ॥ ✽

(౨౩౬) మూ॥ ఏకస్మిన్ యదిపంచమేచ నవమేస్యాద్వంధుసంరక్షకో నాశస్స్యాద్ద్వితయేచ షష్ఠదశమే చేన్నామరాశ్యాదితః। తార్తీయేయది సప్తమేపరజనైః పోష్యస్తథైకాదశే చాతుర్థేచనఘాతుకోగృహపతిః స్థాన్యష్టమేద్వాదశే॥ వ్యా॥ పూర్వోక్త రాశిచక్రస్యనామరాశి మారభ్యఫల మాహ॥ ఏకస్మిన్నితి॥ నామరాశ్యాదితః యోగృహపతిః తస్యనామరాశి మా రభ్యఏకస్మిన్ నవమే పంచమేచస్థాయీయది బంధుసంరక్షకః బంధుజనపో షకస్స్యాత్ ద్వితయేషష్ఠే దశమేచస్థాయీ యదినాశస్స్యాత్- స్వస్యైవ హానిః తార్తీయేస్యాచ్చేత్ స్థానేసప్తమేకాదశేచస్థాయీయదిపరజనైఃపోష్యఃప రాధీనవృత్తిస్స్యాదిత్యర్థః చతుర్థేవచాతుర్థంతస్మిన్ అష్టమేద్వాదశేచస్థానే స్థాయీయదిఘాతుకస్స్యాత్- పరప్రాణాపహర్తాభవేత్-నామరాశ్యా దితఇతిసర్వత్రానుషంగః॥అ॥ పూర్వశ్లోకోక్తంబగు రాశిచక్రమునను నామరాశి మొదలుఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గృహపతితన నామరాశిమొదలుపంచమ నవమరాశిస్థానముగైనదిక్కులవాసము చేసినబంధుపోషకుడగును రెంటనారిం టపదింటవాసము జేసిన నాశనమునొందును మూట నెనిమిదింటపదునొకింటనుం డినపితరులచే పోషితుడగును- నాలుగింట నెనిమిదింటపంన్రెండింటనుండిననొకనికి హానిగలుగ జేయుచుండునని తాత్పర్యము॥ ✽

(౨౩౭) మూ॥ సంగ్రామవ్యవహారధామనగరగ్రామేషుమంత్రౌ స్వతేజాతేసత్యపిజన్మభేనసతతం నామర్క్షపంస్యాత్ఫలమ్ అజ్ఞాతంటననోదు యస్యఫలదంస్యాన్నామభంతస్యతుత్రింశద్వత్సరతః పరంఫలభనిత్యాహుఃప

రేవామథ మ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథ వామర్క్షాదౌ క ర్తవ్యాచ్యాహ॥ సంగ్రామేతి॥ సంగ్రామ వ్యవహారధామనగరగ్రామేషు- సంగ్రామో యుద్ధః వ్యవహారః క్రయవిక్రయాది వ్యవహారః ధామ క్షేత్రార్వ్యాణం నగరం పట్టణార్వ్యాణం గ్రామః గ్రామార్వ్యాణం ప్రే షు విషయే మంత్రార్వ్యాణే విషయే చ జన్మభే జన్మనక్షత్రే జ్ఞాతేఽ సత్యపి నామర్క్ష జమే వ ఫలం స్యాత్తు నామర్క్ష జమేవ ఫలం స్యాత్తు నామర్క్ష యా భ్యే వస ర్వార్వ్యాణం ద్రష్ట వ్యమిత్యర్థః యస్య జనో డు జన్మనక్షత్రమజ్ఞాతం తస్య జనస్య నామబం నామన క్షత్రమేవ ఫలదం స్యాత్తు అరణాతిరిక్త కా స్వప్నేశ్య ధ్యాహారః ప రేతు జన్మనక్ష త్రే జ్ఞాతే పి త్రింశద్వత్సరగతః పరం త్రింశదరాదూర్ధ్వం నామ బం ఫలదమిత్యాహుః తన్న సంగచ్ఛ తే మూ వాభావాత్॥ అ॥ నామనక్షత్రాదులయందు జేయవలయున నిజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యుద్ధము వర్తక గృహము పురము గ్రామము మంత్రము విని కీ అర్వ్యాణము చూచునపుడు నామనక్షత్రమే ఫలప్రదమగును అర్వ్యాణేతర విషయ మందు ముప్పది వత్సరములకుపైన నామనక్షత్రము ఫలప్రదమని కొన్ని గ్రంథముల యందు జెప్పబడియుండినను ప్రమాణము లేమినది ఫలప్రదముగానేరదని గ్రంథక ర్తయభిప్రాయము॥

(౨౩౮) మూ॥ ఈషత్పశ్చిమదక్షిణోన్నతమహీ లక్ష్మీప్రదా నేతరా సమ్యగ్గంధసమన్వితా కనకదా దుర్గంధయుక్తార్తిదా । క్షేత్రం శ్వేతమథాల్పర క్తం ఖిలంపీతం చ కృష్ణం క్రమాద్విప్రాదేర్మధురం భవేచ్చ కటు కంతిక్త కషా యం శుభం॥ వ్యా॥ అ॥ అథ గృహోన్నత గంధరూప రసానాం ఫలమాహ॥ ఈ షదితి ॥ ఈషత్పశ్చిమదక్షిణోన్నతమహీ ఈషత్ కించిత్ పశ్చిమదక్షిణ యోర్భాగే ఉన్నతా మహీ భూమిః లక్ష్మీప్రదా ఐశ్వర్యప్రదా నేతరా ప్రాగుత్త రోన్నతా పశ్చిమదక్షిణభాగే నిమ్నా చ మహీ అలక్ష్మీప్రదా సమ్యగ్గంధసమ న్వితా సుగంధయుక్తా మహీ కనకదా స్వర్ణప్రదా దుర్గంధయుక్తా తు ఆర్తిపీడా కరీ విప్రస్య శ్వేతం క్షేత్రం క్షత్రియస్యాల్పరక్తం ఈషద్రక్తం వైశ్యస్యాఖిలం పీ తం అత్యంత పీతవర్ణం క్షేత్రం శూద్రస్య కృష్ణం క్షేత్రం శుభం శుభ ఫలదం భవతి క్రమాద్విప్రాదేః క్షేత్రం మధురం తత్రస్థితమృత్తికా ఏవ మధురం భ వేద్యది విప్ర స్య కటుకం యది క్షత్రియస్య తిక్తం వైశ్యస్య కషాయం లవణసమం యది శూద్ర స్య శుభం భవేత్॥ అ॥ గృహోన్నత రూప గంధరసములకు ఫలమును జెప్పుచు న్నాడు॥ తా॥ గృహము గట్టు భూమి పశ్చిమదక్షిణభాగములందించుక ఎత్తు యుండిన గృహపతికి భాగ్యము గలుగజేయును అటుగాకున్న దరిద్రప్రదమగు ను మంచి వాసనతో కూడియుండిన స్వర్ణమునిచ్చు దుర్వాసనాయుక్తమైన పీడా కరమగును తెలుపు వర్ణము గల్గి తియ్యనయియున్న బ్రాహ్మణులకును - ఇంచుక యెఱ్ఱనయి కారము గలదైయున్న రాజులకును - పచ్చని వర్ణము గలిగి చేదైయు

న్న వైశ్యులకును సల్లసిర్ధముగలిగియుప్పగానున్న శూద్రులకుఁ బ్ర - శుభదమ
గునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౩౯) మూ॥ ఖాత్వాగర్తమరత్నిమాత్రమథ తాం మృత్స్నాం పునః
పూరయేన్న్యూనే హానికరా సమా తు సమదా వృద్ధిస్తు వృద్ధిప్రదా । తోయం
రాత్రిముఖే ప్రపూర్య ఖననే తత్రైవ హిత్వా మృదం దత్వా ప్రాతస్సుఖదం జ్వలంత్వ
నశనం పంకో రుజో మృత్యుకృత్॥ వ్యా॥ అ॥ ఖాత్వేతి॥ అరత్నిమాత్రం చతుర్విం
శత్యంగుళిమానం గర్తం బిలం ఖాత్వా ఖనిత్వా ఖనేరుదిత్వాత్ క్త్వాప్రత్యయ
స్యేడ్వికల్పేన - అత్యంతామేవ మృత్స్నాం మృత్తికాం పునః పూరయేత్ ఏవం
పూరితా యాం సత్యాం సా మృత్తికా న్యూనా అసంపూర్ణా చేత్ హానికరా స
మాతుల్యా చేత్సమదా సమఫలదా వృద్ధిస్తు గర్తస్య అధికా చేత్ వృద్ధిదా కించ త
త్రైవ ఖజనే గర్తే మృదం మృత్తికాం హిత్వా అపసార్య అధరాత్రిముఖే సాయం
కాలే తోయం ప్రపూర్య తజ్జలం ప్రాతర్ద్రష్టవ్యం జలమస్తి చేత్సుఖదం పంకో యది
నిరశనం దారిద్ర్యం కుర్యాత్ రజః ధూళిశ్చేత్ మృత్యుకృద్భవేత్ గృహ
పతేరితి శేషః॥ అ॥ పల్లమున మృజ్జలములనిండించుటకు ఫలమును జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ పిడికటకుఱవమూరెడు పల్లముం ద్రవ్వి యాపల్లమును దానిమట్టిచే
పూడ్వగా పూర్చినమన్ను తక్కువయ్యేనేని కీడుగలుగు జేయును సరియైనసమ
ఫలమునిచ్చును అధికమయ్యేనేని వృద్ధిగలుగ జేయును ఆపల్లముననే ముందునా
టిసాయంకాలమున జలమువోసి మరునాఁడుదయమునఁ జూడగా నుదకముండెనే
నిసుఖప్రదమగును అడుసుగానుండిన నన్నము జెల్లముగ జేయును దుమ్ముగానుం
డిన మృత్యుప్రదము॥ ❋

(౨౪౦) మూ॥ అన్యక్షేత్రజలం స్వధామగమనే హానిశ్చ కోలాహ
లః ప్రాగీశాన్య కుబేరదేశగళితం స్వక్షేత్రతోయం శుభమ్। సౌమ్య ప్రాగ్జల
ధీశ కూపఖననం కర్తుశ్చ లక్ష్మీప్రదం పాషాణాదిలభేత్సుఖం చ ఖననే స్యాదస్థి
లాభో మృతిః॥ వ్యా॥ అ॥ జలగళకూపఖననయోర్నిర్ణయమాహ॥ అన్యక్షేత్రే
తి॥ అన్యక్షేత్రజలం ఇతరగృహోదకం స్వధామగమనం స్వగృహాగమనం భ
వేద్యది హానిః కోలాహలో యుద్ధం చ స్యాత్ - స్వక్షేత్రతోయం స్వగృహోద
కం ప్రాగీశాన్య కుబేర దేశగళితం ప్రాగీశాన్యోదీచీషు గళితం చేచ్ఛుభం - అన్య
త్రగళితం చేదశుభమిత్యర్థాల్లభ్యతే సౌమ్య ప్రాగ్జలధీశ కూపఖననం సౌమ్యో
దీచీ ప్రాక్పూర్వా జలధీశః ప్రతీచీ ఏతాసుదిక్షు కూపఖననం చేత్ కర్తు
గృహపతేః లక్ష్మీప్రదం చకారః పాదపూరణార్థకః ఖననే సతి పాషాణాది
లభేద్యది శుభం అస్థిలాభో యది మృతిర్భవేత్ ॥ అ॥ ఉదకము బైటఁబోవుటకును
బావిత్రవ్వుటకును దిఙ్నిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు ॥ తా॥ ఇతరులయింటియు

దక్షముత్తమయింటికివచ్చునటులనున్నైనేనిహానియుకలహముంగలుగును ఉత్తమయిం
టికిట్లు ప్రాగీశాన్యాపరబేరదిక్కుల బావులుంట శుభకరమగును- తనయింటికి ప్రాక్పశ్చి
మోత్తరదిక్కులయందు బావిత్రవ్వినేని గృహపతికిలక్ష్మీకరంబగును ఆట్లుత్రవ్వబ
డినబావియందు పాషాణాదులుండనేని శుభమగును - ఎముకలుండెనేని మృత్యు
ప్రదమగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౪౧) మూ॥ చక్రంస్యాద్గృహకర్ణికాహ్వయమిదంసంలిఖ్యలింగత్ర
యంరేఖాస్తత్రచతస్రఏవవిలిఖేత్తిర్యక్చదస్రాదితః। ఏకైకస్యహితారకానవనవ
ప్రాగ్లింగవామాధరాదూర్ధ్వస్థా అపిచోర్ధ్వగాశ్శుభఫలానింద్యాస్త్వధోదే
శగాః॥ వ్యా॥ అ॥ గృహకర్ణికాచక్రంతల్లక్షణమాహ॥ చక్రమితి॥ లింగత్రయంలింగాకా
రరేఖాత్రయంసంలిఖ్యతత్రలింగత్రయఏవచతస్రోరేఖాస్తిర్యగ్విలిఖేత్ యదిదమేవ
గృహకర్ణికాహ్వయంగృహకర్ణికాచక్రంభవతి చక్రస్యఫలందర్శయతి ప్రాక్ప్ర
థమస్యలింగస్య వామాధరాత్ లింగస్యయద్వామావాహభాగంతస్యాధనవధోభా
గాత్ తస్మాత్తతారభ్య ఏకైకస్యలింగస్య ప్రాదితః అశ్విన్యాదితః నవనవతారకాలి
ఖేత్ ఏవంలిఖితేయా ఊర్ధ్వస్థా లింగత్రయోపరిస్థా ఊర్ధ్వగా లింగయోశ్చోర్ధ్వగ
తాశ్చతాస్తాశ్చతారకాః శుభఫలదాః ఉక్తాః శుభఫలదాభవంతి అధోదేశగాస్తు
లింగత్రయస్యాధఃప్రదేశగతాస్తు నింద్యాః అశుభఫలదాః॥ తె॥ గృహకర్ణికాచక్ర
లక్షణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నిడుపుగమూడులింగాకారరేఖలువ్రాసివాని
పైనాలుగడ్డగీట్లుగీచియందు నెడమప్రక్కనున్నలింగమునకెడమపార్శ్వమున
నున్నక్రిందియడ్డగీట్లుమొదలుకొని కగీతకునశ్వినిమొదలుకొని కనక్షత్రములవరు
సనువ్రాయవలయును- అనగాలింగమునకునెడమప్రక్క నాలుగునక్షత్రములుశి
రస్సునక్షత్రముకుడిప్రక్క నక్షత్రము ఈతీరునప్రతిలింగమునకువ్రాయగా అ
న్నిలింగములశిరంబుననున్ననక్షత్రములు ఎడమప్రక్కనున్ననక్షత్రములు స్తం
భప్రతిష్ఠమొదలగుకార్యములవిషయమై శుభకరంబులగులింగమునకుగుడిప్రక్క
నున్ననక్షత్రములశుభకరంబులగుననుట అశ్విన్యాదినక్షత్రములలోని చక్రమందు
శ్రేష్ఠములుగానేర్పడెడునక్షత్రములదెలిసికొనుటకు నాయానక్షత్రజ్ఞాపకంబు
లగుసంఖ్యలువ్రాయబడియున్నవి ౧ ౨-౩-౪-౫-౧౦ ౧౧-౧౨ ౧౩ ౧౪-౧౯-౨౦
౨౧-౨౨-౨౩- ఈసంఖ్యలుగలనక్షత్రములుశుభకరంబులనిముఖ్యాభిప్రాయము॥

(౨౪౨) మూ॥ రేఖాయాంచతిరశ్చతత్రగృహిణః స్తంభప్రతిష్ఠాగ
మేసూర్యేణాగ్నిభయంకుజేనసహితోమృత్యుంబుధేచామయం। ర్త్యాం
గురుణాసితేనకలహం మందేనచోరాగమం దారిద్ర్యంతమ సాధ్వజేనచలనం
కేతుర్వ్యాచ్ఛశీర్షగ్రసా॥ వ్యా॥ అ॥ గృహకర్ణికాచక్రే- ఏకతిర్యగ్రేఖాగతగ్రహా

యుక్తచంద్రఫలమాహ॥ రేఖాయామితి॥ శశీచంద్రః స్తంభప్రతిష్ఠాగమేద్గృహస్తంభప్రతిష్ఠాకాలేతిరశ్చరేఖాయాంసూర్యేణసహితోయదితద్గృహేపిద్యమానస్యగృహిణోయకమానస్యతత్ర తదాఅగ్నిభయంకుజేనసహితోయదివ్యత్యాంమరణభయంబుధేనఆయుర్మంగళంగురుణాదార్భాగ్యంసితేనశుక్రేణకలహంమందేనచోరాగమంతమసారాహుణాదారిద్ర్యం॥ పునస్తురాహుస్సర్వానురిత్యపరః- ధ్వజేనకేతునాచలనంస్థానచలనంకుర్యాత్॥ అ॥ స్తంభప్రతిష్ఠాకాలమున గృహకర్ణికాచక్రమునందుచంద్రుడున్నానక్షత్రమునిర్యగ్రేఖయందుజేరియాన్నక్షత్రమునసూర్యుడుమొదలగుగ్రహంబులుండెనేని వానికిఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥చంద్రునితోడసూర్యుడు కుజుడు బుధుడు-గురువు శుక్రుడు-శని-రాహువు-కేతువు- వీరలుచేరియేనివరుసగఅగ్నిమృత్యురోగదారిద్ర్యకలహచోరదారిద్ర్యస్థానచలనభయంబులుగలుగుగాన చంద్రునితో నేగ్రహంబును జేరియుండగూడదనితాత్పర్యము॥ ❋

(౨౪౩) మూ॥ ఆయామేనహిశాలమేవగుణయేత్ క్షేత్రీకృతంయత్పదంనాగాశైలైస్స్వమృణంభవేత్త్రికరిభిర్వారోంకశైలైర్దినం। షట్త్రింశేంభమష్టభేర్నవగజై రాయోంకఖాక్షైర్వ్యయస్త్వంశష్టాంకభిస్తదేవవిభజేదాయుర్గజైస్త్రికృతిః॥ వ్యా॥ అ॥ క్షేత్రస్యనవవర్గగణితక్రమమాహ॥ఆయామేనేతి॥ఆయామేనగృహభూమిదైర్ఘ్యేణ విశాలంగృహభూమివిస్తారం గుణయేత్ ఇత్థం సంగుణ్యాయత్ క్షేత్రీకృతంభవతి - తత్పదంక్షేత్రీకృతపదమేవనాగాశైలైఃనాగాష్టౌగుణితఃశైలైస్సప్తభిః ద్వాదశభిర్విభక్తేసతియచ్ఛిష్టంతత్ స్వ ధనంభవతి పునస్తత్పదమేవత్రికరిభిఃత్రిభిః సంగుణ్యకరిభిఃఅష్టభిర్విభక్తేసతిశిష్టం ఋణంభవతి- పునస్తత్పదమేవఅంకశైలైః నవభిస్సంగుణ్యసప్తభిః హృతేసతిశిష్టంవారోభవతిపునస్తత్పదమేవషట్త్రింశేనషట్త్రింశత్సంఖ్యయా హృతేసతిశిష్టంగినందివసోభవతి పునస్తత్పదమేవఅష్టభిః అష్టభిస్సంగుణ్యసప్తవింశతిభిః హృతేసతిశిష్టంభంనక్షత్రం భవతిపునస్తత్పదమేవనవగజైఃనవభిః సంగుణ్యగజైః అష్టభిః హృతేసతిశిష్టంఆయః తత్పదంఅంకఖాక్షైఃఅంకైర్నవభిః సంగుణ్యఖాక్షైః వింశత్యుత్తరశతేనహృతేసతిశిష్టం వ్యయోభవతితత్పదమేవష్టాంకభిఃషడ్భిస్సంగుణ్యనవభిః హృతేసతిశిష్టమంశః తదేవపూర్వాగతమేవాయంగజైఃఅష్టభిర్విభజేద్యదిదిత్రిత్రింశద్దాదిగిరోభవతి॥ అ॥ గృహముగట్టెడుస్థలముకుధనము ఋణము వారము దినము నక్షత్రముఆయముఆయుస్సుఅంశముదిక్కులనెడు నవవర్గగణితక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గృహముగట్టెడుప్రదేశముయొక్క నిడుపునుకొలిచి వెడల్పుననసంఖ్యచే హెచ్చవేసిన గుణించగానాసంఖ్యకుక్షేత్రీకృతపదమను నామంబగునట్టి క్షేత్రీకృతపదసంఖ్యను మరియు

వ్రాయఁగలసంఖ్యచే తొమ్మిదిమారులు గుణించిన తొమ్మిదిమారులు భాగహరింప గామిగతిసంఖ్యయందు చెప్పిన ధనఋణాదినపపర్గులగును అట్లు వర్గజ్ఞాపకము లక్కైపైన వ్రాయబోవుసంఖ్యలలో మొదటియంకె గుణకమనియు రెండవయంకె హారణమనియు దెలిసికొని గుణించి శేషనవవర్గగణితమేర్పడును గుణ-౮-హార-౧౨-ధనం-౩ ౮ ఋణ-౭-వార-౬-౩౦ దిర-౬౭ స-౯-౭-ఆ ౯-౧౨౦-వయస్సు-౬-౯-అంశముమరలవయస్సంఖ్యను ౮-౬భాగహరింపగా శేషము దిక్పతియని మొ ఱుంగవలయునని ౯॥ *

(౨౭౮) మూ ॥ క్షేత్రేపూర్వ దంపునక్షగుణయేన్నాగాది వాక్యా ద్యయాంత్యాన్త్య లిప్త సంఖ్యాన్మవపభాశేద్గ్రివ్యాదిశేషైర్ధఫేత్ । కర్తుశ్చే దధికంధనం శుభ స్తాద్య ల్పప్రస్థో శుభం యది యోపిషమశ్శుభశ్శుభఫ లావాగశ్శుభానాంయది॥ వ్యా॥ అ॥ పూర్వోక్తధనాదీనాంప్రత్యేకఫలాన్యా హ॥ క్షేత్ర ఇతి॥ క్షేత్రేగృహాఘూమాపూర్వపదంఆయామేనవిశానగుణితంప దంవాగాదివాక్యాన్యయా నాగాదివాక్యే ఆద్యయాప్రథమసంఖ్యయా పునశ్చ గుణయేత్ తద్వాక్యాంతిమసంఖ్యయా నాగాదివాక్యేఅంతిమసంఖ్యయేవవి భజేత్ అయమర్థః పూర్వపదమష్ట భిస్సంగుణ్యాద్వాదశభిర్విభజేత్ ఏవంసర్వ త్రోహ్యాహ్యాం తథాచసతిశేషైః ద్రవ్యాదిధనఋణాదికం లభేత్ అధికంచే త్కర్తుర్గృహపతేశ్శుభంఋణాదర్థః అల్పంయదిఅశుభంఆయః విషమశ్చేచ్ఛు భః సమశ్చేదశుభ ఇత్యర్థాల్లభ్యతే- శుభానాంశుభగ్రహాణాంసంబంధినో వా రాశ్శుభఫలదాభవతి॥ అ పూర్వశ్లోకమున జెప్పినధనఋణాదులకు ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉక్తక్రమంబుగ గుణకభాగహారములు చూడగా ధనసంఖ్య ఋణసంఖ్యకంటె నెక్కుడైనయెడల గృహపతికి శుభమగు తక్కువైన యెడల అశుభ మగు ఆయసంఖ్య బేసిగనున్న శుభమగు శుభగ్రహవారములు శుభకరంబులగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౭౯) మూ ॥ అశ్వక్షాద్గృహభాంతమేవగుణయేద్యదచ్చతారా జలంచాత్మర్క్ష గృహభంయదేవమశుభం తా త్రీయభంస్వక్షయః । దుఃఖంస్యా ద్యదిపంచమంనిధనదం కర్తుర్భవేత్సప్తమం క్షేత్రేపుత్రకరాశ్సదాగృహపతే రేవేతరాస్తారకాః॥ వ్యా॥ అ॥ క్రమప్రాప్తస్యగణితాగతనక్షత్రస్యఫలమా హ॥ అశ్వక్షాయితి॥ తారాబలంయద్వత్ తారాశలేయథాఅశ్వక్ష మారభ్య నిత్యనక్షత్రపర్యంతంగణయేత్ తద్వదాశ్వక్షాత్ స్వజన్మనక్షత్రమారభ్య గృ హాభాంతంగణితాగతగృహనక్షత్ర పర్యంతం గణయేత్ ఏవంచసతిఅశ్వక్ష గృహభంగేహనక్షత్రంచ ఏకంయదిగృహపతేరశుభః తా త్రీయభంఆత్మక్షా ద్గృహనక్షత్రం తృతీయంయదిస్వక్షయః స్వస్యగృహపతేఃఅయంనాశఃస్యాత్

పంచమం యదిదుఃఖస్స్యాత్ సప్తమంచేత్ కర్తుర్నిధనడంమరణప్రదంస్యాత్ ఇతరాః తృతీయపంచసప్తమాతిరిక్తాస్తారకాస్తు క్షేమ్రేగృహభూమౌగృహ పతేఃపుత్రకరాః సంతానకరాభవంతి॥ అ॥ ఉక్తగణితక్రమంబునవచ్చిన గృహనక్షత్రఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తనజన్మనక్షత్రము మొదలు గృహనక్షత్రమువరకు లెక్కపెట్టి యాసంఖ్యను తొమ్మిదిచే భాగహరింపగా తననక్షత్రమును గృహనక్షత్రమును ఏకమాయెనేని యశుభకరంబనియు జన్మనక్షత్రమునకు గృహనక్షత్రము మూడవది ఐదవది ఏడవది యాయెనేని వరుసగా నాశము దుఃఖము మరణమును గలుగును - నాలుగు ఆఱు ఎనిమిది తొమ్మిది సంఖ్యలైనఁ క్షేమప్రకరంబనియును తాత్పర్యము॥ *

(౨౪౮) మూ॥ రాశ్యంతంగణయేద్గృహస్యగృహిణో నాశ్యాదితత్తత్ఫలధనిస్సంతానకరంత్రికోణనిలయంద్విర్ద్వాదశోనర్థకృత్ । షష్ఠాష్టాఖ్యగృహంసదాకలహదంచాన్యే శుభారాశయోదం పత్యోర్యదపియత్ఫలంపరిణయే కర్తుర్గృహేతత్ఫలం॥ వ్యా॥ అ॥ రాశ్యంతగణనఫలమాహ॥ రాశ్యంతమితి॥ గృహిణో యజమానస్యరాశ్యాదిజనరాశిమారభ్య గృహస్యరాశ్యంతంగణయేత్ ఏవంగనత్రికోణనిలయంగృహిణః రాశేఃపంచమం - నవమంచేత్ నిస్సంతానకరం- ద్విర్ద్వాదశఃగృహిణో రాశేః ద్వితీయోద్వాదశశ్చఅనర్థకృత్-షష్ఠాష్టాఖ్యగృహం షష్ఠగృహం అష్టమగృహంచ కలహదం- అన్యేఉక్తాతిరిక్తాఃరాశయః శుభాః-కింబహునా పరిణయే వివాహేదంపత్యోర్యద్యత్ఫలముక్తంతత్ఫలంకర్తుః యజమానస్యగృహేగృహవిషయేపిద్రష్టవ్యమిత్యర్థః॥ అ॥ గృహరాశ్యంతగణనకుఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యజమానునియొక్క జన్మరాశిమొదలు గృహరాశివరకు గణనచేయగా గృహపతి రాశికి గృహరాశి అయిదవది తొమ్మిదవదిగానున్న పీడాకరంబగు ౬ వది ౮ వదిగానున్న కలహప్రదమగు- శేషంబులు శుభకరంబులగు- మఱియు వివాహవిషయమై దంపతులకు జెప్పబడియున్న ఫలంబులన్నియునిచట గృహవిషయమై యూహ్యంబులనియును తాత్పర్యము॥ *

(౨౪౯) మూ॥ రిక్తాసూన్యకరాఅమానిధనదామాసాదిరార్తిప్రదాతచ్ఛేషాస్తిథయశ్శుభాగృహపతేరంశస్య చేదంఫలం । నాశోవృత్తికరశ్శుభశ్చిలయేదాహోవృత్తిస్తపరః పుత్రోగోధనమిష్టిసృష్టిరనిశంగేహేన వాశాఃక్రమాత్॥ వ్యా॥ గణితాగతదివసాంశానాంక్రమాత్ఫలాన్యాహ॥ రిక్తారిక్తతిథయఃగృహపతేః॥ శూన్యకరానాశప్రదాభవంతి- అమా అమావాస్యా- నిధనదామరణప్రదామాసాదిః శుక్లప్రతిపత్- ఆర్తిప్రదాపీడాకరీతచ్ఛేషాః ఉక్తాతిరిక్తాస్తిథయః శుభాఃగృహపతేరంశస్య ఇదంవక్ష్యమాణం ఫలం

జ్ఞాతవ్యాంగే హేగృహావిషయే ప్రథమనవాంశో నాశః నాశకరః ద్వితీయే వృద్ధికరః
తృతీయశ్శుభో లక్ష్మీప్రదః చతుర్థో దాహః దహనః పంచమో మృతిః మృతికరః షష్ఠ
స్తస్కరః చోరభయదః సప్తమః పుత్రః పుత్రప్రదః అష్టమో గోధనం పశుధనకరః
నవమః ఇష్టప్రష్టిర్నోరథసిద్ధికరః నవాంశాః క్రమాత్ - ఉక్తరీత్యా అనిశం సతతం
నిలయే గృహే ఉక్తఫలదా భవంతీత్యర్థః॥ అ॥ పూర్వోక్తగణితక్రమమున నేర్పడిన
దివసమునకు అంశములకు ఫలములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గణితము జేయగా నేర్ప
డినవిరిక్తములైన నాశము అమావాస్యయును మరణమును శుక్లపాడ్యమియు యిన్ని
పీడయు గృహపతికి గలుగును నియు వచియు గృహపతి నవాంశమునకు గృహనవాం
శము మొదటిది గానున్న నశుభకరంబును రెండవది గానున్న వృద్ధియు మూడవది గాను
న్న సంపదయు నాలవది గానున్న గృహదహనము ౫-వది గానున్న మరణము ౬-వ
ది చోటభయము ౭-వది పుత్రప్రదము ౮-వది పశుధనప్రదము ౯-వది యిష్టసిద్ధిక
రంబునగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౭౮) మూ॥ ఆయుష్షష్ట్యధికం శుభం గృహపతేర్హీనం తథా హానిప్ర
దం సౌభాగ్యం సురరాడ్గృహస్య దహనం వహ్నిర్యమో మంగళం । రక్షశ్శత్రు
భయం పశుం జలపతిః కుర్యాన్మరుచ్చంచలం ధాన్యం యక్షపతిశ్శివశ్శివ మిదం
స్యాద్దిక్పతీనాం ఫలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ గణితాగతాయుషః దిక్పతీనాం చ ఫలమాహ॥
ఆయురితి॥ ఆయుః గణితాయుః షష్ట్యధికం చేత్ గృహపతేర్యజమానస్య శుభం భ
వేత్ హీనం షష్టిసంఖ్యాన్యూనం చేద్ధానిప్రదమితి అథ దిక్పతీనాం ఫలం సురరాట్
ఇంద్రశ్చేత్ గృహపతేస్సౌభాగ్యం వహ్నిశ్చేద్గృహస్య దహనం యమస్తు అమంగ
ళం రక్షః నిరృతిః॥ సి॥ నైరృతో యాతురక్షసీ ఇత్యమరః శత్రుభయం జలపతిర్వ
రుణః॥ సి॥ యాదసాంపతిరప్పతిరిత్యమరః పశుం గోలాభం మరుద్వాయుః చంచలం
స్థానచలనం యక్షపతిః కుబేరః ధాన్యం శివః ఈశాన్యః శివం మంగళం కుర్యాత్॥ సి॥
శ్వఃశ్రేయసం శివం భద్రం కల్యాణం మంగళం శుభమిత్యమరః ఇదమేవ దిక్పతీనాం ఫ
లం స్యాత్॥ అ॥ ఆయువిక్పతులకు ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గణితము జేయ
నేర్పడిన ఆయువు యొక్క సంఖ్య ౬౦ యింటికి యెచ్చుగానుండెనేని గృహపతికి శు
భకరంబగును ౬౦ యింటికి తక్కువగానుండెనేని హానికరంబగు గణితమువలన నే
ర్పడిన ఇంద్రాద్యష్టదిక్పతులవలనను సౌభాగ్యము గృహదహనము అశుభము శ
త్రుభయము పశులాభము స్థానచలనము ధాన్యము శుభము ఈ యెనిమిది విధముల ఫల
ములు గలుగ జేయుదురని తా॥ ❋

(౨౭౯) మూ॥ చైత్రాదాః క్రమశశ్శుభం బహుధనం మృత్యుంచ గో
నాశనం గోలాభం సుదశాశనం త్వనశనం సంపూర్ణః సౌఖ్యం సదా। ధాన్యం వ
హ్నిభయం బహుసుఖం స్తంభప్రతిష్ఠాగమే కుర్యుస్తద్గృహిణాశ్శుభో

పి శుభకృన్మాసో౽పిమలాఖ్యో యది॥ వ్యా॥ అ॥ అథ చైత్రాదిమాసానాం క్రమాత్ఫల
మాహ। చైత్రాద్యా ఇతి। చైత్రాద్యాః చైత్రాదిద్వాదశమాసాః స్తంభప్రతిష్ఠా
మే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే క్రమశః తత్ఫలాని కుర్యాదితి సంబంధః। యథా చైత్రమా
సశ్శుభః వైశాఖో బహుధనం జ్యేష్ఠో మృత్యుం ఆషాఢో గోనాశనం శ్రావణో
గోలాభం భాద్రపదస్సుతనాశనం ఆశ్వయుజః అశనసమగ్రభావం కార్తికస్సం
పూర్ణసౌఖ్యం మార్గశీర్షో ధాన్యం పౌషః వహ్నిభయం మాఘో జయం ఫాల్గునో
బహుసుఖమితి శుభో౽పి మలాఖ్యో మాసః అధికమాసో యది తద్గృహపీడాకః తద్గృహ
పతేరశుభకృద్భవతి॥ అ॥ చైత్రాది ద్వాదశమాసములకును ఫలమును జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ చైత్రమాసము మొదలు ఫాల్గునమాసము వరకు ౧౨ మాసములలో గృ
హమునకు స్తంభప్రతిష్ఠ చేసి రేని క్రమముగా శుభము అధిక ధనము మరణము పశు
నాశము పశులాభము పుత్రనాశము అశన భావము సంపూర్ణ సుఖము ధాన్యము
అగ్నిభయము జయము బహుసౌఖ్యము ఈ ద్వాదశవిధఫలములు గలుగుననియు
ఈ మాసములలో శుభకరంబైన మాసమధికమాసముగా నుండెనేని నదియు నశు
భకరంబని తాత్పర్యము॥ *

(౨౫౦) మూ॥ తిగ్మాంశుశ్చరరాశిగః స్థిరగతో నాప్యర్థకృత్సర్వదా
మృత్యుస్స్యాద్ద్విశరీరగో గృహపతేః స్తంభప్రతిష్ఠాగమే । వారా వారదినేశ
యోరనలదౌ క్షీణశ్శశీ శోకకృత్పూర్ణః పుత్రకృదర్థదౌ గురుభృగూ జ్ఞః స్థైర్యకృ
ద్భానుజః॥ వ్యా॥ అ॥ చరరాశ్యాదిగత సూర్యఫలమాహ॥ తిగ్మాంశురితి॥ తిగ్మాం
శుః సూర్యః చరరాశిగతః చరరాశిగో వా స్థిరరాశిగతః స్థిరరాశిగో వా సర్వదా అ
ర్థకృత్ భవతి స్తంభప్రతిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే సూర్యో ద్విశరీరగః ద్విస్వ
భావరాశిగతశ్చేత్తు గృహపతేర్మృత్యుః స్యాత్తు। అథ వారఫలమాహ। ఆరదినే
శయోః ఆరో౽ంగారకః దినేశః సూర్యః తయోర్వారౌ కుజభానువాసరౌ అనలదౌ ఏత
ద్వారద్వయే స్తంభప్రతిష్ఠా చేత్తు తద్గృహం దగ్ధం భవేదిత్యర్థః। క్షీణశ్శశీ క్షీణేం
దువారః ఇత్యర్థః శోకకృత్తు పూర్ణః చంద్రః పూర్ణేందువాసరః పుత్రకృత్తు గురు
భృగూ గురుశుక్రవారౌ అర్థదౌ సంపత్కరౌ రాజ్ఞః బుధవాసరః భానుజః శనివాస
రః స్థైర్యకృత్తు చిరకాలస్థితికారిణావిత్యర్థః॥ అ॥ చరరాశ్యాదిగత సూర్య
ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గృహమునకు స్తంభప్రతిష్ఠ జేయు సమయమున
సూర్యుడు చరస్థిర నామాంకితములగు లగ్నములయందున్న ధనప్రదుడగు ద్వి
స్వభావలగ్నగతుండై యున్న గృహపతికి మృత్యుకరుడగు భాన్వంగారక వారము
లయందు స్తంభప్రతిష్ఠ చేయబడిన గృహము దగ్ధమగు క్షీణచంద్రవారము దుఃఖ
ప్రదమగు పూర్ణేందువారము సుపుత్రప్రదమగు గురుభృగువారములు సంప
త్కరంబులగు బుధశనివారములు స్థిరకరంబులగుననుట॥ *

(౫౧) మూ॥ సూర్యాంగారకలగ్నవర్గరహితం సర్వస్థిరం శోభనం లగ్నం వా ద్విశరీరమత్రగృహిణో లగ్నం చరంచంచలం । సూర్యాంగారకలగ్నమప్యథశుభం సౌమ్యగ్రహైస్సంయుతం సౌమ్యైర్వా సువిలోకితం సుబలిభిః క్రూరైస్త్రిషష్ఠాయగైః॥ వ్యా॥ అథ లగ్నఫలాన్యాహ సూర్యేతి॥ సూర్యాంగారకలగ్నవర్గరహితం సూర్యాంగారకయోః లగ్నసింహవృశ్చికయోర్వర్గషడ్వర్గాంశతాభ్యాం రహితం సర్వం స్థిరం శోభనం కించిద్ద్విశరీరం ద్విస్వభావమపి లగ్నం గృహిణాం అత్ర స్తంభప్రతిష్ఠాయాం శుభం చలం చరలగ్నం చేత్ - చాంచల్యమప్రదం భవేత్ అథ సూర్యాంగారకలగ్నం సింహవృశ్చికమపి సౌమ్యగ్రహైస్సంయుతం యుక్తం చేచ్ఛుభం అథవా సుబలిభిః అధికబలయుక్తైస్సౌమ్యైశ్శుభగ్రహైః వీక్షితం దృష్టం వా యది శుభం- అథవా క్రూరాః పాపగ్రహాః త్రిషష్ఠాయగాః లగ్నాత్ త్రిషష్ఠైకాదశస్థానగతా యది తదా వా సూర్యాంగారకలగ్నశ్శుభం భవతి॥ అ॥ లగ్నఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సింహవృశ్చికలగ్నములున్ను వాని షడ్వర్గలుం గాక తక్కిన స్థిరలగ్నములును ద్విస్వభావలగ్నంబులు స్తంభప్రతిష్ఠకు శుభకరంబులగును చరలగ్నము చాంచల్యము నిచ్చునని యునిషిద్ధమైన సింహవృశ్చికములు శుభగ్రహయుక్తములైయున్నను అధికబలయుక్తములగు శుభగ్రహముల చే జూడబడుచున్నను పాపగ్రహములు ౩ ౬-౧౧- ఈస్థానములయందుండిననపుడీలగ్నములు శుభకరంబులగునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౫౨) మూ॥ పౌష్ణ చిత్రాకరత్రయాశ్వినీశశభృన్మైత్రదివ్యాఖ్యాశ్శుభాస్తిర్యగ్ముఖతారకాగృహవిధౌ ముఖ్యాస్సదాధోముఖాః । రోహిణ్యుత్తరపుష్యదైవవసుజాహస్తౌ (?) పూర్వాంతకశ్శస్తస్సూర్ధ్వముఖాభిధానవశుభాశ్చోత్సవసంస్థాపనే॥ వ్యా॥ అ॥ అథ నక్షత్రాణాం తిర్యగధోర్ధ్వముఖత్వం దర్శయన్ తేషాం తత్రప్రశస్తియోగమాహ॥ పౌష్ణేతి॥ పౌష్ణాదిత్యకరత్రయాశ్వశశభృన్మిత్రద్వయాఖ్యాః రేవతీపునర్వసుహస్త చిత్రాశ్వాత్యశ్వినీమృగశీర్షానూరాధాజ్యేష్ఠాఖ్యాః పంచతిర్యఙ్ముఖతారకాః గృహవిధౌ స్తంభప్రతిష్ఠాయాంశుభాస్స్యుః పిత్ర్యద్వైవవసుజాభవ్యా వహ్నిపూర్వాంతకాః మఘావిశాఖామూలాశ్లేషా కృత్తికాపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రభరణ్యాఖ్యా నవాధోముఖాస్తారకాః - కూపాదౌ కూపవాపీతటాకాదిఖననకర్మణి ముఖ్యాః శేషాస్తు పుష్యార్ద్రాశ్రవణరోహిణ్యుత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాశతభిషగ్రోహిణీ(?)ధనిష్ఠా నవోర్ధ్వముఖాభిధానాస్తారకాః వృష్ట్యాదిసంస్థాపనే శుభాః॥ అ॥ నక్షత్రములకు తిర్యగధోర్ధ్వముఖత్వములను వానిఫలములను జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ అశ్వినిమొదలు రేవతివరకునుండు ఇరువదియేడునక్షత్రములలో తొమ్మిది నక్షత్రము..ర

వ్రాయబడియున్ననక్షత్రజ్ఞాపకంబులగుసంఖ్యలచేత నాసంఖ్యావాచ్యనక్షత్రములదెలిసికొనవలయు - నక్షత్రజ్ఞాపకంబులగుసంఖ్యలు౧- ౫-౭-౧౩-౧౪- ౧౫- ౧౭- ౧౮- ౨౭- ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగుతిర్యఙ్ముఖనక్షత్రములు స్తంభప్రతిష్ఠకు శుభకరంబులనియు ౩- ౯ ౧౦-౧౧-౧౬-౧౯-౨౦-౨౫- ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగు అధోముఖనక్షత్రములు బావులు గుంటలు చెరువులు మొదలైన వానిని త్రవ్వుటకు శ్రేష్ఠములనియు ౪-౬-౮-౧౨ ౨౧- ౨౨-౨౩-౨౪-౨౬-ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగు ఊర్ధ్వముఖనక్షత్రములు- స్నపనములు పైర్లు మొదలైనవాటిని స్థాపించు నెడల శుభకరంబులనియు ననుట॥ ✻

(౨౫౩) మూ॥ నాసత్యాదితి రేవతీతరగురుశ్రోణత్రయేందూత్తరామిత్రత్వష్ట్రవిధాతృభేషు సుతదా స్తంభప్రతిష్ఠార్థదా। యస్మిన్కోణగృహైకదేశవివరే స్తంభప్రతిష్ఠాం శుభాం కృత్వా తద్గృహసంయుతాన్య భవనం కార్యం ధాతృభ్యుతం॥ వ్యా॥ అ॥ పూర్వం సామాన్యేన స్తంభప్రతిష్ఠానక్షత్రాణ్యుక్తాని తానీం విశేషేణ రూపయతి॥ నాసత్యే॥ నాసత్యౌ అశ్వినీ అదితిః పునర్వసూ రేవతీప్రసిద్ధా రోహస్తం గురుః పుష్యః శ్రోణత్రయం శ్రవణాదినిష్టం శతభిషక్ ఇందుమృగశీర్షం ఉత్తరాత్రయం మిత్రమనూరాధా త్వష్టా చిత్రా విధాతా రోహిణీ ఏతేషు పంచదశనక్షత్రేషు స్తంభప్రతిష్ఠా సుతదా పుత్రదా అర్థదా సంపత్కరా చ యస్మిన్కోణగృహైకదేశవివరే యత్తు నిర్మాణగృహాంతస్యైకదేశః ఈశాన్యాదిదిక్ తస్యాదేశవివరే గర్తే శుభా స్తంభప్రతిష్ఠాం కృత్వా తదనంతరం తద్గృహసంయుతాన్య భవనం తద్గృహేణ సంయుతం యుక్త అన్యభవనం గృహాంతరం కార్యం నిర్మాణీయం తద్ధాతద్యుతం గృహాంతరమపి కార్యం ప్రథమగృహస్తంభప్రతిష్ఠాయామేవ ముఖ్యనక్షత్రాదివిచారః న తు ప్రతిగృహస్యేతి తాత్పర్యం॥ తా॥ పూర్వశ్లోకమందు సామాన్యముగా స్తంభప్రతిష్ఠకు నక్షత్రముల జెప్పి ఇపుడు విశేషనక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వి పున-రేవ- పుష్య శ్ర ధని శత- మృ-ఉత్త ఉషా-ఉభా-అనూ చి రో ౧౫ నక్షత్రములు పుత్రకరంబులును సంపత్కరంబులుననియు ఆ స్తంభమును తాను కట్టబోయెడి గృహమునకు ఈశాన్యాదికులందు నొకపల్లము త్రవ్వి అందు ప్రతిష్ఠము చేసి పిమ్మట గృహనిర్మాణము జేయవలయుననియు ఇట్లు నిర్మితమైనగృహముతో మరల నెన్నిగృహములు గ నిర్మాణము జేయునెడల లగ్నాదివిచారముల నావశ్యకము లనియు తాత్పర్యము॥ ✻

(౨౫౪) మూ॥ మాసేషు క్రమశస్త్రిషు సదా ప్రాచీనబస్యాదితంస్యాదేయమషీషువాస్తుపురుషస్తద్వామశాయీభవేత్। త్యక్త్వా తచ్ఛిరకేశకుణసశకుంభౌ తత్పృష్ఠ మూర్ధస్థదికాలాన్స్వేవ కినిష్ఠే పేతదుదరేశంకుం

యథోక్తంసుధీః॥ వ్యా॥అ॥వాస్తుపురుషస్యక్రమమాహ॥మాసేష్వితి॥ వాస్తుపు
రుషః క్రమశోవక్ష్యమాణప్రకారేణప్రాచీంవథస్యాదితః ప్రాచీమారభ్యమాసే
షు భాద్రపదమారభ్యేత్యర్థః త్రిషుమాసేషుసదాతిష్ఠతి- అయమేవాశయః ప్రా
చ్యాంభాద్రపదాశ్వయుజకార్తికేషుతిష్ఠతిదక్షిణస్యాంమార్గశీర్షపౌషమాసే
షు ప్రతీచ్యాం ఫాల్గునచైత్రవైశాఖేషు ఉదీచ్యాం జ్యేష్ఠాషాఢశ్రావణేష్వితి స్వో
పాదేయమహీషు స్వస్వోపాదేయాః యాఃపద్యాః లాసువామశాయీ॥ వామ
భాగశాయీభవేత్ తచ్చరణేక్షుణ్ణకకుభో తస్యవాస్తుపురుషస్య చరణేక్షుణ్ణ
స్థేమేకకుభాదిశాతే। ని॥ దశస్తుకకుభః ఇ ప్రాచ్యామరః-త్యక్త్వా విహాయత
త్స్పృష్టమూర్ధస్థ దిక్త్రాలాఃతస్య వాస్తుపురుషస్య పృష్ఠమూర్ధ్నోః మధ్యేశా
స్త్రః తయోః ద్వాల్శా లాగృహాః తాస్వేవతిమదరే తన్మధ్యభాగ ఏదసుధీర్వి
ద్యాన్ యథోక్తంశాస్త్రోక్తరీత్యాశంకురివిని ఏకేత్ స్థాపయేత్॥ అ॥ వాస్తు
పురుషుడుండెడిక్రమమును దానికిఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వాస్తుపురు
షుడు భాద్రపదము మొదలు 3- మాసములు తూర్పుతలగాను మార్గశిరమ
ను మొదలు 3-మాసములుదక్షిణశిరస్సుగాను ఫాల్గునము మొదలు 3 మాసములు
పడమటితలగాను జ్యేష్ఠమాసము మొదలు 3-మాసములవరకుఉత్తరశిరస్సుగాను
యెడమ పక్కగా మళ్లి శయనించియుండునుగానన్ని పాదమున్నదిక్కును
నేత్రములుచూచున్నదిక్కును వదలి యుత్తరశిరస్సునువీపునున్నదిక్కులయందు
దానుగట్టెడుగృహమునకు మధ్యభాగమునశాస్త్రప్రకారముగ శంకుస్థాపన
చేయవలయు॥ ✻

(౨౫) మూ॥ తచ్ఛంకుంత్రివిధంవిభజ్యసముశల్యోర్ధ్వాదిభాగ త్రి
యేష్వష్టాశ్రంచతురశ్రిమప్రణావృజుం చానశ్రమేవంవిధమ్ । సర్వేషాం చవిత
స్తిమాత్రమవధిః స్వర్ణాదిరత్నాన్వితం గంధాద్యైరభిపూజితం శుభదినేశం
కుంన్యసేన్మంగళైః॥వ్యా॥ అ॥ శంకులక్షణమాహ॥ తదితి॥ సర్వేషాంసర్వవ
ర్ణానాంవితస్తిమాత్రంద్వాదశాంగుళమాత్రమవధిః ప్రమాణం [illegible] వితస్తి
ర్ద్వాదశాంగుళమిత్యమరః- తచ్ఛంకుంద్వాదశాంగుళపరిమితశంకుప్రమాణః అ
స్యావాధికం యథాతథాత్రివిధం విభజ్యమూర్ధ్వాదిభాగత్రయేషు ఊర్ధ్వమధ్య
మాధోభాగేషుఊర్ధ్వభాగేఅష్టాశ్రం అష్టాఅశ్రయః కోణాయస్య [illegible] మధ్య
మభాగేచతురశ్రం అధోభాగేఅనశ్రంనిష్కోణంవర్తులాకారమిత్యర్థః [illegible] అ
ప్రణం కోటరాదిరహితం ఋజుం అవక్రంఏవం విధలక్షణసంపన్నంశం
కుంగంధాద్యైః గంధపుష్పాక్షతైరభిపూజితం స్వర్ణాదిరత్నాన్వితేషు
వర్ణప్రవాళమౌక్తికాదిసమన్వితేగర్త ఇతిశేషః మంగళైః మంగళతూర్యఘో
షైః శుభదినేపూర్వోక్తలక్షణసంపన్నశుభదివసే న్యసేత్ నిక్షిపేత్॥ అ॥ శంకు

లక్షణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణాదిసమస్తజనంబులవారు నతొ ల్లిముడివంపులేకయుండునట్లు నేర్పరచి యామేకును సమాంశములుగా ౩ - భాగములు చేసి అందు అధోభాగముగుండుగను మ్ను మధ్యభాగమును నాలుగుమూలలు గానున్న మొదటిభాగము నెనిమిదియూలలుగలుగునట్లుగాను చెక్కి దానిని స్వర్ణరత్నాదులతో పల్లమున శుభనక్షత్రలగ్నయుక్తమగు దివసంబు మంగళవాద్య ఘోషములతోడ నాటవలయునని తాత్పర్యము॥

(౨౪౮)మూ॥ వాపీకూపతటాకసేతుపరిఘాస్వేతాసుభిత్తైరధో భిత్తీనామపిబాహ్యదేశనికటే సర్వత్ర దేవాలయే। భిత్తీనామపిచాంతరే చ నిలయే స్వానాం పశూనాం సదా తావత్తాలగృహస్థితిర్గృహపతేర్యావచ్ఛశంకుస్థితిః॥ వ్యా॥ అ॥ శంకుప్రక్షేపణస్థానాన్యాహ॥ వాపీ॥ వాపీకూపతటాకసేతుపరిఘాసుఏతాసుభిత్తేః కుడ్యస్య॥ ని॥ భిత్తిః స్త్రీ కుడ్యమేడూకమిత్యమరః అధః అధోభాగే సర్వత్ర దేవాలయే సకలదేవతామందిరేషు భిత్తీనాం బాహ్యదేశనికటే బాహ్యదేశసమీపే స్వానాం మనుష్యాణాం పశూనాం నిలయే చ భిత్తీనామంతరే మధ్యదేశ ఏవం శకుం నిక్షిపేదితి శేషః శంకుస్థాపనఫలమాహ శంకుస్థితిః యావత్ గృహపతేర్యజమానస్య తావత్కాలగృహస్థితిః తావన్నాకాలో యస్యాస్సా తావత్కాలాగృహే స్థితిః చిరకాలస్థాయినం శంకుం నిక్షిపేదిత్యాశయః॥ అ॥ శంకువును స్థాపించుటకు స్థలములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బావి చెరువు గుంటలు నేర్పరచెడి సమయమునవాటికట్టల క్రిందను దేవాలయములు గట్టెడుసమయమున ప్రాకారమునకు వెలపట సమీపప్రదేశమునను పశువుల కొట్టము గృహనిర్మాణము చేయునెడల తామేర్పరుచుకొనియున్న ఆయమునకు మధ్యప్రదేశమందును శంకస్థాపన చేయవలయునని యును మఱియు శంకు వెంతకాలము వరకునుండునో అంతకాలమా గృహపతి సౌఖ్యముగనుండును గాన బహుకాలముండదగిన ద్రూఢశేశంకువు నేర్పరచవలయునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౪౯) మూ॥ కారంజార్జునసాలనీపకుటజాః పారాదమందారకా భిల్వావైణవయుగ్మపత్రఖదిరా వృక్షాశ్శుభాస్సద్మసు। త్యాజ్యా దగ్ధవిభీతకాస్స్నుహివటానింబాశ్చయేకంటకా అశ్వత్థామ్రకపిత్థతాళవకుళప్లక్షా అగస్త్యాదయః॥ వ్యా॥ అ॥ అథశంకుగృహదారూణాం శుభాశుభవృక్షనిర్ణయమాహ॥ కారంజేతి॥ కారంజానక్తమాలాః-ఆంధ్రభాషాయాం కానుగ అర్జునాః కకుభాః అంధ్రభాషాయాం మద్ది - సాలసర్జకాః ఆంధ్రభాషాయాం పచ్చ- నీపాః కదంబాః ఆంధ్రభాయాం కడప - కుటజాః అంధ్రభాషాయాం కొడిశపాల- పారదాః తాలవిశేషాః మందారాః పారిభద్రకాః వేణవఏవవైణ

వా- వంశాఃయుగ్మపత్రాః కోవిదార కాఃఆంధ్రభాషాయాం దేవకాంచనము- ఖదిరాః ప్రసిద్ధాఃపి తెవృక్షాః ప్సద్మసుగృహేషుశుభాః అథాశుభవృక్షానాహ॥ త్యాజ్యాఇతి॥ దగ్ధాఃదత్తవృక్షాః విభీతకాః భూతావాసాః స్నుహీయః ఆంధ్రభాషాయాంజెముడు- పటఃనిభాఃపిచుమండాః యేకంటకాఃకంటకినో వృక్షాస్తేపిఅశ్వత్థాఃప్రసిద్ధాఃఆమ్రాశ్శ్యాతాః కపిత్థాఃతాళాః తాళవృక్షాః వకుళాః కేసరాఃప్లక్షాఃప్రసిద్ధాఃఅగస్త్యాః ఆంధ్రభాషాయాంఅవిశ - ఇత్యాదయోవృక్షాః గృహేషుత్యాజ్యాః అశుభా ఇత్యర్థః॥ ఆ॥ శంకువునుస్థాపించుటకునుగృహముగట్టుటకునుశుభాశుభవృక్షములఁజెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ కానుగ-మద్దియేప కడప-కొడిశపాల సీ్రితాళపారిజాతము వెదురు దేవకాంచనము చంద్రఇవిశుభకరంబులనియు కాలిన చెట్టు తాండ్ర- జెముడు అత్తి-అశ్వత్థము- మామిడి-వెలగ-ముండ్లుగల చెట్లు- తాటిచెట్లు-అశోకము- వేపచెట్లు-జువ్వి-అవిశ- ఈ చెట్లుఅశుభకరంబులనియు ను తాత్పర్యము॥ *

(౩౫౮) మూ॥ ప్రాచ్యాంస్నానగృహంచ పాకసదనం వహ్నౌతు ముప్త్యాలయోయామ్యాయామథశస్త్రిసద్మదను జేభుక్త్యాలయఃప్ప్ఛమే । వాయవ్యాం పశుమందిరంశుభకరంభండార వేశ్మోత్తరే శైవేదేవగృహం ప్రశస్తమఖిలంస్వస్యాయతాకార్యంసదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథగృహాణాందిఙ్నిర్ణయమాహ॥ ప్రాచ్యామితి॥ ప్రాచ్యాందిశిస్నానగృహంవహ్నౌఆగ్నేయ్యాం పాకసదనం- పాకశాలాయామ్యాయాందక్షిణస్యాంసుప్త్యాలయఃశయనిగృహం దను జేనైరృత్యాం శస్త్రిసద్మఆయుధగృహంపశ్చిమేప్రతీచ్యాంభుక్త్యాలయం భోజనగృహం వాయవ్యాంపశుమందిరం పశుగృహంఉత్తరేభండార వేశ్మధనధాన్యాదిగృహం శైవే ఈశాన్యాదిశిదేవగృహం దేవతామందిరం నిర్మితం చేచ్ఛుభకరం అఖిలం స్నానాదిసర్వగృహంస్వస్యాయం యథాతథాకార్యం చేత్ప్రశస్తం యస్యాందిశియతాయఉక్తః తస్యాందిశితదాయేన కార్యమితి భావః॥ ఆ॥ గృహములకు దిఙ్నిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥తూర్పునస్నానగృహమునుఆగ్నేయమున వంటయిల్లును దక్షిణంబునపడకటి ఇల్లును నైరృతిదిక్కునఆయుధగృహమును పశ్చిమంబునభోజనగృహమును - వాయవ్యమునపశువులగృహముచు ఉత్తరంబునబొక్కసగృహమును-ఈశాన్యభాగమున పూజాగృహమును-నివాసనుగట్టిరేనిమంగళకరంబులగుననియునాయాగృహములశిల్పిశాస్త్రానుసారిముగనాయామిదప్పకగట్టవలయుననితా॥

(౩౫౯)మూ॥ ఇంద్రాగ్న్యోరథమంథనస్యసదనంఘృతం యమాగ్న్యోర్ఘృహంద్వైదేయాం తకయోః పురీషసదనం విద్యాగృహంమధ్యతోః వారుణ యోశ్చరోదినగృహం తోయేశవాయవ్యయోర్మధ్యేకామగృహం

క్షుద్భేర్గనమనుత్తోః కుర్యాత్సదాభూపతిః॥ వ్యా॥ అ॥ అథశ్లోకద్వయేన రాజ్ఞాం నైమిత్తికగృహస్థానాన్యాహ॥ ఇంద్రాగ్న్యోరితి॥ ఇంద్రాగ్న్యోః ప్రాగాగ్నేయ్యోః మధ్యే స్నానశాలా ఆగ్నేయయామ్యయోర్మధ్యే ధాన్యాగారం తద్దక్షిణనైరృత్యోర్మధ్యే మూత్రాదిగృహం నైరృతిపశ్చిమయోర్మధ్యే విద్యాభ్యాసగృహం పశ్చిమవాయవ్యయోర్మధ్యే రోదనగృహం కుబేరమరుతోః ఉదగ్వాయవ్యయోర్మధ్యే కామగృహం క్రీడాగృహం ఏవం భూపతిః రాజా సదా కుర్యాత్॥ ✻

(౨౬౦) మూ॥ కౌబేరీశ్వరయోశ్చవైద్యభవనం శాక్రేశయోః సూతికం జ్యేష్ఠభ్రాతుపితృవ్యమాతృభువనస్యస్యాద్యమేపశ్చిమే। శాలానాముపరిస్థితేషుభవనేష్వేవం విచింత్యంబుధైః అత్యుచ్చం సహసాతినీచమథవా సామ్యం గృహంకారయేత్॥ వ్యా॥ అ॥ కౌబేరీతి॥ కౌబేరీశ్వరయోః ఉదగీశానయోర్మధ్యే వైద్యభవనం ఔషధగృహం శాక్రేశయోః ప్రాగీశాన్యయోర్మధ్యే సూతికం ప్రసూతిగృహం స్వస్యాద్గృహాత్ యమేదక్షిణస్యాం పశ్చిమేచ జ్యేష్ఠభ్రాతృపితృవ్యమాతృణాం గృహం కుర్యాత్ శాలానాం గృహాణాం ఉపరిస్థితేషు భవనేష్వపి ఏవముక్తరీత్యా ఆగారాదికం బుధైః జ్యోతిశ్శాస్త్రవిద్భిః విచింత్యం విశేషేణాలోచనీయం అత్యుచ్చం అత్యంతోన్నతం అతినీచం అత్యంతహ్రస్వమపి గృహం న కారయేత్. కింతుసామ్యం అంతహ్రస్వం అనత్యుచ్చం చ గృహం కారయేత్॥ అ॥ రెండుశ్లోకముల చేత రాజుల నైమిత్తిక గృహములకు స్థానముల జెప్పుచున్నారు॥ తా॥ ప్రాగాగ్నేయదిక్కులకు మధ్యభాగంబున స్నానగృహముంచుటకును దక్షిణాగ్నేయమధ్యభాగంబున ధాన్యముదంచుటకును నైరృతిదక్షిణములకు మధ్యభాగంబున మూత్రాద్యుత్సర్జనమునకు నైరృతిపశ్చిమంబులకు మధ్యంబున విద్యాభ్యాసమునకును పశ్చిమవాయవ్యములకు మధ్యంబున దుఃఖించుటకును ఉత్తరవాయవ్యములకు మధ్యంబున క్రీడించుటకు నీశాన్యోత్తరములకు మధ్యంబున వైద్యము చేయుటకును ప్రాగీశాన్యములకు మధ్యంబున ప్రసూతికిని గృహము నేర్పరప వలయుననియు తనయింటికి దక్షిణంబునయినను పశ్చిమంబునయినను తనయన్న పెత్తండ్రిపినతండ్రి తల్లి వీరలకు గృహముల నేర్పరచవలయుననియు పైనిర్దేశించు నెడల నీగృహములకు జెప్పబడిన క్రమంబున నే ఆయము మొదలగు లక్షణముల నాలోచింపవలయుననియు మిక్కిలి పొట్టి పొడవు లేక సమముగ నుండునటుల గృహములు గట్టవలయుననియు నభిప్రాయము॥ ✻

(౨౬౧) మూ॥ ఆయాస్స్యుర్ధ్వజధూమసింహశునకాఃఉక్షాఖ్యఖరాఖ్యౌ గజః కాకోష్టౌ గృహకృతాధికాతాంచమరణంశశ్వజ్జయంచామయం। రాజ్యంద్యు ఖకరంసదాశుభకరం తన్నిష్ఫలంచక్రమాత్ప్రాగ్దిష్వపిసంయుతా గృహపతె దద్యుర్ధ్వజాగ్ర్యాఃఫలం॥ వ్యా॥ అ॥ అథధ్వజాద్యాయానాం క్రమాత్ఫలమాహ॥ ఆయాఇతి॥ ధ్వజధూమసింహశునకాశ్చత్వారఃఉక్షౌవృషభాఖ్యఃఖరఃఖరాఖ్యః గజః కాకఇతిచత్వారఃఏతేమిళిత్వాఅష్టావాయాఃస్యుఃధ్వజాద్యాః ధ్వజాద్య ష్టాయాఃక్రమాత్ప్రాగాదిషుప్రాగాద్యష్టదిక్షుసంయుతాఃయుక్తాస్సంతఃగృ హపతేర్యజమానస్యఫలందద్యుఃయథాధ్వజాయఃప్రాచ్యాందిశికృతార్థతాంమ నోరథసిద్ధింధూమః ఆగ్నేయ్యాంమరణంసింహోదక్షిణస్యాంశశ్వత్ - సర్వ దాజయంశునకాయోనైరృత్యాం ఆమయంరోగంఉక్షాపశ్చిమేరాజ్యం ఖరో వాయవ్యాం దుఃఖ గజఉదీచ్యాం సదాశుభంకాకాయ ఈశాన్యాం తన్నిష్ఫ లంతస్య యజమానస్యనిష్ఫలం ఫలాభావంకుర్యాత్ఏతేధ్వజాద్యాస్స్వస్థా తిరిక్తస్థానసహితాఏవఉక్తఫలదాభవంతిస్వస్థానేతుసర్వేసత్ఫలదా ఏవేత్య వధేయంస్వదిక్స్వకీయదాఇతివక్ష్యమాణత్వాత్ స్వసాధారణం సదేతిప్రా గుక్తత్వాచ్చ। అ। ధ్వజాయము మొదలగు నెనిమిదింటికిఫలములజెప్పుచున్నా డు॥ తా॥ ధ్వజాయముధూమాయముసింహాయముశునకాయము వృషభాయ ము- ఖరాయము గజాయము- కాకాయము- ఇవితూర్పు మొదలుగ నీశాన్యదిక్కువరకు వరుసతప్పకయుండనేని గృహపతికిసత్ఫలంబునిచ్చును వరుసదప్పెనేనిక్రమం బుగఇష్టసిద్ధిమరణము జయమురోగము రాజ్యముదుఃఖముశుభము ఫలాభావ ము ఈఫలంబులగలుగఁజేయుననుట॥ ❋

(౨౬౨) మూ॥ పాదాధికస్సమోధ్వజోయదిగజఃపాదేనహీనస్స మఃపాదోనోవిషమోహయస్తువిషమస్సాంఘ్రిర్వృషాయోభవేత్। ధ్వాంక్షా యస్తుభవేచ్చకేవలసమస్తాధోనసమాయఃఖరఃశ్వాయస్స్యాద్విషమస్తుసాధిక సమోధూమస్స్వదిక్స్వఫలదాః॥ వ్యా॥ అ॥ ధ్వజాదీనాంస్వరూపం నిరూప యతి॥ పాదాధిక్యేతి॥ పాదాధిక్యసమఃపాదేనఅధిక్యసమఃసచాసౌసమశ్చపా దాధిక్యసమః సమసంఖ్యాకః ఆయామః పాదాధిక్యోధిక్యోధ్వజః ధ్వజాయః స్యాత్ పాదేనహీనః ఏకపాదన్యూనఃసమఃసమాయఃగజఃగజాయస్స్యాత్ విషమోవిషమసంఖ్యాకఃపాదోనః పాదన్యూనశ్చేత్ హరిస్సింహాయఃవిష విషమసంఖ్యాయామఃఅంఘ్రిణా సహితస్సాంఘ్రిః తేనసహేతి తుల్యయో గఇతిబహువ్రీహిఃపాదాధికోయం వృషాయోవృషభాయస్స్యాదిత్యర్థః॥ ని॥ పా దఃపదంఘ్రిశ్చరణో స్త్రియామిత్యమరః॥ కేవలసమఃకేవలశబ్దేన పాదాద న్యూనాతిరిక్తశ్చేత్ ధ్వాంక్షాయః కాకాయోభవేత్ - అసమాయోవిషమా

యస్యార్ఘఛ్ఛేత్ ఖరఃఖరాయోఽభవేత్ విషమస్తు కేవలవిషమస్తు శ్వాయతస్యాన
కాయః॥స్యాత్ సార్ధసమఃఅర్ధాధికసమాయఃధూమోధూమాయఃస్యాత్ వి
శాలస్తుసర్వత్రచతుస్సంఖ్యాంకః ఏవబోధ్యాఃఏతేఆయాఃస్వదిక్షుస్వస్వోక్తవి
క్షుఅర్ధాదాభవంతిఏతేనానుక్తదిక్షుఅశుభదాఇత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ధ్వజా
ద్యాద్యాయములస్వరూపమునుదెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥గృహముగట్టు
టకైయేర్పరచినప్రదేశమునందాయింటికినిడివిగాఁలవగానాపరిమాణముపాతి
కెయధికముగాసమసంఖ్యగలదైయున్నధ్వజాయమగు పాతికెతక్కువగాసమ
సంఖ్యలదైయున్నగజాయమగు పాతికెతక్కువచేసిసంఖ్యగలదైయున్నసింహా
యమగుపాతికె హెచ్చుగాజేసి సంఖ్యగలదైయున్నవృషభాయమగుఎచ్చుతగ్గు
లులేకసమసంఖ్యగలదైయున్నకాకాయమగుఅర్ధమధికముగ విషమసంఖ్యగల
దైయున్నఖరాయమగుకేవలవిషమసంఖ్యగలదైయున్నశునకాయమగు అర్ధ
మతిశయంబుగసమసంఖ్యగలదైయున్నధూమాయమగు ఈచెప్పబడిన ధ్వజా
ద్యాయములకన్నిటికిని వెడల్పుచతుస్సంఖ్యాకమైయుండవలయునీయాయములు
ముందుజెప్పియున్నతెఱంగున తమతమదిక్కులయందున్న శుభకరంబులగునని
తాత్పర్యము॥ *

(౨౬౩) మూ॥ ఉష్ట్రాశ్వామపిదంతినాంచభవనంకార్యం ధ్వజేవాగ
జేహ్యాశ్వానాంసదనంధ్వజేచ వృషభేయద్వాపశూనామపి । స్త్రీశయ్యాసన
యంత్రకర్మభవనం సింహేధ్వజేవావృషేసర్వేషామపి సర్వకర్మ సుసదా
కార్యోధ్వజాయోర్థదః॥ వ్యా॥ అ॥అథోష్ట్రగజాదశానాం మాయవివేకమా
హ॥ ఉష్ట్రాణామితి॥ ఉష్ట్రాణాందంతినాంగజానామపిభవనంశాలాధ్వజేధ్వ
జాయేగజేగజాయేవాధ్వజాయేనగజాయేన వేత్యర్థః కార్యంనిర్మాతవ్యంఅ
శ్వానాంపశూనాంచసదనంగృహంధ్వజేధ్వజాయేయద్వావృషభే వృషభాయే
వాకార్యం. స్త్రీశయ్యాసనయంత్రకర్మభవనం స్త్రీణాంశయ్యాభవనంఆసన
భవనంఆస్థానమంటపంయంత్రకర్మఅభిచారకకర్మతద్భవనంసింహేధ్వజే వృ
షేవాకార్యంయద్వాసర్వేషాముష్ట్రాదినాంసర్వకర్మసుధ్వజాయ స్సర్వదా
అర్ధదఃసంపత్కరోభవతి॥ అ॥ గజతురంగాది సాలలగట్టుటకునాయములు
నిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ఏనుగులకునుఒంటెలకునుధ్వజగజాయములలో
నొకటిచేతనుగుఱ్ఱములకును పశువులకునుధ్వజవృషభాయములలో నొకటిచే
తను స్త్రీలుశయనించుటకుఆస్థానమునకునుయంత్రకర్మములకును సింహధ్వజ
వృషభాయములలోనొకటిచేతను గృహములుగట్టినేని శుభములగును ఇది
గాకఈచెప్పబడినయన్నియింండ్లకును ధ్వజాయముశుభకరంబగుననుట॥ *

(౨౬౪)మూ॥ అర్కేపావకధిష్ణ్యగేచభరణీధిష్ణ్యే త్రరాధాస్వతే

బ్రహ్మర్క్షాదిమపాదగే పియది వాచంద్రే ద్విదిష్ట్యాన్వితే । భౌమేచాగ్నిమఘాంత్యభాగ్యసవిత్రక్రవ్యాదిపుష్యాన్వినే స్యాద్దుఃఖంబహుదహ్యతేచ భవనం స్తంభప్రతిష్ఠాగమే॥ వ్యా ॥ అ ॥ అథద్వాభ్యాంశ్లోకాభ్యాంగృహనిర్మాణనిషిద్ధకాలమాహ॥ అర్క-ఇతి॥ స్తంభప్రతిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలేఅర్కే-సూర్యేత్రస్యఉత్తరార్థగ దేవాబ్రహ్మర్క్షాదిమపాదగరోహిణీనక్షత్రస్యప్రథమ పాదగేసతివాచంద్రేవావాశబ్దస్సముచ్చయార్థకః॥ ని ॥ వాస్యాద్వికల్పోపిమయోరేవాఙ్గేచసముచ్చయఇతి కేశవః అగ్నిదిష్ట్యాన్వితే కృత్తికానక్షత్రగతే సతిచ భౌమేఅంగారకే అగ్నిముఖాంత్యభాగ్యస విత్రక్రవ్యాచపుష్యాన్వితే కృత్తికామఖారేవత్యుత్తరఫల్గునిహస్తమూలాపుష్యేషు సప్తనక్షత్రేషుస్థితేసతివాయదిబహుదుఃఖంస్యాత్ గృహపతేరితిశేషః - కించభవనంతద్గృహందహ్యతేభస్మీభవిష్యతి ॥అ॥ రెండుశ్లోకములచేనిల్లుకట్టుటకు కొరగానికాలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా ॥ సంభప్రతిష్ఠచేయునవసరంబునసూర్యుడుకృత్తికానక్షత్రమందయిననుభరణీనక్షత్రోత్తరార్థమందయినను రోహిణీనక్షత్రప్రథమపాదమందయినను చంద్రుడుకృత్తికయందయినను అంగారకుడు కృత్తికమఖరేవతి ఉత్తరఫల్గునీహస్తమూలపుష్యమి ఈనక్షత్రములయందుయినను ఈరీతినుండిరేనిగృహపతికి బహుదుఃఖము గల్గుటయగాక యాగృహమగ్నిదగ్ధమగుననియునుతాత్పర్యము॥ ❀

(౭౬౫)మూ॥ మిత్రేంద్రానిలభాజపాద్వయయమేష్వేతేషుసంస్థేశనౌతత్పద్మాశనిగృహ్యాతేసుబలభిర్దైతేయయక్షాదిభిః। ఏకశ్శత్రుగృహస్థితోదశమగోద్యూనస్థితోవాగ్రహ స్తద్గేహంపరహస్తగంఖలుభవేన్నిర్మాణలగ్నాబలాత్తు। వ్యా॥మిత్రేతి॥ మిత్రేంద్రానిలభాజపాద్వయయమేషు అనూరాధాజ్యేష్ఠాస్వాతీపూర్వభాద్రోత్తరాభాద్రాభరణీషుఏతేషుషట్సుశనౌస్థితే సతియద్భవనంక్రియతేతత్సద్మతద్గృహంఆశుశీఘ్రమేవసుబలైభిరత్యంతబలవద్భిః-దైతేయయక్షాదిభిః దైతేయాబ్రహ్మరాక్షసాఃయక్షాఃక్షుద్రపిశాచాదయః తైఃనిగృహ్యతేఏకోగ్రహఃశుభః పాపోవాశత్రుగృహస్థితఃసత్రుక్షేత్రగతస్సన్ దశమగః సంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్తు దశమగతోవాద్యూనస్థితస్సప్తమలగ్నగతోవాయదితద్గేహంపరహస్తగంప రాధీనంభవేత్తు ఖలుఖల్వితినిశ్చయేనిర్మాణలగ్నాబలాత్తు నిర్మాణలగ్నస్య అబలాత్తుబలహీనత్వాదితిసర్వత్రాపి హేతురశగంతవ్యః॥తా॥ శనైశ్చరుడు- అనూరాధ- జ్యేష్ఠ-స్వాతి- పూర్వాభాద్ర-ఉత్తరాభాద్ర-భరణీ- ఈనక్షత్రములయందుండగా గట్టినగృహము- పిశాచబ్రహ్మరాక్షసాదులకాలయంబగును ఒకశుభగ్రహముగానీపాపగ్రహముగానీస్వశత్రుక్షేత్రగతమయి

భప్రతిష్ఠాలగ్నమునకు-౧౦-౮-౭-౬ఉండగకట్టినగృహముఅనాశాన్తికమగు న
ని తాత్పర్యము॥

(౨౬) మూ ॥ చిత్రాద్యార్యమహస్తచంద్ర విధిషుస్థాయుంబుధశ్శ్రీ
ప్రదోబ్రహ్మర్క్షేంద్వహీవైష్ణవోత్తరజలేష్వీజ్యస్థితః పుత్రదః । రుద్రాదిత్య
వసుద్విదైవజలరాట్ చిత్రాస్థితోధాన్యదశ్శుక్రస్సప్తగ ఏవ చేద్గృహదతిః స్తం
భప్రతిష్ఠాగమే॥ వ్యా॥ అ॥ గృహనిర్మాణే ముఖ్యకాలమాహ॥ చిత్రే ॥ స్తంభప్ర
తిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే చిత్రాద్యార్యమహస్తచంద్రవిధిషు చిత్రాశ్విన్యు
త్తరఫల్గునీహస్తమృగశిరోరోహిణీషు పట్సుబుధః స్థాయుస్థితశ్చేత్ గృహపతి
ర్యజమానస్య శ్రీప్రదః ఐశ్వర్యప్రదో భవేత్తు - బ్రహ్మర్క్షేంద్వహీవైష్ణవోత్తర
జలేషు రోహిణీమృగశీర్షాశ్లేషాశ్రవణోత్తరాత్రయపూర్వాషాఢా
ఇజ్యోగురుః స్థితశ్చేత్తు పుత్రప్రదో భవేత్తు - శుక్రః రుద్రాదిత్యవసుద్విదైవజల
రాట్ చిత్రాస్థితః - ఆర్ద్రాపునర్వసూ ధనిష్ఠా విశాఖా శతభిషక్ చిత్రాసుస్థితశ్చేత్తు
ధాన్యదః అథవా శుక్రస్సప్తగ చేత్తు స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్సప్తమ లగ్నగ
తో వా గృహగతిః స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నగతో పి వా ధాన్యదో భవేత్తు గృహపతే
రితి సర్వత్రానుషంగః॥ అ ॥ గృహనిర్మాణమునకు ముఖ్యకాలమును జెప్పుచున్నా
డు॥ తా ॥ స్తంభప్రతిష్ఠాకాలమందు చి- అశ్వి-ఉఫ- పూ-మృ-రో-ఈనక్ష
త్రములయందును బుధుండుండిన గృహపతి నైశ్వర్యప్రదుఁడగును. రో-పుష్య-
మృ-అ-శ్లే-శ్ర-ఉష ఉషా-ఉభా-పూషా- ఈనక్షత్రములయందు బృహస్పతి
యుండిన-పుత్రప్రదుండగును-ఆర్ద్ర-పున-ధ-శ-చి ఈనక్షత్రములయందైనను
స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నమందయినను-లగ్నమునకు ౭టనయినను శుక్రుడుండిన ధా
న్యప్రదుండగునని తా॥

(౨౭) మూ॥ పాపేషు త్రిభవారిగేషు బలిషు స్తంభప్రతిష్ఠాలయా
త్కేంద్రద్విత్రిభవత్రికోణ సహితేష్వార్యజ్ఞ కావ్యేందుషు । స్వోచ్చ స్వాలయ
మిత్రరాశిసహితే ష్వరాదిషు ద్రవ్యదం కార్యం సద్మ గృహం కరారిపుగతేష్
చస్థితే వా స్థిరం॥ వ్యా॥ అ॥ అథ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నస్య గ్రహస్థితిఫలమాహ ॥ పా
పేష్వితి॥ బలిషు స్థానాదిబలయుక్తేషు పాపేషు క్రూరగ్రహేషు స్తంభప్రతి
ష్ఠాలయాత్ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్ త్రిభవారిగేషు తృతీయైకాదశషష్ఠస్థానగ
తేషు సత్సు వా- ఆర్యజ్ఞకావ్యేందుషు గురుబుధశుక్రచంద్రేషు - స్తంభప్రతిష్ఠా
లయాత్ కేంద్రద్విత్రిభవత్రికోణ సహితేషు కేంద్రద్వితీయతృతీయైకాదశ నవ
పంచమైస్సహితేషు సత్సు వా- అరాదిష్వేతేషు ... శుభేషు చ స్వోచ్చ
స్వాలయమిత్రరాశిసహితేషు స్వోచ్చాః స్వస్యోచ్చస్థానాని- స్వాలయాః స్వ
క్షేత్రాణి మిత్రరాశయః మిత్రస్థానాని తైస్సహితేషు- తేషు స్థితేషు సత్సు స్వర్క్ష

సద్మగృహంకార్యంనిర్మితంచేత్ - ద్రవ్యదంసంపత్కరంభవేత్. గరౌచ గొ చరిపుగతే శత్రుక్షేత్రగతేవానీచక్షేత్రగతేవాసతి- గురౌమకరగతే కర్కాటక న్యాగతేసతివాకార్యంచేత్- అర్థదంపీడాకరంభవేత్॥ అ॥ సంభప్రతిష్ఠాల గ్నమునకు గ్రహస్థితిని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బలయుక్తములైన పాపగ్రహ ములులగ్నమునకు ౭-౬-౧౦- యీస్థానములయందును గురుబుధ శుక్రచంద్రు లు౧-౨-౩-౪-౫-౬-౭-౮-౯-౧౦-౧౧-ఈస్థానములయందును సూర్యాదిసమస్త గ్రహంబులు తమతమయుచ్చస్థానములయందును స్వక్షేత్రములయందును మిత్ర క్షేత్రములయందునుండగాగట్టినయిల్లు సంపత్ప్రదంబగును బృహస్పతి శనుల శ త్రుక్షేత్రమగు మకరరాశిగతుండై యుండగాను శుక్రుడు తనకు నీచక్షేత్రమగుక న్యారాశిగతుండయియుండగాను గట్టినయిల్లు పీడాకరంబగునని తాత్పర్యము॥

(౨౬౮) మూ॥ లగ్నేకర్కటకేయదా గురుదినేజీవేందుసంస్థేథవా నిర్మాణేభవనేపిజాతపురుషో రాజాభవేత్సర్వదా। లగ్నేచాపగ్రహేయుషే గురుదినేశుక్రార్యసంస్థేయదానిర్మాణేభవనేపిజాతపురుషోభూపోథవాతత్స మః॥ వ్యా॥ అ॥ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నస్యరాజయోగానాహ॥ లగ్నఇతి॥ గురుది నేగురువాసరే యదాజీవేందుసంస్థే గురుచంద్రాభ్యాంస్థితేకర్కటకేలగ్నేనిర్మా ణేనిర్మితేభవనేగృహేజాతపురుషఃతస్మిన్గృహేపురుషఃనిత్యదాయావజ్జీవంరాజా పృథివీశ్వరోభవేత్ గురుదినేశుక్రార్యసంస్థేచాపగ్రహేధనుర్లగ్నేచాఝషేమీ నలగ్నేవాశుక్రార్యసంస్థ ఇతివిశేషణమత్రాపియోజ్యం నిర్మాణేభవనేతుజా తపురుషఃభూపఃపృథివీశ్వరోభవేత్ అథవాతత్సమోరాజసమోవాభవేత్॥ అ॥ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నమునకు రాజయోగములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గురువారము నగురుచంద్రులుండెడికర్కటకలగ్నమునందుగట్టినయింటనుబుట్టిపురుషుడు బ్రతికి న న్నాళ్లునువసుధాధిపుడైయుండును గురువారమున నేగురుశుక్రులుండెడి ధను ర్మీనలగ్నములయందుగట్టినయింటబుట్టినపురుషుడు నరాధిపుడగును నరాధిపస మానుండైననగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౬౯) మూ॥ ఆయుష్యంశతవర్ష మిజ్యసహితేశుక్రాన్వితే లగ్నే బుధసంయుతేపంచాశద్బలిభి స్స్వాశ్మ్యస్తిభిస్స యుతే। లగ్నేనిర్మితస ద్మవస్తు బహువస్సంవత్సరాస్స్యుర్నృభా స్త్రద్గేహేచసతి సరస్య బహూవోభో గాభవేయుస్సదా॥ వ్యా॥ అ॥ లగ్నస్థితగ్రహవశాద్గృహాణామాయుర్నిర్ణ యమాహ॥ ఆయుష్యమితి॥ ఇజ్యసహితే గురుస్థితేలగ్నే నిర్మితసద్మనః కల్పితగృ హస్యశతవర్షతసంవత్సరపరిమిత మాయుష్యం- శుక్రాన్వితేలగ్నే నిర్మితస ద్మనశ్చదత్వాత్ శతవర్ష మేవాయుష్యమిత్యర్థః- బుధసంయుతేలగ్నే తస్యార్థః పంచాశద్వత్సరాఃసుబలిభిఃస్థానాదిబలవద్భిఃత్రిభిస్స్వామ్యేస్సుభగ్రహైస్సంయు

చేలగ్నేచాష్టమస్థానస్థా శుభయుక్తాంబహా నాశ్వరాశిరాత్మాధికా స్సంవత్సరాః కేంద్ర మేత్రావత్తద్గృహావస్థానే సుపతేః యాస్యేదృశస్సదా సర్వకాలేషుశుభాబ హుభోగాన్వితే యుః॥ అ॥ లగ్నపంచమ షష్ఠ గ్రహములబలమువలననిర్ణ్లకు నాయువు ఏర్పడును. వ్యాపక॥ తా॥ గురుశుక్రులు లగ్నమందుండగ గట్టిన యిల్లునూఱు సంవత్సరములును శుభగ్రహలగ్నమందు జగట్టినగృహము ౪౦ సంవ త్సరంబులును స్థానాదిబలయుక్తంబగు నీశుభగ్రహాన్వయముతో గూడియున్నల గ్నమందు గట్టినయిల్లు నూటికెనభై యింబది సంవత్సరంబులు స్థిరంబుగనుండ ట యీయింటనున్న నరునకు నిరంతమంగళభోగంబులు గలుగుచుండునని తాత్ప ర్యము॥ ❋

(౨౭౦) మూ॥ ఏకద్విత్రిచతుష్టయేష్వనుదినం యామేషు సూర్యోద యాత్ప్రాచ్యాం ప్రాగ్యమపశ్చిమేషు దిశాసేతద్వత్ ఉపాయామసి। వాస్త్వీశోపి విసంవిశేత్ ప్రథమతోయ స్వచ్ఛతద్వత్క్రమాద్విజ్ఞేయం క్షణవాస్తునామ తది దం స్తంభప్రతిష్ఠాగమే॥ వ్యా॥ అథక్షణికవాస్తుస్వరూపం నిరూపయతి॥ ఏకేతి॥ వాస్త్వీశః వాస్తుపురుషః అనుదినం ప్రత్యహం దివసే దివాభాగే ఏకద్విత్రిచతు ష్టయేషు ఆసూర్యోదయాత్ సూర్యోదయమారభ్య సౌమ్య ప్రాగ్యమపశ్చిమే షు ఉదక్ప్రాగ్దక్షిణప్రతీచీషు చతుర్దిక్షు భువి క్రమేణ సంవిశేత్ తథా యాం రా త్రేపి తద్వైవచతుర్యామేషు ఉదీచీమారభ్య సంవిశేదిత్యర్థః ప్రథమతో యామే షు క్రమశ ఇత్యస్మిన్ శ్లోకే యద్యత్ ఇష్ట్వా ప్రాగ్విజ్ఞేయం అయమర్థః నా స్త్వీ శః ప్రాతరుదక్ఛాయా భవతి నస్మాత్తచ్ఛాయాస్థితేదక్షిణా ప్రాచీదిశా వర్జయే త్ ఉదక్ప్రశ్చిమేతు తత్పృష్ఠమూర్ధ్నస్థితోల్వాప్యభిఏవం ప్రాగ్యాస్థితే సతి చ రణే కసుస్థితదిశా విహాయ అన్యాగాహ్యాదితి దిక్ ఇదమేవ క్షణవాస్తు నామ స్తంభప్రతిష్ఠాగమే విజ్ఞేయం పూర్వమాసభేదేన వాస్తుపురుషస్థితిరుక్తా ఇదానీం తు యామభేదేన దినయా నేవ భేదం శేషం సమానం॥ అథ క్షణికవాస్తుస్వరూపము ను తెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ వాస్తుపురుషుడు ప్రతిదినంబును ప్రాతఃకాల ము మొదలుగ నొక్కొక్కయామము నుత్తరదిక్కు మొదలుగ నొక్కొక్క దిక్కు వసించును రాత్రిబవలు నెనిమిదిజాములయందును క్రమంబున నుత్తర ప్రాగ్దక్షిణ పశ్చిమంబుల రెండుమార్లు పరుండుచుండును గాన ముందు జెప్పియున్న తెఱంగు ననతనిపాదములున్నట్టియునున్న దిక్కులబరిత్యజించి తక్కినదిక్కుల గ్రహిం పవలయునుట॥ ❋

(౨౭౧) మూ॥ కృత్వా వాస్తుమహస్స చావిధితః పూజాం సహో మాంసురానభ్యర్చ్య స్వపితౄన్ గ్రహాన్ గణపతిం దత్వాబలిం భోజనం। తన్ద్రైవ సుఖవాటగోపనయుతం భిక్షాన్ స్వగేహం సంవిశేత్ ద్వాదిశత్తర్యజాంగత్రై తున్నతి త

పుణ్యాంగనాభిర్ద్విజైః॥ వ్యా॥ అ॥ అథగృహప్రవేశ విధిమాహ కృత్వేతి॥ వాస్తుగృహంకృత్వాసిర్మాయ॥ ని॥ దిష్ణ్యమేకొనివసనస్థానావసర వాస్తుచే త్యాఖ్యరిశేషః- తతఃమహాన్మానాంసన్నాపషాణాంసహోమానాంహోమాదిసహి తాం తేనసహేతితుల్యయోగ ఇతిబహువ్రీహిః పూజాంచకృత్వా- విధింశా స్త్రోక్తక్రమేణసురాన్ ఇష్టదేవతాంస్వపితౄన్గ్రహాన్ స్వపితరో నాందీముఖాః- గ్రహాః సూర్యాదయఃతాన్- గణపతింఅభ్యర్చ్యసంపూజ్య- బలింగృహ బలింభోజనంబ్రాహ్మణానామితిశేషః కవాటసుకవాటగోతనయుతంపృథకవా టచ్ఛాదనసహితం భిత్త్యగ్రావృతం ప్రాకారాదికుడ్యసంయుక్తంతద్గృహం నూతనగృహంవాదిత్రధ్వజమంగళైః- వాదిత్రాణి తూర్యాణిధ్వజాః పతాకాః మంగళాని అన్యానియాని మంగళద్రవ్యాణితైస్సహపుణ్యాంగ నాభిస్సువాసభిఃస్త్రీభిః ద్విజైర్వేదశాస్త్రసంపన్నైఃబ్రాహ్మణైశ్చ గృహశుభదినే పంచాంగంశుద్ధిదివసేసంవిశేత్ సమ్యక్ప్రవిశేత్॥ అ॥గృహప్రవేశవిధానమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥పూర్వోక్తక్రమంబున ఇల్లుగట్టిశుభదినమందుశాస్త్రోక్త ప్రకారంబుగ వాయింటజపహోమాదిక్రియల నరిపి సత్పురుషులనిష్టదేవతలంబితృదేవతలనవగ్రహములంగణపతి బూజించి గృహబలిబ్రాహ్మణభోజనాదులు గావించియు ధైర్యములగుకవాట ప్రాకారభిత్త్యాదులతోకూడియున్న నూతనగృహమును బహువిధమంగళవాద్యముల మ్రోయుచుండ ధ్వజాదులగు బిరుదులతోమంగళద్రవ్యసహితులగుసువాసినులతో వేదశాస్త్రసంపన్నులగు బ్రాహ్మలతోప్రవేశింపవలయుననుట॥ *

(౨౭౨)మూ॥ వైశాఖేబహుపుత్రదశ్చశుభదో జ్యేష్ఠేర్థదః ఫాల్గునేమాఘేధాన్యసుఖప్రదో గృహపతేర్మాసే ప్రవేశోభవేత్। ఆదిత్యేమకరాది పఞ్చసహితే కుంభాఖ్యమాస వినా సర్వాభీష్టద ఇత్యథాహురపరే శేషేష్వయందుఃఖదః॥ వ్యా॥ అ॥ గృహప్రవేశమాసఫలమాహ॥ వైశాఖేతి॥ వైశాఖమాసేప్రవేశోగృహప్రవేశః గృహపతేర్బహుపుత్రదః- జ్యేష్ఠేశుభదః ఫాల్గునేఅర్థదస్సంపత్కరః మాఘేధాన్యసుఖప్రదో ధాన్యవృద్ధిసుఖప్రదశ్చభవేత్- ఆదిత్యేమకరాదిపఞ్చసహితేఉత్తరాయణకాలేకుంభాఖ్యమాసంవినామకరాదిమాసేషుకుంభమాసంవిహాయోక్తార్థః పంచసుమాసేషు గృహప్రవేశస్సర్వాభీష్టదఇతి- అపరేవదంతి- శేషేషుకటకాదిమాసేషుఅయంగృహప్రవేశః దుఃఖదః॥ అ॥ గృహప్రవేశమునకుమాసఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥గృహప్రవేశవిషయమై వైశాఖమాసముగృహపతికి బహుపుత్రప్రదమగును జ్యేష్ఠమాసము శుభప్రదమగును ఫాల్గుణముసంపత్కరమగును మాఘముసుఖమును ధాన్యసమృద్ధినిగలిగించును మఱియు ఉత్తరాయణమున [illegible]

కుంభమాసము తప్ప తక్కిన మాసములలో గృహప్రవేశము చేసిన గృహపతి కిసర్వాభీష్టములు కల్గుననియు కటకమాసము మొదలైన తక్కిన ఆరుమాసముల యందు గృహప్రవేశము చేసిన దుఃఖము కలుగుననియు తాత్పర్యము॥ *

(౨౭౩) ము॥ వార్కే-రస్యసుదుఃఖదః కలహదః శ్రీణేందువారేర్థదః పూర్ణేందౌ కుజవాసరే దహనదః సౌమ్యేతు ధాన్యప్రదః జీవే హేమసుపుత్రదో భృగుదినే కల్యాణసౌఖ్యప్రదో మందే హస్థిరదశ్చచోరభయదో వేశ్మప్రవేశో భవేత్ వ్యా॥ అ॥ గృహప్రవేశే వారఫలమాహ॥ వార ఇతి॥ అర్క-స్యవారే వేశ్మప్రవేశో గృహప్రవేశః సుదుఃఖదః అత్యంతదుఃఖదః గృహపతేరితి అధ్యాహారః- క్షీణేందువారే కలహదః పూర్ణేందౌ పూర్ణేందువారే అర్థదః కుజవాసరే దహనదః సౌమ్యే బుధవాసరేతు ధాన్యప్రదః జీవే హేంగురువాసరే సుపుత్రదః భృగుదినే శుక్రవాసరే తు కల్యాణసౌఖ్యప్రదః మందే శనివాసరే స్థిరద్రవ్యదః చోరభయదశ్చ భవేత్ వేశ్మప్రవేశ ఇతి సర్వత్ర కర్తా బోధ్యః॥ ఆ॥ వారఫలమును చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆదివారము అత్యంతదుఃఖమును క్షీణచంద్రవారము కలహము పూర్ణచంద్రవారము సంపదను కుజవాసరము అగ్నిభయమును బుధవారము ధాన్యమును గురువారము హేమపుత్రుల శుక్రవారము శుభసౌఖ్యంబులను శనివారము స్థిరత్వము చోరభయమునిచ్చును॥ *

(౨౭౪) ము॥ రిక్తాం దగ్ధతిథించ షష్ఠిమథవా షష్ఠీం వక్ష్యేష్టాష్టమీం మాసాంతే దినపంచకం ప్రతిపదం శుక్లాం ప్రదోషామపి। షడ్వర్గం చ కుజస్య భానుశశినోర్దృష్టిం శశిస్థానమిత్యత్ర దక్షిణసంముఖస్థితమినం త్యక్త్వా చ గేహం విశేత్॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రవేశే వర్జ్యకాలమాహ॥ రిక్తాం రిక్తతిథిం దగ్ధతిథిం దగ్ధాం తిథిరపి విష్టిం భద్రకరణం అమావాస్యాయాం షష్ఠిం పక్షద్వయయుగతాం కృష్ణాష్టమీం మాసాంతే దినపంచకం కృష్ణపక్షాంత్యపంచకం శుక్లాం ప్రతిపదం ఉభయత్రాపి క్షీణచంద్రత్వాదితి భావః ప్రదోషం ప్రాక్ప్రసిద్ధాం కుజస్య షడ్వర్గం భానుశశినోః సూర్యాచంద్రమసోః దృష్టిం శశిస్థానం చంద్రస్థితరాశిం దక్షిణసమ్ముఖే దక్షిణం సంముఖం చేతి ద్వంద్వైకవద్భావః తస్మిన్ దక్షిణే సముఖే స్థితం దక్షిణాయనగతం ఇనం సూర్యం అభిముఖగతం శుక్రం చ త్యక్త్వా గేహం నూతనగృహం విశేత్ ప్రవిశేచ్ఛుభదినమితి శేషః॥ ఆ॥ గృహప్రవేశ విషయమయి వర్జింపదగిన కాలముల చెప్పుచున్నాడు తా॥ రిక్త దగ్ధతిథులును భద్రకరణమును షష్ఠితిథియు త్రిస్పృక్కుగల దినంబును షష్ఠీద్వయంబును కృష్ణాష్టమిని బహుళైకాదశి మొదలు శుక్ల ప్రతిపత్తువరకును ప్రదోషములను అంగారకషడ్వర్గను సూర్యచంద్రులచూపును చంద్రుడున్న రాశిని దక్షిణాయనగతసూర్యుని తనకెదుటనున్న శుక్రునిం బరిత్యజించి శుభకరంబగు దినమందు నూతనగృహమును ప్రవేశింపవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౮౯) మూ॥ చిత్రామిత్రపసూత్తరాంత్యవరుణబ్రహ్మేందుతారాద
శశ్రేష్ఠాస్సుర్నిలయప్రవేశఉడుషుస్యాన్మధ్యమంపుష్యభం। తద్గేహంపరహస్త
యాతమదితిస్స్వాత్యర్కదసార్పిద్యుతే రుద్రాగ్నిజ్వలనప్రదౌచగృహిణశ్శేషాస్తు
దుఃఖప్రదాః॥ వ్యా॥ అ॥ గృహప్రవేశనక్షత్రఫలాన్యాహ॥ చిత్రేతి। చిత్రామిత్రవ
సూత్తరాంత్యవరుణబ్రహ్మేందుతారాః చిత్రానూరాధాధనిష్ఠోత్తరాత్రయ
రేవతీ శతభిషగ్రోహిణీమృగశీర్షాణిదశ తారాఃనిలయప్రవేశశ్రేష్ఠాః ముఖ్యత
రాఃపుష్యభంపుష్యనక్షత్ర ఉడుషునక్షత్రేషుమధ్యే మధ్యమంఅనుత్తమంస్యాత్
అదితిస్స్వాత్యర్కదసార్పిద్యుతే పునర్వసూస్వాతిహస్తాశ్వనిశ్రవణేషుయద్గేహం
ప్రవిశ్యతైతద్గృహాంపరహస్తయాతంపరాధీనంస్యాత్ రుద్రాగ్నిఆర్ద్రాకృ
త్తికేతుజ్వలనప్రదౌఅగ్నిభయదావిత్యర్థఃశేషాఃఉక్తాతిరిక్తాస్తారాఃగృహిణో
యజమానస్యదుఃఖప్రదాభవంతి॥ అ॥ గృహప్రవేశము సకు నక్షత్రములజెప్పు
చున్నాడు॥ తా॥ చి-అను-ఉ-ధ-ఉషా-ఉభా-రే-శత-రో-మృగశిరం నక్షత్ర
ములుముఖ్యంబులనియు పుష్యమిమధ్యమంబనియు పున-స్వా-హ-అశ్వి-
శ్ర-ఈ౫-నక్షత్రములయందు ప్రవేశించిన గృహముపరాధీనమగునని
యు ఆర్ద్ర-కృత్తిక- అగ్నిభయప్రదములనియు తక్కిన నక్షత్రములు గృహ
పతికిదుఃఖకరంబులనియుసభిప్రాయము॥ ❋

(౨౮౦) మూ॥ కృత్వాదౌనవధాస్వనిర్మితగృహక్షేత్రంనవస్వేవత
ద్భాగేష్వర్కముఖాన్ నవప్రతిదిశంసంస్థాప్యతేష్వగ్నిషు। మర్త్యాన్మర్త్యాంశ్చ
తుష్పదాంశ్చవిబుధాన్శేషేష్వపిస్యాద్యదా ద్వారాణిస్వైరిఖాంశసమరు
తోర్కాదిరవాదిషు॥ వ్యా॥ అ॥ గృహదేవతాలాంద్వారనిర్ణయమా
హ॥ కృత్వేతి॥ అదౌప్రథమతఃస్వనిర్మితగృహక్షేత్రం స్వేననిర్మితం యద్గృ
హక్షేత్రంగృహభూమిః తత్ప్రతిదిశంచతుర్దిక్షునవధాకృత్వానవస్వేవతద్భా
గేషుఅర్కముఖాన్ సూర్యాదినవగ్రహాన్సంస్థాప్యతేష్వస్నుతద్గృహేషుమ
ర్త్యాఃమనుష్యాః॥ ని॥ మనుష్యామానుషామర్త్యాఇత్యమరః అమర్త్యాదేవ
తాః॥ ని॥ అమర్త్యాఅమృతాంధసఇత్యమరః-చతుష్పదోగజాశ్వపశ్వాదయఃతే
షాంక్రమాత్ కవిగురుజ్ఞాంశేషుశుక్రాంశేషుచ ప్యాణాంగురుద్వంశేదేవానాం-
బుధాంశ్చేపశ్వాదీనాం- ఈశ్వరవహ్నిరాక్షసమరుతోర్కాది అయమర్థః॥
పశ్చిమగృహస్య ఈశాన్యాద్యాగ్నేయపర్యంతంఉదగ్గృహస్య ఆగ్నేయాది
నైరృతిపర్యంతం ప్రాగ్గృహస్యనైరృత్యాదివాయవ్యపర్యంతం దక్షిణగృ
హస్యవాయవ్యాదీశాన్యపర్యంతం రవ్యాదిషుసూర్యాదిభాగేషు ద్వారాణిసు
ర్యుః॥ అ॥ దేవమనుష్యపశుగృహంబులకువాకిళ్లనునిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥
నేర్పరచియున్నయింటినిదివిన్ని భాగములయందు పడమటింటికీశాన్యముమొ

వలుకొనియాగ్నేయమువరకును ఉత్తరపింటికాగ్నేయముమొదలునికొబుత్తివర కునుతూర్పింటికినిర్బుతిమొదలుకొని వాయువ్యమువరకునుదక్షిణపింటికివా యువ్యము మొదలీశాన్యమువరకును సూర్యాదినవగ్రహంబులనుంచగా నేర్ప డినశుక్రునిభాగంబున మనుష్యగృహంబులకును బృహస్పతిభాగముల్దేవతా గృహంబులకును బుధునిభాగమునగజపశుతురంగశాలలకునువాకిళ్లు నేర్పరచ వలయునని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౭౭) మూ॥ సర్వేషామథవాయథారుచిగృహద్వారాణికుర్యాత్క వేరాచార్యస్యబుధస్యవాత్రిదిశంభాగేసమస్థాలయే। అష్టస్వష్టసువాత్రిషు త్రి షుగృహేకార్యేషుభాగేషుతన్మధ్యేవాధిక ధామ భాగమంతన్మధ్యేవాధికధా మభాగసహితంవామేకవాటాన్వితం॥ వ్యా॥ ౘ॥ ద్వారవిషయేపక్షాంతరాహ్యా హ॥సర్వేషామితి॥అథవాసర్వేషాంమనుష్యదేవచతుష్పదాంచ- యదారుచిమ నతిక్రమ్యయథేష్టమిత్యర్థః సమస్థాలయేసర్వగృహేశుక వేశ్మక్రస్య ఆచార్య స్యబృహస్పతేర్వాబుధస్యవాభాగేద్వారాణికుర్యాత్ మనుష్యాణాం శుక్రభాగ ఏవేత్యయమోనాస్తితి ఇయానేవస్వాన్యస్మాద్భేదః శేషంతుల్యమేవ ద్వార అ ష్టస్వష్టసువాత్రిదిక్ష్వష్టభాగేషు పూర్వవత్తాన్యతిరిక్తసూర్యాద్యష్టగ్ర హాణ్ సంస్థాప్యశుక్రగురుబుధభాగేషు ద్వారాణికుర్యాత్-అథవాత్రిదిశం త్రి ధావిభజ్య కార్యేషుత్రిషుభాగామతన్మధ్యేతేషాంమధ్యభాగేఅధికధామభా గసహితంధామ్నో గృహస్యభాగః అధికశ్చాసౌధామభాగశ్చేతి సమానా ధికరణసమాసః తేనసహితంయథాతథావామేఅధికగృహభాగం విహాయే త్యర్థః అస్మిన్పక్షేగ్రహాణి యమోనాస్తికవాటాన్వితంద్వారంకార్యం॥ అ॥ ప క్షాంతరమువలనసిద్ధకువ్వారములనిర్ణయింపుచున్నాడు॥ తా॥ ఉక్తక్రమం బుననేర్పరచబడిన-౯-భాగములయందును మనుష్యాదులగృహములకు శుక్రా దిభాగములలో నేర్పరచవలయునను నియమమునువదలిమనుష్యదేవపశ్వాదుల సకలదిగ్గతగృహములకును శుక్రగురుబుధులలోనొకభాగమునందు ద్వారము నేర్పరచవలయునునియమముతోయొకపక్షమున- గృహమును నెనిమిదిభాగములు చేసి సూర్యాదిరాహుపర్యంతమాభాగములవిభజించిశుక్రబుధగురువారము లలో నేర్పరచవలయునునియమునింకొకపక్షమందింటినిడివిని మూడుభాగములుచె సియందుమధ్యభాగమున నేడమప్రక్క-కొంచమధికముంచునటుల ప్రదేశము నువదలితలుపుతోగూడునటుల ద్వారము నేర్పర్చవలయునని టు॥ ※

(౨౭౮) మూ॥ ప్రాగ్ద్వారంరుషకర్కటాళిగృహిణాం ద్వారంతు యామ్యంతుభంయుగ్మస్త్రీమృగసద్మ నాంఘటతులాగోవేశ్మనాం పశ్చిమం। ద్వారంతూత్తరమగ్నిసింహహరిదనుమేష షాలయానాం నృణాం ఋద్వైకైకను

జాదీన్ప్రతిదిశం ప్రాగాదితిద్వేహీనాం॥ వ్యా॥ అ॥ అథరాశిభేదేనబహిర్ద్వారనిర్ణయమాహ॥ ప్రాగ్ద్వారమితి॥ ఝషకర్కటాళిగృహిణాం మీనకర్కటవృశ్చికరాశిజాతానాం- నృణాంప్రాగ్ద్వారంశుభం యామ్యస్త్రీమృగపద్మనాం మిథునకన్యామకరరాశిజాతానాం యామ్యద్వారందక్షిణద్వారంశుభంఘటతులాగోవేశ్మనాంకుంభతులా వృషభరాశిజాతానాంపశ్చిమంద్వారంశుభంహరిధనుర్మేషాలయానాం సింహధనుర్మేష రాశిజాతానాంనృణాంమర్త్యానాంఉత్తరంద్వారంతు అర్థప్రదంఐశ్వర్యకరంభవతి - యద్వాఅజాదీన్మేషాద్యేకైకంరాశిం- ప్రాగాది - ప్రాచీమారభ్యప్రతిదిశంనిక్షిప్య - తద్గృహం తత్రరాశిజాతపురుషాణాం - యస్యాందిశియస్య రాశిర్యత్రతేతద్దిశ తస్య పుంసః ద్వారంకార్యం ప్రాచ్యాంమేష సింహధనూరాశి జాతానాం దక్షిణస్యాంవృషభకన్యామకరరాశిజాతానాం - పశ్చిమేమిథునతులాకుంభజాతానాం - ఉదీచ్యాంకర్కటవృశ్చికమీనరాశిజాతానామితితత్వం॥ అ॥ రాశిభేదముచేతదలవాకిలి నేర్పరచుటకు దిక్కులనిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ మీనకర్కటవృశ్చికరాసులయందు బుట్టిననరులుతూర్పునను - మిథునకన్యామకరరాసులయందు బుట్టిననరులుదక్షిణంబునను - కుంభతులావృషభరాసులయందు బుట్టిననరులు పశ్చిమంబునను - సింహధనుర్మేషరాసులయందు బుట్టిననరులు ఉత్తరంబునను - తమతమయిండ్లకుతలవాకిండ్ల నేర్పరచిరేనిశుభసంపదలు గలుగుమరియొక పక్షమున మేషాదిరాసులంప్రాగాది దిక్కులయందుమూడావర్తులుగణనచేయగాగృహపతిరాశియేదిక్కుకువచ్చునో ఆదిక్కునదలవాకిలినేర్పరచవలయుననుట॥ *

(౨౬౯) మూ॥ సంవేశస్సుభదస్స్వజన్మనిగృహేలగ్నేచతుర్థాలయే తాభ్యాంచోపచయేక్రమాత్ఫలమిదం కర్తుస్స్వజన్మాదిషు । నిర్వ్యాధించదరిద్రకీర్తిసుహృదో నిష్పుత్రనిశ్శత్రుతాంనిర్జాయంనిధనామయస్థిరధనద్వేష్యాప్రదద్యాత్సదా॥ వ్యా॥ అ॥ కర్తృజన్మరాశిలగ్నాదిషుగృహప్రవేశఫలమాహ॥ సంవేశఇతి॥ స్వజన్మనిగృహేస్వస్యజన్మరాశౌ - లగ్నేస్వజన్మలగ్నేచ- చతుర్థాలయేస్వజన్మలగ్నజన్మరాశ్యోశ్చతుర్థలగ్నేచ - కించతాభ్యాంజన్మలగ్నజన్మ రాశిభ్యాముపచయే తృతీయషష్ఠ దశమైకాదశేషుచ సంవేశః నూతనగృహప్రవేశః - శుభ - అథవాకర్తుఃస్వజన్మాదిషు- జన్మలగ్నాదిషు జన్మరాశ్యాదిషువా - క్రమాదిదంవక్ష్యమాణం ఫలంభవతి - యథాజన్మని నిర్వ్యాధింనిరోగతాం ద్వితీయేదారిద్ర్యం - తృతీయేకీర్తిం చతుర్థేసుహృదంపంచమేనిష్పుత్రతాం నిస్సంతానత్వంషష్ఠేనిశ్శత్రుతాంశత్రుశూన్యత్వంసప్తమేనిర్జాయాం భార్యానాశనత్వం అష్టమేనిధనంమరణంనవమే ఆమయం...

౧౦-దశ మేష్టిరంచిర కాలస్థితం ఏకాదశేధసంద్వాదశే ద్వేష్వంశత్రుత్వంచ సదా దద్యాత్తు-సర్వజన్మ రాశితో జన్మలగ్నాద్వేతిభోద్యం॥ అ॥ జన్మరాశిలగ్నాదుల యందు గృహప్రవేశము జేయగలిగేడఫలము జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ జన్మరాశియందు జన్మలగ్నమునందు-జన్మరాశిలగ్నమునకు-౩-౬-౮-౧౦-౧౧- ఈలగ్నముల యందును గృహప్రవేశము-శుభకరంబగునరియొకట పక్షంబున తనజన్మాదిద్వాదశ రాశిలగ్నములయందునుగృహప్రవేశనుక్రమంబున - ఆరోగ్య-దారిద్ర్యతీక్ష్ణ స్నేహానిస్వం తానస్ప్రత్రు - భార్యాభావ-మరణరోగ స్థైర్య-ధన-శత్రుత్వములగలుగజేయునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౭౨) మూ॥ పాపః పాపయుతేక్షితో ష్టమగతః పాపాలయస్థోద వాపసాక్షేప్య విషితోష్టగుణతో హన్యాద్గృహస్వామినం । క్షీణేందుశ్చ షష్ఠరిప్వ గృహాస్తైపృష్టి వేశాలయాద్ధన్యాత్యాకళత్రమాశుని పశే ల్లగ్నే విశుద్ధేష మే॥ టీ॥ అ॥ ప్రవేశే పాపాష్ట చంద్రదోషానాహ॥ పాపః తిపాప యుః కస్య క్రూరగ్రహః పాపయుతే ఃపాపగ్రహేణాయు తో వా-ఈ తో గృష్టో వా- అష్ట ... అధ పాపా ల ... అష్టమ ... మానంవమా ... నంతరం,హానా త్ ... గ్రహత్వప్వస్య అష్టమగతశ్చేత్ అష్టమ ... అష్ట ... హన్యాత్. క్షీణేందుః క్షీ చంద్రశ్చ ... వేశాలయాత్ గృహప్రవేశలగ్నాత్ షడష్టస్వ ... గశ్చేత్తు ... కళత్రం యజమాన భార్యాం. శుశీఘ్రమేవహా న్యాత్తు ... అష ... సివిశేత్తు॥అ॥ గృహప్రవేశవిషయమై పాపాష్టమదోషచంద్రదోషముల జెప్పుచు న్నాడు॥తా॥ ఒకనొక పాపగ్రహము మఱియొక పాపగ్రహము చేజూడబడుచు నయినను-పాపగ్రహముతో గూడినైనను-పాపగ్రహరాశిని బొందినైనను ప్రవేశలగ్నముకు ... టనుండెనేని యొకసంవత్సరమునకు పిదప నాగృహపతిభ ర్యావైధవ్యము బొందును-పాపగ్రహముశుభగ్రహము చేజూడబడుచు-టనున్న నేనిమిది సంవత్సరములకు పిదపనుందు జెప్పినదు ... గును- క్షీణచంద్ర ము౬-౮-౧౨-ఈస్థానములయందు గృహపతి ... కడగును కావున-దీని నైగహంబునునుండగూడదనుట॥

(౭౩) మూ॥ పాతాఖ్యాదశమే స్మృతియాభవనే ద్వృష్టిద్వి పాదాభిధాఖేట త్యానవ మేచపంచమగృహే రాశౌచతుర్థేష్ట మే।దృష్టి ... త్రిపదాఖ్యసప్త గృహేసంపూర్ణ దృష్టిఃక్రమా దేకద్విత్రిచతుష్పదేషు ... మందార్యభౌమా ... నిగ యమాహ॥షా ఢేత॥ఖేటాద్యా ఖేటాఅవిర్వ్యాప

స్వాతథోక్తాగ్రహాదికాదృష్టిఃదశమేతృతీయభవనేతృతీయలగ్నేచ పాదాఖ్యా పాదసంజ్ఞికాభవంతి గ్రహాణామితిశేషః నవమేపంచమగృహేచద్విపదాభిదా చతుర్థేఅష్టమేచరాశౌత్రిపదాఅథసప్తమగృహేసంపూర్ణదృష్టిః మందార్యభౌమాఃశనిగుర్వంగారకాఃపరేచక్రమాత్ ఏకద్విత్రిచతుష్పదేషుబలినః శనిః పాదదృష్టిస్సన్ బలవాన్ గురురర్ధదృష్టిస్సన్ బలవాన్ కుజస్త్రిపాదదృష్టిసన్ బలవాన్ పరేఃసూర్యచంద్రబుధశుక్రాఃపూర్ణదృష్టిమంతో బలవంతఇత్యనేనసంపూర్ణదృష్టిమంతఇత్యవగంతవ్యం॥అ॥గ్రహములదృష్టినిర్ణయమును దెల్పుచున్నాడు॥ తా॥గ్రహములకుతమరాశిమొదలుకొని ౩-౧౦- ఈరాసులయందు పాదదృష్టియు౫-౯ - ఈరాసులయందర్ధదృష్టియు ౪౮ ఈరాసులయందుత్రిపాదదృష్టియు ౭-వరాశియందుపూర్ణదృష్టియుంగలిగియుండును అందు పాదదృష్టిచేశనియు అర్ధదృష్టిచేగురుండును త్రిపాదదృష్టిచేకుజుండును పూర్ణదృష్టిచేసూర్యచంద్ర బుధశుక్రులునధికవీక్షణముగలవారని॥

(౨౮ ౨)మూ-ఏకశ్చేత్పరభాగగో దశమగో జాయాస్థితో వా గ్రహస్తద్గేహంపరహస్తయాతమథవా తత్సద్మవేశాలయాత్ క్రూరా లాభరిపుత్రిగాశ్శుభఫలాః కేంద్రత్రికోణస్థితాః సౌమ్యాస్సౌమ్యనిరీక్షితే స్థిరగృహే రాత్రౌదివావా విశేత్॥వ్యా॥అ॥ప్రవేశలగ్నస్య గ్రహస్థితఫలమాహ। ఏకఇతి॥ ఏకశ్శుభో వా పాపో వా గ్రహః పరభాగగః శత్రుభాగగతస్సన్ వేశాలయాత్ ప్రవేశలగ్నాత్ దశమగః జాయాస్థితః సప్తమరాశిగతో వా యదితద్గేహంపరహస్తయాతం పరాయత్తంస్యాత్ అథవా ప్రవేశలగ్నాత్ క్రూరాః పాపగ్రహాః లాభరిపుత్రిగాః ఏకాదశషష్ఠతృతీయస్థానగతాస్సంతః శుభఫలాః శుభఫలదాభవంతి సౌమ్యాశ్శుభగ్రహాస్తుకేంద్రత్రికోణస్థితాశ్శుభఫలాః సౌమ్యనిరీక్షితే శుభగ్రహదృష్టే స్థిరలగ్నే రాత్రౌ వా దివా దివాభాగు వా తత్సద్మనూతనగృహం[illegible]త్ ప్రవిశేత్। గృహప్రవేశలగ్నములకు గ్రహస్థితిని జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ఒకగ్రహము శత్రువుయొక్క అంశమును బొందియుండెలగ్నమునకు ౭-౧౦ ఈస్థానములయందున్నేని యాగృహము పరాధీనమగును పాపగ్రహములు ౩-౬-౧౧ ఈస్థానములయందు శుభగ్రహములు కేంద్రత్రికోణస్థానములయందుండగ శుభగ్రహములచే జూడబడుచున్న స్థిరలగ్నమునందు నూతనగృహమును బ్రవేశించిన శుభఫలంబులు గలుగునని॥

(౨౮ ౩)మూ॥అష్టౌ మేషకుళీరచాపఘటగోకుంభాళిమీనాః క్రమాత్ జ్యేష్ఠాయామ్యాదిగాదయః ప్రతిదిశం త్వేకైకరాశిర్భవేత్। తత్తద్రాశిభవస్యతద్దిశగృహేమృత్యుప్రదం నో విశేద్బ్రహ్మస్థానగృహంతు కేసరిమృగస్త్రీయుగ్మజానాంతథా॥వ్యా॥అ॥తత్తద్రాశిజాతానాంతత్తద్దిగీశగృహప్రవేశనిషేధమాహ అష్టావితి॥ మేషకుళీరచాపఘటగోకుంభాళిమీనాః మేషకర్కటధనుస్తులావృషభ

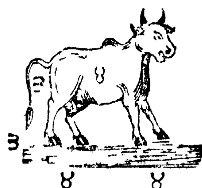
కుంభవృశ్చికమీనా ఇత్యష్టా రాశయఃయాప్యదిగాదయశ్చ క్రమాత్ జ్ఞేయాః తథా చ సతి ఏకైక రాశిః ప్రతిదిశం ప్రత్యదిపో భవేత్ తత్తస్మాత్తద్రాశి భవశ్యపుం సః తద్దిశిగృహేతద్రాశి దిశిగృహేతల్లగ్నే న ప్రవిశేదితి భావః యథా మేషః దక్షిణదిగీశః అతో మేష రాశిజాతః మేష రాశౌ దక్షిణదిశిగృహం న ప్రవిశేత్ కర్కటో నైరృతిదిగీశః అత॥ కర్కట రాశిజాతః కర్కటర్కాశౌ నైఋతిదిశిగృహం స ప్రవిశేత్ ఏవం సర్వత్ర యోజ్యం బ్రహ్మస్థానం గృహం మధ్యమగృహంతు కేసరిమృగస్త్రీయుగ్మజాతానాం సింహమకరకన్యామిధునరాశిషుజాతానాం నృణాం ఏతద్రాశిషుతదామృత్యుప్రదత్వాన్న ప్రవిశేత్॥ అ॥ జన్మరాసియందు గృహప్రవేశమునకు కోరగాని విషమును జెప్పుచున్నాము॥ తా॥ మేషకర్కటధనుఃతులా, వృషభవృశ్చికమీనరాసులక్రమంబున దక్షిణదిక్కుమొదలుగ నెనిమిది దిక్కులకునధిపతులుగా నృహపతిజన్మరాసియేదిక్కున కధిపతియైయుండునో యాదిక్కునందుండెడిగృహమును జన్మరాసిలగ్నమందును మధ్యమగృహమును-సింహ మకర,కన్యామిధునరాసులయందు బుట్టిననరులు యీలగ్నములయందును ప్రవేసించిరేని మరణముగలుగునని తా॥

---

౨౨౭ మూ॥ యస్మిన్ ఖేరర్కయుతస్తదాది గణయేచ్చ క్రాన్వితస్తాంతతః కుర్యాన్మృత్యుముదుత్రయంశిరసిచ ప్రాక్పాదయోర్ధ్వశాంచతా్వర్యేవతు పశ్చిమాంఘ్రియుగళేస్థైర్యంచ చత్వారి తత్పృచ్ఛేతు భ్రమణంత్రయం చతురథోవామేతు పార్శ్వేర్థకృత్ ॥ వ్యా॥ అ॥ అధద్వాధ్యాం గృహ ప్రవేశవిషయే వృషభ చక్రగతనక్షత్రాణాం ఫలమాహ॥ యస్మిన్ని॥ వృషభాకారం చక్రివిలిఖ్య మస్తకాద్యవయవేషు వక్ష్యమాణక్రమేణ సర్వనక్షత్రాణి విన్యసేత్, యేవంచసతియస్మి భె[illegible]న్నక్షత్రేఅర్కయుతః యస్మిన్నక్షత్రేసూర్యస్తిష్ఠతీత్యర్థః తదాది తన్నక్షత్రమారభ్య చంద్రాన్వితస్తాంతతః నిత్యనక్షత్ర పర్యంతం గణయేత్॥ యేవంచసతి వృభశిరసిస్థిత ముదుత్రయం నక్షత్రత్రయం మృత్యుం కుర్యాత్ గృహపతేరితి శేషః ప్రాక్పాదయోరగ్రపాదయోఃచత్వారి నక్షత్ర చతుష్టయం నుర్ధశాం కుర్యాత్- పశ్చిమాంఘ్రి యుగళేచరమ పాదద్వంద్వేస్థితానిచత్వారి నక్షత్రచతుష్టయం స్థైర్యంస్థిర కాలస్థితిం తత్పృష్ఠే వృషభలాంగూలేస్థితంత్రయం నక్షత్రయం భ్రమణం కుర్యాత్ అథోవామపార్శ్వేచత్వారినక్షత్రచతుష్టయం అర్థకృత్ చంపత్కరంచస్యాత్॥

౨౨౮ మూ ॥ ధాన్యం దక్షిణపార్శ్వకేచతురథోపృష్ఠే త్రయం సంపదం వక్త్రే భర్త్రి తయం పశూన్ ప్రకురుతేచక్రం వృషాఖ్యం త్విదం । ద్వంద్వాఖ్యే గ్నిభయాది కేచనురుపతేర్యాత్రావృత్తౌ పునస్సం వేశే వివిధేష్వ పీనిమా

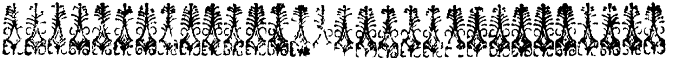
తద్గృహేసర్వంవిచింత్యంబుధైః ॥వ్యా॥ ధాన్యమితి॥దక్షిణపార్శ్వేకేస్థితంఅం

భిజిత్సహితనక్షత్రచతుష్టయంధాన్యంప్రకురుతే అథోనంతరంపష్ఠేచరమాంగేత్రయంనక్షత్రత్రియంసంపదంప్రకరుతేవక్త్రే ఆననేభత్రితయం నక్షత్రత్రితయంపశూన్ప్రకురుతెఇదమేవవృషాఖ్యాంచక్రంవృషభచక్రమిత్యుచ్యతెఇదంచక్రిన్ద్వన్ద్వాఖ్యేద్వన్ద్వయుద్ధే - అగ్నిభయాదికేచనృపతేః రాజ్ఞఃయాత్రాని వృత్తౌప్రతిప్రయాణే పునస్సంవేశేరాజ్ఞాంయాత్రానివృత్తానాం పునర్గృహప్రవేశే-స్వనిర్మితగృహేనూతనగృహప్రవేశేచ-అయంనిధిఃపర్యాలోచనీయః - బుధైః -పండితైఃసర్వంపూర్వోక్తంవిచింత్యంసమ్యగ్విచార్యం ॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేగృహప్రవేశవిషయమైవృషభచక్రగతనక్షత్రములకుఫలమునుజెప్పుచున్నాఁడు॥ తా ॥ వృషభాకారమగుచక్రమునువ్రాసి దానిశిరస్సుమొదలగునవయవంబులయందీచెప్పబోయ్యెడితెరంగునసూర్యుఁడున్ననక్షత్రముమొదలుగవ్రాసియదిమొదలునిత్యనక్షత్రమువరకుగణనచేయఁగానక్షత్రముచక్రరూపమైనవృషభముయొక్కశిరస్సుమలగు ౩-నక్షత్రములలోనున్నమృత్యువును ముందిరకాళ్ళలోనున్న౪-నక్షత్రములైనదురవస్థను వెనకటికాళ్ళయందున్న౪నక్షత్రములచిరకాలముండుటనుతోకయందున్నమూఁడునక్షత్రములు దేశభ్రమణమునుపీడముపార్శ్వమందున్న౪నక్షత్రములుధనమునుకుడిపక్క౪-నక్షత్రములుధాన్యమునుపృష్ఠభాగమందున్న ౩ నక్షత్రములుసంపదనుముఖమందున్న౩-నక్షత్రములు పశువులనుంగలుగఁజేయునవియు ఇదివృషభచక్రమనియు-నీచక్రముద్వంద్వయుద్ధముజేయునపుడును రాజులుయాత్రబోవునపుడునుమరలవచ్చునపుడును -నూతనగృహప్రవేశకాలమందును-ఇత్యాదికార్యములయందుపండితులచేజూడదగినదనియుననుట॥

౨౭ - ౨౮ - మూ ॥ చక్రంస్యాత్కలశస్వమేపమథతత్సంలిఖ్యమూర్ధ్న్యేకభంప్రాగాద్యాసుచతుష్చతుః ప్రతిదిశంచత్వారితన్మధ్యమే । కంఠేత్రీణిగుదే త్రయంచవిలిఖేద్భానాం క్రిమాత్తత్ఫలం వక్ష్యేరాకస్వతభాదితశ్చగణయేత్సం వేశదిష్ణ్యాంతతః॥౨౮ ॥మూ॥ శీర్ఘ్నచ్ఛేదమథప్రవాసమభయంధాన్యం తతోనిర్గమంగర్భస్రావమథశ్రియం గృహపతేర్ద్ద్యాచ్ఛుతాయస్సదా । సంక్రామాఖిలదుర్గ శైలనగర ప్రాశాదదేవాలయక్షేత్రారామగృహప్రవేశసమయేజ్ఞేయంహిచక్రద్వయం॥ వ్యా ॥ అ ॥ అథద్వాభ్యాం కలశచక్రస్వరూపం నిరూపయన్ తద్గతనక్షత్రాణాం గృహప్రవేశవిషయేఫలాన్యాహ ॥ చక్రమితి ॥ శీర్షచ్ఛేదమితిచ ॥ కలశస్వరూపం ఘటాకారంచ

క్రం యథాస్యాత్తథా సంలిఖ్య అథచక్రలేఖనానంతరం అర్కాదిస్థితభాంశ తః సూర్యాధిష్ఠిత నక్షత్రమారభ్య సంప్రవేశ దినస్థాంశైః గృహప్రవేశ నక్షత్ర పర్యంతం గణయేత్తు అథ మూర్ధ్ని కలశ శిరసి ఏకభం ఏకనక్షత్రం ప్రాగా ద్యాసు ప్రాచీప్రభృతి చతసృషు దిక్షు - ప్రత్యేకశం చతుర్ణక్షత్రాణి - తన్మధ్యేచ త్వారికం రెండ్రిణగు దేత్రయం- చాభిజిద్వర్జం విలిఖేత్తు భానాం మూర్ధాదిగత నక్ష త్రాణాం క్రమాత్ఫలం ఉచ్యతే యథా శిరోగత నక్షత్రే ప్రవేశశ్చేద్గృహపతేశ్శిర శ్ఛేదనం కలశస్య ప్రాగ్భాగస్థితనక్షత్రచతుష్టయం ప్రవాసం సర్వదా దేకాత దగనునందక్షిణభాగస్థితనక్షత్రచతుష్టయం అభయం భయాభావం - పశ్చిమ భాగగత నక్షత్రచతుష్టయం ధాన్యం ఉదగ్భాగ గతనక్షత్రచతుష్టయం నిర్ధ నం దారిద్ర్యం - మధ్యమగతనక్షత్రచతుష్టయం గర్భస్రావం యజమాన భా ర్యాయాః జ్ఞేయం - కంఠగతనక్షత్రత్రయం శ్రియః సంపదం గుదస్థితనక్షత్రత్ర యం శతాయుర్దద్యాత్తు సంగ్రహాఖిలదుర్గశైలనగరప్రాసాద దేవాలయ కృషి భూమ్యుద్యానగృహప్రవేశకాలేచ క్రద్వయం వృషభకలశచక్రయోర్ద్వయం జ్ఞేయం వివిచింత్యాంచ॥అ॥ రెండు శ్లోకముల చేత కలశచక్రము నొందిన నక్షత్రముల కు ఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ కలశాకారంబగు నొకచక్రము వ్రాసి యందు నీ చెప్పబోయ్యెడి క్రమంబున సూర్యుడున్న నక్షత్రము మొదలుగా ౨౭ - నక్షత్ర ములను వ్రాసి యది మొదలు గృహప్రవేశ నక్షత్రము వరకు నెంచగా నా ప్రవేశ నక్షత్రము కలశశిరస్థంబగు నొక నక్షత్రమై యున్న గృహపతి శిరశ్ఛేదంబును- కలశమునకు ప్రాగ్భాగమందున్న ౪-నక్షత్రములలో నొకటియైన నెల్లకాల ము పరదేశగమనము దక్షిణభాగమందున్న ౪-లో నొకటియైన నెల్లకాలము పరదేశగమనమును-దక్షిణభాగమందున్న- ౪ -లో నొకటియైన ధాన్యమును ఉత్తరంబున నున్న ౪-లో నొకటియైన దారిద్ర్యమును - మధ్యభాగమునను న్న ౪-లో నొకటియైన గృహపతి భార్యకు గర్భస్రావంబు కంఠస్థానమందున్న- ౩ లో నొకటియైన సంపదయు అధఃప్రదేశమందున్న ౩- లో నొకటియైన పూ ర్ణాయువు నగును ఈ చెప్పబడిన వృషభ కలశచక్రములు రెండును యాదుర్గ పర్వత-పుర-సౌధ దేవాలయ-కృషిభూమి-ఉద్యానవన నూతనగృహములను ప్రవేశించునపుడు జూడవలయుననుట॥

శ్రీరస్తు

కాలామృతేసవ్యాఖ్యానే - సప్తమబిందుప్రారంభః.

౨౮౯ ॥మూ॥ వారేష్వర్కవిజ్ఞజీవశశినాం శ్రోణత్రయే చోత్తరాషా ఢాదిత్యకరద్వయాంత్యశశభృద్ధస్రప్రజేశోడుషు భ|దాపూర్ణాజయాసుచోద

గయనేశుక్రేజ్యయోర్వ్యక్తయోఃకుర్యాత్కుమదినంవిహాయచకుహూం దేవ ప్రతిష్ఠాం శుభాం॥వ్యా॥అ॥అధసకలదేవతాప్రతిష్ఠాకాలమాహ॥గా రేష్విత్కవి జ్ఞజీవశశినాంశుక్రబుధగురుచంద్రాణాంవారేషుశ్రోత్రయే శ్రవణదనిష్ఠాశతభిష క్షత్రత్రయేఉత్తరామైత్రాదిత్యకరద్వయా న్యశశభృద్ధ్రప్రజేశోడుషుఉత్తరో త్త రాషాఢోత్తరాభాద్రానరాధాపునర్వసూహస్తచిత్రా రేవతిమృగశీర్షాశ్వి నీరోహిణీదత్కుత్రేషుభద్రాపూర్ణే జయాఃభద్రతిధయఃపూర్ణతిధయోజయాతిద యశ్చతాసుఉదగయనేఉత్తరాయణేశుక్రేజ్యయోః శుక్రబృహస్పత్యోఃవ్యక్త యోఃఅనస్తంగతయోస్సతోఃగురౌశుక్రేమౌఢ్యరాహిత్యేసతీత్యర్థ జయతిధిషు కామదినంత్రయోదశీంపూర్ణతిధిషు కుహూమమావాస్యాం చత్యక్త్వాపూ ర్వోక్తశుభదినేశుభాం దేవప్రతిష్ఠాంకుర్యాత్॥అ॥ సకలదేవతాప్రతిష్ఠలకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉత్తరాయణమందుగురు శుక్రులస్తమించక యుండగా శుక్రబుధగురుసోమవారములును-శ్ర-ధ శ-శత-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-అ నూ-పున-హ-చి-రే-మృ-అశ్విరో- ఈనక్షత్రములు భద్రతిధులనుఅమావాస్యావ్య తిరిక్తపూర్ణతిధులునుత్రయోదశీవ్యతిరిక్తజయతిధులునుఇవిసకలదేవతాప్రతి ష్ఠలకుప్రశస్తములనుట।

౭౮౯ ॥మూ॥ అద్రార్ద్రైకపదాంత్యమూలశశభృత్త్రోయాగ్నిభేష్వర్థ దంశస్తంస్యాత్పశుబన్ధనంగురుభృగుబ్రధ్నాఖ్యవారేష్వపిత్యక్త్వాత్వష్టృజనా ర్దనోత్తరవిధీన్దర్సంకలించాష్టమీంచాంద్రింవాపశుఅన్మవారమపిచ్ఛేషాతిధి శోభనా॥వ్యా॥అ॥అధపశుబంధనకాలమాహ॥ఆర్ద్రేతి॥ ఆద్రార్ద్రైకపదాంత్య మూలశశభృత్త్రోయాగ్నిభేషుఆద్రాపూర్వాభాద్రరేవతీమూలమృగశీర్షపూ ర్వాషాఢాకృత్తికాసుపతేషుసప్తనక్షత్రేషుగురుభృగుబ్రధ్నాఖ్యవారేషు గురుశుక్రాదిత్యవారేషుపశుబంధనంఅర్థదంశంపత్కరంశస్తంముఖ్యంస్యాత్- బంధనమితిగోష్ఠప్రవేశాదీనామప్యుపలక్షణంత్వష్టృజనార్ధనోత్తరవిధీన్ చిత్రా శ్రవణోత్తరాత్రయరోహిణీదర్శమమావాస్యాంకలించతుర్దశీంఅష్టమీఃచకించ చాంద్రిసోమవారసరంపశుజన్మవాసరంచత్యక్త్వాతచ్ఛేషాఉక్తాతిరిక్తాతిధిఃశో భనాశుభకరాతిధీరిత్యుక్తాతిరిక్తవాసరాదినామప్యుపలక్షణం।అ॥పశుబంధ నకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ఆర్ద్ర పూభా. రేమూ-మృ-పూషా-కృ -ఈ- ఏనక్షత్రములునుగురుశుక్రభానువారములును పశుబంధనగోష్ఠప్రవేశాదులకు ముఖ్యంబులనియు చి-శ్ర-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-రోహిణి ఈనక్షత్రములును- అమా వాస్య-చతుర్దశి-అష్టమి-సోమవారముపశుజన్మవారములివినిషిద్ధ బులనియు-త క్కినతిథివారాద్లుశుభకరములనియునభిప్రాయము-గోష్ఠమనగాపశ్వులదొడ్డి

౭౯౦॥మూ॥యావంతోఘటికాదినేవిఘటికాస్సర్వాశ్చకుర్యాత్సమం

కాలంపంచవిధంక్రమాశ్చగణనాత్ ప్రాతస్తతస్సంగమః మధ్యాహ్నోప్యప రాహ్ణ ఇత్యథభవేత్సాయంతనః మాసికేదర్శేచాబ్దికే ఏవవాపితృతిథిస్సాసర్వకాలాయని॥వ్యా॥అ॥అథపైతృకప్రసంగంవివక్షుస్తావత్తిథినిర్ణయమాహ॥ యావంత్య ఇతి॥ దినేదివాభాగేఘటికావిఘటికాశ్చయావంత్యఃయావత్సంఖ్యాభవంతితాస్సర్వాదినప్రమాణఘటికావిఘటికాశ్చసమంఅన్యూనానతిరిక్తంయథాతథాగణయేత్ కాలంపంచవిధంకుర్యాత్ సకాలఃక్రమాత్ ప్రాతఃసంగవః మధ్యాహ్నఃఅపరాహ్ణఃఅథానంతరంసాయాన్హనీతిపంచవిధోభవతియాతిథిస్సర్వకాలవ్యాప్తపంచవిధకాల వ్యాప్తా సాతిథిమాసికేదర్శేఅబ్దికేసాంవత్సరికేచయోగ్యాభవేదితిసామాన్యోక్తిః ॥అ॥ పితృక్రియావిధానమిదెలుపువారైముందు తిథినిర్ణయముసామాన్యముగాదెలియజేయుచున్నా॥తా॥ అహః ప్రమాణ ఘటికలవిఘటికలతో సమముగనైదుభాగములుజేయగానవిక్రమంబున ప్రాతస్సంగమమధ్యాహ్నాపరాహ్ణసాయంకాలములనంబడును-ఈ౫-విధములగుకాలములయందునువ్యాపించుయున్నతిథిఅబ్దికాదిపితృక్రియలకుయోగ్యంబనితాత్పర్యము॥

౬౧॥మూ॥ కార్యాస్స్యాద్వ్యపరాహ్ణయోస్సమధికా సామ్యాత్తుపూర్వాద్వయోఃపూర్వాసాయదినద్వయోరథపరాప్రాగస్తకాలాద్రవేఃసానోచేత్త్రిముహూర్తగాపితృతిథిస్సాయంతనీచేద్ద్వయోస్స్యాదేవాత్రపరాబ్దికేవిధిరయంతర్శేథవామాసికే॥వ్యా॥అ॥అథమాసికాదీనాంవిశేషకాలమాహ॥ కార్యేతి॥ ద్వ్యపరాహ్ణయోఃద్వయోఃపరాహ్ణయోర్మధ్యేయాసమధికాయాతాత్రిపరాహ్ణేఅధికకాలవ్యాపినిసాతిథిఃకార్యాశ్రాద్ధేకార్యాద్వయోఃపరాహ్ణయోఃసామ్యాత్తుల్యవ్యాపినీతుపూర్వాపూర్వాతిథిఃఅత్రాయంవిశేషః తిథిక్షయేతుపూర్వావృద్ధౌసామ్యేపిపరేతితథాచోక్తంనుమంతునా॥శ్లో॥ క్షయమాణేతుపూర్వైవవర్ధమానేతువైపరా।సమత్వేపితథైవాసావపరాహ్ణద్వయేయదీతిసాపితృతిథిఃయద్దినద్వయోఃద్వయోఃపరాహ్ణయోఃనవ్యాపినీయడితదారవేరస్తకాలాత్తు.ప్రాక్సూర్యాస్తమయాత్పూర్వంహితిథిఃత్రిముహూర్తగాముహూర్తవ్యాపినీచేత్తదాపిపూర్వైవనోచేత్తురవేరస్తమయాత్ప్రాక్త్రిముహూర్తగానయదితదాపరాకార్యా తిదేగపరాహ్ణవ్యాపిత్వాభావేపికుతపకాలవ్యాపిత్వాత్తుపితృతిథిద్వయో స్తథోః సాయంతనీసాయంతనవ్యాపినీస్యాద్యదిఅత్రాపిపక్షేపదాఆబ్దికేప్రతిసాంవత్సరికేదర్శే అయావాస్యాయాంమాసికేచసర్వవర్ణానాంఅయంవిధిఃగ్రాహ్యః॥అ॥ రెండుదినములయందొక్క-తిథివ్యాపించియుండుటవలనగలిగెడుతిథిసందేహమునునివర్తిన్పజేయుచున్నాడు॥తా॥ఒకతిథిరెండ్డదినములయపరాహ్ణములయందువ్యాపించియున్నవుడెద్దియపహానోమంద

ధికముగనుండునో ఆతిథియందును. రెండునపరాహ్ణములయందును సమముగా నుండెనేని పూర్వతిథియందును- ఒకయపరాహ్ణమందైననువ్యాపించక పూర్వదినంబునసూర్యాస్తమయమునకు ముందు-౬-గడియలువ్యాపించియుండెనేనిపూర్వతిథియందును- అట్లులేకయున్నప్పుడును- రెండుసాయంకాలములయందొకతిథివ్యాపించియున్నప్పుడును పరతిథియందును ప్రతిసాంవత్సరికవర్షశ్రాద్ధమాసికములజేయవలయు రెండపరాహ్ణములయందు సమముగానున్న యెడలక్షీణతిథియగాలమందుపూర్వతిథియు- వృద్ధిసామ్యకాలములయందుపరతిథియుసుగ్రాహ్యంబులు॥

శ్లో॥ ౨॥ మూ॥ కుర్యాద్భాద్రపదే ప్రమీతపితృక స్సత్కృష్ణపక్షాదితః పక్షశ్రాద్ధమథాశ్వినప్రతిపదాయుక్తం చపక్షాదితః॥ పక్షే దోషయుతే సూతకాద్యసహితస్తత్పంచమీవాష్టమీ యద్వాస్యాద్దశమీ తదాదిషు సతాతత్పక్షశేషేష్వపి॥

వ్యా॥ అ॥ అథపంచభిశ్శ్లోకైర్మహాలయనిర్ణయమాహ॥ కుర్యాదితి॥ ప్రమీతపితృకో మృతపితృకః పుమాన్ భాద్రపదేమాసే కృష్ణపక్షాదితః కృష్ణపక్షప్రభృతి ఆశ్విప్రతిపదాయుక్తం మహాలయానాం షోడశత్వాదితిభావః తత్ప్రసిద్ధం పక్షశ్రాద్ధం- అత్రతచ్ఛబ్దస్య ప్రసిద్ధార్థకత్వాన్న యచ్ఛబ్దాపేక్షా ఉక్తంచదండినా ప్రక్రాంత ప్రసిద్ధానుభూతార్థవిషయస్తచ్ఛబ్దో యచ్ఛబ్దం నాపేక్షత ఇతి కుర్యాత్ పక్షాదౌ భాద్రపదకృష్ణపక్షాదౌ సూతకాదిసహితే సూతకాదినాయుక్తే యది ఆదిశబ్దేన పత్నీరజోదర్శనాదికం గృహ్యతే తదా తత్పంచమీ అష్టమీ వా యద్వా దశమీ వా తదాదిషు పంచమ్యష్టమీదశమ్యాదిషు తత్పక్షదేశేషేషు కృష్ణపక్షశేషదివసేషు వా- పక్షశ్రాద్ధం సదా కుర్యాత్తు స చేత్యనేన పక్షశ్రాద్ధమత్యావశ్యకమితి గమ్యతే॥ అ॥ ౫శ్లోకముల చేత మహాలయకాలము నునిర్ణయింపుచున్నాడు॥ తా॥ మృతపితృకుడగునరుడు భాద్రపద౧౧ మొదలాశ్వయుజశుద్ధ౧తో జేరిన౧౬- దినములను నిత్యశ్రాద్ధము జేయవలయును ఒకవేళ యాపక్షప్రథమదివసమందు జేయుటకు అశౌచము- పత్నీరజోదర్శనము ఇత్యాదులగునభ్యంతరములు సంభవించెనేని యాపక్షమందు పంచమి - అష్టమి దసమి వీటిలో నేదినమైన మొదలుగనా పక్షశేషదినములయందును మహాలయంబావశ్యకముగ జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

శ్లో॥ ౩॥ మూ॥ పంచమ్యాదిషు చేచ్ఛశేషు దివసేష్వేవ ప్రకుర్యాత్సదా ద్వాదశ్యాం యతి పైతృకం కలిదినే శస్త్రైర్హతానాం పునః! వర్గైకావధి నపి పైతృభయుతే హస్తాన్వితే భాస్కరే స్యాత్సంకల్ప విధిశ్చ పార్వణవిధిస్వద్వా పితృప్రీతిదః॥ వ్యా॥ అ॥ సకృన్మహాలయకాలమాహ॥ పంచమ్యాదిష్వితి॥ శేషేషు పంచాంగం శుద్ధిదినశేషేషు పంచమ్యాదిషు దివసేష్వేవ సకృన్మహాలయం కుర్యాత్ ఏవకారేణ పంచమ్యాః పూర్వదివసేష్వితి అర్థో లభ్యతే యతిపై

తృకంయత్రిమహాలయం కలిదినే చతుర్దశ్యాంకుర్యాత్తు శస్త్రహతానాంపున స్సత్రహతానాంమహాలయం కలిదినేచతుర్దశ్యాంకుర్యాత్ పునరిత్య నేనయ స్మిన్కస్మింశ్చిద్దినేనపార్వణవిధానేన శ్రాద్ధంకృత్వాపునశ్చతుర్దశ్యామేకోద్దిష్టవిధానేనకార్యమితి గమ్యతేఉక్తంచమాధవీయే॥ శ్లో॥ సత్వమాగత స్యాపి విషశస్త్రహతస్యచ। ఏకోదిష్టంసుతైః కార్యంచతుర్దశ్యాంమహాలయ ఇవ ద్వ్యేపిమహాలయనిషిద్ధేపికామదినేత్రయోదశదినేప్యుభయుతే మఘానక్షత్రయుక్తే సతిభాస్కరేహస్తాన్వితే హస్తనక్షత్రగతేసతి సంకల్పవిధిః సంకల్పశ్రాద్ధం యద్వాపార్వణవిధిఃపార్వణశ్రాద్ధంవాపితృప్రీతిదస్స్యాత్ ఏతద్యోగేసత్యేవత్రయోదశ్యాంకార్యం నత్వన్యథా యియమేవగజచ్ఛాయేత్యుచ్యతే॥తదుక్తం॥ శ్లో॥యదెందుః పితృదైవత్యేహంసశ్చైవకరేస్థితః। యావాతిథిర్భవేచ్ఛాహిజగచ్ఛాయాప్రకీర్తితా॥ అత్రేయంవ్యవస్థాద్రష్టవ్యాయజమానః పుత్రవాంశ్చేతు మఘాయుక్తత్రయోదశ్యాంసంకల్పశ్రాద్ధం నోచేత్పార్వణశ్రాద్ధమేవకుర్యాత్పుత్రవత్సతఃపిండదానంనకుర్వీత యదిచ్ఛేజీవినస్సుతానితి॥ అ॥ శ్లోకములచేతసకృన్మహాలయమునకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు ॥తా॥ పంచాంగశుద్ధిగలకృష్ణపక్షపంచమిమొదలగుదినములయందేసకృన్మహాలయము జేయవలయునవియన్నికి ద్వాదశియందు జేయవలయుననియు విషశస్త్రాదులచే మృత్తులైనవారలకితరదినములయందు పార్వణశ్రాద్ధము చేసినను చతుర్దశినాడేకోద్దిష్టవిధిచేతజేయవలయుననియుసూర్యుడుహస్తనక్షత్రమందుండినను చంద్రుడుమఖయందుండినప్పుడుమహాలయనిషిద్ధమైనత్రయోదశియందును మహాలయముసంకల్పవిధిచేతనైన పార్వణవిధిచేతనైనం జేసినపితృప్రీతికరంబనియును మఘానక్షత్రముతో గూడినదినమునందు నాయుగాదియందును భరణీనక్షత్రమందును ఆవశ్యకంబుగ జేయదగినశ్రాద్ధమును శ్రాద్ధకర్తపుత్రవంతుడైయుండె నేనిసంకల్పవిధిగానే చేయవలయుననియునభిప్రాయము॥

౨౯౪ ॥మూ॥ కారుణ్యాన్వితపైత్రుకంశుభదినేతత్పక్షఏవాచరేత్కన్యాయాంయదిభాస్కరేప్యగతికఃకన్యాదిమాసద్వయేయావద్వృశ్చికదర్శనాత్ప్రతిబలాదేకంచవాపైతృకంకామ్యత్వాచ్చసకృన్మహాలయదినంశుద్ధ్యాయుతంచేచ్ఛుభం॥వ్యా॥కారుణ్యాన్వితేతి॥ భాస్కరసూరేకన్యాయాంయదికన్యారాశిగతేసతితత్పక్షఏవభాద్రపదకృష్ణపక్షఏవశుభదినేకస్మింశ్చిద్దివసే - కారుణ్యాన్వితపైతృకంకారుణ్యప్రయుక్తశ్రాద్ధంఆచరేత్కుర్యాత్తు-పక్షశ్రాద్ధైకృతేపికారుణ్యశ్రాద్ధమావశ్యకమిత్యాశయః అగతికోయదిదరిద్రశ్చేత్తుభాస్కరేకన్యాదిమాసద్వయేకన్యాయాంతులాయాంచ స్థితేసతివాయావద్వృశ్చికదర్శనాత్తువృశ్చికప్రవేశాత్పూర్వమేశేత్యర్థఃస్సప్రతిబలాత్తం॥శ్లో॥వృశ్చికాదర-

నాద్యాంతినిరాశాః పితరోగతాః క్షతి। ఏకంచవాప్యపరం శ్రాద్ధం కుర్యాత్- అస
మర్థస్యాపి ఏకం కారుణ్యశ్రాద్ధం కార్యమిత్యావశ్యకవిధిః- సకృన్మహాలయదినంతు
ధ్యాయుతంవక్ష్యమాణప్రకారేణ పంచాంగశుద్ధియుక్తం చేచ్ఛుభం భవేత్- అ
త్ర హేతుమాహ సకృన్మహాలయస్య కామ్యత్వాత్ పితృపక్షశ్రాద్ధస్య నిత్యత్వాన్నా
యంనియమః॥ తా॥ పితృపక్షమునన్ని దినములయందు నిత్యశ్రాద్ధము చేసినను ఒక
దినమున సకృన్మహాలయము బహుదైవత్యముగ చేయవలయునని యు ఆ కారుణ్య
శ్రాద్ధము కామ్యమగుటచేతనా దినంబు పంచాంగశుద్ధిగలదై యుండవలయునని
యు ఆ పక్షమున చేయుటకు దారిద్ర్యముచేతనైనను- అనుపపత్తి చేతనైనను సంద
ర్భించకపోయెనేని తులామాసముతుదవరకు శుద్ధిగలదినముల జేయవచ్చునని
తాత్పర్యము॥ *

(౨౯-౫) మూ॥ వర్జ్యాన్యేకమహాలయే జననభం నందాశ్చ కామః కలిః శు
క్రార్కార్యదినాని సూతకదినం పత్నీరజోదూషితం। తారాః సప్తదశస్య రేవతు
భదా విష్ణుత్రయార్ద్రత్రయాహ్యార్ద్రామిత్రచతుష్టయాద్యాశశభృద్భాగ్యార్యయా
మ్యాభిధాః॥ వ్యా॥ అ॥ సకృన్మహాలయే వర్జ్యానాహ॥ వర్జ్యానీతి। ఏకమహాలయే సకృ
న్మహాలయే జననభం జన్మనక్షత్రం నందాః నందతిథయః ప్రాగుక్తాః కామత్రయోద
శకలిశ్చతుర్దశీ చ శుక్రార్కార్యదినాని శుక్రభానుగురువాసరాః సూతక
దినం- పత్నీరజోదూషితం స్వభార్యారజోదూషితదినంచ- ఏతానివర్జ్యాని-
ఏతేషు సకృన్మహాలయం న కుర్యాదిత్యర్థః- సకృన్మహాలయే సౌమ్యాః నక్షత్రా
ణ్యాహ- విష్ణుత్రయం శ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః అర్కత్రయం హస్త చిత్రా
స్వాత్యః- అహిరా శ్లేషా ఆర్ద్రా ప్రసిద్ధా మిత్ర చతుష్టయం అనూరాధా
జ్యేష్ఠామూలాపూర్వాషాఢాః ఆద్యా అశ్వినీ య శశభృత్ మృగశీర్షం- భా
గ్యం- ఉత్తర ఫల్గునీ - ఆర్యపుష్యా యామ్యం భరణీ ఇత్యభిధాః ఏతత్సం
జ్ఞికాః సప్తదశ తారాః సకృన్మహాలయే శుభదాస్స్యుః యేవ కారేవా
న్యానిదశ నక్షత్రాణి త్యాజ్యానీతి స్ఫుటమవగంతవ్యం ఏతచ్ఛ్లోకోక్త ప్రశ
మోపక్రమణవిషయం॥ అ॥ నూతనముగ సకృన్మహాలయము నారంభింప సయో
గ్యతిథివారనక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నందతిథులు త్రయోదశి- చతు
ర్దశి- ఈతిథులును శుక్రభానుగురువారములును- సూతకదినంబులను- భార్యబ
హిష్ఠయైయున్న దినంబులును- జన్మనక్షత్రము- కృ-రో- పున- మ- పూఫ- ఉషా-
పూభా- ఉభా- రేవ- ౧౦- నక్షత్రములును నిషిద్ధములనియు- తక్కిన నక్షత్రా
దులు ముఖ్యంబులనియు నభిప్రాయము॥ *

(౨౯-౬) మూ॥ నోకుర్యాద్యదిపక్షమేకదినే సంపూర్ణమల్పం చవా
దారిద్ర్యాద్బహుదుఃఖమత్ర వపుషే [illegible]

వేదిహపరేస్వర్గాదిపశ్చాద్భవే దిత్యుక్త్వాస్వగృహంవిసృజ్య పితరస్స్వంస్థానం విశేయుః పదం। వ్యా॥ అ॥ మహాలయాకరణేదోషంకరణేఫలంచదర్శయతి॥ నో ఇతి॥ పక్షంపక్షశ్రాద్ధంవా ఏకదివసం సకృన్మహాలయంఅనల్పం అధికఖాసమర్థశ్చేదితిభావః। అల్పంవాదరిద్రశ్చేదితిభావః నోకుర్యాద్యది- తదాఅస్మనః దారిద్ర్యంబహుదుఃఖందౌర్గత్యందుర్గతిత్వంస్యాత్- దాతుమహాలయప్రదాతుః ఇహఅస్మిన్ భూలోకేపుత్రాధనం- పరేపరతఃస్వర్గాదిచ- భవేదిత్యుక్త్వా పశ్చాత్పితరఃస్వగృహంవిసృజ్యస్వం స్వంపదం స్వస్వస్థానం పితృలోకంవిశేయుః॥ అ॥ పితృపక్షమునునిత్యశ్రాద్ధసకృచ్ఛ్రాద్ధములచేసినగలిగెడి ఫలమునుజేయకపోవుటవలనగలిగెడిదోషమునుదెలియజేయుచున్నారు॥ తా॥ పక్షశ్రాద్ధమునైనను సకృన్మహాలయమునైననుజేసిన కర్తకు ఇహంబున పుత్రజన్మాది సంపదలును-జేయనివానికిహంబునపుత్రధననాశదుఃఖములును- పరంబుననరకాదులుంగలుగునట్లువానిపితృదేవతలుశపింతురనితా॥ ❋

(౨౯౭) మూ॥ మన్వాద్యాశ్చమహాలయాయుగదినాన్యాదిత్యసంక్రాంతయోదర్శాశ్చవ్యతీపాతవైధృతిదినాన్యష్టకాః పైతృకే। కాలాష్షణ్ణవతిస్స్మృతాశ్చసతతందాతుస్సుపుత్రార్థదావాయంతోయవనేరిపూరిప్రబకాలోకారిపుస్తత్క్రియాత్తు॥ వ్యా॥ అ॥ అథషణ్ణవతిస్వరూపమాహ॥ మన్వాద్యాఇతి॥ మన్వాద్యాఃనాయంఅక్షరసంఖ్యయాచతుర్దశమహాలయంతోయం షోడశయుగదినానియుగాదయః వసంచత్వారి ఆదిత్యసంక్రాంతయః రిపుః ద్వాదశదర్శాః రిపుద్వాదశవ్యతీపాతవైధృతదినానివ్యతీపాతదినానిదికాః త్రయోదశవైధృతిదినానిచలోకాః త్రయోదశ- అష్టకాః త్రిసోష్టకాః రిపుః ద్వాదశఏతేమిళిత్వాషణ్ణవతిస్స్మృతాః షణ్ణవతిసంఖ్యప్రసిద్ధితాఃకాలాః పైతృకేపితృకర్మణిక్రమాముక్తక్రమాత్తుదాతుఃసుపుత్రార్థదాభవంతి॥ అ॥ షణ్ణవతిశ్రాద్ధస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నారు॥ తా॥ మన్వాదులు౧౪ - మహాలయములు౧౬- యుగాదులు౪-సంక్రాంతులు౧౨- అమావాస్యలు ౧౨- వ్యతీపాతదినములు౩-వైధృతిదినములు౧౩అష్టకదినములు౧౨- ఈ౯౬- దినములయందుశ్రాద్ధముజేయువారలకుపుత్రపౌత్రధనాభివృద్ధిగలుగునని తా॥ ❋

(౨౯౮) మూ॥ కృష్ణాభాద్రపదేష్టమీయదినభోదర్శశ్చశేషాస్సితా అషాఢేదశమీస్వషేచనవమీసాకార్తికద్వాదశీ। జ్యేష్ఠేఫాల్గునచైత్రయోరశుభాపూర్ణేతిధిఃపూర్ణిమామాఘేతూస్యథసప్తమీసుభఫరాపౌషేసితైకాదశీ॥ చైత్రేభాద్రపదేచమాసయుగళేగేయాస్త్రృతీయాతిథిర్న్యాద్యాశ్చచతుర్దశైవతిథయః కృణ్యాయుగాద్యాశ్చతుః। శుక్లాశ్వినవమీసితేవశుభదాధాతృతీయాతిథిర్మాఘేదర్శతిథిర్నభస్యబహులేకామఃకృత్యాద్యాఇమాః॥ వ్యా॥ అ॥ కృష్ణేతి॥ చై

తాఇతిచ॥భాద్రపదేమాసికృష్ణాష్టమీనభాదర్శ్యశ్రావణబహుళమావాస్యాచ ప
త్రేద్వేకృష్ణపక్షగతేశేషావశ్యమావాస్యాశుక్లపక్షగతాఃఆషాఢేదశమీ శు
క్లపక్షదశమిత్యషేతుఆశ్వయుజేనవమీశుక్లపక్షనవమీచకార్తికేమాసేసాద్వా
దశీజ్యేష్ఠే ఫాల్గునేచైత్రయోఃశుచౌఆషాఢేఊర్జేకార్తికేచపూర్ణిమాతిథిః అథ
మాఖేమాసేసప్తమీపౌష్యేమాసిస్యైకాదశీశుక్లైకాదశీచైత్రే భాద్రపద ఇతి
మాసయుగళేవతృతీయాతిథిఃశుక్లతృతీయాచసర్వేమిళితా ఏవచతుర్దశతిథయఃమ
న్వాద్యాఃమన్వాదిసంజ్ఞికాఃశుభఫలాఃశుభఫలదాఃజ్ఞేయాఃశ్రాద్ధ కర్తురితిశే
షః ఊర్జేకార్తికేమాసిశుక్లానవమీరాధేవైశాఖేమాసేసైవతృతీయాతిథీః మా
ఘేదర్శతిథీఃనభస్యబహుళేభాద్రపదబహుళపక్షే కామనీత్రయోదశీ ఇమాశ్చస్రో
స్తిథయఃక్రమేణకృతాద్యాకృతత్రేతాద్వాపరకలియుగాదయఃపుణ్యాఃజ్ఞేయాః
ఇతిపూర్వేణాన్వయః॥అ॥ రెండుశ్లోకములచేతమన్వాదియుగాదులజెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥భాద్రపదబహుళ౮-శ్రావణబ౩౦-ఆషాఢశుద్ధ౧౦- ఆశ్వయుజశుద్ధ౯-
కార్తికశుద్ధ౧౨-చైత్రజ్యేష్ఠాషాఢ కార్తికఫల్గునమాసములయందు పూర్ణిమ
మాఖశు౭-పుష్యశు౧౧-చైత్రభాద్రపదశు ౩- ఈ౧౪-దినంబులునుమన్వాదులనం
దునుకార్తికశు౯-వైశాఖశు౩-మాఖబ౩౦భాద్రపదబ౧౩-ఇవినాలుగును క్ర
మంబునకృతత్రేతాద్వాపరకలియుగాదులనంబడును గానీమన్వాది యుగాదు
లయందుశ్రాద్ధముచేయువానికిశుభంబుగలుగునని తాత్పర్యము॥ ❁

(౩౦౦) మూ॥పౌషే ఫాల్గునసౌమ్యయోరపితథామాఘేంత్యపక్షేషుచే
త్సప్తమ్యత్రతథాష్టమీచనవమీతిసోష్టకాద్వాదశ।షష్ఠేమాసిమహాలయాంతర
తాస్తిసోష్టకాస్తర్హినోదర్శాద్యాస్తదనుప్రసిద్ధదివపాఃశ్రాద్ధైపితృప్రీతిదాః॥
వ్యా॥అ॥అష్టకాశ్రాద్ధతిథినిర్ణయమాహ॥ పౌషఇతి। పౌషేమాఘ॥ పౌషఇతి॥
పౌషేమాసిఫాల్గునమార్గశీర్షయోఃతథామాఘేపితేషు చతుర్షుమాసేషు
అంత్యపక్షేషుకృష్ణపక్షేషుచేత్ సప్తమీఅష్టమీనవమీచమిళిత్వాద్వాదశతిసోష్ట
కాభవంతియద్యపిషష్ఠేమాసేభాద్రపదమాసేతిసోష్టకామహాలయాంతర
తాభవంతితహిఃతస్మాత్కారణాత్-తస్మాసితిసోష్టకాన సంతీత్యర్థః
జ్యేష్ఠమాసమాత్రేతిసోష్టకాఇతిస్మృత్యంతరేవిద్యమానత్వాత్ భాద్రపదేపిత
ృప్రీత్యర్థంతన్నికావర్గంమహాలయాంతరగతాఇత్యుక్తమిత్యనుసంధేయంతద
నుతతఃదర్శాద్యాఃఅమావాస్యాదయఃక్రాంతివ్యతీపాతవైధృతయోఃప్రసిద్ధదివ
సాఃతేచపితృలోకతుష్టయోక్తాప్రజ్ఞావతఃశ్రాద్ధైపితృప్రీతిదాఃపితృసంతోషప్ర
దాభవంతి॥అ॥అష్టకశ్రాద్ధములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మార్గశీర్ష పుష్యమాఘ
ఫాల్గునమాసకృష్ణపక్షములయందుసప్తమిఅష్టమినవమి-ఈతిథులు౧౨- అష్ట
కలనంబడుననియు మన్వాద్యాయనుశ్లోకముమొదలి నాలుగుశ్లోకము

యందును జెప్పబడెన్నట్టి దినములయందును శ్రాద్ధముజేసినపితృదేవతలు ప్రీతి
వొందుదురని యభిప్రాయము॥ *

(౩౦౧)మూ॥ పిత్రాదేస్సహహుమహా నకర్మఫలదంస్య త్తృప్తిప్రదం స్వర్గదం
సాయుజ్యప్రదమేవవాతదపిగయాం ఉద్దిశ్య ప్రయాతస్య చ। సాయాత్రాప్యథవా
మహాసుఖకరీ దైవాచ్చకర్తుర్మృతిః స్యాద్యదైతేంపిముక్తిదైవ సహతత్కర్తా ప్రాపి
తౄణాంభవేత్॥వ్యా॥అ॥గయాశ్రాద్ధఫలమాహ॥ పిత్రాదేరితి॥యత్కించిదిప
న్నాత్రపిగయాపార్వణంగయాయాంపిండదానం పిత్రాదేః పితౄణాంబహు
దానకర్మఫలదం బహుదానకర్మాణిషోడశమహాదానాదికర్మాణి తేభ్యోయ
త్ఫలంకించతృప్తిప్రదంస్వర్గంచసాయుజ్యప్రదంమోక్షప్రదంచభవతికించ సా
యాత్రా గయామద్దిశ్యయాయాత్రా సాపిమహాసుఖకరీఅథవాదైవాత్ దైవవ
శాత్ కర్తుః గయాప్రయాణకర్తుః మృతిర్మరణంస్యాద్యదిసాయాత్రా తత్క
ర్తా గయాశ్రాద్ధకర్తా సహపితౄణాంముక్తిదాభవే దేవగయాముద్దిశ్య
ప్రయాతస్యగయాశ్రాద్ధాత్పూర్వమేవదైవవశాన్మృతిర్యదితదాపిగయాశ్రాద్ధ
ఫలంభవేదిత్యర్థః॥అ॥గయాశ్రాద్ధఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥గయయందు స్వ
ల్పముగనైనపిండప్రదానము చేసినవానికిపితృదేవతలకుషోడశమహాదానాది క
ర్మలవలనగలిగెడిఫలమును సంతుష్టియు స్వర్గంబును మోక్షంబునుంగలుగు నని
యుగయాయాత్రయ పరమగు నానందములుగలుగజేయునని యు దైవవశము
వలనగయకుబోవుచుండగమార్గమధ్యంబున దేహత్యాగము సంభవించినను గ
యయందుపిండప్రదానము చేసినఫలముగలుగునని తా॥ *

(౩౦౨) మూ॥ నిత్యశ్రాద్ధవిధిస్స్వకాలబలవానేకంవినాసూతకం
కుర్యాత్సూతకనిర్గమేథదివసే కార్యంతదైవాబ్దికం। తారాచంద్రబలంవినాపియ
దివాపత్నీరజోదూషితాయద్వామృతతిథిశ్చసాపితృతిథిః కార్త్యైవనిత్యాసపి
వ్యా॥అ॥నిత్యశ్రాద్ధసాంవత్సరికయోర్నిర్ణయమాహ॥నిత్యశ్రాద్ధేతి॥ఏకంసూతకం
జాతకంమృతకమపివినానిత్యశ్రాద్ధవిధిఃప్రతిదివసకర్తవ్యశ్రాద్ధవిధిఃస్వకాలబల
వాన్ప్రత్యహంబలవత్తరఃఅశౌచదినమాత్రంవిహాయప్రత్యహంనిత్యశ్రాద్ధంకు
ర్యాదిత్యర్థఃసూతకప్రాప్తేగతిమాహసూతకనిర్గమేసూతకేసమాప్తేసతిఅన
దివసేఅనంతరదివసేఏకుర్యాత్తు ఆసాంవత్సరికకనియమమాహ॥కార్యమితిఆ
బ్దికంప్రతిసాంవత్సరికమపితత్తైవసూతకేప్రాప్తేనిర్గమదివసేతారాచంద్రబ
లంవినాపికార్యంకించమృతకనిర్గమదివసేపత్నీయజమానభార్యారజోదూషి
తాపిసాద్వాఅనంతరతిథిపంచాంగశుద్ధిరహితాయద్యపినిత్యాసాపితృతిథిఃకా
ర్త్యైవస్వకాలేసూతకేప్రాప్తేతన్నివృత్త్యనంతరతిథిఃచంద్రతారాబలాదిగుణై
రయుక్తాపికార్యేత్యర్థఃనిత్యత్వాత్ నిత్యకర్మణామకరణేదైయుక్తాపికార్యేత్యర్థ

నిత్యత్వాత్ నిత్యకర్మ నామకరణైరయుక్తాపి కార్యేత్యర్థః నిత్యత్వాత్ నిత్యకర్మ నామకరణే ప్రత్యవాయ శ్రవణాచ్చేతిభావః॥ అ॥ నిత్యశ్రాద్ధప్రతిసాంవత్సరికము లనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశౌచదినములబరిత్యజించి శక్తినసక్తలదినంబులయందును శ్రాద్ధము చేయవలయుననియు ఆశౌచము సంభవించిన నప్పుడాయశౌచము సమాప్తమైనమరునాడావశ్యకముగ జేయవలయుననియు ప్రత్యాబ్దికము సూతకము సంభవించినయెడల తత్సమాప్త్యనంతరదినంబునఁ జేయవలయు-గాకతక్కినయే హేతువు సంభవించినను నభ్యంతరముచేయక యామృత తిథియందు శ్రాద్ధము చేయవలయునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౩౦౩) మూ॥ ఆద్యం షోడశసంయుతం మృతతిథౌ రేకాదశాహే తథా దాహాదేరథయజ్వనాం త్వనుగత స్త్రీణాం తు భర్తృక్షయాత్ కుర్యాచ్ఛ్రీదగణాన్వితం వృషపరిత్యాగానుయుక్తం క్రమాన్నగ్నశ్రాద్ధమథాదిమే హ్నివిషమే శుద్ధే ద్వితీయేథవా॥ వ్యా॥ అ॥ ఏకాదశాహవిధిమాహ॥ ఆద్యమితి॥ మృతుతిథౌ మృతదినానంతరం ఏకాదశాహే ఏకాదశదినే షోడశలంయుతం రుద్రగణాన్వితవృష పరిత్యాగానుయుక్తం వృషోత్సర్జనసహితం ఆద్యశ్రాద్ధం కుర్యాత్ అనాహితాగ్నీనామితి శేషః అహితాగ్నేర్విశేషమాహ॥ దాహాదేరితి॥ యజ్వనాం అహితాగ్నీనాంతు దాహాదేః దహనదినమారభ్య ఏకాదశాహే ఆద్యం కుర్యాత్తు దాహాదేరిత్యనేన అంతర్దశాహే వా బహిర్దశాహే వా విధిపూర్వక దాహాదిజాదారిభ్య ఏకాదశాహే ఆద్యం కుర్యాత్తు దాహాదేరిత్యనేన అంతర్దశాహే వా బహిర్దశాహే వా విధిపూర్వక దాహాదినా ధారభ్య ఏకాదశాహ ఇతివ్యక్తం వంనతు లౌకికాగ్నిదహనదినాదారభ్యేతి అనుగత స్త్రీణాం తు భర్తృక్షయాత్ భర్తృమరణాదారభ్య ఏకాదశాహే భర్తృమృతదినాతిరిక్తదివసే స్మృతేర్యదితథాపి భర్తృమరణాదారభ్యైవేత్యర్థః నగ్నశ్రాద్ధంతు ఆదిమే హ్ని దహనదివస ఏవ అథవా విషమే తృతీయ పంచమ సప్తమ నవమానామన్యతమే దినే కుర్యాత్తు అథవా శుద్ధే పంచాంగశుద్ధే ద్వితీయే దివసే వా లగ్నప్రచ్ఛాదనశ్రాద్ధం కుర్యాత్తు॥ అ॥ ఏకాదశాహ విధిని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యజ్ఞము చేయక మృతులైనవారల కుమరణదినము మొదలుగను ఆహితాగ్నులకు విధియుక్తదహనదినము మొదలుగను సహగమనము చేసిన స్త్రీలకు భర్తృమరణదినము మొదలుగను ౧౧వ దినంబున షోడశము రుద్రగణము వృషోత్సర్జనము వీనితోఁ గూడ ఆద్యశ్రాద్ధము చేయవలయుననియు నగ్నశ్రాద్ధము ప్రథమదినమున జేయవలయుననియు ఆదినము దప్పినేని-దినములలో నొక బేసిదినంబుననైనను పంచాంగశుద్ధియుక్తంబగు ద్వితీయదినంబుననైనను జేయవలయుననియు నభిప్రాయము॥ ❋

(౩౦౪) మూ॥ షట్త్రింశ్యాం త్రిపక్షే షట్స్వపి నవశ్రాద్ధాని నైకైకశస్సర్వా

[illegible] దినేవ్య[illegible] విషయే పంచైవ కేషాంతుచిత్ ॥ అస్థ్నాంసంచయనంభవేన్మృతి దినా[illegible] దివ్యాతీతి స్మృతి నేకుర్యాదావిషమేకు భేహ్నాయదివా కేషాంచతుర్థేమతం [illegible] నవశ్రా[illegible] స్థి పంచయనకాలందర్శయతి॥ షడితి॥ విషమేషుషట్సు దిన సము[illegible]ష్వప్యేకైకేష్వేవవిషమేదినేప్యేకైకం నవశ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యర్థ[illegible] షడ నవశ్రాద్ధానిఏకదినే కుర్యాత్ కేషాంచిత్తు ఆశ్వలాయనా[illegible]తు పంచైవేత్ ఉక్తం చశివస్వామినా॥ శ్లో॥ నవశ్రాద్ధానిపంచ స్యు రాశ్వలాయ[illegible]నాం ఆప[illegible]బాస్తు షట్ కుర్యుర్వ్యాతదితరేషుహిత్రిషు తేయాం[illegible]ప్తవైశ్యానాం[illegible]స ప్తః శాంరాజా నవశ్రాద్ధాన్యనుక్ర మాత్తు। ఆద్యాత్తయోర్ద్వ[illegible]యోస్తు[illegible]ర్మహత్వ యుఇతిభవిష్యోక్తేః అద్యే దినేదహనదినే అథవా ద[illegible]ది [illegible]ద్వితీయేహ్ని వా అస్థ్నాంసంచయనంభవేత్తు- యదివా యద్వా[illegible]కుర్యాత్తు చ తుర్థేమృతదినాచ[illegible] సంచయనం కేషాంచి[illegible] అస్మిన్ పక్షే దినశుద్ధిర్న విచార్యా[illegible]॥ శ్లో॥ చతుర్థేనవ సప్తైవ అస్థిసంచయనం[illegible] తిథివారాదిదోషా[illegible] గౌతమ[illegible]వచనాత్తు అ॥ నవశ్రాద్ధ[illegible] స్థిసంచయనకాలమును [illegible]॥ తా॥ మృతదినము మొదలుగా వదినము వరకు బేసిదినములయందొక్కొక్కశ్రాద్ధమువరుసనారు-శ్రాద్ధములాపస్తంబ సూత్రీవంతులును-వదివసమువరకు నైదుశ్రాద్ధములాశ్వలాయనసూత్రీవంతు లును జేయవలయుననియు అశక్తవిషయమున నన్నింటినొక్కదినంబున జేయవ చ్చుననియు- అస్తిసంచయనముదహన[illegible]మున నైనను ఱవదినమునైనను జేయవ లయుననియు అట్లుగాకున్న పంచాంగశుద్ధి[illegible] జేసిదినముననైననుకొందరిమతా నుసారముగా పంచాంగశుద్ధివివక్షచేయకయదినంబుననైనను జేయవచ్చుననితా॥

(३०४) మూ॥ కర్తైకవప్రథమేహ్నితేనసహ[illegible]సంవాపయే స్సప్తమాద ర్వాగ్చేద్దశమేప్రమేత్రపితృకో జ్ఞాతికనిష్ఠో యది[illegible] ర్వాహ్ణే సకలామథానమ ధవామధ్యాహ్నకాలేథ వేదన్నశ్రాద్ధమథాదిమేహ్నిఋషుశ్రాద్ధం విద్వాన్స్యా ద థ ॥ అ॥ వపనవిధిమాహ॥ కర్త్రేతి॥ కర్త్రైకప్రథమేహ్ని దహనదినే సంవాపయేత్ క్షౌరం కారయేత్ ప్రథమేహ్నినాన్యత్ర త్యేవ కారార్థః, సప్తమాదర్వాక్ సప్త మ[illegible] పూర్వ ప్రమితపితృకః జ్ఞాతిః సపిండః కనిష్ఠో యది మృతస్యకనిష్ఠో[illegible] స్యాత్ తేనకర్త్రా[illegible] సంవాపయేత్ కనిష్ఠ[illegible] సేనజ్యేష్ఠస్యాపలభ్య తే[illegible] జ్యేష్ఠోగ్ని దః తస్యవపనమావశ్యకమే-కర్త్రైకవప్రథ[illegible] మాన్యో క్తే। అథామదానాన్నశ్రాద్ధయోః కాలనిర్ణయమాహ॥ సకలాముదానం సకలనవ శ్రాద్ధానిన[illegible]ప్రతిబ్బాదనంచపూర్వాహ్ణే కుర్యాత్ అథవా మధ్యాహ్నకాలే వా భవేత్ ఆదిమేహ్ని అన్నశ్రాద్ధస్యాది మేహ్నిప[illegible] దినత్రితియా[illegible]స్తా వథఃఅ

పరాహ్ణే అన్నశ్రాద్ధం భవేత్। నవశ్రాద్ధం వినా పక్వాన్న శేషైర్నవశ్రాద్ధస్య అ
నయోగ్యత్వేపి ఆమదర్వ్యేణైవ నవశ్రాద్ధం సర్వత్రైన తదవిప్రా వ్యాఖ్యా ఏవ॥ అ॥ వ
పనవిధానంబును ఆమశ్రాద్ధాన్నశ్రాద్ధ కాలంబున్నుం జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ దహ
నదినమున కర్తగాక యితరులకు పదునైదుగూడ నియమము సప్తమపురుషునకు లోబడి
నజ్ఞాతులలో వయస్సున చిన్నవానికంటె చిన్నవారైన నమృతపితృకులు కర్తతో గూ
డ గంగవదినమున క్షౌరము చేసుకొనవలయుననియు - ఒకవేళ నావృతునికి జ్యేష్ఠు
డగ్ని ప్రదానము చేసెనేనియు నుదహనదిన దశమదినములయందు జేసుకొ
నవలయుననియు, ఆ దినములో జేయవలసిన నవశ్రాద్ధల గ్నశ్రాద్ధములు పూర్వా
హ్ణమందు జేయవలయు ననియు ఇట్లు గాకున్న ముఖ్యాహ్నము వరకు జేయవచ్చు న
నితరద్య శ్రాద్ధము మొదలగు నన్నశ్రాద్ధము పరాహ్ణమందు జేయవలయు ననియు
నుట॥

(30౬) మూ॥ స్నాయేస్సర్వథా కాంజలీన్ తిలయుతాన్ దద్యాదథ రాత్రా
దిసైశ్చైకైకోత్తరవృద్ధి గాదశ దినం త్రింశత్తిలాయాంపతు। మృతస్నాన
యం భవేద్ప్రతిదినం వసోదకానాం త్రయం పిండస్త్వేక ఇహాకృతే యదిపిత గ
చ్ఛద్దశాహేఖిలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ తిలోదకవాసోదకయోర్నిర్ణయ మాహ॥ కర్తారి
॥ వర్తారసర్వే ప్రత్తాః పతి స్త్రపైత్యా రాయాంతిలయుతాన్ నుదకాంజలీన్
ఆద్యేదినేదద్యుః తతః ఆదశ దినాత్ దశదినపర్యంతం ఏకోత్తరవృద్ధియథా తథా
ద్వితీయేదినే చతురః తృతీయే పంచ ఇత్థం పంచ సప్తతి తిలోదకాని ప్రదద్యుః
యాణాంతు శ్లో॥ చతుష్షష్టి పంచషష్టిర్నవతి పంచసప్తతిః క్షత్రవైశ్యశూద్రవిప్రా
ణాం వర్ణానాంస్తు తిలోదకం క్షత్రియాణాం ప్రత్యహం పంచ న్యాద శేషైస్సర్వై
శ్యానాం ప్రత్యహంచ త్వారిచదశాహే శూద్రాణాం ప్రత్యహం త్రింశత్పంచ
దశాహపక్షేషట్ తిలోదకాని సర్వవర్ణానాం ప్రతిదినం మృతస్నానం త్రయం
త్రికాస్నానత్రయం వస్త్రోదకానాం త్రయంచ - ఆశౌచ సమాప్తిపర్యంతం పిండ
స్త్వేక ఏవ ప్రత్యహమేకైక ఏవ సర్వవర్ణానాం ఇహ దశాహమధ్యే అకృతం తిలోదకా
దికం న కృతం యది అఖిలం తిలోదకాదికం దశాహే వా కుర్యాత్॥ అ॥ తిలోదకవా
సోదకాదుల నిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణులకు పుత్రులందరును
పితృప్రీతికొఱకు నువ్వులతోగూడిన తిలోదకము మొదటిదినంబున మూడును అది మొ
దలుకొని యొక్కొక్కదినంబున నొక్కొక్క మారధికముగ విడువగ పదియవ దినముల పదకొ
ండు విడువవలయును అనగా నట్లనియు క్షత్రియులకు మరణదినము మొదలు ప్రతిదినంబును
౫ మార్లును పదినంబున నాలుగు మార్లు విడువవలెను అనుటయు ౩ అగుననియు వై
శ్యులకు ప్రతిదినంబున ౪ మార్లును ౧౫ పదినంబున్నవారు సన ౩౦ దినములు శూద్రును
రుసను ౩౦ దినములైనను విడువగలవి ౯౦ అగుననియు సకలవర్ణజులను ఆశౌచ

నివృత్తిపర్యంతము ప్రతిదినంబును అవృత్తి కాస్నానములు ౩. వాసోదకములు గపిండదానము చేయవలయునని యాయాదినంబుల జేయకున్న నాశౌచాంత్యదినంబున జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౩౦౭) మూ॥ దర్శశ్చైవదశాహమధ్యదివసేయద్యావమత్యేసంక్రమోవాప్య న్యేషాంతసమాప్యపిండముదకం దేయ-పితృభ్యాంవినా। పిత్రోశ్చైవసమాపయేత్త్రిదినతస్స్యాచ్చేత్పరంతద్ద్వయఃపూర్వంచేన్నసమాపయేత్ త్రిదినతస్స్యా త్స్యాలమాత్రంసందా॥ వ్యా॥ అ॥ తిలోదకాదీనాంనిషిద్ధకాలమాహ॥ దర్శఇతి॥ దశాహమధ్యదివసేమతా శౌచమధ్యదినే దర్శస్సంక్రమోవా ఆపతిత్యది ప్రాప్తశ్చేత్॥ తదాపితృభ్యాంవినా-అన్యేషాంతుపిండం- ఉదకంతిలోదకం వాసోదకంచసమాప్యఉత్తరదినకృత్యంసర్వంసంగృహ్య-దేయంగాతవ్యంచ॥ తా పిత్రోస్తుయథాపూర్వమేవపిండముదకందాతవ్యమిత్యర్థః॥ దివసత్రయపరం త్రిదినానంతరంతద్ద్వయందర్శసంక్రాంతిద్వయంసాద్యది-తదాత్రోరపిండాదికం సమాపయేత్తుసంగృహ్యప్రదద్యాత్తు ఇదమనౌరసపుత్రవిషయంఔరసస్తు ప్రత్యహందద్యాత్తుతమ క్తంయల్లాజీయే॥ శ్లో॥ దశాహమధ్యేదర్శశ్చేత్పిండదానంతిలోదకం। ఔరసఃప్రత్యహందద్యాచ్చదర్శేసమాపయేదితి॥ తర్హ్యుత్తరదినేషుకింకర్తవ్యమిత్యతఆహ॥ స్నానసూత్రమేవసదాస్యాత్తుశివాస్నానమేవకుర్యాత్తు- త్రిదినతఃపూర్వంతద్ద్వయంచేన్నసమాపయేత్తు-కింతుయథాక్రమమేవదేయమిత్యర్థః॥ అ॥ తిలోదకాదులనిషిద్ధకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తల్లిదండ్రులుగాక తక్కినవారలకుగర్మ జేయునపుడు దశదినాశౌచమధ్యమునసమావాస్యయైనను సంక్రాంతియైనను సంభవించెనేనియాపిమ్మట జేయదగినసకలతిలోదక వాసోదకపిండదానములనుతత్పూర్వదినంబున జేర్చిసేయవలయుననియు ౩- దినములైనపిమ్మటనాదర్శసంక్రాంతులుసంభవించెనేనిదత్తపుత్రాదులుచేయునపుడు తల్లిదండ్రులకుబూర్వోక్తక్రమంబున జేయవలయుననియు ఔరసపుత్రులుయథాక్రమంబున జేయవచ్చుననియు ఆసంగ్రహించిచేసినపురుషుడు తక్కినదినములయందు శిలాస్నానమాత్రము చేయవలయుననుట॥ ✻

(౩౦౮) మూ॥ త్యక్త్వాబాంధవసూతకేతుసకలంచాద్యాదిపశ్చాచ్చరేత్తార్క్ష్యంశల్లఘుసూతకేతువిహీనంవాద్యాదియచ్చోదితం। సాపిండ్యార్థమపకృష్యమఖిలం శ్రాద్ధంపరిత్యజ్య తత్సాపిండ్యాద్విహీనోదకుంభమథవాపూర్వంచపశ్చాచ్చరేత్తు॥ వ్యా॥ అ॥ ఏకాదశాహాత్ప్రాగ్జ్ఞాతకప్రాప్తాగతిమాహ-త్యక్త్వేతి॥ బాంధవసూతకేసమానజ్ఞాతిమృతసూతకేప్రాప్తేసతిదశాహేఏకాదశాహేతిశేషః సకలమాద్యాదిఆద్యమాసికాదిషోడశశ్రాద్ధానిత్యక్త్వాపరిత్యజ్యపశ్చాద్బాంధవసూతకనివృత్త్యనంతరంచరేత్కుర్యాత్॥ ఏతచ్చింత్యం

శ్లో॥ ఆద్యశ్రాద్ధమశుద్ధోపికుర్యాదేకాదశేహని। కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిరశుద్ధః పున
రేవస ఇతమాధవోక్తేః లఘుస్మృతౌ కేబాంధవ త్రిరాత్రాశౌచాదిక్రప్రాప్తేతుపి
హితమావశ్యకంఆద్యాదియత్-ఉదితముక్తం తత్కార్యం గురుణాలఘోశ్శ్రాద్ధ
త్వాదితిభావః-సాపిండ్యార్థంద్వాదశేహనిసపిండీకరణంకర్తుమిచ్ఛేచ్చేత్ విహి
తోదకుంభంద్వాదశేహని-విహితోదకుంభంపరిత్యజ్యఅపకృష్యసంగ్రాహ్యంఆ
ఖిలమూనాద్యఖిలాతత్ శ్రాద్ధంఆద్యమాసికేనసహకుర్యాత్ అథవా ఊనషాణ్మా
సమాసికాదీన్యపిసాపిండ్యాత్పశ్చాత్-సపిండీకరణానంతరంతత్తత్కాలేషు పున
రపికుర్యాదిత్యర్థః ఉదకుంభమపిపశ్చాచ్చరేత్ ॥ అ॥ ఏకాదశాహమునకు ముందు-
గా త్రాశౌచముసంభవించిన జేయదగినవిధిని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ౧౦వ- దినము
నైన-౧౧వ-దినముననైనను జ్ఞాతిసంబంధమైన దశరాత్రాశౌచము సంభవించె
నేని ౧౧-దినంబున ఆద్యమాసికమనగా నేకాహశ్రాద్ధము జేసి అశౌచము నివృత్తి
యైనపిమ్మట తక్కిన కృత్యముల జేయవలయుననియు-త్రిరాత్రాశౌచము సంభవిం
చె నేని అద్యైకాహశ్రాద్ధముతోడ నపుడు చేయదగిన యన్ని శ్రాద్ధము జేయవచ్చు
ననియు ౧౨ దినంబున సపిండీకరణము చేయనిచ్ఛగలపురుషుడా దినంబున చేయవ
గనసోదకుంభశ్రాద్ధమును వదలి తక్కిన ౧౫-ఏకోదిష్ట శ్రాద్ధముం జేర్చి ౧౧- దినం
బున జేసి సపిండీకరణంబయిన పిమ్మట మరల నాయా కాలములయందూనాదిమాస
శ్రాద్ధములకు తక్కిన సోదకుంభ శ్రాద్ధములను జేయువలయునని తాత్పర్యము॥ ॥

(౩౯) మూ॥ త్రిపక్షాత్త్యాద్విధుచ త్రిపక్షవిషయే మాసే త్రిమాసే థవాషా
ణ్మాసే నవమాఖ్యమాసవిషయే హ్యేకాదశే వత్సరే। కార్యం తత్ర సపిండనం దశ
సుతత్కాలేషు తద్దేదినే స్యాత్త్రైపక్షికకర్మ పంచసుదినేష్వేవ త్రిపక్షాదిషు॥ వ్యా॥
అ॥ సాపిండ్యత్రైపక్షికయోః కాలనిర్ణయమాహ॥ త్రిపక్షేతి॥ ఆద్యాదిషు ఏకాదశ
ద్వాదశత్రయోదశేషు త్రిషు దివసేషు త్రిపక్షవిషయే తృతీయే పక్షే మాసే ప్రథమ
మాసే త్రిమాసే తృతీయమాసే అథవా షణ్మాసే షష్ఠే మాసే వా నవమాఖ్యమా
సవిషయే నవమమాసే-ఏకాదశేమాసి-అథవా వత్సరే సంవత్సరాంతే వా ఏతేషు
దశసు కాలేషు తద్దేదినే యస్మిన్ కస్మింశ్చిచ్ఛుభదినే సపిండనం సపిండీకరణం కార్యం
కర్తవ్యం-త్రైపక్షికకాలమాహ॥ స్యాదితి॥ త్రిపక్షాదిషు పక్షః తృతీయపక్షః ఆద
ర్యేషాం తేషు పంచసుదినేషు తృతీయపక్షాంత్యేషు పంచసుదినేష్విత్యర్థః- చత్వా
రింశద్దినాదూర్ధ్వమితి వచనాత్ త్రైపక్షికకర్మ స్యాత్ కుర్యాదిత్యర్థః- తృతీయప
క్షవిహితఘకర్మ త్రైపక్షికమిత్యేవ సంజ్ఞైవ॥ అ॥ సపిండీకరణ త్రైపక్షిక శ్రాద్ధ
మునకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మృతాహస్సు మొదలు ౧౧-౧౨-౧౩- ఈ
దినములలోనైనను ౩-వ పక్షంబుననైనను ౧. ౯-౧౧-౧౨- ఈమాసలలోనైన
నొకశుభగసిద్ధయుక్తదినంబున సపిండీకరణము చేయవలయుననియు ౩వ ప

ణంబుననాదియందు౧౦-దినములకుపిమ్మట౧౪-దినములలోవొకదినంబునత్రైపక్షికశ్రాద్ధము చేయవలయునని తాత్పర్యము। ❋

(౩౧౦) మూ॥ నిత్యం ద్వాదశ మాసరే మృతదినాదూనం తు సర్వస్య తన్నో చేన్మాసతృతీయభాగవిషమే శుద్ధేహ్ని కార్యం పునః। ఊనం మధ్యమపంచకే శుభదినపక్షే తథా ద్వాదశే పూర్వ్యాసం చాంతిమపంచకేన్యదపి తత్పక్షే చతుర్వింశకే॥ వ్యా॥ అథోనత్రయకాలనిర్ణయమాహ॥ నిత్యమితి మృతదినాత్తు ద్వాదశవాసరే ద్వాదశదినే సర్వేషాం సర్వశాఖినామిత్యర్థః ఊనమూనమాసికం తు నిత్యం ఆవశ్యకమిత్యర్థః తద్యూనం నోచేద్ద్వాదశేహాని సంభవేద్యది మాసతృతీయభాగవిషమే మాసస్య ప్రథమమాసస్య యస్తృతీయో భాగః తత్రైకస్మింశ్చిద్విషమే- ఆద్యమాసైకవింశతిదినానంతరవిషమదిన ఇత్యర్థః శుద్ధేహ్ని పునః దైవత్వేన సపిండీకరణానంతరం కార్యం- ఏకాదశేహ్ని ప్రేతత్వసకర్తవ్యమిత్యుక్తత్వాత్పునరుక్తం ద్వాదశేహ్ని తు- శుభదినాదికం నవిచార్యం- ద్వాదశేవత్పక్షే మృతదినాత్తు ద్వాదశేపక్షే మృతదినాత్తు ద్వాదశేపక్షే మృతదినాత్తు ద్వాదశేపక్షే మధ్యమపంచకే ద్వితీయపంచకేకస్మింశ్చిచ్ఛుభదినే ఊనమూనషాణ్మాసికం కుర్యాత్తు- తథా చతుర్వింశకే పక్షే అంతిమపంచకే శుభదినే అన్యదపి ఊనమూనాబ్దికం కుర్యాత్ ॥ అ॥ ఊనత్రయకాలము సు జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మృతదినమునకు-౧౨ వ-దినంబున ఊనమాసికమవశ్యముగ జేయవలయుననియు- ఆదినంబున జేయుటకనుపపత్తి సంభవించెనేని-౨౦-దినములకుపైన ౧౦-దినములలో శుద్ధిగలయొక్క- జేసిదినంబున జేయవచ్చుననియు ౬-వ మాసమున ౨౨-దినము మొదలు ౨౬-దినమునకులోగా శుద్ధిగల యొకదినంబున ఊనషాణ్మాసికంబును ౧౨-వ మాసంబును ౨౬ దినములకుపైనొకశుద్ధియుక్త దినంబున- ఊనాబ్దికమాసికంబును జేయవలయునని తాత్పర్యము! ❋

(౩౧౧) మూ॥ నందాదర్శచతుర్దశీ భృగుశనిష్వగ్నిత్రిపూర్వాసు రేషాణాం స్వేవనహిత్రిపుష్కరదినేష్వస్యేషు వర్జ్యేష్వపి। కుర్యాదుత్తరమాసికేన సహితత్ప్రాక్షాసికం చాకృతం తన్నత్రైపక్షికమూనషణ్మాసికం చ తథా పశ్చాచ్చరేదేవతత్॥ వ్యా॥ అ॥ ఊనత్రయస్య కాలమాహ నందేతి-నందాః-నందతిథయః- దర్శోమావాస్యాచతుర్దశీపక్షస్య యాః గతాః-భృగుశనిశుక్రశనివాసరౌ ఏతేషుచ-అగ్నికృత్తికా- త్రిపూర్వాపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రాః ఆసురంయామ్యం ఏతేషుచతథా త్రిపుష్కరదినానివక్ష్యమాణాని-ఏతేషుచ అన్యేషూక్తవ్యతిరిక్తేషువర్జ్యేషుద్విపాత్త్రిపాన్నక్షత్రేషు చ-ఊనాన్యేవనకార్యాణి-మాసికాదీనముఖ్యనియమోనాస్తీత్యేవకారార్థః-మాసికానామంతరదినేగతిమాహ॥ ప్రాక్షాసికమితి॥ ప్రాక్షాసికం అకృతం చేత్ తత్ అనంతరితం మాసికం ఉత్తరమాసికేన సహకుర్యాత్ త్రైపక్షికం ఊనకర్మచ అతీతం యది పశ్చాత్ నకర్తవ్యం॥ అ॥ ఊనత్రై

యమునకు నిషిద్ధకాలముల జెప్పుచున్నాము॥ తా॥ నందతిథులును అమావాస్యయు నుభయపక్ష చతుర్దశీతిథులును. శుక్రశనివారంబులును-కృత్తికా-మఘా-పూషా-పూభా యాద్విపాత్త్రిపాన్నక్షత్రంబులును- చెప్పబడ్యోడి త్రిపుష్కరదినంబులు -నివి హీనమాసికములకు నిషిద్ధంబులనియు- అనుపపత్తిచేత నిలిచియున్న మాసికను గా పైమాసికముతో శేర్చి చేయవచ్చుననియు ఊనత్రైపక్షికమాసికము నటు చే యుగూడదనియు తాత్పర్యము॥ *

(312)మూ॥ త్రింశత్కర్కటకే తు పూర్వమయనే నాడ్యః పరే వింశతి ర్నైత్యార్యంఘ్రిషు నాడికా నృపమితా మేషే తులాయాం దశ। షష్టిశ్చాపరేషు పుణ్యఫలదాః స్నానం చ దానం పితుః శ్రాద్ధం కార్యమివాబ్జయోగ్రహణయో స్తద్వత్ప్రకీర్తితమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథ సంక్రాంతి పుణ్యకాలనిర్ణయమాహ॥ త్రింశది తి॥ కర్కటకే కర్కటసంక్రాంతౌ-పూర్వం సంక్రమణాత్పూర్వం త్రింశన్నాడికాః అయనే మకరే తు పరే సంక్రమణానంతరం వింశతిర్నాడ్యః పుణ్యఫలదాః-దివా సం క్రమణవిషయమేతత్ రాత్రౌ తు చత్వారింశద్ఘటికాః పుణ్యాః తదుక్తం హేమా ద్రౌ॥ శ్లో॥ త్రింశత్కర్కటకే నాడ్యో మకరే తు దశాధికాః తా ఏవ దక్షిణే పూర్వా స్తే తే చోత్తరాయణే॥ అస్తాత్ప్రాక్సంక్రమే కర్కే శ్వేతదహాః పుణ్యమాచరేత్। ప్రదో షే వార్ధరాత్రౌ వా స్నానం దానం పరేఽహని॥ ద్వైత్యార్యంఘ్రిషు విష్ణుపదపుణ్యకా లేషు నృపమితాః షోడశ నాడికాః పూర్వా మేషే తులాయాం చ దశ పూర్వాః పంచ ఉత్తరే పంచ నాడ్యః పరేషు మిథున కన్యా ధనుర్మీనేషు షడశీతిముఖేషు-షష్టి ర్నా డికాః పూర్వోత్తరయోరితి వివేకః ఏతేషు స్నానం దానం పితృశ్రాద్ధం చ కర్తవ్యం కర్తవ్యం అబ్జయోః సూర్యచంద్రమసోః గ్రహణయోః స్తద్వత్ శ్రాద్ధాకం ప్రకీర్తితం భవతి॥ అ॥ సంక్రాంతి పుణ్యకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాము॥ తా॥ కర్కటక సం క్రమణమునకు పూర్వమున-30-గడియలును మకరసంక్రమణము పగటియందైన తదనంతరంబున-20-గడియలును-రాత్రియందైన 40-గడియలును- వృషభ సిం హ-వృశ్చిక-కుంభ-సంక్రాంతుల నెడి విష్ణుపదపుణ్యకాలములకు పూర్వంబున 16- గడియలును మేషతులాసంక్రమములకు పూర్వంబున-5-గడియలును- పరంబున- 5-గడియలును-మిథున-కన్యా ధను ర్మీనముల నెడి షడశీతిపుణ్యకాలములకు పూ ర్వంబున-30-గడియలును పరంబున-30-గడియలును-పుణ్యఫలప్రదంబులు గాన నీపుణ్యకాలములయందును-సూర్యచంద్రగ్రహణకాలములయందును - స్నాన దానపితృశ్రాద్ధాదులావశ్యకంబుగ జేయవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(313)మూ॥ సంపూర్ణా యది తారకాశ్చ తిథయస్స్యుస్తా అఖండాభిధా స్తిపరోఽదయసంయుతానశుభదాస్సర్వవ్రతానామపి। యద్వాన్యోదయగా స్తా స్తసహితాస్తా అఖండాః పరే హ్నాహుర్వ్యాదినఖండమన్యాగతాస్తా అ

ష్యఖండా ఇతి॥వ్యా॥అ॥అఖండతిథినక్షత్రనిర్ణయమాహ॥సంపూర్ణ ఇతి॥తా॥ రాకా స్తిథయశ్చయాస్సంపూర్ణా-సూర్యోదయమారభ్యపరేహనిసూర్యోదయపర్యంతంవ్యాప్నువంతి తాస్తారకా స్తిథయశ్చ అఖండాభిధాః అఖండసంజ్ఞికాః అర్కోదయసంయుతా అపిసూర్యోదయకాలమాత్రమభివ్యాప్యేతరకాలానభివ్యాప్తాయదితాస్తు సర్వవ్రతానామపిన శుభదాః ఖండతిథినక్షత్రేషువ్రతారంభవ్రతోద్యాపనంచనకుర్యాదిత్యర్థః తథాచహేమాద్రౌ దక్షతిలాసేసత్యవ్రతః॥శ్లో॥ ఉదయస్థాతిథిర్యాహినభవేద్దినమధ్యగా।సాఖండానప్రధానాస్యాద్వ్రతారంభే సమాపన ఇతియద్వా అర్కోదయకాః సూర్యోదయగతాస్సత్యః ఇనాస్తసహితాః సూర్యాస్తమయయుక్తాః సూర్యోదయప్రభృతిసూర్యాస్తమయపర్యంతంయాప్రవర్తంతే తా ఇత్యర్థ తా అప్యఖండా భవంతియాదినఖండందివసపూర్వార్థం అతీగతాః అతిక్రాంతాస్తా ఆప్యఖండా ఇతరేత్రాహుః కేచిద్వ్యవస్థితిఅఖండతిథినక్షత్రేష్వేవవ్రతారంభవ్రతోద్యాపనంచకర్తవ్యమిత్యాశయః-వ్రతాంతేతు నాయంనియమః స్వకాలేబలవత్త్వాత్॥అ॥అఖండనతిథినక్షత్రనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥సూర్యోదయము మొదలుమరునాడు సూర్యోదయమువరకువ్యాపించి యున్నతిథినక్షత్రంబులునుకొందరిమతంబున సూర్యోదయము మొదలు మధ్యాహ్నకాలమువరకున్నతిథినక్షత్రంబులును అఖండంబులనియునివి వ్రతారంభవ్రతోద్యాపనములకుయోగ్యంబులనియు సూర్యోదయమందుమాత్రమున్నతిథినక్షత్రములు సర్వవ్రతంబులకునయోగ్యంబుననియువ్రతసమాప్తికినీనియమము పనిలేదనియుననుట॥ ✻

(౩౧౪)మూ॥శుక్లేభాద్రపదేచతుర్థదివసేభూపుత్రవారాన్వితేచిత్రాధిష్ణ్యయుతేప్యఖండతిథిభేసిద్ధేశపుత్రవ్రతమ్।కుర్యాద్భాద్రపదేసితే కలిదినేనంతవ్రతంశ్రీపదంభాద్రేపంచదశేప్యఖండదివసేకుర్యాదుమేశవ్రతమ్॥వ్యా॥ అ॥అఖండతిథినక్షత్రేసేకర్తవ్యానివిశేషవ్రతాన్యాహ॥శుక్ల ఇతి॥భాద్రపదమాసెశుక్లేశుకపక్షేభూపుత్రవారాన్వితేచిత్రాధిష్ణ్యయుతేచిత్రానక్షత్రయుక్తేపి అఖండతిథిభేఅఖండతిథినక్షత్రేసితేశుక్లపక్షేకలిదినేచతుర్దశ్యాంఅఖండదివసేశ్రీప్రదమైశ్వర్యప్రదమనంతవ్రతంకురాత్ భాద్రేభాద్రపదేపంచదశే పౌర్ణమాస్యాంఅఖండదినేఅఖండదివసఏవఉమేశవ్రతము మామహేశ్వరవ్రతం కుర్యాదారభేత్॥అ॥అఖండతిథినక్షత్రములయందారభింపదగినవ్రతములజెప్పుచున్నాడు॥తా॥భాద్రపదశుద్ధంబునకుజవారచిత్రానక్షత్రములతోగూడినయఖండ చతుర్దశీయందునంతవ్రతంబునుఅట్టిపూర్ణిమయందుమామహేశ్వరవ్రతంబునారంభింపవలయుననితాత్పర్యము॥ ✻

(౩౧౫)మూ॥శ్రీనాదావిమశక్రభేమునిషిశౌత్పాతేష్టమీద్వాదశీ నందా

పర్వచతుర్దశీవ్రతపితృశ్రాద్ధేషుదీక్షాస్వపి।యాత్రాహేమృతసూతకేకుజశుక్రభాన్వర్యవారేషువానాభ్యంగం శిశువృద్ధరోగిషుయదిద్రవ్యాంతరస్థం శుభం॥ వ్యా॥ అ॥ అభ్యంగనిషేధకాలమాహ॥శ్రీశేతి॥ (శ్రీకార్ద్రా)దిమశబ్దేషు శ్రవణార్ద్రా)శ్వినీజ్యేష్ఠానక్షత్రేషునిశిరాత్రౌపాతే వ్యతీపాతదినే మహాపాతదినేచఅష్టమీశుక్లాష్టమిద్వాదశీపక్షద్వయగతా నాఃదాః పూర్వోక్తతిథయః పర్వాణిపంచచతుర్దశీశుక్లచతుర్దశీవ్రతానివ్రతదినానిపితృశ్రాద్ధానిదినాని ఏతేషు దీక్షాసుదీక్షాతిథిష్వపికించయాత్రాహేప్రయాణదినే మృతసూతకేమృతాశౌచమధ్యేకుజశుక్రభాన్వర్యవారేషువా అంగారకశుక్రాదిత్యగురువాసరేష్వపిఅభ్యంగతైలాభ్యంగంనకుర్యాత్ శిశువృద్ధరోగిషువిషయేతుద్రవ్యాంతరస్థంయదిదూర్వాదిద్రవ్యాంతరయుతంచేత్ తైలంశుభంశుభప్రదంభవేత్॥శ్లో॥ రవౌదూర్వాంగురౌపుష్పంభృగౌగోమయమేవచభౌమేచ యోజయేన్మృత్స్నాం తైలదోషావనుత్తమ ఇతివచనాత్ శేషేషుశోభనమిత్యర్థాల్లభ్యతే॥అ॥ అభ్యంగనిషేధకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శ్ర-ఆర్ద్ర-అశ్వి-జ్యే-ఈనక్షత్రములునురాత్రియువ్యతీపాతమహాపాతలతోచేరినదినంబులును శుక్లాష్టమియుపక్షద్వయగత ద్వాదశియు నందతిథులునుపంచపర్వంబులును శుక్లచతుర్దశియువ్రతదినంబులునుస్వకర్తృకశ్రాద్ధదినంబులునుదీక్షామధ్యదినంబులును ప్రయాణదినంబులనమృతాశౌచమధ్యదినంబులునుకుజశుక్ర భానుగురువారంబులును ఏనియందభ్యంగనము చేయగూడదనియుబాలవృద్ధరోగులకు భానువారమునదూర్వనుగురువారంబునపుష్పంబునుశుక్రవారమునగోమయంబును కుజవారమునమృత్తికయుతైలముతోజేర్చియభ్యంగనముజేయదోషంబులేదనియు నీచెప్పినదినములుగాకతక్కినదినంబులుశ్రేష్ఠములనియును తాత్పర్యము॥ ౯

(౩౧౮)మూ॥అభ్యంగంశుభమత్రదుష్టసమయేప్యాద్యంతయోర్వాశుభేస్వాతీయుక్తదినేత్విషేచబహుళేత్రీష్వేషుభూతాదిషు।పూర్వస్మిన్దివసేరవౌమృగయుతేహ్యాశౌచపూర్వేదినేవర్షాదౌభృగువాసరోత్తరదళేచేదర్ధకామీభవేత్॥వ్యా॥అ॥నిషిద్ధదివసేఽభ్యంగవిధిమాహ॥ అభ్యంగమితి॥ శుభేవివాహోపనయనకాలేశుభకర్మణివిషయే ఆద్యంతయోర్దివసయోర్వాఇషే ఆశ్వయుజమాసేబహుళేకృష్ణపక్షే స్వాతీయుక్తనక్షత్రదినేస్వాతీనక్షత్రయుక్తదివసేభూతాదిషుచతుర్దశ్యాదిషుత్రిష్వేవరవౌమృగయుతేమకరసంక్రమణేసతిపూర్వస్మిన్దివసేఽశౌచపూర్ణదివసేచవర్షాదౌచైత్రశుక్లప్రతిపదిదుష్టసమయేదుష్టవారతిథినక్షత్రేషువాశుభం మంగళప్రదమభ్యంగంకుర్యాత్ భృగువాసరోత్తరదళేనిషిద్ధభృగువాసరేఉత్తరదళేదివసోత్తరార్ధే అర్ధకామీభవేద్యదిఅభ్యంగంకుర్యాత్॥అ॥నిషేధదివసములయందునభ్యంగము చేయవలసిన పి

ధిని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహాదిశుభకాలము లొక్క - ఆద్యంతదినములును ఆ
శ్వయుజబహుళంబును స్వాతీనక్షత్రముతో గూడినదినమన గాదీపావళియు మకర
సంక్రమణమునకు తొలిదినమన గా భోగిపండుగయు జాతాశౌచ పూర్ణదినంబు
నుసంవత్సరాదియు నీదినములు పూర్వశ్లోకోక్తనిషిద్ధదినములతో జేరియుండినను
ఈకాలములయందు మంగళకరంబగు నభ్యంగ మావశ్యకముగ జేయవలయునని
ధనకాముడగు నరుడు శుక్రవారమందు మధ్యాహ్నసంతరంబున నభ్యంగము జే
యవలయుననుట॥ *

(౩౧౭) మూ॥ ఆర్ద్రాగ్నేయమఘాసు రేంద్రభరణీపూర్వాంబునాథో
రగస్వాతీత్వష్ట్రహయేషు కృష్ణవిజయారిక్తాసు విష్ట్యామపి। మాహేయామరపూ
జ్యమందదినకృద్వారర్క్ష లగ్నాంశకే యః కుర్యాత్సమరం సశాత్రవిభవః స్యాద్వీరక
ర్మాచిరం॥ వ్యా॥ అ॥ యుద్ధేనక్షత్రవారలగ్ననిర్ణయమాహ॥ ఆర్ద్రేతి॥ ఆర్ద్రా
గ్నేయమఘాసు రేంద్ర భరణీపూర్వాంబునాథోరగస్వాతిత్వష్ట్రహయేషు ఆ
ర్ద్రాకృత్తికామఘామూలాజ్యేష్ఠా భరణీపూర్వాత్రయశతతారాశ్లేషాస్వాతీ
చిత్రాశ్వనీషు చతుర్దశనక్షత్రేషు కృష్ణ విజయాః కృష్ణపక్షజయాతిథయః రిక్తాః ప్రసి
ద్ధాః ఏతాసు చ విష్ట్యాం భద్రకరణేపి మాహేయామరపూజ్యమందదినకృద్వారర్క్ష ల
గ్నాంశకే కుజగురుశన్యాదిత్యవాసరేషు ఏతత్సంబంధిషు బుక్షేషు మేషవృశ్చికధ
నుర్మీనమకరకుంభసింహరాశిషు ఏతేషు చంద్రాధిష్టితేషు లగ్నేషు ఏతదంశేషు చ
సమరం యుద్ధం దయః పుమాన్ కుర్యాత్ - సశాత్రవిభవః జయశీలపరాక్రమః చిరం
చిరకాలం వీరకర్మా చ స్యాత్॥ అ॥ యుద్ధమునకు తిథివారనక్షత్రలగ్నముల నిర్ణ
యించుచున్నాడు॥ తా॥ ఆర్ద్రా-కృ-మ-జ్యే-భ-పూ-ఫ-పూ-భా-పూ-షా-శ-ఆశ్రే-
స్వా-చి-అశ్వి ఈ౧౪ నక్షత్రములయందును కృష్ణపక్షజయాతిథులయందును - రిక్త
తిథులయందును - భద్రకరణమునందును - కుజగురుశనిభాను వారములయందును వీ
నిసంబంధములగు - మేషవృశ్చిక-ధనుర్మీనమకర- కుంభ-సింహ రాసులలో చంద్రు
డుండగనీ లగ్నములయందును వీనియంశములయందును యుద్ధమునకు బోయిన పు
రుషుండు జయశీలపరాక్రమవంతుండు స్థిరతరంబగు శౌర్యముగలవాడునగునను॥

(౩౧౮) మూ॥ భానౌ బాణనగాబ్ధయశ్చ శశినే తోయర్తుశైలాః కుజే గాష్వే
ష్వక్షిబుధే క్షిసాగరశలాజీవే క్షితిర్త్వగ్నిష్వమాః। శుక్రే శైలదృగగ్నయః స్నిధి నేత్ర
ష్టే కషట్వాః క్రమాద్యామార్ధం యమకంటకాఖ్యగుళికాఖ్యార్ధప్రహారాభిధాః॥
వ్యా॥ అ॥ యమకంటకగుళికార్ధప్రహారస్వరూపమాహ॥ భానావితి॥ భానౌ రవివా
సరే బాణనగాబ్ధయః పంచమచతుర్థాః యామార్ధయామార్ధమితి ష్వత్రాను
షంగః శశినే సోమవాసరే తోయర్తుశైలాః చతుర్థషష్ఠసప్తమయామార్ధాః కు
జే భౌమవాసరే గా మేష్వక్షి తృతీయపంచమద్వితీయాయామార్ధాః - బుధేఽక్షిసాగ

రశ రాశిద్వయః చతుర్థ పంచమార్థయామాః జీవేగురువాసరే షష్ఠసప్తమాః ప్రథమతృతీయాష్టమార్థయామాః శుక్రవాసరే శైలదృగగ్నయః సప్తమ ద్వితీయతృతీయార్థయామాః శనిదినే తిథ్యష్టకషష్ఠాష్టమప్రథమషష్ఠార్ధయామాః క్రమాత్తు యమకంటకాఖ్యాః గుళికాఖ్యాః అర్ధప్రహరాభిధాశ్చ భవేయుః ఏతేశుభకర్మసువర్జ్యా ఇతి శేషః॥ అ॥ యమకంటకగుళికార్ధప్రహరముల స్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అహఃప్రమాణఘటికలనెనిమిదిభాగములు చేసి భాగములలో-ఆదివారంబున౫ వభాగము యమకంటకంబును౭ భాగముగుళికయు౪ భాగమర్ధప్రహరంబును ఈరీతిన సోమవారంబును-౪-౬-౭-కుజవారమున౩-౫-౨ బుధవారమున౨-౪-౫గురువారమున౧-౩-౮శుక్రవారమున ౭-౨-౩ శనివారమున౬-౧-౬ ఈభాగములకువచ్చెడి యర్ధయామకాలము క్రమంబునయమకంటకగుళికార్ధప్రహరములనంబడును కావున విశుభకర్మలయోగ్యంబులనుట॥ ❋

(౩౧౯) మూ॥ ఏకస్మిన్నపి దారపవతిథియో ద్వ్యాప్తా ధాయస్సావమా త్రిద్యుస్పృక్త్రిషువాసరేషు చ తిథిశ్చైకా తనింద్యా శుభే। ప్రత్యక్షోనవమీ ప్రయాణనవమీ కార్యేషు సర్వేషు యాత్రా ధిష్ణ్యపునః ప్రవేశనవమీ తిస్రశ్చమృత్యుప్రదాః॥ వ్యా॥ అ॥ అవమ త్రిద్యుస్పృక్ త్రివిధనవమీస్వరూపమాహ॥ ఏకస్మిన్నితి॥ తిస్రయస్సిద్ధయః ఏకస్మిన్వా రేవాసరఏవ-వ్యాప్తాస్సంక్రాంతాశ్చేత్తు, తదా సా తిథిరవమా అవమాసంజ్ఞికా ఏకా తిథిః త్రిషువాసరేషు చ వ్యాప్తా యదిసా త్రిద్యుస్పృక్ సా అవమా చ శుభే శుభకర్మణి అతినింద్యా అతిదుష్టా స్యాత్తు, సర్వేషు సకలేషు కార్యేషు ప్రత్యక్షోనవమీ ప్రయాణనవమీ చ, యాత్రా ధిష్ణ్యపునః ప్రవేశనవయాత్రాధిష్ణ్యస్య పమనక్షత్రే సప్రదివసే వా పునః ప్రవేశనవమీ ఏతాస్తిస్రశ్చ మృత్యుప్రదాస్స్యుః॥ అ॥ అవమ త్రిద్యుస్పృక్ త్రివిధనవమీస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఒకవారమున ౩ తిథులు వ్యాపించియున్నది అవమయగునియు- ౩-వారముల యందొకతిథి వ్యాపించియున్న నది త్రిద్యుస్పృక్కనియు ననంబడుంగాన నీరెండుతిథులును శుభకార్యములకత్యంతాయోగ్యంబులని ప్రత్యక్షనవమియు, ప్రయాణనవమియు, ప్రవేశనవమియు, నీమూడును సకలకార్యములకును అతినింద్యంబులనియు తా॥ ❋

(౩౨౦) మూ॥ యావంత్యశ్చరణప్రభాః ప్రతిదినం మేషాదిషట్స్వవషడ్భ్యో జ్యాశ్చ వతులాదిషట్సు జలధి త్రిద్వ్యక్షిరామ బ్ధయః। అర్కిక్రుత్యదినప్రమాణఘటికాస్సప్తాహతా నాడికాస్తావవంత్యోపరభాగ్యోస్థితగతాయాతత్త్వాత్సంఖ్యాఫధా॥ వ్యా॥ అ॥ పాదచ్ఛాయాగతఘటికాప్రమాణయాహ॥ యావంత్య ఇతి॥ ప్రతిదినం ప్రత్యహం చరణప్రభాః పాదచ్ఛాయాః యావంత్యోయావత్సంఖ్యాకాః తాసు మేషాదిషట్సు, మేషాదిషట్సంక్రాంతిషు, క్రమాత్తజలధి త్రిద్వ్య

త్క రామాబ్ధయో జలధయశ్చ సప్తతిసన్త్ర ఏవ ద్వయం అక్షిణీ ద్వే రామాః సిన్ధవః
అబ్ధయశ్చత్వారః, ఇతిషట్ షట్సంఖ్యా ఏవ యోజ్యాః, తులాదిషట్సు తులాదిషట్సు
క్రాంశు చక్రమాత్ - ఏతాః షట్సంఖ్యా ఏవ యోజ్యాః తాః పృథక్ స్థాపనీయాః తత్తః
దిన ప్రమాణఘటికాః అష్టకృత్యస్సప్తాహతాస్స ప్తభిర్గుణితాః యాస్తాః జలధి త్రి
ద్వ్యక్షి రామాబ్ధి సంఖ్యాయుతాభిః పాదచ్ఛాయాభిః విభజేదితి శేషః తేనయత్పూ
ర్వసంఖ్యాభిధాః పూరయాయత్సంఖ్యాకా నాడికాః తావంత్యో నాడికాఘఘటి
కాః అపరపూర్వయోః దినాపరార్థపూర్వార్థయోః స్థితే గతాః శక్తితాశ్చ గతా
శ్చ క్రమేణ భవేయుః దినపరార్ధస్థితా పూర్వార్ధగతా ఇత్యన్వయః॥ అ॥ పాదచ్ఛా
యవలన ఘటికా ప్రమాణమును దెలుసుకొనువిధము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తననీడ
దన అడుగులచే గొలిచి ఆయడుగుల సంఖ్యతోడ, మేష, కన్యా తులా, మీన మాస
ములయందు ౧౨, వృషభ సింహ వృశ్చిక కుంభ మాసములయందు ౧౩ను, మిథున, క
ర్కాటధనుర్మకర మాసములయందును, ౧౪ను జేర్చి ఆపూర్వప్రమాణ ఘటికల ౭ భాగ
ములు జేసి యందొక భాగము నేడింటగుణించి పూర్వోక్తంబగు నధిక సంఖ్యతో జే
రిన పాదచ్ఛాయల సంఖ్యచే భాగింపగా నేర్పడిన నన్ని గడియలు ప్రొద్దు, మధ్యాహ్న
మునకు ముందుగనైన జరిగినదనియు మధ్యాహ్నమునకు పిమ్మట నైననున్నదనియు
నెఱుంగవలయునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౩౨౧)మూ॥ త్యక్త్వార్కాన్వితభాదిసప్తశిశచేద్యావంతిమధ్యాహ్న
భాన్యేకైకస్యతు నాడికాద్వయమిదం చోర్ధ్వాంఘ్రియుక్తిక్రమాత్తు। లగ్నా
నామపి షట్కమేవ నియతం సూర్యోదయాద్యాలయాత్పూర్వస్యాస్తమయాదిచే
న్నిశితథా లగ్నానిషట్చక్రమాత్॥ వ్యా॥ అ॥ పూర్వశ్లోకే పాదచ్ఛాయయా దివా
భాగే ఘటికానిర్ణయముక్త్వా ఇదానీం రాత్రౌ ఘటికానిర్ణయమాహ॥ త్యక్త్వే
తి॥ నిశి రాత్రౌ చేత్తు అర్కాన్వితభావ సూర్యాధిష్ఠిత నక్షత్రప్రభృతి మధ్యాహ్న
భాని యావంతి నభోమధ్యగత నక్షత్రపర్యంతం గణయా యావత్సంఖ్యాకాని
నక్షత్రాణి భవంతీత్యర్థః- తేషు సప్తభాని త్యక్త్వా విహాయ అవశిష్టాన్యయాని- తే
ష్వేకైకస్య నక్షత్రస్య నాడికాద్వయం- ఇదంచ ఊర్ధ్వాంఘ్రియుక్తిక్రమాత్ సూ
ర్యాధిష్ఠిత నక్షత్రమారభ్య- వక్ష్యమాణాః పాదాయాపంతః తేషామేకైకస్య అ
ర్ధఘటికా నియమేన జ్ఞేయ ఇతి భావ- నిర్ణయాంతరమాహ- సూర్యోదయాద్యా
లయాత్తు సూర్యాధిష్ఠిత రాశిమారభ్య లగ్నానామపి షట్కమేవ నియతే దివసస్య ప్ర
మాణం నిశి రాత్రౌ చేత్తు సూర్యాస్తమయాది యథా తథా పునస్సూర్యోదయప
ర్యంతం తథా క్రమాత్తు లగ్నాని షడేవ నియతాని షవేయుః॥ అ॥ రాత్రియందు ప్రొ
ద్దును దెలుసుకొనుటకు సాధకమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రతిదినమందు సూర్యు
డున్న నక్షత్రము మొదలు చ్చగత నక్షత్రము వరకు గణన చేసి అందు ౭-నక్షత్రముల

పడదిత కీదృశనక్షత్రములకునాల్గు కీదృశనక్షత్రమునను రెండేసిగడియలు చొప్పు
ననున్నసూర్యుడు తానున్ననక్షత్రమందెన్నవపాదమందుండునో- ఆపాదము
మొదలుతక్కిన పాదములలో నాల్గింటి పాదములకు అరగడియ చొప్పననున్న
గణనచేయగా నేర్పడిన ముత్తమ ప్పటికి గతించినగడియలనియు సూర్యుడున్నరా
శి మొదలు సూర్యాస్తమయము వరకు రాసులనియు అస్తమయము మొదలు మరు
నాడు సూర్యోదయము వరకు రాసులనియభిప్రాయము॥

౩౨౨ ॥మూ॥ రాకాపూర్వదలేష్టమీతిదినయోర్విష్టిస్సితే వృశ్చ్యాదాన్నై
కాదశ్యపిమృత్యుకృత్పరదలే విష్టిశ్చతుర్థీతయోః సప్తమ్యాత్రిచతుర్దశీనయో
ర్జ్ఞాతాతుపూర్వాతయోర్విష్టిస్స్యాద్దశమీతయోః రదలే కృష్ణేత్ర యాసదా
వ్యా॥అ॥విష్టిదీవాన్యాహ॥ రాకేతిసితే శుక్లపక్షే రాగాపూర్ణిమా అష్టమీప్రసిద్ధా
ఇతిదీనయోర్తిథినయోః- పూర్వదలే పూర్వార్ధే విష్టిర్భద్రకరణంస్యాత్ త సాగ
త్యుదా- మరణకారిణీభవేత్ అన్యాశుక్లపక్షస్యసంబంధినో ఏకాదశీచతుర్థీతిత
యోర్తినయోరపిపరదళే ఉత్తరార్థే విష్టిః స్యాత్ కృష్ణే బహుళపక్షే సప్తమీచతు
ర్దశీదినయోస్తు విష్టిః పూర్వా పూర్వార్ధవ్యాపినీజాతా స్యాత్ అస్మిన్పక్షేఏవ దశమీ
తృతీయయోరపరదలే ఉత్తరార్ధే సదాసర్వదా విష్టిక స్యాత్ ఏషామృత్యుకృద్భవేత్
శుభకర్మస్వితి శేషః॥అ॥భద్రకరణదినముల జెప్పుచున్నాడు॥తా॥శుక్లాష్టమి ప్రార్ధి
మాకృష్ణచతుర్ధశీకృష్ణసప్తమీతిథులపూర్వార్ధమందును శుక్లైకాదశీశుక్లచతుర
కృష్ణదశమీకృష్ణతృతీయలయుత్తరార్ధమందును భద్రకరణము సంభవించుచున్నది
గాననది శుభకర్మలవిషయమై మృత్యుప్రదమని తాత్పర్యము॥

౩౨౩॥మూ॥ స్యాచ్చక్రంహలనామకంసమచతుష్కోణంవిలిఖ్యేచ్చేత్క్రి
మాదీశాన్యాంరవిముక్తభాదివిలిఖేద్ధిష్ణ్యానిదిక్ష్వష్టసు। గంగాగాంగమాగురు
ష్వసతతం జ్ఞేయంమహోదిక్షుభ ద్యాత్పూర్వగ్నఫలంవిదిక్షు విఫలంభూమిప్రవేశే
కృషౌ॥వ్యా॥అహలచక్రమాహ॥స్యాదితి॥సమచతుష్కోణం సమచతురస్రంచ
క్రంవిలిఖేచ్చేత్ హలనామకంలాంగలాఖ్యాచక్రంస్యాత్- అత్ర ఈశాన్యాం యా
మ్యానదిక్ప్రభృతిత్యర్థః క్రమాత్ అష్టసుదిక్షురవిముక్తభాదిసూర్యవిస్పష్టనక్షత్ర
ప్రభృతియథాతథా- గంగాగాంగమాగురుః- అక్షరసంఖ్యయా గం త్రీణి గాం త్రీణి
పంచ- గ త్రీణి మా పంచ గు త్రీణి రుః ఏవం ధిష్ణ్యాని సప్తవింశతినక్షత్రాణి విలిఖే
చ్చేత్ మహోదిక్షుభం పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తరాసు చతసృషు దిక్షుస్థితనక్ష
త్రాణీత్యర్థః కృషౌకృషికర్మణి విషయే భూమిప్రవేశే పూర్ణఫలం పూర్ణలాభం-
సతతం దద్యాదితి జ్ఞేయం- విదిక్షు ఈశాన్యాగ్నేయనైరృత్యవాయవ్యేషుస్థిత నక్ష

త్రాణివిఫలంఫలాభాండద్యురితిజ్ఞేయం-జైవజ్ఞైరితిశేషః॥౨॥ హలచక్రమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥సమచతుష్కోణమగుహలచక్రమునువ్రాసి అందుతత్కాల మునసూర్యుడుండిననదిలినక్షత్రముమొదలుగనీశాన్యాదిదిక్కులయందునక్ర మంబున-౩- -౩-౫-౩-౫-౩-౨-యీసంఖ్యలప్రకారముగ౨౮నక్షత్రముల్వ్రా యగా-ప్రాగ్దక్షిణపశ్చిమోత్తరదిశలనున్ననక్షత్రమాలయందు కృషిచేయుటకు భూమిని ప్రవేశించినసంపూర్ణముఫలంబును యీశాన్యాదిదిక్కులయందున్ననక్షత్ర ములలోకృషిభూమిం ప్రవేశించినసిష్ఫలముంగలుగునని తా॥

౩౨౪ ॥మూ॥ మైత్రత్రయోరోహిణిపునమూలసోత్తరాంత్యా సురేష్వార్యారజ్జికవేర్త్తినేషుశుభదో మధ్యస్తుచాంద్రేదినేత కారిక్తదనాదిదగ్ ధీనసాకదర్శానపూర్వైధృతివ్యాఘాతవ్యతీపాతవిష్టిదివసా శేషాఃకృషౌశోభ నాః॥వ్యా॥అ॥భూమిప్రవేశతిథివారనక్షత్రాణ్యాహ॥మైత్రేతి॥ మైత్రేతిత్రయ రోహిణీపునమూలసోత్తర్యాం త్యాసు రేవతీఅనూరాధా-హస్త-చిత్తస్వాతి రోహిణి-ధనిష్ఠా-మఖ-అశ్విన్యుత్తరాత్రయరేవతీమూలేషు ఏతేషుత్రయోదశ నక్షత్రేషుఆర్యారజ్జికివేఃగురుకుజబుధశుక్రాణాంమధ్యగః- ఏకేషువారేషుశుభ దఃశుభఫలదఃకృషిప్రారంభఇతిశేషః-చాంద్రేదినేసోమవారేషుమధ్యమఫ లప్రదఃరిక్తదినాదిగలదివసాః రిక్తాఃప్రసిద్ధాఃదినాదిః- ప్రతిపత్తుదగ్ధదివసాఃప గ్ధతిథయశ్చఏతాఃదర్శాః మావాస్యాఅవమాపూర్వోక్తావైధృతివ్యాఘాతవ్య తీపాతాఃప్రసిద్ధాఃవిష్టిర్భద్రాకరణం-ఏతాకదివసాః త్యక్త్వావిహాయశేషాస్తి థయఃకృషౌకృషికర్మణిశోభనాఃశుభఫలప్రదాః॥అ॥కృషిభూమిప్రవేశించుట కుతిథివారనక్షత్రములజెప్పుచున్నాడు॥తా॥అనూ,హ,చి,స్వా,రో,ధ,అశ్వి,ఉప ఉభా,ఉషా,రేమూ,యీ౧౩నక్షత్రములనుభౌమబుధగురుశుక్రవారంబులను కృషిప్రారంభమునకుశుభకరములనియు-సోమవారముమధ్యమమనియురిక్తతి థులునుదగ్ధతిథులునప్రతిపత్తునుఅమావాస్యయుపూర్వోక్తమైనఅవమయున్వై ధృతీ-వ్యాఘాతవ్యతీపాతనామయోగ్యములునుభద్రకరణమును వీనింబరిత్యజిం చితకిలినదినములుకృషికియోగ్యములనియుతాత్పర్యము॥

౩౨౫ ॥మూ॥ బిందూనామపిసప్తవింశతిమ్భుజంసంలిఖ్యబింద్వగ్రతో రే ఖాబిస్రసృథిఃపులఃపునరథశ్చోర్ధ్వప్రతన్మూలతఃతస్యాగ్రేతులిఖేద్విలోమతఇహ స్వర్భానుభాద్గణ్యతేనక్షత్రేప్వపినిత్యచక్రచలనాదాప్రిహార్గతగ్రాదీవా॥వ్యా॥ అ॥బీజఫణిచక్రమాహ॥బిందూనామితి॥ బుజుమవక్త్రాంబిందూనాంసప్తవింశ తింసంలిఖ్యబిందౌ॥ .. ప్రథమద్వితీయబిందౌ ॥సమారభ్యోర్ధ్వఃపి రేఖాభిస

ఛః రేఖాత్రయే అధః అధోభాగేచతుర్థబిందుం పరిత్యజ్య సప్తమబిందు
పరివేష్టయేదితి శేషః తం మూలతః పూర్వం యస్మిన్ బిందౌ రేఖాసమాప్తి
మూలమార్గాత్ ఊర్ధ్వమూర్ధ్వభాగే సవిన్ త్రయం సంవేష్టయేత్ తం అష్టమ
విహాయ ద్వాదశ బిందు పర్యంతమితి శేషః ఏవం పునః పునః రేఖా సమాప్తి బిందుమ
భ్యాం అధోభాగే ఊర్ధ్వభాగేచ ద్వాదశ షోడశ వింశ ... వ్యంశ ... యావత్ వేష్టయే
త్ ... కు ... అభ్యాస ... విచేత పద్య ... కే ఒపి ... స్తు సదప
త్యాస్తు ... ఫణి చక్రస్య అగ్రే పరిధమం బిందౌ లిఖేత్తు - ... దృష్ట ...
త్రిమి ... శేషః ... కస్య ... బాహ్య రావాహ్యాదిష్టిలన ... శ్రిహారి భ్యా నక్షత్రేషు చ
కృత్తికాన ... మధ్యేసిత్య చక్రే చలరాన్ని ... పర్యంతం విలో
మతః ... నక్షత్రజాతమితి శేషః యద్వా ... రాహు సంబంధి ...
వాము క్తనక్ష ... ప్రభృతివా ... తే॥అ॥ బీజఫణిచక్రస్వరూపమును జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ ఒకవరుసగ ౨౮ బింవులనుగా ఇట్టిచి ... సిలందు మొదటను
న్నమూడు బిందువులయందుమూడు రేఖల- ... బిందువునువదలి
ముందువ్రాసియున్న రేఖల ... ౭-ఈబిందువులతో గలిపిమరల రావ బిందునుబది
త్యజించి ఈరీతి ... బిన్దువులకొకొక బిందువు వరుసన పరిత్యజించుచు ... నబిం
దువులలో యుక్తక్రమంబున రేఖలవ్రాయగా బీజఫణిచక్ర మగును ఆచక్రంబున ము
దటి బిందువునందు ... రాహువున్న నక్షత్రము నైనను తత్కాలమున రాహువునువద
లిననక్షత్రము నైనను వ్రాసి అదిమొదలు తలక్రిందుగ నన్నినక్షత్రములను ౨౮ బింద
వులయందు వ్రాయవలయునని తాత్పర్యము॥

౩౨౯. మూ॥ చక్రింబిజఫణింవిలిఖ్యఫణిభాత్తన్మూర్ధ్ని ... శంతత్రయం
కన్నేత్రేష్వపికజ్జలం ... రేఖాన్ క్రమాద్ద్వాదశ దద్యా ... సమృద్ధిమ ... కృష్యే
తోనిస్తుండులత్వం త్రయం పుచ్ఛేష్వతిభయం బహిస్తుషడప్రాగ్బీజసంస్థాపనే ॥
వ్యా॥ అథచక్ర ఫలమాహ॥ చక్రమితి॥ బీజఫణిపూర్వోక్తం చక్రం పరిలిఖ్య ఫణిభాచ్చ
క్రస్థితనక్షత్రేష్వపి తన్మూర్ధ్ని ఫణిశిరసి త్రయం నక్షత్రత్రితయం నాశకం ...
జఫణికం నేత్రిణి నక్షత్రత్రయమపి కజ్జలమంజనం అంజనవర్ధన్య ... రేఖా
దరే ద్వాదశ ద్వాదశనక్షత్రాణి అన్నసమృద్ధిః పుచ్ఛే పుచ్ఛభాగే త్రయం త్రీణి
కృషితః కృషికర్షణే నిస్తుండులత్వం ధాన్యాభావం బహిర్బాహ్యదేశే స్థితాని
షనక్షత్రాణి తు ఈతిభయం శలభాదిభయం క్రమాత్ క్రమశః ప్రాగ్బీజసంస్థాప
నే ప్రదమబీజావాపేదక్షాదిసర్వత్రసంబదః ఆచక్రఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ పూర్వోక్తక్రమంబుననన్నినక్షత్రములవ్రాయగా చక్రశిరమున ... గొందియు

న్న౩నక్షత్రములుబీజావాపవిషయమై శోణితమైనయున్న ౩నక్షత్రములుకృష్ణ ధాన్యమునుకుక్షిలోనున్న౧౨నక్షత్రములుఅన్నసమృద్ధినితో కయందున్న ౩నక్ష త్రములుతండులాభావమునుమూడేసిబిందువులనడుమపరి త్యజింపబడియున్న ౬బిందువులలోనున్ననక్షత్రములుపైర్లకుమిడతలుమొదలగు సస్యబాధలంగ లుగజేయుననియుతాత్పర్యము॥

౩౨౭-మూ॥ జ్యేష్ఠాయామథమూలభేశుభగృహేఽగ్నేవిశుద్ధేష్టమేసం పూజ్యాఖిలదేవతాఃకృషిభువంసంస్పృశ్యసన్మంగళైఃబవి గ్రహస్తేనమోభ గవతిత్యేతేనసమ్మంత్రితాంబీజావాపనమాద్యమేవఫలదంకుర్యాత్స తారాసు వా॥వ్యా॥అ॥బీజావాపనమంత్రవిధిమాహ॥జ్యేష్ఠాయామితి జ్యేష్ఠాయాం జ్యేష్ఠ నక్షత్రేఅథవామూలభేమూలనక్షత్రేశుభగ్రహేశుభగ్రహసంబంధిని లగ్నేఅ ష్టమేలగ్నేబీజావాపనలగ్నాదష్టమలగ్నేవిశుద్ధేగ్రహేగ్రహరహితేసతిఅఖిలదే వతాఃగణపత్యాదిసకలదేవతాఃసంపూజ్యసమ్యగర్చయిత్వాబంవిక్లిన్నహస్తే నమోభగవతిఇత్యేతేనమంత్రేణసంమంత్రితాంసమ్యగభిమంత్రితాంకృషిభువం కృషిభూమింసన్మంగళైస్సంస్పృశ్యస్పృష్ట్వాఆద్యంప్రథమంబీజావాపనంసుతా రాసుశుభనక్షత్రేషువాకుర్యాత్॥అబీజావాపనమంత్రవిధినిజెప్పుచున్నాఁడు తా॥ అత్యంతముఖ్యంబులగు జ్యేష్ఠామూలనక్షత్రములయందైననుశుభనక్షత్రముల యందైననుఅష్టమశుద్ధిగలశుభగ్రహసంబంధలగ్నమునందుసకలదేవతలంబూ జించిబంవిక్లిన్నహస్తేనమోభగవతిఅనునీమంత్రముచేతనభిమంత్రింపబడినకృ షిభూమినిమంగళవాద్యాదులతోఁడస్పృశించి ప్రథమబీజావాపనము జేయవల యుననితాత్పర్యము॥

౩౨౮-మూ॥ రిక్తాసర్వవిషప్రదోషరహితేవారేశుభానాంగృహేక్షి ప్రస్వాతిమృదుధ్రువాసురమఘావిష్ణుత్రయాఖ్యోడుషు।బీజావాపనమాద్యమేవ ఫలదంస్యాత్పూర్వసస్యేపరేయద్యర్కగ్రహవాసరేషుయదివాతద్వర్గ బీజంవ పేత్తు॥వ్యా॥అ॥బీజావాపేతిథివారనక్షత్రాణ్యాహ॥రిక్తేతి॥రిక్తాఃప్రసిద్ధాః ప ర్వాణిపంచపర్వాణివిషాఃవిషఘటికాఃప్రదోషకాలః ఏతైరహితేతిథౌ శుభా నాంశుభగ్రహాణాంవారేవాసరేగృహేశుభానాంలగ్నేక్షిప్రస్వాతిమృదుధ్రు వాసురమఖావిష్ణుత్రయాఖ్యోడుషుక్షిప్రాణిఅశ్వినీహస్తపుష్యాణిస్వాతిః ప్రసి ద్ధామృదూనిచిత్రారేవతీమృగశీర్షానూరాధాఃధ్రువాణిరోహిణ్యుత్తరాత్ర యంఅసురంమూలంమఖాప్రసిద్ధావిష్ణుత్రయంశ్రవణధనిష్ఠాశతతారకాఃఏతదా ఖ్యేషుఏతత్సంజ్ఞకేషుఉడుషునక్షత్రేషుచపూర్వసస్యేవాఆద్యంప్రథమంబీజా

కాలామృతే సవ్యాఖ్యానే సప్తమబిందుః

...ఫలద...వాయుర్ద్వా... గ్రహాణాం శేషు యాంధ ... పనయోగ్రహౌ శేత ద్వాబ రేషుంతద్వ ... బీజంవదేత్ భానుకుజవారయోః రక్త బీజానిసోమశుక్రవాసరయోః శ్వేతబీజానిబుధగురువాసరయోః పీతబీజానిశనివాసరేతుకృష్ణానివపేదితిభావః॥అ॥విత్తనముంజల్లుటకుతిధివారనక్షత్రములు జెప్పుచున్నాడు॥తా॥రిక్తతిధులును పంచపర్వములును త్యాజ్యఘటికలును ప్రదోషకాలంబులు నింబరిత్యజించితక్కినతిధులంబును శుభగ్రహసంబంధంబుల గురువారము యందును క్షిప్రసంజ్ఞికంబులగు నశ్విని హస్త పుష్య నక్షత్రములయందునను మృదుసంజ్ఞక చిత్రా రేవతీ మృగశీర్ష అనూరాధలందును స్థిరసంజ్ఞకంబులకు రోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రలయందు ను స్వాతి పునర్వసు శ్రవణము ధనిష్ఠశతభిషములు యీనక్షత్రములయందును విత్తనముజల్లిన ఫలంప్రదంబగుననియును లోకపక్షంబున శుభవారములవిత్తనము జల్లుటకు శుభగ్రహములవారలుశుభకరంబులనియువనుట॥

౩౭॥మూ॥మేషేచేత్పశునాశనంబహుఫలం చేత్కర్కటే చేద్ఘటే కన్యాయాంశుభ ... సస్యహరణంవృశ్చికేసర్వదా। సింహేచోరభయంఘటేబహుభయం బీజాప్తిరాద్యాశుభా కన్యాగోయుగయుగ్మవృశ్చికధనుష్వేతేషుధాన్యప్రదా॥వ్యా॥అ॥బీజావాప్తౌలగ్నఫలాన్యాహ॥మేషఇతి॥ ఆద్యా ప్రథమాబీజాప్తిర్బీజావాపః మేషలగ్నేచేత్ పశునాశనంఅనడ్వాన్నాశనంకుర్యాత్ కర్కటేచేత్ బహుఫలమధికలాభం ... ప్రాణాశనంవృశ్చికలగ్నమకరలగ్నే సర్వదా ... సింహలగ్నేచోరభయం ఘటకుంభలగ్నే బహుభయమధికం ... సంబంధః కన్యాగోయుగయుగ్మవృశ్చికధనుష్వేతేషు ... ధాన్యప్రదా స్యాదితి శేషః॥అ॥విత్తనము జల్లన ... లగ్నఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషలగ్నమునందు విత్తనము జల్లుట ... పశునాశంబును కర్కాటకమునందుబహుఫలంబును ... ప్రాణహానియును మకరంబునందుసస్యహానియు సింహమునందుచోరభయంబును కుంభమునందధికభీతియు కన్యావృషభమీనమిథునవృశ్చికధనుర్లగ్నములయందు శుభసమృద్ధియు ధాన్యసమృద్ధియుంగలుగునని తాత్పర్యము॥

యజ్వనా వెంకటాఖ్యేన రచితాయం సంతతం ముదే।
కాలామృతస్య టీకాయాం సప్తమో బిందురభ్యధాత్॥
కాలామృతమునసప్తమబిందువుసమాప్తము.

శ్రీః

విషయసూచిక ప్రారంభః.

శ్లోకసంఖ్య.	విషయములు.

శ్లోకసంఖ్య	విషయములు.	శ్లోకసంఖ్య	విషయములు.

విషయసూచికసమాప్తము.

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]